

Комунальний заклад "Обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. М. Горького"
Запорізької обласної ради

Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2011 рік
(Календар і короткі довідки з бібліографічними списками)

м. Запоріжжя
2010

ББК 92.5 (4Укр-43п)
УДК 505.9
3 – 72

Черговий 42-й випуск посібника містить матеріали про громадсько-політичні, історичні, культурні події в житті області, суттєві досягнення запоріжців, ювілеї підприємств, організацій, установ, відомих уродженців та видатних діячів, біографії яких пов'язані з регіоном.

Видання адресоване викладачам історії, бібліотекарям, краєзнавцям, працівникам ЗМІ, широкому загалу читачів небайдужим до рідної землі і малої батьківщини.

Передмова

Календар «Знаменні та пам'ятні дати» – універсальне щорічне краєзнавче видання, яке включає в себе хронологічний перелік пам'ятних дат і подій минулого Запоріжжя. Його мета – нагадати про людей і події, які залишили свій слід в історії рідного краю. Кожна дата календаря – це привід розширити коло наших знань про ту чи іншу особистість. Даний випуск містить перелік знаменних і пам'ятних дат на 2011 рік (всього згадується 286 імен і дат). Окремі особливо важливі дати супроводжуються авторськими статтями, рекомендаційними бібліографічними списками та ілюстраціями. Дати, які детально висвітлювалися у випусках попередніх років, позначені поміткою (1...). Готуючи його в рік, коли вся країна святкувала 65 - річчя Великої Перемоги, укладачі намагалися максимально включити імена земляків - Героїв Радянського Союзу, яким виповниться в наступному році 90 і 100 років.

Всі дати подаються за друкованими джерелами, за хронологічні та фактографічні неточності Бібліотека не відповідає.

В кінці посібника розташовані допоміжні покажчики: іменний, географічний, підприємств і організацій (включає лише дані із загального переліку дат), авторів статей даного випуску, що робить його зручним у використанні.

Календар адресований бібліотекарям, працівникам архівів, музеїв, викладачам історії вищих та середніх навчальних закладів, журналістам, краєзнавцям, усім, хто любить і займається розповсюдженням знань про його історичне минуле та сьогодення.

До уваги бібліотечних працівників! Рекомендуємо ширше інформувати користувачів про надходження чергового випуску «Календаря», оскільки цей унікальний документ допомагає відкривати нові сторінки історії та культури Запорізького краю.

Покажчик зорієнтує також при плануванні роботи з популяризації краєзнавчої літератури, виконанні краєзнавчих бібліографічних довідок, проведенні масових заходів, переглядів літератури, оформленні книжкових виставок, буде корисним в їх організації.

Якщо у Вашій бібліотеці літератури недостатньо, звертайтеся до міжбібліотечного абонементу (МБА) ЗОУНБ імені О.М. Горького. Працівники відділу підготують добірки необхідних матеріалів, за Вашими замовленнями зроблять ксерокопії. Радимо скористатися можливостями електронної доставки документів.

Нову краєзнавчу літературу можна підібрати в електронному каталозі Бібліотеки, в тому числі і на сайті ЗОУНБ імені О.М. Горького (<http://www.zonb.zp.ua>).

Укладачі Календаря з вдячністю приймуть зауваження і пропозиції всіх зацікавлених у співробітництві за адресою: відділ краєзнавства, проспект Леніна, 142, м. Запоріжжя 69600; тел. 787-53-52 або E-mail:zp - library@radiocom.net.ua

Від рекомендаційного списка до енциклопедії

Багаторічний власний досвід пошукової роботи, історичні розвідки давно привчили мене до детального опрацювання всіх першоджерел. Оминути при цьому істориків, краєзнавцю щорічне науково-популярне видання обласної бібліотеки імені О. М. Горького календар «Знаменні і пам'ятні дати Запоріжжя» не можливо. Адже це не лише своєрідна хроніка подій з початку перших свідчень і згадок про землю Запорозьку до подій вчорашнього дня, які безумовно формують продовження нашої історії. Зараз це досить цінний історико-краєзнавчий посібник. Зберігаючи всі принципи, місію, призначення і завдання, закладені у це видання понад сорок років тому, співробітники Бібліотеки не стояли на місці, вони вдосконалювалися у своєму ремеслі подачі читачеві унікального матеріалу.

Авторський колектив завжди вдумливо підходить до виявлення, відбору, опису інформації, оформлення календаря. З року в рік розширюється коло його авторів і читачів і це свідчить про зростання інтересу до історії краю, потребу в осмисленні сучасності. На мій погляд – це дуже важливий показник, тому що історична пам'ять складає одну із основ усвідомлення людиною свого «я» в історії свого народу, розуміння нашого «ми» в національній і культурній спільноті держави. Уява людей про героїчні події історії, видатних людей, досягнення в різних галузях є цілісними орієнтирами, які сприяють зміцненню громадського самопізнання і патріотизму.

Особлива цінність календарів полягає в тому, що вони дають сучасне трактування раніше невідомим фактам, а також висвітлюють новітні матеріали. Практичній значущості, підвищенню наукового і пізнавального рівня сприяє також залучення до складання видання все ширшого кола установ, громадських організацій, окремих краєзнавців, провідних спеціалістів Бібліотеки. Помітно змінився на краще характер довідок до основних подій і фактів. Вони стали авторськими, збільшилися за обсягом. Все частіше автори намагаються свідомо відходити від принципу енциклопедичності у викладенні матеріалу.

Особисто для мене як історика, він цікавий ще й тим, що в ньому представлені імена наших сучасників, які певним чином вносять свій внесок у сучасну історію, культуру нашого краю й складають його гордість. Хочеться вірити, що згодом це видання послужить основою для великого енциклопедичного словника з історії Запорізького краю, де будуть представлені не тільки персоналії особистостей, народжених і проживаючих в нашому регіоні, але й ті люди, які докорінно впливали на подальший хід подій у нашій області в цілому.

*Варяник Олег Валерійович,
кандидат історичних наук*

ДАТИ, МІСЯЦЬ І ЧИСЛО ЯКИХ НЕ ВИЗНАЧЕНО

455 років тому (1556) на острові Хортиця Д. Вишневецьким була побудована фортеця. Виникла Запорозька Січ;

435 років тому (1576) виникла перша початкова школа на землях Війська Запорозького;

395 років тому (1616) запорозькі козаки під проводом гетьмана реєстрового козацтва П.Сагайдачного взяли фортецю Кафу (нині – м. Феодосія);

385 років (1626) від дня здійснення об'єднаного походу на Трапезунд запорозьких та донських козаків;

365 років (1646) від дня народження гетьмана Івана Скоропадського;

235 років (1776) від дня заснування першої аптеки в м. Олександрівську (провізор – Б.Шик);

230 років (1781) від дня заснування м. Кам'янка – Дніпровська;

225 років (1786) від дня заснування с. Широке Василівського району;

215 років (1786) від дня заснування с. Різдвянка Новомиколаївського району;

165 років (1846) Старобердянському лісництву (Мелітопольський район);¹

165 років тому (1846) в м. Олександрівську перебував М. С. Щепкін (актор гастролював південними провінціями Росії) та В. Г. Белінський (літ. критик супроводжував його);

160 років (1851) від дня заснування с. Максимівка Вільнянського району;

150 років тому (1861 - 1863) почалося переселення болгар до Таврії;

На рубежі 50 – 60 х рр. XIX ст. вільний земельний фонд у Північній Таврії – головна умова для масового переселення – виник завдяки еміграції приазовських ногайців у Туреччину в 1860 р. Переселення болгарських колоністів відбувалося двома потоками – з Бесарабії й безпосередньо з Болгарії. Воно стало частиною широкого переселенського руху, спрямованого як із центральних російських і українських губерній, так і через кордон.

За підсумками Кримської війни Росія втратила частину Бесарабії, при цьому 40 з 83 болгарських колоній (виникли наприкінці XVIII – початку XIX ст.) опинилися в Молдавії. Тиск з боку молдавського уряду послужив поштовхом для масового переселення болгар у Північне Приазов'я.

У квітні 1861 р. болгарські депутати оглянули землі в Бердянському, Мелітопольському і Дніпровському повітах. Переселення спочатку викликало перепони з боку молдавського уряду. В серпні - жовтні 1861 р. переселенці змушені були переходити кордон нелегально. Лише у жовтні їм стали видавати паспорти, але зручний для переселення сезон був упущений. В 1861 р. до Таврійської губернії були відправлені лише ті переселенці, які встигли перейти кордон до жовтня, всього шість партій (853 родини).

У Приазов'ї частина болгар розмістилися на зимівлю в німецьких і менонітських поселеннях у будинках колоністів, але більшість оселилася в покинутих ногайських аулах у відремонтованих саклях, нерідко по дві родини в одному будинку. В аулі Улькон - Сосиктогун (нині - Ботієве) навіть вдалося облаштувати тимчасову церкву й школу. Ті болгары, яких до настання холодів не встигли відправити в Приазов'я, на зимівлю були розміщені в російській частині Бесарабії й Херсонській губернії.

Рух переселенців окремими родинами не припинявся й у зимові місяці. Масове переселення відновилося лише навесні й до осені 1862 року в основному завершилося. В результаті цього процесу в Північному Приазов'ї болгары з Бесарабії (разом з гагаузами) заснували 34 колонії у Бердянському та Мелітопольському повітах.

¹ Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2006 рік : (Календар і короткі бібліографічні списки) / ЗОУНБ ім. О.М. Горького. – Запоріжжя, 2005. – С.12-14.

Переселення так званих "відінців" (болгар з Відінського краю) стало останньою масовою міграцією з Болгарії в Україну, причому основну масу склали жителі не східних (як колись), а північно - західних районів країни - Білоградського, Ломського, Берковського й Відінського округів.

Підготовка переселення відбувалася поспіхом, було дуже мало часу для заготівлі продуктів, медикаментів, одягу, продажу майна. Переселення виявилось важким і тривалим: на баржах вниз по Дунаю до Сулина, де вони пересаджувалися на морські кораблі. Часто пересадка розтягувалася на кілька тижнів.

Далі морем їх перевозили в порти Криму і російськими та іноземними військовими кораблями ("Бомбари", "Воїн", "Кречет", "Зубр", "Рик", "Тигр"); пароплавами "Ельборус" (Росія), "Чемпіон" і "Бларні" (Англія). Перевезення тривало з липня по листопад. Відповідно до звіту А. Ф. Гюне*, в 1861 р. у Російську імперію прибуло 1560 родин відінських болгар у складі 10388 осіб, з них 8076 - прибули до Феодосії і 2312 - до Євпаторії).

Восени 1861 р. відінців розквартирували на зимівлю в різних населених пунктах Таврійської губернії: близько 8 тис. - у північних повітах, а інших - у Криму. У місцях зимівлі серед переселенців спостерігалася висока смертність: з моменту прибуття до весни 1862 р. у Росії вмерло 2129 відінських переселенців (майже 20 %).

Навесні 1862 р. переважна більшість відінців повернулися на батьківщину. У Таврійській губернії їх залишилося лише 790 чоловік. Вони заснували в Мелітопольському та Бердянському повітах дві колонії: Тернівка (с. Велика Тернівка Якимівського району) і Царицина (нині не існує).

Література

Супруненко В. 100 чудес Запорожского края: Дива природы, загадки истории, древности и клады, легенды и предания. – Запорожье, 2009. – 350 с. – Из содерж.: Болгарские корни. – С.284 – 286.

Митков В. Голгофа болгар Таврии (1920–е – 1940-е годы) / Запорож. обл. о-во болгар. культуры; Запорож. науч. о-во им. Я. П. Новицкого. – Запорожье: Тандем – У, 2009. – 242 с.

Жавжаров Л. Из истории болгар Приазовья. – Мелитополь: Издат. дом МГТ, 2008. – 108 с.

Митков В. Болгары на Запорожской земле: Страницы истории и культуры. – Запорожье: Тандем – У, 2007. – 174 с.

Ноздрин Л. Записки краеведа. – Бердянск, 2007. – 305 с. – Из содерж.: Болгары в Таврии. – С.150 – 165.

Пачев С. Возникновение болгарских сел в Северном Приазовье (1861 – 1863). – Мелитополь: Издат. дом МГТ, 2007. – 88 с.: ил.

Исмаилов В. История города Мелитополя и уезда: Альманах телеверсии "От короны до трезубца". – Мелитополь: Издат. дом МГТ, 2006. – 220 с. – Из содерж.: Болгары. – С. 158 – 159.

Етносоціальне буття народів Запорізького Приазов'я в геокультурному контексті: Монографія. – 2-ге вид., доп. – Запоріжжя – Мелітополь, 2005. – 296 с.

Изотов В. Болгарский фольклор в Северном Приазовье. – Запорожье – Симферополь, 2005. – 134 с.

---

* барон Гойтінген – Гюне Олександр Федорович, опікун, управляючий справами колишнього ІV відділення Власної Його Величності канцелярії.

Державна етнонаціональна політика: правовий та культурологічний аспекти в умовах Півдня України: Зб. наук. праць У Всеукр. наук. – практ. конф. (2-3 жовт. 2003 р., м. Запоріжжя). – Запоріжжя, 2003. – 244 с. – Из змісту: Пачев С. Приазовські болгари: проблема збереження культурної спадщини. – С.71 – 73; Чоп В. Участь болгарських колоністів Приазов'я в повстанському русі 1919-1921 рр. – С.92 – 96.

Державна етнонаціональна політика: правовий та культурологічний аспекти в умовах Півдня України: зб. наук. праць У Всеукр. наук. – практ. конф. (4-5 жовт. 2001 р., м. Запоріжжя). – Запоріжжя, 2001. – 164 с. – Из змісту: Савченко О. Болгарські національні райони на Півдні України в 20 – 30 – ті роки ХХ ст. – С.76 – 77; Кладова Г. Відродження національної культури в умовах незалежної України. – С.140 – 144.

Мільчев В. Матеріали до історії болгарського населення України ХVІІІ ст. – Запоріжжя: Тандем – У, 1999. – 229 с.

Народи Північного Приазов'я: (етнічний склад та особливості побутової культури). – Запоріжжя: Просвіта, 1997. – 176 с. – Из змісту: Болгари. – С.20 – 21.

Болгарське населення Півдня України: Дослідження і документи. Вип.1. – Запоріжжя, 1993. – 139 с.

Маркова Л. Некоторые тенденции развития культуры и быта болгар юго – западных районов СССР: (к вопросу об устойчивости этнических традиций). – М., 1966. – 18 с. – (рус. и фр. яз.).

Фоменко В. Матеріали к истории переселения бессарабских колонистов в Приазовье в 1861 – 1863 гг. – Запорожье, 1961. – 30 с. – (Машинописно).

135 років (1876) від дня заснування середньої школи № 1 м. Запоріжжя;

135 років від дня народження Ю. О. Магалецького (1876 - 1935), художника, діяча катеринославської «Просвіти»; деякий час жив в м. Олександрівськ Катеринославської губ., де закінчив реальну школу, займався громадською і педагогічною діяльністю;

135 років від дня народження Н. І. Собецького (1876 – 1920), прогресивного діяча земства Бердянського повіту; уродженця с. Новомихайлівка Чернігівського району;

125 років (1886) заводі ім. Воровського АТ "Мелітопольпродмаш";

120 років (1891) від дня заснування Куйбишевської районної лікарні;

115 років тому (1896) м. Олександрівськ відвідав російський письменник І. Бунін;

115 років (1896) від дня заснування першої жіночої прогімназії в м. Олександрівську. На початку ХХ ст. була перетворена у гімназію;

100 років тому (1911) Олександрівським повітовим земством було побудовано залізничний міст через річку Московку між містом и колонією Шенвізе, котра цього ж року увійшла до складу міста;

- 100 років (1911) від дня заснування першої електростанції в м. Олександрівську;

В кінці ХІХ ст. в багатьох містах були побудовані міські електростанції, котрі забезпечували освітлення вулиць, житлових будинків та промислових підприємств. А в повітовому місті Олександрівську в цей час вулиці освітлювалися гасовими ліхтарями, на утримання яких витрачалося 952 крб. в рік. Міська влада вивчила досвід інших регіонів та вирішила побудувати станцію, щоб електрифікувати місто, а заодно вирішити проблему міського транспорту – улаштувати електричний трамвай.

В 1898 році свої послуги з налагодження в Олександрівську електроосвітлення і трамвая Міській Управі запропонував почесний громадянин із Одеси А. А. Бродський. 17 червня 1900 року між Міською Управою та представником Бродського була підписана угода на проектування відповідних споруджень. Передбачалося, що ці об'єкти будуть віддані йому в концесію.

У вересні 1901 року до міського голови Олександрівська звернувся інженер-електрик Катеринославського відділення Центрального електричного товариства в Москві Хлобоцін із надзвичайно вигідною пропозицією. Хлобоцін брав на себе зобов'язання встановити безкоштовно для освітлення вулиць міста 30 дугових ліхтарів по 800 свічок кожний. За це Міська Управа повинна була виплачувати підприємцю 5600 крб. на рік рівними долями. У випадку припинення подання електроенергії Хлобоцін зобов'язувався своїм коштом запалювати існуючі на той час міські газові ліхтарі. Від влади він просив безплатно 200 сажнів землі на березі Дніпра або в міській смузі та дозволу для облаштування на вулицях стовпів із дротом для подачі електроенергії приватним абонентам.

Досвід населення показав, що мінімальна потреба тільки приватних абонентів складає 30 тис. лампочок по 16 свічок (1 свіча – 1 Ватт). Передбачувана плата 30 коп. за кіловат була дуже вигідною справою. Але міська влада, зв'язана угодою з А. А. Бродським, змушена була відмовити Хлобоціну. А через рік виявилось, що почесний громадянин Одеси своїх зобов'язань не виконав...

В подальшому було вирішено обходитися власними силами. Проте грошей на вирішення нагальних потреб місту катастрофічно не вистачало. В серпні 1903 року Міська Управа звернулася до Катеринославського губернатора з клопотанням про дозвіл на позику в 1 млн. крб., велетенську на той час суму.

Цей мільйон планувалося поділити так: на електроосвітлення і трамвай – 450 тис. крб., на спорудження торгових рядів – 150 тис. крб., на будівництво народної бані – 100 тис. крб., на будівництво чоловічої гімназії – 97 тис. крб. Залишок (203 тис. крб.) передбачалося витратити на погашення боргів. Але цей план не вдався. Група гласних Міської Думи висловилися проти, оскільки сумнівалися в спроможності виплати позики.

Міська влада взялася за копійку марудну працю. За допомогою фахівців досконало розроблювався кошторис електропостачання Олександрівська, розсилалися пропозиції різним установам, організаціям та підприємцям.

Мирний труд порушили революційні події 1905 року. Як це не раз бувало, народні заворушення закінчилися єврейськими погромами, в результаті спалено торгові ряди, пограбовано храм. А бюджет Олександрівська в той час головним чином поповнювався за рахунок купецтва та іншого торгового люду, значну частину якого складали євреї... Про електрику надовго забули.

Лише в 1908 році, коли революційні пристрасті вщухли та міська казна почала поповнюватися, в Олександрівську знову повернулися до питання улаштування електроосвітлення. Зокрема, вирішено, закуповувати для цього тільки нове, передове обладнання, а про трамвай мова вже не йшла взагалі.

Розглянувши пропозиції, міська влада для виконання замовлення вибрала технічну контору артлі російських інженерів у Харкові. В лютому 1909 року було зроблено замовлення на складання кошторису та проекту. Вже в березні ці документи були готові, а в червні, після доопрацювання, затверджені міською владою. Загальна вартість проекту складала 172171 крб. Дума Олександрівська визнала бажаним здійснити облаштування електроосвітлення господарським способом. Технічний нагляд та загальне керівництво будівництвом доручалося техніку С. В. Лизлову з винагородою не менше 3,5 – 5% від загальної суми витрат по спорудженню.

Менше ніж за рік (до кінця 1910 р.) електростанція була споруджена, а її будівля з башоточками стала справжньою окрасою міста. Газомотори, динамо-машини та інше обладнання С. В. Лизлов придбав у Німеччині. До будинків подавалася електроенергія напругою 125 Вольт.

Напередодні нового 1911 року відбувся банкет з приводу пуску першої черги електростанції – з участю міського голови Ф. Ф. Мовчановського та інших керівників міста. Та з банкетом децю поспішили...

Виявляється, будівельні недоробки існували завжди. Не встигли відлунати тости на банкеті, як з'ясувалося, що машини змонтовані не зовсім правильно, стовпи на вулицях не укріплені. На чисельні недоробки указувала комісія Міської Управи 31 грудня 1910 року, хоча термін виконання робіт С. В. Лизлов ухвалив 15 грудня.

Недоробки були ліквідовані. 31 липня 1911 року подача електроенергії провадилася цілодобово для освітлення та технічних потреб. Незважаючи на те, що електрика була недешевим задоволенням, кількість абонентів електростанції невпинно зростала. В місяць приватні особи платили за електроенергію від 4 до 10 крб., Російський банк більше - 75, а Земська Управа – 200. Звичайна електролампочка коштувала дуже дорого, майже цілий 1 крб. – як 2 кг м'яса.

Електростанція давала струм до пуску Дніпрогесу в 1932 році, потім її перепрофілювали для міських потреб.

Література

Волова Л. Александровск – Запорожье: Очерки истории города / Волова Л., Чуприна А. – Запорожье, 1997. – 188 с. – Из содерж.: [о строительстве первой электростанции]. – С.17.

Материалы к своду памятников истории и культуры народов СССР по Украинской ССР. Вып.7: Памятники истории и культуры Запорожской области. – К., 1990. – 219 с. – Из содерж.: [здание первой городской электростанции]. – С.54.

***

Беляева Л. Здание, похожее на дворец // Правда... и ничего, кроме правды. – 2010. – 27 мая (№21). – С.7.

Ювас И. Первая электростанция // Суббота плюс. – 2009. - №13 (март). – С.41 – 42.

Гудкова Т. Карта: улица Советская : [в т. ч. о перв. гор. электростанции Александровска] // Афиша Запорожья. – 2008. - №19 (22 сент. – 5 окт.). – С.26.

Чайка О. Строительство электростанции и создание сети электрического освещения в городе Александровске в начале XX века // Музейный вестник. – 2007. - №7. – С.82 – 96.

Носков В. Электрическая утопия // Искра. – 2006. – 5 окт.(№40). – С.4.

Сидельникова Е. Мэр, при котором построили электростанцию: [Ф. Ф. Мовчановский] // Запороз. Січ. – 1998. – 21 жовт.

100 років від дня народження Д. М. Стефанова (1911-1943), Героя Радянського Союзу, учасника визволення Запоріжжя від німецько – фашистських загарбників (повторив подвиг О. Матросова); його ім'ям названо одну з вулиць обласного центру;

90 років (1921) від дня заснування Укрдержстраху в Запорізькій області (правонаступник – страхова компанія "Оранта – Січ");

Страхування належить до числа найбільш древніх і стійких форм господарського життя, сягаючи своїм корінням у далеку історію. Головна мета його – створення цільових фондів грошових коштів призначених для захисту майнових інтересів громадян і юридичних осіб від несподіваних, випадкових за своєю природою нещасть, які супроводжуються збитками.

Прообразами страхування в Україні можна вважати економічні відносини в чумацьких братствах. Якщо у дорозі гинув віл чи ламався дерев'яний віз, то зусиллями всієї компанії чумаків куплялися необхідні засоби пересування, щоб потерпілий міг продовжити мандрівку. Перша страхова компанія на території України – Товариство взаємного страхування від вогню – була створена в 1863 році у Полтаві. Особисте

страхування виникло у 30-і роки XIX століття і зосереджувалося переважно на страхуванні капіталу.

Система державного страхування в колишньому СРСР започаткована прийняттям 6 жовтня 1921 року Декрету "Про державне майнове страхування". Підрозділи Держстраху діяли в усіх союзних республіках, в т. ч. і в Україні. В період становлення української державності виникла необхідність реорганізації страхової справи і збереження професійного кадрового резерву Укрдержстраху. Тому 1994 року цю структуру було перетворено на відкрите акціонерне товариство "Національна акціонерна страхова компанія "Оранта" ("НАСК" Оранта)", яка і стала правонаступницею Укрдержстраху. Цього ж року за ініціативи 4-х областей (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська) і Автономної Республіки Крим та за підтримки керівництва країни зі складу НАСК виділено самостійні регіональні підрозділи, які набули абсолютної незалежності.

Сьогодні страхова компанія "Оранта – Січ" – це одна із провідних страхових компаній в Запорізькій області, єдина правонадкоємиця Укрдержстраху і НАСК у регіоні. Вона має ліцензії на всі види обов'язкового і добровільного страхування, філіали в кожному місті і районі Запорізького краю, Києві, Луганську та найголовніше – заслужений авторитет надійного ділового партнера у сфері страхування. Пріоритетними для компанії є страхування майна, транспортних засобів, медичне страхування, страхування сільськогосподарських культур. Широко застосовується комплексне страхування, що забезпечує страховий захист майнових інтересів, життя і здоров'я страхувальників.

Діловими партнерами ВАТ СК "Оранта-Січ" є промислові підприємства, банки, фінансові структури регіону.

Увага до клієнта, захист його інтересів – головне кредо в роботі колективу, де трудиться майже 1000 осіб.

На практиці страхова компанія застосовує гнучку тарифну політику, що дозволяє повною мірою враховувати побажання і вимоги клієнта, забезпечуючи захист, своєчасну виплату відшкодування завданого збитку. Рівень виплат по страховій компанії за останні роки становить 38-40% від обсягу страхових платежів.

Нині страхова компанія продовжує інтенсивно розвиватися, освоюючи нові сегменти, удосконалюючи страхові продукти і послуги, розширюючи свою інфраструктуру, збільшуючи клієнтську базу і зміцнюючи позиції в страховому співтоваристві.

Понад 20 років компанією успішно керує Віталій Григорович Петровський. Завдячуючи особистим організаторським здібностям, таланту голови правління, ВАТ СК "Оранта – Січ" неодноразово нагороджувалося міжнародними відзнаками, дипломами за бездоганну ділову репутацію, внесок в оздоровлення економіки України ("Золота фортуна", 2001, "Золотий Меркурій", 2004).

Література

Деловые партнеры Запорожской ТПП. 2007: Каталог. - Запорожье: РА-XXI, [2006]. - 96 с. - Из содерж.: ОАО "Страховая компания "Оранта - Січ". - С. 75.

Приморск: годы и судьбы. Кн. 2: Автограф поколений / авт. проекта В. Пану. - Запорожье: РА - XXI, 2007. - 432 с.: фото. - Из содерж.: Приморские филиалы страховых компаний : [в т. ч. и "Оранта - Січ"]. - С. 145 - 146.

Новітня історія України: імена, звершення, творчість. Вип. I: Запоріжжя. — К.: Новий Світ, 2006. - 111 с. - Из змісту: Відкрите акціонерне товариство "Страхова компанія "Оранта - Січ". - С.53.

Потенціал: 10 років разом: Інформ. альбом Запоріж. обл. союзу промисловців і підприємців. - Запоріжжя: Дике Поле, 2000. - 160 с. - Из змісту: ВАТ "Страхова компанія "Оранта-Січ". - С107.

ОАО СК "Оранта- Сич" // Содружество. - 2006. – С. 10 - 11.

Шилин Д. Застраховался - и живи спокойно: "Оранта-Січ" страхует практически все // Индустр. Запорожье. - 2006. - 5 окт. (№ 150). - С.4.

Алексеев И. "Оранте - Сич" - 85 лет // Запорож. Січ. - 2006. - 5 жовт.(№197-199). - С. 3.

"Оранта - Січ" // Україна - бізнес. - 2004. - 31 трав. (№ 22).

"Оранта" защитит и сбережет: [история и современность страхов. компании] // Созвездие. - 2000. - № 1. - С.44.

***

Гордость Запорожья: Альманах. - Запорожье: АА Тандем, 2009. - 88 с.: ил. - Из содерж.: Петровский Виталий Григорьевич, председатель правления ОАО "Страховая компания "Оранта Сич". - С.37.

Герои и судьбы: Интеллектуал. потенциал Запорожья на рубеже веков. Кн. 2. - Запорожье, 2002. - 528 с. - Из содерж.: Шифрина А. Петровский Виталий Григорьевич. - С. 332 - 338.

Сергеев Ю. Виталий Петровский: "Оранта - Січ" - это колоссальный опыт и гарантированная надежность // Индустр. Запорожье. - 2006. - 6 окт. (№151). – С. 6.

Нагороди держави: [В. Г. Петровский нагороджений орденом "За заслуги" III ступ.] // Запоріж. правда. - 1998. - 14 жовт.

90 років (1921) від дня народження І. Г.Воробйова, поета; уродженця м. Вільнянськ;

90 років від дня народження Є. В. Биковського (1921 – 1943), Героя Радянського Союзу; уродженця смт. Михайлівка;

Биковський Євген Власович народився в 1921 році в селі (нині смт.) Михайлівка в селянській сім'ї. В 1939 році закінчив навчання в аероклубі Ростова – на – Дону, у 1942 році - Батайську військову школу пілотів, де був залишений працювати льотчиком - інструктором. У травні 1942 року пішов на фронт добровольцем.

Молодий лейтенант Биковський воював у складі 5 – го гвардійського авіаполку 17 –ї повітряної армії. За час перебування у діючій армії здійснив понад 100 бойових вильотів, провів 18 штурмів ворожих аеродромів, колон з живою силою і технікою, знищив 9 фашистських літаків. Загинув у нерівному повітряному бою 27 квітня 1943 року. Похований Герой у селі Половінкіно на Луганщині, де в пам'ять про нього встановлено обеліск.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 14 травня 1965 року за відмінне виконання бойових завдань командування і виявлені при цьому відвагу і героїзм Є.В. Биковському посмертно присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

Література про життя та діяльність

Героев славных имена: 65 – летию Великой Победы посвящается / Н. И. Кузьменко (авт – сост.), В. В. Горбатко, Я. И. Иванов, В. В. Мороко и др. – Запорожье, 2010. – С.109.

Памятники истории и культуры Запорожской области: Науч. – вспом. библиогр. указ. – Запорожье, 1985. – С.105.

Лукаш И. Солдаты славы не искали. – Днепрпетровск, 1984. – С.25 – 29.

История городов и сел УССР. Запорожская область. – К., 1981. – С.466.

Авиация и космонавтика СССР. – М., 1968. – С.511.

***

Ракша О. Гордість землі нашої // Михайлів. новини. – 2009. – 10 січ. (№2). – С.1.

Калугіна О. Ім'я їм – Герої // Михайлів. новини. – 2004. – 26 черв. – С.2.

Коряка В. Наш сокіл : [є фото бюста Героя] // Ленін. зірка. – 1977. – 22 верес.

Славний ратний подвиг : [в т. ч. про відкриття бронзов. бюста в єдиному меморіал. комплексі: смт. Михайлівка] // Ленін. зірка. – 1973. – 30 жовт.

***

Биковський Євген Власович [Електронний ресурс] : [корот. біогр. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

80 років (1931) від дня заснування Бердянського медичного коледжу;

80 років (1931) Мелітопольському степовому лісництву;

80 років (1931) від дня заснування Мелітопольського літературного об'єднання ім. П. Ловецького;

Вперше літературне об'єднання мелітопольців заявило про себе в 30-х роках творами в газеті "Радянський степ"(нині "Новий день"). Керував літоб'єднанням співробітник редакції О. Рогоза, який загинув у 1942 році на фронті. Із літоб'єднання вийшли відомі майстри пера: прозаїк Є. Дирін, поети Є. Крилов, брати Вілінови, Л. Шермейстер, публіцисти Н. Лур'є, І. Балкарій.

Найінтенсивнішого розвитку Мелітопольське об'єднання набуло у п'ятидесяті роки ХХ ст., коли до його керівництва прийшов відомий письменник П. Ловецький. Саме при ньому розквітли таланти таких відомих мелітопольських поетів і прозаїків як В. Мазуркевич, Д. Ботушанська, Ф. Анардович, О. Фесюк, І. Олексенко, В. Кулішова, В. Ломако, О. Горбань, М. Шевельов. Очоливши літературне об'єднання Мелітополя у 1955 році, Ловецький керував ним 16 років і був удостоєний звання почесного члена літературного об'єднання "Таврія". У 1989 році його ім'ям було названо мелітопольське літературне об'єднання. З 1985 по 1991 роки очолював літоб'єднання О. А. Фесюк.

У 1994 році, коли літоб'єднанням став керувати В. Орлов, почався новий виток у житті місцевих літераторів – різко зросла кількість збірок окремих авторів та колективних видань. Члени літоб'єднання стали частими гостями у школах, технікумах, вузах міста. Лише за період з 1994 по 2005 роки видано 5 альманахів і близько 60 авторських збірок.

З 2002 року мелітопольські літератори починають широко друкуватися в обласних виданнях: літературному часописі "Хортиця", альманахах "Провінція", "От серця к сердцу", газетах "Запорізька правда", "Суббота плюс" та інших. Чималий внесок в роботу літоб'єднання зробив його голова В. Г. Єременко (з 2001 - до червня 2008 р.). Його стараннями зібрано і підготовлено до друку цілий ряд літературних альманахів, збірок творів письменників та поетів Д. Ботушанської, О. Гончаренка, С. Непомнячої. До 75-річчя літоб'єднання ім. П. Ловецького був виданий ювілейний альманах "Думок та почуттів сплетіння."

У червні 2008 року головою Мелітопольського літературного об'єднання обрана Світлана Непомняща. Цього ж року було прийнято Статут об'єднання, де чітко означені мета, цілі та напрямки діяльності. З січня 2009 року об'єднання офіційно набуло статусу громадської організації. Здійснилася давншня мрія різних поколінь членів літоб'єднання – вийшла газета "Мелітополь літературний".

Література

Літературний світогляд Мелітопольщини [Текст]: Хрестоматія / [упоряд.: Зайдлер Н.В., Гончаренко О.М.]. – Мелітополь: Видав. будинок ММД, 2009. – 488 с. : іл.

Мелітопольське літературне об'єднання імені П. Ловецького // Медове місто: До 225 - річчя м. Мелітополя (1784 - 2009): Бібліогр. показ. – Запоріжжя, 2009. – С.119 – 130.

Мелітопольське літературне об'єднання імені Павла Ловецького // Шевченкіана Мелітополя: Біографії, інформація, творчість, пошук. – Мелітополь, 2007. – С.48 – 49.

Непомняця С. Одне з найстаріших в області // Хортиця. – 2009. - №3. – С.59.

Селезньов В. Думок і почуттів сплетіння // Новий день. – 2006. – 19 жовт. – С.12.

Чигигина Н. Вначале был кружок...// Мелитоп. ведомости. – 2001. – 29 дек. – С.2.

80 років від дня народження Л. І. Адельберга (1931 – 1988), архітектора, краєзнавця;

Лев Ісакович Адельберг народився і прожив все життя (за винятком евакуації в дитинстві під час війни та служби в армії) в місті Запоріжжі. Інженер за спеціальністю, художник – оформлювач за професією, він багато років віддав вивченню Запорізького краю, по праву зайняв почесне місце серед відомих краєзнавців – аматорів. Старе Запоріжжя, місто Олександрівськ, було найулюбленішим об'єктом його краєзнавчих досліджень. Ще одна істотна тема його розвідок - видатні особистості краю.

Мене особисто познайомив з Адельбергом навесні 1982 року старий запорозький краєзнавець Іван Михайлович Бічук (1896-1982), а до того його ім'я було відоме мені завдяки авторським публікаціям Лева Ісаковича в газеті „Комсомолец Запоріжжя” (тепер „МИГ”).

Він співпрацював з цим виданням тривалий час, вів рубрику "Олександрівськ - Запоріжжя". Про загальне читацьке визнання Л. Адельберга свідчили тогочасні анкети – опитування, які виводили автора на перші місця.

Саме любов до історії рідного краю і здружила нас з Левом Ісаковичем. В 1987 році до 200-ліття подорожі цариці Катерини II в Крим Л. Адельберг, реставрувавши за фотокопією "План сада на Хортицьком острові святейшого князя Григорія Александровича Потемкіна", запропонував мені та Володимир Шовкуну прив'язати його до сучасного ландшафту. Нам вдалося знайти на острові беззаперечні сліди діяльності Потьомкіна. Тоді ж виникла думка написати спільно статтю – розвідку з цього приводу.

Ми розподілили ділянки роботи. Я повинний був, у першу чергу, готувати текст, а Лев Ісакович – розробити картографічний матеріал та фотодокази версії. Ретельність та відповідальність Адельберга у перевірці фактів уповільнювали темп реалізації ідеї.

На жаль, передчасна раптова смерть перервала працю Л. І. Адельберга. Надворі був квітень 1988 року, і ще мав силу неписаний закон: „На некролог у газеті може розраховувати тільки член КПРС, іншим – максимум кілька рядків співчуття в чорній рамочці”. В усякому разі прямо вшанувати пам'ять Л. І. Адельберга на сторінках "Комсомольця Запоріжжя" тоді не було можливості. На похороні журналіст і літератор Володимир Супруненко запропонував вихід із ситуації: замість некролога опублікувати в газеті одну із останніх робіт краєзнавця... Тому я визнав за необхідне в пам'ять про Лева Ісаковича завершити статтю і запропонувати її читачам. Стаття – розвідка під назвою "Ще одна загадка Хортиці" з невеличкою передмовою була надрукована в "Комсомольці Запоріжжя" 11 червня 1988 року під двома прізвищами: Л. Адельберг, Ю. Вілінов.

Досі особи, причетні до краєзнавства, особливо збирачі старовинних поштових листівок, цікавляться питанням – а куди ж подівалася колекція Адельберга? Одразу зазначу: оригіналів поштових листівок у Адельберга майже не було. Бо ж неможливий інженер радянського часу не мав коштів на таку розкіш. Архів і колекція Адельберга склалися з ним же виготовлених фотокопій. Він, не жалкуючи, роздавав їх знайомим

краєзнавцям. Досі мабуть можуть впливати фотографії з білим написом у кутку „Репро Л. Думи”. Дума – дівоче прізвисько матері, яке Лев Адельберг взяв собі за псевдонім.

Архіви Адельберга перейшли до його дядька Еммануїла Натанова. Останній використав їх, укладаючи книжку „Очерки истории Запорожья (Александровска до 1921 года)». У виданні є розділ „Архітектура старого Олександрівська в фотографіях краєзнавця Л. Адельберга” – теж своєрідне увічнення пам’яті дослідника.

Краєзнавчу бібліотеку Адельберга - кілька сотень книг та брошур - його вдова через мене безплатно передала Обласній Станції Юних Туристів. В перші роки по тому „Фонд Адельберга” зберігався в бібліотеці ОСЮТур відокремлено, зараз він розпорошений за темами.

Лева Адельберга поховано на Першотравневому цвинтарі. Колись настануть кращі часи і його скромна могила увійде до переліку некрополя краєзнавців Запоріжжя.

Твори

Мости Запорожжя. – Запорожське: Тандем – У, 2005. – 56 с.

***

Запорозька старовина: Щоріч. зб. наук. – краєзнав. матеріалів. Вип. 1. – Запоріжжя, 1995. – 165 с. – Із змісту: Адельберг Л. Ще одна загадка Хортиці / Л. Адельберг, Ю. Вілінов. – С.115 – 118.

***

Ще одна загадка Хортиці // Комсомолец Запоріжжя. – 1988. – 11 черв.
Доля школи Фелікса Мовчановського // Комсомолец Запоріжжя. – 1988. – 20 лют.
Вулиця двох революцій : [вул. Лепіка: м. Запоріжжя] // Комсомолец Запоріжжя. – 1987. – 10 жовт. – С.1, 8.

Наш головний проспект // Комсомолец Запоріжжя. – 1986. – 22 квіт.; 24 трав.; 14 черв.; 16 серп.; 7, 11, 18 жовт.

Прогулянка до греблі // Комсомолец Запоріжжя. – 1986. – 22 квіт.; 24 трав.; 14 черв.; 2, 16 серп.; 7, 11, 18 жовт.

Косметика вулиць: Олександрівськ – Запоріжжя // Комсомолец Запоріжжя. – 1982. – 14 серп.

На вулиці Кузнечній // Комсомолец Запоріжжя. – 1982. – 24 серп.

"Ротонда", "Лотос" та інші : [культурні заклади м. Олександрівська на початку ХХ ст.] // Комсомолец Запоріжжя. – 1981. – 13 серп.

Перші пам’ятники : [В. І. Леніну на Запоріжжі; є фото пам’ятника на з-ді "Комунар", 1926 р.] // Комсомолец Запоріжжя. – 1981. – 21 квіт.

***

Архів Л.І. Адельберга (рукописи зберігаються у відділі краєзнавства Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького).

Література про життя та діяльність

Вілінов Ю. Хортиця – острів у філіграні епох і шляхів: (Хортицький колаж). – Запоріжжя: Поліграф, 2005. – 208 с. – Із змісту: (Замість некролога). – С.139 – 140.

Запорозька старовина: Щоріч. зб. наук. – краєзнав. матеріалів. Вип. 1. – Запоріжжя, 1995. – 165 с. – Із змісту: (Замість некролога). – С.119 – 120.

75 років (1936) сталеплавильному цехові заводу „Дніпроспецсталь”;

75 років (1936) заводі „Рефма” („Мелітопольхолодмаш”);

75 років [1936] запорізькій поетесі С.В.Запорожець (Горшковській);

70 років (1941) від дня заснування духового оркестру Палацу культури "Металург" (м. Запоріжжя);

65 років тому (1946) в м. Запоріжжя було розпочато будівництво мостів за проектом Б. Преображенського;

65 років тому (1946) Осипенківський механічний завод (з 1951 р.- „Південгідромаш”) розпочав випуск своєї продукції;

65 років (1946) від дня заснування Бердянського самодіяльного народного драматичного театру;

65 років (1946) від дня заснування Токмацької дитячої бібліотеки;

65 років (1946) запорізькому художнику В. А.Зарубі та І. Ю.Матящуку;

60 років (1951) від дня заснування Мелітопольського заводу тракторних гідроагрегатів;²

60 років (1951) від дня заснування Запорізького правобережного професійного ліцею;

60 років від дня народження М. М. Колядки (1951 – 1999), запорізького художника;

55 років (1956) від дня заснування середньої школи № 36 м. Запоріжжя;

55 років (1956) Запорізькому заводі стінових матеріалів;

55 років тому (1956) в м. Запоріжжі знімався кінофільм "Весна на Заречной улице";

55 років (1956) від дня заснування СШ №36 м. Запоріжжя;

50 років (1961) кінотеатру "Зірка" в м. Запоріжжі;

50 років (1961) від дня заснування ансамблю танцю "Титан" при БК ЗТМК (м. Запоріжжя);

50 років (1961) від дня заснування Василівської та Оріхівської музичних шкіл;

50 років (1961) географічному факультету Мелітопольського державного педагогічного університету;

45 років (1966) від дня заснування факультету іноземної філології ЗНУ;

45 років тому (1966) почав функціонувати Запорізький технікум громадського харчування (зараз – Запорізький професійний торгово – кулінарний ліцей);

45 років (1966) Запорізькій шкіргалантерейній фабриці;

45 років (1966) від дня заснування Палацу дитячої та юнацької творчості (м. Запоріжжя);

45 років (1966) Токмацькій станції переливання крові;

40 років (1971) Вільнянському краєзнавчому музею;

Вільнянський краєзнавчий музей заснований у 1971 році на громадських засадах. Збирання матеріалів розпочалося ще раніше - 1968 року. Його творцями – організаторами були: І. Воробйов, Т. Чайка, П. Большоменник, М. Сіроштан, Т. Бут, В. Поставна, Д. Левченко, Л. Лобода, В. Билим, Т. Волкових. Ними керував перший директор музею – Микола Інокентійович Сибіряков. Вони їздили по селах і хуторах району, збирали експонати, фотографії для майбутнього музею. Згодом під музей виділили хатину по вулиці Леніна, 43. Засновники самотужки робили стелажі, стенди, впорядковували подвір'я.

З 1995 р. музей має статус державного і підпорядковується відділу культури і туризму Вільнянської райдержадміністрації. Експозиція закладу розташована у семи залах: "Заселення краю"; "Наш край наприкінці 19 століття – на початку 20 століття"; "Події 20-х років 20 століття"; "Наш край у 30-ті роки"; "Галерея Слави", "Велика Вітчизняна війна"; "Друга половина 20 століття". Серед предметів основного фонду – археологічні знахідки (із найдавнішого періоду виставлені кістки мамонта та зубра, знаряддя праці давньої людини), монети, експонати часів Запорозької Січі, предмети побуту і одягу кінця ХІХ століття, матеріали про завод Нейфельда (нині завод імені Т. Г. Шевченка), який випускав сільськогосподарські машини. Окремі зали

² Медове місто: До 225-річчя м. Мелітополя: Бібліогр. показ. / КЗ "ЗОУНБ ім. О. М. Горького" ЗОР. – Запоріжжя, 2009. - С.38.

розповідають про громадянську та другу світову війну (демонструються особисті речі воїнів, нагороди, зброя), Голодомор тридцятих років. .

Музею підпорядковані сім музеїв на громадських засадах, розміщених у сільських школах району. Серед них – Меморіальний музей І. Паторжинського у селі Дніпровка, Музей Героя Радянського Союзу В. Гнаровської у селі Новотроїцьке, Музей земляків – учасників війни в Афганістані у селі Московка.

Працює музей як культурний, патріотично – виховний заклад, є джерелом народної пам'яті завдяки людям, котрим дорога минушина, надбання попередніх поколінь. Тут проводиться екскурсійна, культурно – масова робота, зокрема вечори пам'яті , виховні години зі школярами, зустрічі з видатними земляками, воїнами – афганцями, виставки майстрів народно – вжиткового мистецтва, та ін.

З 2002 року музей очолює Т. Гриценко.

Література

Гриценко Т. Вільнянський краєзнавчий музей / Т. Гриценко, Ю. Гаджилова // Енциклопедія сучасної України. – К., 2005. – Т.4: В – Воз. – С. 551.

Вільнянський краєзнавчий музей // Музеї України. – 2005. - №2. – С.24.

Юрик П. Як можна зберегти сиву давнину за 100 гривень, або Будні Вільнянського краєзнавчого музею // Запоріж. правда. – 2008. – 4 верес. – С.10.

Гриценко Т. Перший директор, людина високих ідеалів : [М. І. Сибіряков] // Дніпров. вогні. – 2007. – 19 трав. – С. 2.

40 років (1971) від дня заснування СШ №1 м. Енергодар;

40 років (1971) від дня заснування Молочанської музичної та художньої дитячих шкіл;

40 років (1971) від дня заснування Приазовського хлібозаводу;

35 років (1976) від дня заснування ансамблю танцю „Металург” (м. Запоріжжя);

30 років (1981) від дня заснування археологічного та краєзнавчого гуртків в Шевченківській середній школі Куйбишевського району (керівник – С. П. Шевчук);

25 років (1986) від дня заснування археологічної лабораторії Запорізького національного університету;

25 років (1986) від дня заснування Клубу пісенної поезії „Парус” (м. Запоріжжя);

25 років тому (1986) новозбудованим населеним пунктам було присвоєно найменування: с. Лазурне (Мелітопольський район) та с. Сонячне (Запорізький район);

25 років (1986) від дня заснування Центру реабілітації репродуктивної функції сім'ї;

25 років тому (1986) офіційно підписана угода про відносини між містами – побратимами Запоріжжям і Оберхаузенем (ФРН);

25 років тому (1986) введено в експлуатацію новий автовокзал в м. Василівка;

25 років від дня заснування фотоклубу "Оріхів";

25 років (1986) краєзнавчому музею в с. Чапаєвка Пологівського району;

20 років (1991) від дня заснування Запорізького центру нерухомості „Арсенал”;

20 років (1991) від дня заснування юридичного факультету ЗНУ як самостійної структурної одиниці;

20 років тому (1991) був заснований економічний факультет ЗНУ як самостійна структурна одиниця;

20 років (1991) від дня заснування Запорізького багатопрофільного ліцея "Перспектива";

20 років (1991) від дня заснування турфірми „Байда” (м. Запоріжжя);

20 років (1991) від дня заснування Запорізького обласного молодіжного фестивалю естрадного мистецтва „Зорепад”;

20 років (1991) від дня заснування театру – кабаре „Олександрійський повіт” (м. Запоріжжя);

20 років (1991) від дня заснування кінно – спортивного театру „Запорозькі козаки” (м. Запоріжжя);

20 років (1991) видавництву "Тандем – У" (м. Запоріжжя);

Література

Книжковий ринок України. – К.: Графіка-Друк, 2005. – С.82.

Книжковий ринок України. 2004-2005. – К.: Вид-во О. Капусти, 2004. – С.18.

Дизайн "Золотий олівець": Довід. – каталог. – Запоріжжя, 2001. – С.3, 23.

Видавництва, видавничі та книгорозповсюджуючі організації: Довід. / Кн. палата України. – К., 1999. – С.140-141.

69006

м. Запоріжжя,

вул. Трегубенка, 18

тел. 212 – 16 – 54, 212 – 16 – 53, 213 – 26 - 21

tandem@zaporozhye.net

www.tandem.zp.ua

20 років (1991) ПТУ №62 (сmt. Велика Білозерка);

15 років (1996) від дня заснування учбового центру з підготовки нац. кадрів в області метрології, стандартизації та сертифікації (при ЗНУ);

15 років (1996) від дня заснування Запорізької обласної організації Спільки письменників Придніпров'я;

15 років (1996) від дня заснування обласної громадської організації „Рукописання – Хендерук”, яка об'єднала колишніх оstarбайтерів;

15 років тому (1996) був вперше виготовлений медичний препарат тіатріазолін, розроблений запорізькими вченими;

15 років (1996) від дня заснування дитячого притулку (на базі школи – інтернату №3 м. Запоріжжя);

15 років (1996) від дня заснування газети "Клякса" (м. Запоріжжя);

15 років (1996) від дня заснування прикордонної застави в м. Приморськ;

15 років (1996) Приморському краєзнавчому музею;

15 років (1996) від дня заснування регіонального українсько – болгарського ліцею (м. Приморськ);

15 років (1996) від дня заснування СШ №4 в м. Мелітополі.

ВИЗНАЧЕНІ ДАТИ

Січень

1 - 80 років (1931) запорізькому скульпторові А. А. Дикому;

Андрій Арсенійович Дикий народився 1 січня 1931 року в селі Голубівці Дніпропетровської області. У 1947 році юнак вступив до Дніпропетровського художнього училища. У 1958 році закінчив скульптурний факультет Харківського художнього інституту, де його педагогами були Г. А. Бондаренко, Є. М. Кудрявцева, Н. Л. Рябінін. Молодий скульптор приїздить до Запоріжжя і відтоді його творчість пов'язана з нашим індустриальним містом.

Починаючи з ранніх робіт, у скульптора визначилося прагнення до гострих, драматичних ситуацій, до образів незвичайної долі, людей мужніх і сильних. В них автор завжди підкреслює внутрішню красу, духовну переконаність наших людей.

В роботі „Повернувся” страждання, біль сліпого солдата, який повернувся з війни, автор передає скупю, без болісних гримас. Перед нами людина, яка, втративши зір, піднялася над фізичною мукою, знайшла своє місце в житті.

Твори на теми війни відзначаються прагненням до драматизму.

Андрій Дикий створив скульптурні портрети багатьох видатних діячів – Л. М. Толстого, Т. Г. Шевченка, В. П. Чкалова та інших.

Дбайливо, з глибоким знанням психології А. Дикий створює образи дітей. Він тонко відчуває і майстерно передає їх безпосередність, допитливість, високий внутрішній світ.

А. А. Дикий – учасник обласних, республіканських і зарубіжних виставок, член Співки художників України з 1970 року.

Окремі роботи майстра зберігаються у Запорізькому обласному художньому музеї.

Література про життя та діяльність

Довбиш В. Дикий Андрій Арсентійович // Енциклопедія сучасної України. – К., 2008. – Т.7: Г-Ді. – С.578-579.

Дикий Андрій Арсентійович // Запорізька організація Національної Співки художників України. 1962-2007. – Запоріжжя, 2007. – С.44-45.

Дикий А. Персональна художня виставка: Каталог. – Запоріжжя, 1977. – 9 с.

***

Довбиш В. Характер митця – характер героя // Индустр. Запорожье. – 1975. – 9 нояб.

1 – 50 років С. Ю. Глазьєву (1961), урядовцю, політику; уродженцю м. Запоріжжя;

Сергій Юрійович Глазьєв народився 1 січня 1961 року в місті Запоріжжі у родині запоріжсталивців (батько - робітник, мати – інженер-проектувальник). 1978 року, після закінчення середньої школи у рідному місті, вступає на хімічний факультет МДУ імені Ломоносова, але на другому курсі переводиться на економічний факультет, який з відзнакою закінчує у 1983 році за спеціальністю "економічна кібернетика". Потім була аспірантура Центрального економіко-математичного інституту (ЦЕМІ) Академії наук СРСР та захист дисертації на здобуття вченого ступеня кандидата економічних наук (1986 р.). У 1986 - 1991 рр. Глазьєв працює науковим співробітником, завідувачем лабораторією системного аналізу ЦЕМІ. У 28 років захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора економічних наук і став наймолодшим ученим-економістом у Радянському Союзі.

В 1991 - 1993 рр. працював в уряді Російської Федерації, в 1996 році – начальник управління економічної безпеки апарату Ради Безпеки РФ. С.Глазьєв тричі обирався депутатом Державної Думи РФ (1993, 1999, 2003). З 2004 року зосередився на науковій діяльності.

Сергій Юрійович дійсний член Російської академії природничих наук і Російської академії гуманітарних наук. Він автор 150 наукових праць, присвячених проблемам макроекономіки, економічного планування і прогнозування, серії публіцистичних статей. Нагороджений золотою медаллю Ю. Кондратьєва (одна з найпрестижніших російських нагород у галузі економіки) за розробку теорії довготривалого техніко-економічного розвитку (1995), премією імені голови Ради Народних Комісарів СРСР О. І. Рикова за видатні наукові результати в галузі економічних наук (2010) Російського державного

торгово-економічного університету. З 2000 року він – член - кореспондент РАН, з 2008 року – академік РАН. У квітні 2007 р. Глазьев очолив інститут нової економіки державного університету управління. У 2009 році наш земляк обраний членом НАН України за спеціальністю "Теорія економічного розвитку". Нині він заступник генерального секретаря ЄврАзЕС (з 2008 р.), відповідальний секретар Митної комісії митного союзу Росії, Беларусі і Казахстану (з 2009 р.).

Книги та публікації С. Ю. Глазьева

Возможности ограничения технико-экономического развития России в условиях структурных изменений в мировой экономике: научный доклад / Памяти академика О. Е. Кутафина посвящается. – Москва, 2008. – 91 с. *

Я просто выполняю свой долг. – М.: Алгоритм, 2007. – 464 с. *

Выбор будущего. – М.: Алгоритм, 2005. - 325 с. *

Обучение рынку / под ред. С. Ю. Глазьева. – М.: Экономика, 2004. – 639 с. *

Благосостояние и справедливость: как победить бедность в богатой стране. – Москва: Б.С.Г. – Пресс, 2003. – 192 с. *

Эффективность государственного управления: пер. с англ. / под общ. ред. С. А. Батчикова и С. Ю. Глазьева. – М.: Консалтбанкир, 1998. – 842 с. *

Теория долгосрочного технико-экономического развития. – М.: ВлаДар, 1993. - 310 с. ***

Мировой экономический кризис как процесс смены технологических укладов // Вопросы экономики. – 2009. - № 3. – С. 26-38. – Рез. англ. – С. 158.

Кризис, антикризисные меры и стратегия инновационного народнохозяйственного развития в зеркале теории долгосрочной мегатехнологической динамики: [беседа с дир. ин-та нов. экономики С. Ю. Глазьевым] // Рос. экон. журн. – 2008. - № 12. – С. 3-9.

Перспективы экономического развития стран СНГ при интеграционном и инерционном сценариях взаимодействия стран – участниц // Рос. экон. журн. – 2008. - № 7/8. – С. 24-34.

Формирование макроэкономических условий устойчивого экономического роста // Проблемы теории и практики управления. – 2007. - №6. – С. 8-18. - Библиогр.: С.18.

Политика социальной справедливости и экономического роста // Рос. экон. журн. – 2005. - № 11-12. – С. 74 – 100.

Очищение культуры: [к вопр. восстановления нравственности и культур. принципов в политике: беседа В. Бондаренко с С. Глазьевым] // Наш современник. – 2003. - № 11. – С. 274-288.

Мы долго молча отступали...: [об экон. и полит. положении России: авт. - извест. экономист, работает в Аппарате Совета Федерации Федерал. Собрания РФ, урож. г. Запорожья] // Москва. – 1999. - №7. – С.120–129.

Література про життя та діяльність

Шиханов Р. Кто е кто на Запорижжі. 2008 рік: Біогр. довід. / Руслан Шиханов. – Запорижжя: Тандем Арт Студія, 2009. – 212 с. – Из змісту: Глазьев Сергей Юрійович. – С.42-43.

Рыбас С. Феномен Глазьева // Глазьев С. Я просто выполняю свой долг. – М., 2007. – С.447-460.

Белов В. Модный экономист Глазьев : [о взглядах на экон. проблемы страны] / В. И. Белов // ЭКО. – 2004. - № 3. – С. 43-53.

Ботнер Ю. Сергей Глазьев: "Границы между нашими государствами должны быть только на бумаге": [депутат Гос. Думы России, участник Собора братских народов, урож. Запорожья] // Наш город. – 2004. – 21 мая (№ 3). – С. 12-13.

* Книги подаровані ЗОУНБ ім. О. М. Горького автором

Глобачев М. Чужой среди всех: [о лидере блока "Родина" С. Ю. Глазьеве] / М. Глобачев // Новое время. – 2004. - № 7. – С.11-12.

Сосницкий Л. Сергей Глазьев: российским сырьевикам–олигархам выгодно Украина как заграница: [урож. г. Запорожья, член-корреспондент РАН, лидер блока "Родина"] // Запороз. Січ. – 2004. – 20 трав. – С. 2.

***

Глазьев С. Ю. [Электронный ресурс]: [биограф. сведения] // Институт новой экономики им. А. С. Львова: [веб-сайт]. – Электрон. данные. – Режим доступа: <http://www.newecon.guu.ru/glaznev.html>. - назв. с экрана.

Глазьев С. Ю. [Электрон. ресурс]: [биограф. справка] // Википедия. Свободная энциклопедия: [веб-сайт]. – Электрон. данные. - Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org>. – Назв. с экрана.

- 1 – 20 років тому (1991) вийшов перший номер газети "Запорозька Січ";
- 1 – 15 років (1996) від дня заснування Радіо "Сага";
- 2 – 80 років (1931) Токмацькій міськрайонній газеті „Таврія” (до 27 лип. 1991 р.- „Комуністичним шляхом”);
- 3 – 100 років від дня народження М. Д. Бернштейна (1911 – 2002), літературознавця, доктора філологічних наук; уродженця м. Токмак;**

Народився М. Д. Бернштейн 3 січня 1911 року в місті Токмак Запорізької області. Закінчив Запорізький педагогічний інститут (1934 р.), відразу по тому – аспірантуру при Київському державному університеті). Учителював, працював літературним редактором газети "Вісті". У пресі почав виступати з 1932 року із рецензіями й оглядами на сторінках журналів "Темпи", "Молодняк", "Зоря." Михайло Давидович був учасником Великої Вітчизняної війни, брав участь у боях; нагороджений орденом Червоної Зірки, медалями "За перемогу над Німеччиною", "За перемогу над Японією" та ін. З 1938 по 1981 роки – співробітник Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. У перше повоєнне десятиріччя надрукував ряд статей про спадщину Т. Шевченка, І. Франка, брошуру-лекцію "Марко Вовчок". М. Бернштейн був одним із авторів 1-го тому двотомної "Історії української літератури"(1954).

1958 році виходять у світ дві фундаментальні монографії Михайла Давидовича: "Журнал "Основа" і український літературний процес кінця 50-60-х років XIX ст." та "Українська літературна критика 50 - 70-х років XIX ст." Бернштейн – дослідник творчості Т. Шевченка, М. Вовчка, І. Франка, І. Манжури, М. Драгоманова, П. Куліша. Брав участь у підготовці академічного десяти томного видання творів Т. Шевченка, видань творів І. Нечуй-Левицького, Панаса Мирного, Лесі Українки, М. Коцюбинського.

За розробку наукових принципів, упорядкування, підготовку текстів зібрання творів І. Франка у 50 томах удостоєний Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка(1988). Один із авторів "Історії української літератури"(т.3, 1968 ; т.4. кн.1, 1969). Уже страждаючи від хвороби очей, яка далі прогресувала, вчений створив монографії "Іван Манжура : життя і творчість"(1977), "Франко і Шевченко: Спостереження над шевченкознавчою спадщиною І. Я. Франка" (1984), взяв участь у написанні дослідження "Історія української літературної критики : Дожовтневий період"(1988), де виступав автором розділу про критику 70 - 90-х років XX ст., нарисів про літературно – критичну спадщину П. Куліша та М. Драгоманова. Пішов з життя відомий український літературознавець,

лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка, доктор філологічних наук М. Д. Бернштейн 7 грудня 2002 року.

Наукові праці

Марко Вовчок: *Лекції для студентів - заочників пед. і учител. ін-тів.* – К. : Рад. школа, 1952. – 76 с.

Українська літературна критика 50-70 років XIX ст. - К.: Від-во АН УРСР, 1959. – 492 с.

Іван Манжура: *Укр. поет – демократ (1851 - 1893): Життя і творчість.* – К. : Дніпро, 1977. – 188 с.

Література про життя та діяльність

Шевченко В. Бернштейн Михайло Давидович // *Енциклопедія сучасної України.* – К., 2003. – Т. 2 : Б – Біо. – С.535.

Шевченківські лауреати. 1962 – 2001: *Енцикл. довід.* – К. : Криниця, 2001. – 696 с. : портр. – *Із змісту: Бернштейн Михайло Давидович.* – С.40 – 41.

Мороз Л. Бернштейн Михайло Давидович // *Українська літературна енциклопедія.* – К., 1998. – Т.1: А – Г. – С.155.

Гомон М. *Краї Токмацький: Докум. іст. – краєзнав. розповідь про міста Токмак, Молочанськ і села Токмацького району Запорізь. обл.* – Токмак, 2002. – С.100 – 101.

Михайло Давидович Бернштейн: [некролог] // *Слово і час.* – 2003. - №1. – С.96.

6 – 55 років (1956) В. К. Сторчилу, запорізькому художнику;

8 – 80 років (1931) К. І. Чеканьову, українському художнику; уродженцю с. Андріївка Запорізької області;

Чеканьов Костянтин Іванович народився 8 січня 1931 року в с. Андріївці Запорізької області. Закінчив Дніпропетровське художнє училище (1956 р.) та Харківський художній інститут (1962 р.). Працює в галузі станкової та монументальної скульптури.

Основні твори: „Агроном” (1962 р.), „Моряк” (1964 р.), „Полудень” (1968 р.), „Будівельниці” (1969 р.); пам’ятник студентам – медикам, що загинули в роки великої вітчизняної війни (1970 р.).

Брав участь у виставках: республіканських (з 1964 р.), всесоюзних (з 1963 р.)

Чеканьов К. І. заслужений художник УРСР (1976 р.).

Література про життя та діяльність

Чеканьов Костянтин Іванович // *Митці України: Енцикл. довід.* – К., 1992. – С. 627

Чеканьов Костянтин Іванович // *Українські радянські художники: Довід.* – К., 1972. – С. 503.

9 – 90 років (1921) від дня народження Г. А. Горлача, прозаїка, публіциста; уродженця Мелітопольщини (мешкав у Торонто);

*"Я мрію побачити Україну квітучою,
сильною державою".*

С. Горлач

Степан Андрійович Горлач народився 9 січня 1921 року на Мелітопольщині. Родину майбутнього прозаїка, публіциста розкуркулили під час колективізації, а батька заарештували. В тяжкі тридцяті роки брат матері, аби врятувати племінника від

голодної смерті, забрав його у свою родину до Ялти. Там майбутній письменник отримав середню освіту.

1941 року Степана призвали на строкову службу до лав Червоної Армії, а через рік на фронті він потрапив у німецький полон. Після звільнення від фашистів перебував у таборах переміщених осіб на території Австрії, звідти 1949 року разом з майбутньою дружиною виїхав до Канади. Певний час працював будівельником, а згодом (1966 року) вступив до Торонтського університету, після закінчення якого 20 років вчителював.

Душею Степан Андрійович завжди був з Україною. Влітку 1992 року (через рік після проголошення Української держави) він разом зі своїм однокласником Петром Скибою здолав пішки тисячі кілометрів українських доріг із заходу на схід та з півночі на південь, позначаючи свій шлях символічними дерев'яними хрестами. Побував і на Хортиці, висадив поряд із Музеєм козацтва маленький дуб, привезений із Торонто. На жаль, деревце постраждало від чиеїсь зухвалої руки.

Друкуватися Степан Андрійович почав в еміграції. Його творам притаманні романтична тональність, гострі сюжети. Основна тематика – життя українців в еміграції, формування українського патріотизму (книги "Богдар", "Приповідки і афоризми канадських українців", "На острові Живуякхочу" та ін.). У ліричному щоденнику Хрестини Незалежності" (1994) записав свої спостереження під час пішої мандрівки Україною.

До речі, перебуваючи у Бердянську, письменник, ознайомившись з творчістю місцевого художника-карикатуриста, дизайнера Сергія Семидяєва, запропонував останньому проілюструвати книгу "На острові Живуякхочу", яка побачила світ у видавництві "Стего" (Канада).

За активну пропаганду українського друкованого слова 2001 року став лауреатом премії імені Д. Нитченка¹, заснованої Лігою українських меценатів та родиною Дмитра Нитченка.

Тривалий час (1997-2004 рр.) С.Горлач очолював Канадське товариство приятелів України (осередок Торонто). Саме завдяки йому та іншим членам канадської діаспори в обласних універсальних наукових бібліотеках України (в т. ч. і в Запорізькій) відкриті, укомплектовані та успішно діють Канадсько-українські бібліотечні центри.

Нині прозаїк разом із сім'єю (син, донька, онуки і правнуки) мешкає в Торонто. Не зважаючи на поважний вік, Степан Андрійович щороку відвідує Україну, в т.ч. і малу батьківщину, де живуть його сестри. "Я їду в Україну як у святиню," – говорить він.

Твори

Богдар: Містична дійсність. – Торонто: Стего, 1981. – 221с.

Стего і музи: На острові Живуякхочу. – К.: Серж, 1998. – 107 с.

Українсько-канадські приповідки і афоризми. – Торонто: Стего, 1985. – 471 с.

Хрестини Незалежності: Дорожній щоденник. – 2-ге видання. – К.: Ярославів Вал, 2006. – 259 с.

Література про життя та діяльність

Літературний світовид Мелітопольщини: Хрестоматія / [упоряд. Н. В. Зайдлер, О. М. Гончаренко]. - Мелітополь: Видав. будинок ММД, 2009. - 488 с.: іл. - Із змісту: Степан Горлач. - С139-150.

Енциклопедія сучасної України. Т.6: Го - Гю. - К, 2006. - 711 с. - Із змісту: Короненко С. Горлач Степан Андрійович. - С.265.

Письменники України: Довід. - Дніпропетровськ: Дніпро, 1996. - 397 с. - Із змісту: Горлач С. - С.362.

¹ / Сподвижник українського слова із Австралії

Слабошпицький М. Не загублена українська людина: (55 портретів з української діаспори). – К.: Ярославів Вал, 2004. – 478 с.

Сорока П. Степан Горлач: Літ. портрет. – Дніпропетровськ, 1996. – 362 с.

***

Косинський Ю. Канадець, який "хрестив" нашу Незалежність: [С. Горлач, народився в 1921 р. на Мелітопольщині; 1945 р. емігрував до Канади, патріот, член Канадського товариства приятелів України, автор книги "Хрестини Незалежності"] // Україна молода. - 2009. - 22 серп. - С. 5.

Слабошпицький М. Мандрівець з далеких доріг України : [Степанові Горлачу - 85] // Освіта України. – 2006. – 26 січ. (№ 6). – С.6.

Шевченко В. Мандрівець з далеких доріг // Колос. - 2009. - 9 верес. (№72). - С.2.

15 – 65 років (1946) В. В. Бойко, українській актрисі (Кримський український музичний театр); уродженці с. Чкалове Приазовського району;

15 – 45 років від дня народження В. А. Ворони (1966 – 1985), воїна – афганця; уродженця с. Комсомольське Гуляйпільського району;

18 – 190 років (1821) від дня заснування м. Приморськ³;

18 – 75 років (1936) І. П. Євченку, запорізькому художнику;

Народився Іван Петрович Євченко 18 січня 1936 року в с. Вишнівці на Херсонщині. Тут пройшло його дитинство, тут вперше він взяв в руки олівець і це дійство його захопило. Спочатку юнак навчався в Яворівській профтехшколі, а потім в 1963 році закінчив Одеське державне художнє училище, де його вчителями були М. А. Павлюк і Г. М. Павлюк, Т. І. Єгорова та О. К. Лихоліт. Одразу після закінчення навчання Євченко приїздить до Запоріжжя.

Перший живописний твір митця – „Первісток” – здобув визнання як у глядачів, так і серед художників. Герої цієї картини – молода сім'я, він і вона, яка тримає на руках свою першу дитину. Картина була придбана Міністерством культури УРСР.

Художник бере активну участь в обласних і республіканських виставках, а з 1967 року І. П. Євченко – член Спільки художників УРСР.

Майстер працює в одному з найскладніших видів образотворчого мистецтва – жанровій картині. В творах І. П. Івченка є мотиви української народної пісні. Йй він присвячує свої роботи „Пливить, вінки” та „Леся слухає Кобзаря”. Художник створює в них символічні образи рідного народу, рідної землі. Час від часу звертається живописець до теми війни. Проста і зворушлива його картина „Прощання з батьком” (1971 р.). Пізніше він напише картину „Повоєнна весна”, де зображені жінки які з любов'ю висаджують перші повоєнні саджанці.

Отже, основною темою творчості І. П. Євченка залишаються люди – господарі землі і життя. Всі роботи майстра свідчать про наполегливі пошуки, зрілу майстерність митця.

Література про життя та діяльність

Євченко Іван Петрович // Запорізька організація Національної Спільки художників України. 1962-2007. – Запоріжжя, 2007. – С.54-55.

Євченко І. П. Персональна художня виставка : Каталог. – Запоріжжя, 1977. – 8 с.

***

Латанський С. Земля і люди // Запоріж. правда. – 1986. – 23 листоп. – С.4.

³ Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2001 : (Календар і короткі бібліографічні списки). – Запоріжжя, 2000. – С.10-11.

Васильев С. Величественные образы : [люди труда – на полотнах запорож. художника И. Евченко] // Индустр. Запорожье. – 1983. – 12 авг. – С.4.

29 – 40 років тому (1971) введено в експлуатацію Палац спорту "Юність";

29 – 35 років (1976) від дня заснування самостійної державної пожежної частини №12 з охорони Хортицького району м. Запоріжжя;

30 – 35 років тому (1976) введено в експлуатацію обласну багатопрофільну лікарню.

31 - 75 років (1936) українській письменниці Л. С. Верьовці, лауреату Міжнародної літературної премії ім. В. Винниченка; уродженці м. Гуляйполя;

Поетеса і журналіст Лариса Степанівна Верьовка – дочка популярного на Гуляйпільлі в тридцяті роки минулого століття поета Степана Дорофійовича Піщанського – народилася 31 січня 1938 року в місті Гуляйполі.

Після закінчення десятирічки вступила на факультет журналістики Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка (1955 - 1960). У 1956 році їздила піднімати цілину.

Поетична біографія Лариси Степанівни почалася на Гуляйпільлі, де у районній газеті друкувалися її вірші. В 1956 році дебютувала в обласній газеті "Червоне Запоріжжя".

По закінченні університету працювала у видавництві, в академічному журналі. Друкувалася в журналах "Дніпро", "Жовтень", "Ранок", "Україна", має публікації в часописах Австралії, Ізраїлю. Член Співки журналістів України. Вірші Лариси Верьовки покладені на музику композиторами Олександром Білашем, Сергієм Козаком, Іваном Сльотою, Анатолієм Сердюком.

Основна тема творчості Лариси Верьовки – патріотизм і любов до рідного краю, до життя, до коханого.

Багато працювала вона над махновською тематикою. Влітку 1999 року Лариса Степанівна у співавторстві з двоюрідним онуком Н. І. Махна Віктором Івановичем Яланським випустила у світ історико – документальну книгу "Нестор і Галина. Розповідають фотокартки", присвячену Несторові Івановичу Махнові та його дружині Галині Андріївні Кузьменко. Виснажлива чотирирічна праця завершилася успішно.

Книга побачила світ завдяки сприянню голів товариства Нестора Махна "Гуляй - Поле" народного депутата України Анатолія Єрмака (нині покійного) та Міжнародного фонду ім. Ярослава Мудрого Валентини Стрілько.

Чернівецький народний театр створив виставу "Спогади про Нестора Махна" за книжкою Л. Верьовки та В. Яланського.

Співак і композитор Анатолій Сердюк написав цілий цикл пісень про гуляйпільську вольницю, в тому числі на вірші Лариси Верьовки.

З нагоди 80 – річчя утворення Гуляйпільського району Л. С. Верьовку було нагороджено регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм", а пісня на її слова "Єднаймося, гуляйпільці!" стала переможцем літературного конкурсу на краєву пісню про Гуляйпільський край.

Твори

Сердюк А. Краю мій рідний [Електронний ресурс] / А. Сердюк; Анатолій Сердюк. – [Б. м.] : Росток Рекордс, 2009. – 1 компакт – диск (64.52). – Запоріжжя моє кохане. – Із змісту: Єднаймося, гуляйпільці! (сл. Л. Верьовки). – №16.

Обрус: Антологія творів літераторів Запорізького краю. – Запоріжжя: Дніпров. металург, 2008. – 600 с. – Із змісту: Верьовка Л. Чорна ворожка; Батьку отаман; Паризький дощ : [вірші]. – С.522–523.

Сердюк А. Запоріжжя моє кохане: Пісні композитора Анатолія Сердюка. – Запоріжжя: Вид-во ВАТ "Мотор - Січ", 2001. – 192 с. – Із змісту: Коліскова для синів; Чому так вийшло?; Тринадцята рана; Паризький дощ : [пісні на вірші Л. Верьовки]. – С.162–166.

Вогні Запоріжжя: Літ. – худож. альманах Запоріж. обл. літ. об-ня. – Запоріжжя: Обл. вид-во, 1957. – 200 с. – Із змісту: Піщанська [Верьовка] Л. На згадку : [вірш]. – С.154.

***

Єднаймося, гуляйпільці! : [муз. А. Сердюка, сл. Л. Верьовки] // Голос Гуляйпільця. – 2008. – 8 листоп. (№88). – С.2.

Паризький дощ : [вірш] // Освіта. – 2000. – 24 – 31 трав. (№24). – С.11.

Тринадцята рана : [вірш] // Голос Гуляйпільця. – 1999. – 20 берез.

Коліскова для синів : [матері Н. Махна] // Запороз. Січ. – 1995. – 22 листоп.

Публіцистика

Нестор і Галина: розповідають фотокартки / Яланський В., Верьовка Л. – К. – Гуляйполе, 1999. – 544 с.

***

Про повстанського командира Щуся. І про Щусеве кохання // Хортиця. – 2003. - №4. – С.92 – 94.

Париж – Гуляйполю, або Чи з'явиться "Нестор Махно – козак Свободи" в Україні? : [про кн. фр. історика О. Скирди, яку він передав Гуляйпіль. краєзнав. музею] // Хортиця. – 2002. - №2. – С.110 – 111.

Дві статті Нестора Махна з єврейського питання // Хортиця. – 2001. - №2. – С.100.

Гуляйпільська квітка : [про кн. поетеси Н. Квітки "Калинові обрії"] // Освіта. – 2001. - №19-20 (28 берез. – 4 квіт.).

Постає доля : [цикл віршів Л. Верьовки увійшов до концертної програми А. Сердюка "Гуляє Гуляйполе"] // Укр. культура. – 1999. - №2. – С.20 – 21.

Галина Кузьменко, Несторова дружина // Україна молода. – 1998. – 4 лип.

Гілка родового дерева : розповідь про онука Н. І. Махна : [С. С. Наумова] // Укр. культура. – 1996. - №7. – С.12 – 15.

З голосу рідного краю // Укр. культура. – 1995. - №4. – С.10 – 11.

А ми – звідтіля! // Освіта. – 1994. – 30 листоп. – С.11.

Література про життя та діяльність

Кушніренко І. Нестор Махно і повстанці: Слідами махновців / Кушніренко І., Жилінський В. – Запоріжжя: Дніпров. металург, 2009. – 355 с. – Із змісту: Лариса Верьовка. – С.284.

Славить піснями він рідний наш край: До 20 – річчя творчості композитора А. В. Сердюка: Біобібліогр. довід. / КЗ "ЗОУНБ ім. О. М. Горького" ЗОР; уклад. О. Савкіна. – Запоріжжя: Тандем, 2009. – 44 с. – Із змісту : [про Л. Верьовку]. – С.98, 110, 116, 145.

Кушніренко І. Люди Гуляйпільщини / Кушніренко І., Жилінський В. – Запоріжжя: Дніпров. металург, 2004. – 222 с. – Із змісту: Лариса Верьовка. – С.96 – 97.

Колотиленко Т. Щоб іржа не торкнулася правди / Тамара Колотиленко // Укр. культура. – 2008. - №3. – С.14 – 15. – (Подвижники).

Березенко О. Під білопінним цвітом гуляйпільських вишень // Голос Гуляйпільця. – 2008. – 25 черв. (№49). – С.2.

Лютій Г. Махновицина – енергетичний вихлюп землі : [бесіда з авт. кн. "Нестор і Галина" Л. Верьовкою] // Хортиця. – 2001. - №1. – С.93 – 98.

Поезії Лариси Верьовки // Комсомолец Запоріжжя. – 1969. – 25 верес.

***

Верьовка Лариса Степанівна [Електронний ресурс] : [корот. біогр. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

Цього місяця виповнюється:

90 років (1921) від дня заснування Ногайського радгоспу – технікуму (зараз – Ногайський державний агротехнічний технікум);

Ногайський державний агротехнічний технікум – один з найстаріших учбових закладів Півдня України. В ньому навчаються випускники шкіл Запорізької, Донецької, частково Херсонської, Дніпропетровської, Житомирської областей, Автономної Республіки Крим. Технікум готує фахівців з агрономії, механізації сільського господарства, землевпорядкування, організації та технології ведення фермерського господарства, бухгалтерського обліку, фінансів.

В січні 1921 року в Ногайську (нині – м. Приморськ) на базі реального училища був заснований технікум. Шлях, який пройшов його колектив, - це нелегка дорога становлення на початковому етапі, це період важких післявоєнних років, це – творчий пошук викладачів, дирекції з метою перетворення технікуму у визнаний центр освіти та культури регіону.

Нову сторінку в історії навчального закладу відкриває 1964 рік. На базі радгоспу "Надія республіки" та Ногайського сільськогосподарського технікуму був заснований Ногайський радгосп – технікум. Продукція, яку отримували з ланів та ферм радгоспу, мала великий попит. Щорічно виконувалися та перевиконувалися державні плани. Неодноразово приймали участь у виставках досягнень народного господарства. Ці результати – намагання всього трудового колективу. В 1972 році за високі виробничі та учбові показники радгосп – технікум було нагороджено прапором переможця соцзмагання серед технікумів України.

З 1988 року радгосп – технікум під керівництвом В. В. Папу стає якісно новим типом учбового закладу. Внаслідок співробітництва з вищими навчальними закладами, науково – дослідницькими інститутами за ці роки відкриваються деякі цікаві напрямки – випускники – відмінники без вступних екзаменів продовжують навчання в інститутах, при технікумі починає функціонувати філія Бердянського педінституту.

На виробництві випробуються нові сорти сільськогосподарських культур. Накопичується досвід вирощування багатокомпонентних кормосумішей, котрі потім одержали широке застосування.

З метою вдосконалення учбового процесу було впроваджено взаємообмін досвідом із фахівцями з Нідерландів.

З червня 1998 року радгосп – технікум перейменовано в Ногайський державний агротехнічний технікум – вищий навчальний заклад I рівня акредитації.

В технікумі працює заочне відділення, яке готує агрономів та техніків – механіків.

Сучасна матеріальна база технікуму дозволяє готувати висококваліфікованих фахівців: 15 кабінетів, 18 лабораторій, оснащених необхідним обладнанням, апаратурою, технічними засобами навчання. Діє актовий зал на 400 місць, бібліотека (з фондом 57 тис. примірників документів), читальна зала. До послуг студентів атлетичний, гімнастичний, тренажерний зали, стадіон. Студенти беруть участь в республіканських змаганнях. Студентське містечко технікуму має два багатопверхових гуртожитки, їдальню, кафе, майстерні.

Для організації дозвілля та відпочинку студентів в учбовому закладі працюють гурток художньої самодіяльності та художньої творчості, студентський хор, правовий

клуб "Феміда". З 1978 року в Ногайському технікумі діє кіностудія під керівництвом викладача фізики Болгарина Л. Ф.

Освіта, здобута в технікумі, - гарантія високого професіоналізму, оволодіння сучасними технологіями, основами розвитку ринкової економіки.

Література

Приморск: годы и судьбы. Кн.2: Автограф поколений / авт. проекта В. Папу. – Запорожье: РА-XXI, 2007. – 432 с.: фото. – Из содерж.: Техникум. – С.102-108.

Самшит А. Чтили свою историю // Примор. степь. – 2001. – 9 мая. – С.2.

Заставный В. Техникум, который учит и учится // Индустр. Запорожье. – 1994. – 1 сент.

Зворыгина Н. В агрономы я пойду – пусть меня научат! // МИГ. – 1994. – 10 сент. – С.7.

Ваша мечта – техникум // Примор. степь. – 1991. – 18 апр.

Задунайская О. Техникуму – 70 лет // Примор. степь. – 1991. – 16 мая.

Семеновский В. Школа менеджерів для села // Запоріз. правда. – 1989. – 21 черв.

Алексеев Д. Кузница кадров // Примор. степь. – 1981. – 11 июня.

Левицкий Я. Кузница кадров для села // Индустр. Запорожье. – 1977. – 4 окт.

Заруба С. Первопроходцы // Индустр. Запорожье. – 1976. – 25 авг.

Пуха І. Свідок безсмертя // Комсомолец Запоріжжя. – 1973. – 21 лип.

20 років (1991) від дня заснування Бердянського товариства болгарської культури «Родолубіє»;

Товариство «Родолубіє» зареєстровано на засадах клубного об'єднання болгарської культури при ПК «Будівельник» активістами - клубниками у 1991 році.

Незабаром після свого утворення, у 1993 році, товариство «Родолубіє» стає засновником Асоціації болгарських національно-культурних товариств та організацій України (нині Асоціація болгар України).

Головними завданнями товариства стали відродження і популяризація болгарської культури, народного фольклору, пісень, вивчення історії свого народу, мови та літератури.

З початку своєї діяльності товариство «Родолубіє» активно пропагувало болгарську мову, чому сприяло відкриття недільної школи. Налагодження зв'язків з Міністерством освіти і науки Республіки Болгарія дало можливість бердянським вчителям з числа місцевих болгар підвищити свою кваліфікацію в Болгарії. А починаючи з 1995 року в школах Бердянська і Бердянського району почали працювати викладачі болгарської мови з Болгарії.

Силами активістів товариства у 1999 році при БК «Будівельник» відкрито культурно-інформаційний центр болгар Таврії, який став осередком болгарської культури в Бердянському районі. Аматорські колективи товариства постійно приймають участь у Всеукраїнському фестивалі «Ми – українські». Центр спільно з болгарськими товариствами області виступив засновником і організатором фестивалю болгарської культури «Ізвор».

З кожним роком товариство зростає і поширюється: зараз воно нараховує понад 500 осіб, члени його встановили зв'язки з іншими товариствами області і України і тісно співпрацюють в ім'я розквіту незалежної держави.

Література

Бердянское болгарское общество «Родолюбие» // Митков В. Болгары на Запорожской земле: страницы истории и культуры. – Запорожье, 2007. – С. 155-157.

Национально-культурные общества // Бердянску – 180: к 180-летию основания г. Бердянска. – Бердянск, 2007. – С. 108-109.

Єдина родина // Моя Бердяниця: нариси історії Бердянського краю від його заселення до наших днів... - Бердянськ, 2008. – С.119.

Бердянське товариство болгарської культури «Родолюбіє» // Національно-культурні товариства Запорізької області. – Запоріжжя, 2001. – С.8.

Бердянське товариство болгарської історії і культури «Родолюбіє» // Запорізька родина. – Запоріжжя, [2007]. – С.14.

ЛЮТИЙ

9 – 70 років (1941) О. П.Королю, режисеру, народному артисту України, викладачу ЗНУ (2002);

Олександр Петрович Король народився 2 лютого 1941 року на лісопункті Ікса, Архангельської області (Росія). У 1949 році сім'я Королів, що походила по батьковій лінії з Сумщини, переїздить на Україну.

Перші мистецькі кроки майбутній режисер зробив у шкільній художній самодіяльності. Захоплення мистецтвом привело його по закінченні школи до Донецького культурно-освітнього технікуму на відділення організаторів та методистів клубної роботи. Згодом, попрацювавши за фахом в клубах Харківської і Донецької областей та відслуживши в армії, вступив на режисерський факультет Київського інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого. Отримавши 1969 року диплом, їде за призначенням в Дніпропетровський театр юного глядача. В 1972 р. талановитого режисера – постановника призначають головним режисером Закарпатського російського драматичного театру (м. Мукачево), де за 7 років ним було поставлено 16 вистав.

З 1979 року життя О. П. Короля пов'язане із Запоріжжям. П'ять наступних років він успішно керував знову створеним Запорізьким театром юного глядача. Гуртував молоду трупку, створював успішні спектаклі, розширював репертуар. А в жовтні 1984 року заслужений артист УРСР Олександр Король став головним режисером, а згодом (1990-2002 рр.) – художнім керівником Запорізького українського музично-драматичного театру імені М. Щорса (нині академічний обласний український музично-драматичний театр ім. В. Магара). На сцені цього театру майстер поставив понад 40 вистав. Найкращі з них: "Нащадки запорожців" О. Довженка, "Трамвай бажання" Т. Вільямса, "Москаль-Чарівник" І. Котляревського, "Байда, князь Вишневецький" П. Куліша, "Сто тисяч" І. Карпенка-Карого, "В катакомбах" Л. Українки, "Дерева вмирають стоячи" А. Касони, "Богдан Хмельницький" С. Носика, "Дім Бернарди Альби" Ф. Г. Лорки. Кожна вистава О. Короля відзначалася особливою атмосферою сценічної дії, чіткими рисами характерів дійових осіб. Магічна сила режисерської енергії заряджала акторів, вражаючи діяла на глядачів.

Народний артист України (1987 р.) Олександр Петрович Король неодноразово був відзначений дипломами й нагородами: він – лауреат обласної мистецької премії імені І. С. Паторжинського, премії Спілки театральних діячів Наддніпрянщини "Січеславна", премії імені І. П. Котляревського.

Починаючи з 2002 року О. П. Король працює на кафедрі акторської майстерності Запорізького національного університету (остання, до речі, створювалася завдяки його ініціативі) на посаді професора, практично втілює свою заповітну мрію щодо якісної професійної підготовки сучасних акторських кадрів, спираючись на свій багатий

режисерський досвід, вчить студентів оволодівати елементами акторської професії, служити Мельпомені вірою і правдою.

Література про життя та діяльність

Шиханов Р. *Хто є хто на Запоріжжі. 2008 рік: Біогр. довід.* / Руслан Шиханов. – Запоріжжя: Тандем Арт Студія, 2009. – 212 с. – *Із змісту: Король Олександр Петрович.* – С.89.

Театральна повість на 4 дії з прологом, без антракту та з відкритим фіналом: буклет до 80-річчя Запоріз. акад. обл. укр. муз. – драм. театру ім. В. Г. Магара / [авт. текстів Н. Ігнатієва; упоряд. Л. Смиченко; фото: О. Бурбовський, О. Сидоренко. – [Запоріжжя: Кераміст, 2009]. – 56 с.: іл. – *Із змісту: Дія третя: 1985- 2000 рр. : (нар. арт. України О. П. Король, голов. реж. театру з 1985 по 2000 рік).* – С.24 - 27.

Герои и судьбы: Интеллектуал. потенциал Запорожья на рубеже веков. Кн. 2. – Запорожье, 2002. – 528 с. – Из содерж.: Шифрина А. Король Александр Петрович. – С.189–196.

Нещерет Т. *Народний артист Олександр Король: Біобібл. нарис.* – Запоріжжя: Видавець, 1995. – 47 с.

Виват, Король! // МИГ по выходным. – 2006. – 10 февр. (№6). – С.2.

Горская А. *Что заслужил Король: медаль "За капремонт" на грудь, именные часы на запястье, мобильник в карман и Гапку на шею. А "конверты" жене достались // Запороз. Січ. – 2001. – 13 лют.*

Король О. *"Така вже натура в творчої людини: вона не втрачає надії": [бесіда з гол. режисером Запоріз. муздрамтеатру; записала Т. Нещерет] // Театр плюс. – 2000. - №2-3. – С.4-5.*

Бакум Ю. *Король Олександр Петрович: Штрихи до портрету: Ювілей // Запороз. Січ.- 1996. – 3 лют.*

Король О. *Культура – це нервова система країни. Її треба берегти : [бесіда з нар. арт. України, худож. керівником Запоріз. муздрамтеатру; записала Г. Кліковка] // Запоріз. правда. – 1994. – 26 берез.*

Нещерет Т. *"Січеславна" обрала Олександра Короля : [мистецька премія Наддніпряниці, якою нагороджуються театр. діячі України, вручена худож. керівнику обл. муздрамтеатру] // Запороз. Січ. – 1994. – 31 трав.*

Натанзон Л. *У театрі – час перемін: штрихи до портрета митця // Запоріз. правда. – 1987. – 11 січ.*

Про присвоєння тов. Королі О. П. почесного звання народного артиста Української РСР: Указ Президії Верховної Ради УРСР // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1987. - №3. – Ст.52; Правда України. – 1987. – 6 янв.

9 - 55 років (1956) Н. Блізняковій, запорізькому художнику – графіку;

10 – 15 років (1996) від дня заснування дитячого притулку (на базі школи-інтернату № 3 м. Запоріжжя);

10 – 5 років (2006) від дня заснування національного парку "Великий Луг" (Василівський район);

12 – 25 років (1986) від дня заснування Національного історико-археологічного музею – заповідника „Кам'яна Могила” (Мелітопольський район);⁴

13 – 150 років від дня народження І. І. Рачинського (1861 – 1921), композитора, критика; уродження с. Темирівка Олександрівського повіту (зараз – Гуляйпільського району Запорізької області);

---

⁴ *Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2006 рік : (Календар і короткі бібліографічні списки) / ЗОУНБ ім. О.М. Горького. – Запоріжжя, 2005. – С.17-21.*

Іван Іванович Рачинський народився 13 лютого 1861 року в селі Темирівці Олександрівського повіту Катеринославської губернії (нині Гуляйпільський район Запорізької області). Дитячі роки він провів у цьому селі, де полюбив українські народні пісні. Його мати Анна Францівна Корф (дівооче прізвище), була освіченою людиною. Вдома Рачинські мали піаніно і мати вчила сина грі. Коли прийшла пора вчитися, Рачинський їде до Харкова і вступає до гімназії. Тут він зустрівся і подружився з українським композитором В.І. Сокальським. Вони підтримували дружні зв'язки протягом всього життя.

Після гімназії Рачинський переїздить до Петербурга і в один і той же день вступає на юридичний факультет університету і до консерваторії. Проте Іван Іванович закінчив тільки юридичний факультет (1886), а консерваторію відвідував як вільний слухач. Брав уроки у директора консерваторії Ю. І. Йоганса і в М. Казанлі. Потім декілька років мандрує. Відвідав Грецію, Італію, Єрусалим, Єгипет, Францію, Німеччину. Вивчає живопис, скульптуру і архітектуру епохи Відродження. В його петербурзькій квартирі було чимало стародавніх картин, скульптур, речей, які він придбав, перебуваючи за кордоном. Рачинський не раз приїздив на Україну, бував у рідних місцях. Після смерті матері (1885) у спадщину Іван Іванович одержав маєток у селі Ганнівці (нині воно підпорядковане Веселогаївській сільраді Новомиkolaївського району Запорізької області). Тут він часто влаштовував музичні аматорські вечори. В 1898 році Рачинський назавжди переїздить до Петербургу. В період першої світової війни композитор працював у редакції "Российской музыкальной газеты". Влітку газету закрили і Рачинський залишився без роботи і коштів до існування, довелося почати розпродаж майна. Коли у квартирі залишилися порожні кімнати, композитор не міг цього пережити і виїхав на південь, у Севастополь. Саме тут Івана Івановича Рачинського бачили останній раз в 1921 році. Він ходив змарнілий і голодний. На жаль, дата його смерті не встановлена. Музичні твори Рачинський почав складати ще в гімназії. Написав казку для скрипки і фортепіано. Згодом пише кілька п'єс для фортепіано. У творах використовує український колорит, який добре знав ще з дитинства. І. І. Рачинський написав симфонію, дві сюїти, увертюру, понад 25 романсів і пісень на слова М. Некрасова, А. Фета, О. Толстого, В. Брюсова, Г. Гейне, В. Шекспіра та ін. Був Іван Іванович також знавцем античної літератури, поетом, перекладачем і критиком. Рачинський залишив статті про творчість М. Глінки, А. Арєнського, Ф. Якіменка, В. Сокальського.

Композитор і музикознавець Л.Кауфман, працюючи в архівах Ленінграда, Москви, Харкова, Сімферополя і Судака, зміг відтворити творчий шлях українського композитора. Паралельно знайшов у архівах відомості про І. І. Рачинського і київський музикознавець М. Гордійчук. На початку 1972 року музикознавець Л.Кауфман побував у Гуляйпільському районі, зустрівся з колективом місцевої музичної школи, де розповів про творчий шлях талановитого митця, влаштував прослуховування магнітофонних записів його творів у виконанні київських митців.

Гуляйпільський краєзнавчий музей отримав портрет композитора і фотокопії обкладинки збірників романсів, поеми Л. Кара "Про природу речей", першої сторінки листа до поета М. М. Мінського від 15 грудня 1893 року і диплома про закінчення університету.

Література

Кушніренко І. Люди Гуляйпільщини: Біогр.–довід. видання / І. К. Кушніренко, В. . Жилінський. – Запоріжжя, 2004. – С.159 – 161.

Кушніренко І. Напівзабутні імена... : Сторінки життя і творчості М. О. Корфа та І. І. Рачинського / І.К. Кушніренко, В.І. Жилінський. – Запоріжжя, 2004. – С.87 – 115.

Кушніренко І. Темирівські обрії / І. К. Кушніренко, В. І. Жилінський. – Запоріжжя, 2004. – С.155 – 157.

Жилінський В.І. Композитор Іван Рачинський // Зоря комунізму. – 1990. – 13,15 берез.

Гордійчук М. Віднайнена сторінка музики / М. Гордійчук, Л. Кауфман // Культура і життя. – 1972. – 5 жовт.

Нежизжим І. Ім`я митця повернуто народові // Зоря комунізму. – 1972. – 21 верес.

13 – 90 років (1921) Запорізькій міській Раді;

Підготовка до виборів Олександрівської міської ради робітничих та червоноармійських депутатів 1-го складу (скликання) розпочалася 20 грудня 1920 року. Цього дня губвиборчком своїм наказом призначив головою міської виборчої комісії Сергія Олексійовича Белікова (секретаря губернського комітету КП(б)У). Цим же наказом Олександрівській губернській раді профспілок та міському комітету КП(б)У доручалося делегувати до 4 січня 1921 року по одному представнику до складу міськвиборчкому.

Напередодні виборчої компанії (24 січня) міська виборча комісія прийняла і поширила містом Постанову "Про порядок виборів до Олександрівської міської ради", яка роз`яснювала виборцям їх права та обов`язки, а також розкривала особливості проведення предвиборчих та виборчих зборів.

Щодо норми представництва у міській раді, було вирішено обирати 1 депутата від 100 виборців.

З 25 січня і до 12 лютого на олександрівських підприємствах, у профспілкових організаціях, військових частинах та на спеціальних районних виборчих пунктах відбулися передвиборчі та виборчі збори, на яких було обрано членів (так у той час офіційно іменували депутатів міської ради) та кандидатів у члени міської ради (кандидати заміщали членів ради у разі їх виїзду з міста, хвороби або офіційної відмови від роботи на посаді члена ради).

За даними Олександрівського губвиконкому, з 75 тис. мешканців Олександрівська участь у виборах депутатів міської ради взяли 18 тис. виборців. З 165 обраних членів ради більшість мандатів – 96 отримали позапартійні, 65 – комуністи і лише 4 мандати - представники інших партій (2 – есери, по 1 – анархісти-синдикалісти та бундівці).

Днем народження Олександрівської (Запорізької) міської ради робітничих та червоноармійських депутатів 1-го складу стало 13 лютого 1921 року. Саме цього зимового вечора у Народному домі на майдані Волі в Олександрівську відбувся перший урочистий пленум новообраної міської ради.

Для організації роботи ради депутати спочатку обрали тимчасову Президію міської ради у складі 2-х членів: комуніста та комісара Олександрівських майстерень Катерининської залізниці Василя Сергійовича Сушкова та позапартійного токаря Григорія Івановича Єр'оміна.

За два тижні (27 лютого) на об`єднаному засіданні депутатів міськради та представників профспілок, завкомів та місцевих комітетів за пропозицією бюро фракції комуністів до складу Президії ради було дообрано ще 3-х членів: голову губернського революційного трибуналу, комуніста Миколу Івановича Гоппе, завідувача інформаційно-інструкторським відділом відділу управління Олександрівського губревкому, комуніста Семена Семеновича Люшкова, а також позапартійного робітника Петра Миколайовича Овчаренка.

На новообрану Президію покладалося керівництво міською радою, організація та планомірне виконання поставлених радою завдань, контроль за діяльністю міських установ. Члени Президії мали і ще одне важливе повноваження: саме вони, а не усі члени міської ради, обирали зі свого складу голову міської ради.

2 березня на першому засіданні Президії міської ради відбувся розподіл обов`язків серед її членів. Першим головою Олександрівської міської ради було обрано М. І. Гоппе,

товаришем (заступником) голови ради – Г. І. Єрьоміна, секретарем ради – С. С. Люшкова, головою продовольчої комісії – П. М. Овчаренка, а головою комісії із лісозаготівель – В. С. Сушкова. Напрями роботи двох останніх членів Президії красномовно свідчать про дві найгостріші проблеми, які турбували місто у той час – голод і холод.

Персональний і кількісний склад депутатського корпусу міської ради був нестабільний і зазнавав постійних змін.

Література

Шиханов Р. Керівники міста Запоріжжя (1921 – 1939 роки) / Руслан Шиханов. – Запоріжжя: АА Тандем, 2008. – 136 с.: фото. – Из змісту: Історія Запорізької міської Ради (1921 – 1939 роки). – С.27 – 113.

Запорожье и запорожцы / Н. Кузьменко, Н. Михайлов. – Запорожье: Тандем, 2005. – 334 с.: ил. – Из содерж.: Руководители советского Запорожья. – С.140-141.

18 – 65 років (1946) А. Беспалову, запорізькому художнику;

21 – 90 років (1921) від дня заснування Запорізького базового медичного коледжу (медучилище №1);

Запорізький базовий медичний коледж – один з найстаріших учбових закладів міста Запоріжжя. Організований він 21 лютого 1921 року і названий Медичною школою. Державного рішення з цього приводу не було, засновником стала профспілка „Всемедсанпраця”. Першим директором став Олександр Михайлович Терешкевич. Викладачами були лікарі - ентузіасти, які працювали безкоштовно. Свого приміщення школа не мала. Заняття проводилися спочатку у трудовій вечірній школі по вул. Грязнова, потім (з 1924 по 1932 рік) – у трьох кабінетах чоловічої гімназії (сьогодні – ЗНУ). Навчальний заклад неодноразово змінював свою назву: 1932 – 1941 рр. це медичний технікум (директори Р. М. Немзер, Г. М. Гольштейн), який розташовувався у двох корпусах по вулиці Дзержинського, 5 і 6, мав свою бібліотеку. Під час фашистської окупації приміщення зруйнували, а бібліотеку спалили; 1943 – 1945 рр. чергове перейменування - фельдшерсько-акушерська школа (директор Г. М. Гольштейн). У 1945 – 1955 рр. нові зміни – фармикола та фельдшерсько-акушерська школа (директор М. С. Злотников). 1955 року рішенням Міністерства охорони здоров'я України обидві школи об'єднані в єдине Запорізьке медичне училище (директори А. Н. Гладков, С. А. Кочетов, Ю. А. Шейченко); 2004 року Запорізьке базове медичне училище реорганізоване в Запорізький медичний коледж.

За роки свого існування педагогічний колектив підготував і виховав багато видатних людей. Більшість вихованців училища 20-40 років нагороджені урядовими нагородами. Так, випускниця 1940 року Герой Радянського Союзу Л. С. Кравець - єдина в країні жінка нагороджена медаллю Флоренс Найтінгейл.

Сьогодні коледж - сучасний багатопрофільний базовий вищий навчальний заклад I рівня акредитації, в якому навчаються професіям медичної сестри, зубного техника, фельдшера, акушерки, фельдшера-лаборанта, санітарного фельдшера більше 1000 студентів. Зміцніла матеріально – технічна база. 1980 року споруджено новий учбовий корпус та гуртожиток.

Понад 17 років колективом, який має все необхідне для підготовки професіоналів-медиків, керує лікар, педагог вищої категорії Людмила Никифорівна Журавльова. Її вирізняє висока вимогливість не тільки до колективу, але, в першу чергу, до себе, витримка, ерудиція, ініціатива. Всю навчально-виховну роботу в колективі директор спрямовує на досягнення кінцевих результатів: випуск повноцінних, конкурентноспроможних спеціалістів. Її професійне кредо: «Практика – критерій

істини»

Одним з найважливіших завдань колективу педагога вважають оптимізацію навчально-виховного процесу. В коледжі здійснено перехід на навчання медичних сестер у відповідності до вимог Болонської декларації.

Література

Новітня історія України: імена, звершення, творчість. – К., 2006. – Вип. 1: Запоріжжя. – 112 с. – Із змісту: Журавльова Л. Запорізький базовий медичний коледж. – С.43.

Медицина Запорізької області. – Запоріжжя, 2001. – С.186 – 189.

70 лет старейшему училищу // Индустр. Запорожье. – 1991. – 23 нояб.

Ребята в белых халатах // Индустр. Запорожье. – 1990. – 21 дек.

***

Запорізький базовий медичний коледж [Електронний ресурс] : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : www.zbmk.ua. – Назва з екрану.

21 – 90 років від дня народження В. К. Шевчука (1921 – 1945), Героя Радянського Союзу; жив в м. Запоріжжі, закінчив 10 класів; його ім'ям названо одну з вулиць обласного центру;

23 – 60 років (1951) В. Дружиніну, запорізькому художнику – карикатуристу, графіку;

Народився Валентин Степанович Дружинін 23 лютого 1951 р. в Туркменістані. Першу карикатуру опублікував у 14 років в гумористичному журналі „Токмак” (Туркменія). Із Запоріжжям доля поєднала його в 1973 році. Працював освітлювачем на телебаченні, художником-декоратором у театрі, художником видавництва „Комунар” та газет „Комсомолец Запоріжжя”, „МИГ”, з 2002 року – головний художник „Комсомольської правди”.

Основна професія – карикатура, вона ж – покликання, спосіб самовираження, частково засіб до життя і - стан душі. Карикатура обвела його навколо земної кулі, зробила членом Спілки журналістів України (1982 р.) і Спілки художників України (1989 р.). Карикатура В. Дружиніна добра і життєрадісна. Друкувався у всеукраїнських ЗМІ, а також у Росії, Китаї, Німеччині, Чехії, Польщі.

Друга іпостась художника Валентина Дружиніна – книжковий ілюстратор, художник дитячих казок.

Перша персональна виставка відбувалася у Запоріжжі (1988 р.), а пізніше були США, Турція, Польща, Росія..

Він лауреат понад 180 міжнародних і вітчизняних конкурсів і виставок карикатури, зокрема – Гран-Прі „Золота рибка”, всесоюзного конкурсу „Бушитиновий олівець” (1986 р., Калінінград), золота медаль і 1-а премія Міжнародного конкурсу

антивоєнної карикатури (1987 р., Югославія), „Малий ангел” у Бельгії, „Бронзовий олівець” у Польщі, „Срібна пластина” в Італії і безліч інших.

В 2001 році Валентину Дружиніну присвоєно звання „Заслужений художник України”. Нині художник проживає в Росії (м. Москва).

Література про життя та діяльність

Латанський С. Дружинін Валентин Степанович // Енциклопедія сучасної України. – К., 2008. – Т.8 : Дл – Дя. – С. 439.

Дружинін Валентин Степанович // Запорізька організація Національної Спілки художників України. 1962 – 2007 рр. – Запоріжжя, 2007. – С. 48-49.

Дружинін В. Карикатура. – Запоріжжя, 1994. – 127 с.

Дружинін В. Каталог персональної виставки. – Запоріжжя, 1988. – 24 с.

***

Вардидзев В. „Я по жизни сосняк” // Индустр. Запорожье. – 2010. - 15 июня.

Федір В. Карикатура – друга натура // Україна молода . – 1994. - 11 берез. - С. 12.

БЕРЕЗЕНЬ

1 – 70 років (1941) О. М. Башкатову, запорізькому художнику;

Башкатов Олексій Миколайович – живописець, скульптор. Народився 1 березня 1941 року в с. Скелевате Вільнянського району. Захопився мистецтвом в 1963 році після знайомства з Ф. Ф. Шевченком, заслуженим художником СРСР, під керівництвом якого отримав перші уроки живопису в ізо студії будинку культури "Металург".

1969 року закінчив Одеське художнє училище, факультет живопису (майстерня А. І. Лози).

З 1970 року працював у виробничих майстернях Запорізького художньо – виробничого комбінату в монументальному цеху. За виставкову діяльність в галузі медальєрного та живописного мистецтва та активну суспільну роботу нагороджений срібною медаллю Верховної Ради СРСР "За трудову відзнаку".

В 1988 році став членом Запорізької організації Національної Спілки художників України як скульптор малих форм.

Башкатов О. М. – учасник багатьох обласних, республіканських та всесоюзних виставок, автор меморіальних дошок, в т. ч. відомим землякам: меру м. Запоріжжя О. В. Поляку (площа Поляка), українському письменнику Олесю Гончару (ЗНУ), генеральному конструктору авіадвигунів О. Г. Івченку (ЗМКБ "Прогрес"), бюстів: генеральному конструктору авіадвигунів Ф. М. Муравченку (ЗМКБ "Прогрес"), В. Гетьману, народній артистці України А. І. Морозовій, директору ЗТЗ (1958 – 1962, 1965-1978) В. А. Іванову та ін.

Останнім часом працює разом із сином Ігорем над скульптурними проектами та живописом.

Література про життя та діяльність

Башкатов Олексій Миколайович // Запорізька організація Національної Спілки художників України. 1962 – 2007. - Запоріжжя, 2007. – С.6 – 7.

Сидоренко М. Башкатов Олексій Миколайович // Енциклопедія сучасної України. – К., 2001. – Т.2: б – Біо. – С.341.

1 – 40 років тому (1971) в м. Мелітополі введено в експлуатацію новий центральний універмаг;

3 – 115 років від дня народження І. С. Паторжинського (1896 – 1960), українського співака (бас) і педагога; уродженця с. Петро – Свистунове Вільнянського району⁵;

6 – 45 років від дня народження Ю. О. Пузанова (1966 – 1986), воїна – афганця; уродженця м. Гуляйполя;

8 – 45 років від дня народження О. А. Цимбалюка (1966 – 1985), воїна – афганця; поховано в с. Нововодяне Кам'янсько – Дніпровського району;

9 – 65 років (1946) М. Т. Мироненку, запорізькому художнику;

20 – 50 років (1961) П. Д. Матвієнку, голові Запорізької обласної ради; уродженцю м. Запоріжжя;

Матвієнко Павло Дмитрович народився 20 березня 1961 року в м. Запоріжжі в робітничій родині. Після закінчення середньої школи (1978 – 1979 рр.) працював автослюсарем на Запорізькому домобудівному комбінаті. Потім була служба у лавах Радянської армії (1979 - 1981). У 1982 – 1987 роках навчався на історичному факультеті Запорізького державного університету; пізніше (1991–1995 рр.) – в Українській юридичній академії (м. Харків). Здобувши освіту, з 1987 до квітня 2010 року працював у Класичному ліцеї №79 при ЗНУ (1987 – 1994 рр. – вчителем історії і права; 1994 – 1996 рр. – заступником директора з науково – методичної роботи; з 1996 року – директором закладу).

Павло Дмитрович - відмінник освіти України (2001), заслужений вчитель України (2008).

Чільне місце у житті П. Д. Матвієнка займає політична діяльність. Він депутат Запорізької обласної ради 5 скликання (з 21.04.2006 р.) від Партії регіонів, голова фракції Партії регіонів (з 2006 року); член постійної комісії з питань земельних відносин та адміністративно – територіального устрою. Член виконкому Запорізької міської ради (з 6 грудня 2006 року).

У квітні 2010 року П. Д. Матвієнко був обраний головою Запорізької обласної ради.

Література про життя та діяльність

Шиханов Р. Хто є хто на Запоріжжі. 2008 рік: Біогр. довід. / Руслан Шиханов. – Запоріжжя, 2009. – С.112.

***

Матвиенко П. "Исполнительная и представительная власть – единая команда" : [беседа с пред. ЗОС; записал Ю. Иванец] // Запороз. Січ. – 2010. – 15 лип. (№131 - 133). – С.6.

Матвиенко П. "Когда берешься за нужное дело, люди охотно помогают" : [беседа с пред. ЗОС; записал Ю. Иванец] // Запороз. Січ. – 2010. – 13 трав. (№89 - 91). – С.6.

Матвієнко П. Павло Матвієнко: "Усе роблю з душею і задоволенням" : [беседа з головою ЗОР; записала А. Кобинець] // Запоріз. правда. – 2010. – 10 черв. (№83 - 84). – С.4.

Гарькавая Т. Председатель Запорожского областного совета подал в отставку : [в т. ч. о назначении пред. облсовета П. Д. Матвиенко / Татьяна Гарькавая] // Суббота плюс. – 2010. – 8 апр. (№15). – С.15.

Сиволап М. В области – новый спикер местного парламента [П. Матвиенко] // Запороз. Січ. – 2010. – 1 квіт. (№63 - 65). – С.1.

Павла Матвієнка обрали головою обласної ради // Запоріз. правда. – 2010. – 1 квіт. (№48 - 49). – С.2.

⁵ Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2006 рік : (Календар і короткі бібліографічні списки) / ЗОУНБ ім. О.М. Горького. – Запоріжжя, 2005. – С.21-23.

Матвиенко П. Алло, мы ищем таланты : [о Запорож. классич. лицее] // Запорож. Січ. – 2002. – 7 груд. – С.5.

20 – 45 років від дня народження О. С. Данилова (1966 – 1985), воїна – афганця; уродженця с. Комишуватка Приморського району;

23 – 90 років (1921) від дня перейменування міста Олександрівська в Запоріжжя;

18 лютого 1921 року Олександрівський I губернський* / з'їзд Рад робітничо-селянських та червоноармійських депутатів прийняв постанову про перейменування Олександрівської губернії в Запорізьку, а міста Олександрівська в місто Запоріжжя. Постанова була схвалена Адміністративно-територіальною комісією НКВС УРСР, і вже 15 березня 1921 року губвиконком затвердив її відповідним рішенням. Ухвала губвиконкому дещо випередила постанову ВУЦВК від 23 березня 1921 року, якою Олександрівську губернію офіційно перейменовували на Запорізьку, залишивши губернським центром м. Олександрівськ. Проте нова назва губернського міста "Запоріжжя", затверджена місцевим органом влади, швидко увійшла в практику ділових паперів, а поступово і в свідомість жителів, адже в ній відбивалося як географічне розташування міста за Дніпровськими порогами, так і історія цього краю, який у XIV-XVIII століттях звався Запоріжжям.

Зараз достеменно невідомо хто був у 20-ті роки минулого століття ініціатором зміни назви міста. У ті буремні і тривожні часи далеко не всі знали, що найменоване воно було на честь командуючого 1-ю російською армією князя Олександра Голіцина – засновника Олександрівської фортеці (1770 р.). Революційно налаштовані громадяни асоціювали назву з ім'ям царя Олександра.

В одному із листопадових номерів газети "Запорізька правда" за 1966 рік редакція опублікувала лист жителя м. Вінниця, пенсіонера Якова Михайловича Шевлюка ось такого змісту: "У 1921 році я був учасником I повітового [очевидно губернського] з'їзду від трудящих села Велика Михайлівка Олександрівського повіту. Після того як обрали повітовий керівний орган, на засіданні з'їзду з моєї ініціативи була висунута пропозиція перейменувати місто Олександрівськ на місто Запоріжжя.

Висунута мною пропозиція була поставлена на голосування з'їзду. Одноголосно було прийнято рішення про нове найменування міста, що було записано в протоколі. В рішенні з'їзду висловлювалась просьба до республіканських радянських органів затвердити його. В цьому ж році було затверджено наше рішення".

Може Яків Михайлович був насправді людиною причетною до історичного перейменування Олександрівська у Запоріжжя? На жаль, інших документальних підтверджень цьому фактові поки що немає. Очевидно, настав час дослідникам історії походження ймення м. Запоріжжя детальніше вивчити архівні матеріали, звернутися до свідчень нащадків Я.В. Шевлюка і на сотий ювілей перейменування Олександрівська внести ясність для його мешканців.

Література

Шиханов Р. Керівники міста Запоріжжя (1921 – 1939 роки) / Руслан Шиханов. – Запоріжжя: АА Тандем, 2008. – 136 с.: фото. – Из змісту : [про перейменування міста Олександрівська на Запоріжжя]. – С.27 – 113.

Новое Запорожье: хроника развития большого города: 1921 – 2006: 85 лет названию города. – Днепропетровск: Арт – Пресс, 2006. – 216 с.: ил. – Из содерж. : [о переименовании г. Александровска в Запорожье]. – С.10 - 11.

---

* / Олександрівська губернія – прототип Запорізької області, була створена у відповідності до Постанови президії ВУЦВК від 8 липня 1920 р. і об'єднувала навколо Олександрівська Бердянський, Мелітопольський і Олександрівський повіти та Кічкаську і Хортицьку волості Катеринославського повіту.

Сокур А. Вознесенівська гора: Краєзнавчі нариси з історії рідного краю. – Запоріжжя, 2001. – 106 с. – Із змісту: Фортеця над Дніпром : [в т. ч. про перейменування міста Олександрівська на Запоріжжя]. – С.56.

***

Карташов Є. Олександрівськ – Запоріжжя: До 85-ої річниці перейменування міста // Запороз. Січ. – 2006. – 23 берез. (№62 – 65). – С.2

Від Олександрівська до Запоріжжя: До 85-ої річниці перейменування міста // Запороз. Січ. – 2006. – 21 берез. – (№61). – С.4.

85 лет!: [прошло с тех пор, как 23 марта 1921 г. ВУЦИК СССР утвердил новое название города] // Улица Заречная. – 2006. – 23 марта (№12). – С.3.

Стрелец С. 85! // Запороз. Січ. – 2006. – 23 берез. (№62-65). – С.11.

Запоріжжю – 85! // Голос України. – 2006. – 23 берез. (№53).

Лицкевич О. Запорожью стукнуло восемьдесят пять // Комс. правда. – 2006. – 28 марта.

Хто дав ймення нашому місту? : [у 1921 р. на I повітов. з'їзді, учасником якого був Шевлюк Я. М. від трудящих с. Велика Михайлівка, вніс пропозицію про перейменування міста] // Запоріз. правда. – 1966. – 11 листоп.

23 – 50 років тому (1961) розпочато будівництво м. Дніпрорудного;

*"Где гремела казацкая слава
Да шумели в степи ковыли,
Возведен Днепрорудный по праву
Новый сын украинской земли."
(Із гімну міста Дніпрорудне)*

У 50-і роки ХХ століття геологи під Бурчацьким водоносним горизонтом на глибині понад 600 метрів знайшли значні запаси залізної руди з неймовірно високим – 62 відсотки! – вмістом заліза (аналогічні поклади є лише в Аргентині та Бразилії). 30 вересня 1960 року Рада Міністрів УРСР прийняла рішення про будівництво залізорудного комбінату на базі Південно-Білозерського родовища. Будова стала комсомольсько-молодіжною. З усіх кінців СРСР в Запорізьку область їхала молодь.

Вже в березні 1961 року була закладена перша п'ятиповерхівка майбутнього міста, планувальна структура якого формувалася як взаємопов'язана система місць прикладання праці, побуту, відпочинку, а також різних видів обслуговування з чітко виділеними зонами. За задумом архітекторів та містобудівників новий населений пункт, отримавши первинну назву Дніпроград (листопад 1962р.), почав зводитися за 25 км від 3-ох шахт (нівгодинна доступність), в екологічно чистій місцевості на березі Каховського водосховища. Згідно генерального плану забудови міста, в якому враховувалася специфіка природнокліматичних і місцевих умов, особлива увага приділялася його озелененню. З кращих розсадників країни завозилися саджанці дерев і кущів – понад ста видів. Система зелених насаджень будувалася за принципами безперервності, шляхом об'єднання зелених масивів із загальноміськими парками мережею бульварів і пішохідних алей.

У квітні 1963 року згідно рішення Запорізької обласної ради тоді ще селище Дніпроград було перейменоване в Дніпрорудне, а в 1970 році йому присвоїли статус міста районного підпорядкування.

Зараз у місті, яке знаходиться за 85 км від обласного центру і за 26 км від райцентру (м. Василівка) проживає понад 21,0 тис. жителів, п'ята частина яких працює на залізорудному комбінаті. Крім того в Дніпрорудному діють ВАТ "Завод будівельно-оздоблювальних машин" та ВАТ "Виробниче об'єднання "Моліс". До послуг жителів 3 загальноосвітні школи, гімназія, 5 дитсадків, індустріальний технікум, професійно-

технічний ліцей, ДЮСШ, Палац культури "Гірник", 2 публічні бібліотеки, музей, кінотеатр, парк.

Щорічно у третю неділю липня дніпрорудненці святкують день свого рідного міста.

... До речі, свій внесок у будівництво міста гірників зробила і обласна універсальна наукова бібліотека імені О.М.Горького. Адже саме завдяки допомозі її співробітників, як пише у своєму романі "И прилетят соловьи..." тодішній перший секретар комсомольської організації будови, а нині професор ЗДУ, письменник, Віталій Воловик, молоді будівельники отримали першу бібліотеку. "Погрузив книги и от души поблагодарив директора областной библиотеки [за псевдонімом Баллер криється Анатолій Іванович Бальцер] и ее сотрудников, Юрий отправился на стройку" – читаємо у главі 6.

Література

Енциклопедія сучасної України. - К, 2008. - Т.8: Дл -Дя. - С.86.

Днепрорудное: из истории города. - [Днепрорудное]: Копи-Арт, 2006. - [14 с].

Солоп Ю. Региональный ландшафтный парк "Панай". Проблемы и перспективы развития / Ю. Солоп, О. Турко // Мій рідний край - Запоріжжя: Матеріали відкрит. обл. конф. учнів, молоді (м. Запоріжжя, 17-19 листоп. 2005 р.). - Запоріжжя, 2006. - С.280 - 283.

Панкратов В. Город, улица, квартира / В. А. Панкратов, Г. Д. Пивоваров. - К, 1976. - С.25-28.

Станиславский А. Планировка и застройка городов Украины. - К: Будівельник, 1971. -263 с. - Из содерж.: [г. Днепрорудный]. - С177, 247.

Иванова А. Основные принципы планировки города Днепрорудного // Градостроительство, Планировка и застройка городов. -К: Будівельник, 1966. - С.37- 50.

Иванов Е. Особенности первой очереди строительства Днепрорудного // Градостроительство. Планировка и застройка городов. - К: Будівельник, 1966. -С.51 - 54.

Вопросы городского расселения: (в помощь проектировщику). - К: Будівельник, 1964. – С.30.

***

Штрихи з історії Дніпрорудного // Запоріж. правда. - 2009. - 7 трав. – С.10.

Сырова Е. Город отметил 45 - летний юбилей // Рабоч. слово. - 2006. - 22 июля. – С. 1.

"Комсорг Виталий Воловик заменил многим строителям отца и мать"// Индустр. Запорожье. – 2006. – 8 сент. – С.3.

Вербицкая Н. Город отпраздновал 40 - летие // Суббота плюс. - 2001. -19 июля. - С.2.

Визитная карточка города // Рабоч. слово. – 1996. - 15 июля.

Смола В. Днепрорудному - 35 лет // Рабоч. слово. - 1996. - 30 марта.

Капитон С. Провінційні замальовки: Дніпрорудне // Комсомолец Запоріжжя. - 1988. -16 лип.

Романовський І. Перспективне місто і проблеми сфери послуг // Запоріж. правда. - 1981. - 8 верес.

Якименко Т. Свято міста гірників: [до 20-річчя перш. вулиці в Дніпрорудному] // Нова Таврія. - 1981. -11 черв.

Кулак И. Руда и люди // Индустр. Запорожье. - 1970. - 13 окт.

Сивальнев М. Внимание новому городу // Строительство и архитектура. - 1969. - №4. - С.26-27.

Куцев О. Про що розповів пам'ятник : [пам'ятний знак "Перша вагонетка руди" (1968)] // Запоріж. правда. - 1969. - 17 груд.

Иванова А. Особенности планировки и настрйки Днепрорудного // *Строительство и архитектура*. - 1966. - №1. - С.9- 14.

Кулак И. Мирный взрыв // *Индустр. Запорожье*. - 1966. - 9 февр.

Куцев О. Нарис про місто // *Прапор юності*. - 1966. - 21, 24 серп.

Пешанов В. Скарби, знайдені в Дніпрорудному : [про розкопки скіф. могильника V-IV ст. до н. е.] // *Запоріз. правда*. - 1964. - 9 черв.

Горшковский В. Человек и море: [о строителях г. Днепрорудного] // *Индустр. Запорожье*. - 1963. - 20 авг.

***

Воловик В.И. "И прилетят соловьи...": Роман. – Запорожье: Просвіта, 2002. – 332 с.

23 – 35 років (1976) Мелітопольському консервному заводу;

26 – 75 років від дня народження Б. Д. Михайлова (1936 – 2008), археологу, музеєзнавцю, (1986 – 2008 рр. – дир. Національного історико – археологічного музею – заповідника "Кам'яна Могила"), уродженцю м. Мелітополь;⁶

28 – 60 років (1951) В. М. Щербині, запорізькому художнику;

28 – 15 років (1996) від дня заснування Запорізького міського товариства болгарської культури «Роднина»;

Товариство «Роднина» (ЗТБК «Роднина») утворено 28 березня 1996 року. Першим керівником товариства став Мілев І. Д., а з липня 1997 року його очолює Григор'єв І. І.

Пріоритетним напрямком практичної діяльності товариства є виховання у молоді любові до рідної мови, як основи болгарського відродження. З цією метою при товаристві була відкрита недільна болгарська школа. Крім того, члени товариства «Роднина» мали можливість підвищувати рівень свого володіння літературною болгарською мовою на курсах, діючих при Велико-Тирновському університеті (Болгарія) для представників болгарської діаспори всього світу. Багато членів товариства отримали освіту в університетах та коледжах Болгарії.

Характерною рисою роботи товариства стало залучення людей, які бажали не тільки бути його членами, але й плідно працювати над відродженням культурних цінностей болгар. Особливо це відчувається при проведенні святкових заходів – до Дня слов'янської писемності, Дня визволення Болгарії від турецького іга, річниці переселення болгар у Таврію.

Збереженню та відродженню самобутньої культури українських болгар сприяє діяльність фольклорного колективу товариства з тією ж назвою "Роднина", ініціаторами створення і першими учасниками якого були Штерева З. І. та Фуклева М. А. Очолює його талановитий музикант-педагог Дузбенев Б. М. Ансамбль є незмінним учасником республіканського фестивалю національних культур "Ми – українські", обласного фольклорного фестивалю болгарської культури, соборів болгар України. Діяльність колективу неодноразово відзначалася грамотами та «гран-прі». При товаристві існує студія образотворчого мистецтва. Силами товариства створена бібліотека болгарської літератури, DVD, фотоматеріалів, які відображають діяльність товариства "Роднина", життя болгарської діаспори в Запорізькій області та в Україні.

Члени товариства проводять велику науково-дослідницьку роботу, присвячену болгарам України. Під керівництвом Мільчева В. І., доцента ЗНУ, були здійснені наукові експедиції в болгарські села Приазовського (2002), Приморського (2001, 2004) районів, а в 2006 р. побачила світ робота Штерева І. І. з історії таврійських болгар кінця XIX – початку XX ст.

Товариство підтримує зв'язки з Республікою Болгарія.

⁶ Михайлов Борис Дмитрович: (Біобібліогр. довід.) / ЗОУНБ ім. О. М. Горького. – Запоріжжя: Дніпров. металург, 2006. – 40 с.

Література

Запорожское городское болгарское общество «Роднина» // Митков В. Болгары на Запорожской земле: страницы истории и культуры. – Запорожье, 2007. – С. 160-162.

Запорізьке болгарське товариство «Роднина» // Запорізька родина. – Запоріжжя, [2007]. – С.13.

Запорізьке міське болгарське товариство «Роднина» // Національно-культурні товариства Запорізької області. – Запоріжжя, 2001. – С.6.

***

Латанський С. Товариство болгарів відзначає ювілей : [«Роднина»] // Запорізька Січ. – 2008. – 1 берез. (№44). – С.8.

Эстеркина И. «Роднина» значит «Родня» // Суббота плюс. – 2005. – 3 мар. (№9). – С.9.

30 – 80 років від дня народження О. О. Пахучого (1931 - 1996) українського прозаїка, уродженця м. Запоріжжя;

Пахучий Олексій Олександрович народився 30 березня 1931 р. в місті Запоріжжі в сім'ї службовців. Закінчив Московський електротехнічний інститут інженерів транспорту. Працював у системі АН України, зокрема в Інституті проблем литва, на виробничому об'єднанні «Кристал». Літературною діяльністю займався давно, пишучи історичні романи про національно-визвольну боротьбу українського народу за доби Богдана Хмельницького. Та лише 1993 року, вже в незалежній Україні, у видавництві «Український письменник» вийшов друком його історичний роман «Тиміш Хмельницький, син Богдана». Книга одразу набула популярності, саме в ній чи не вперше в українській літературі об'ємно змальовано постать Тимоша Хмельницького як видатного воєначальника й державного діяча. Підготовлена до видання друга книга дилогії, присвяченої синам Богдана Хмельницького: «Юрась Хмельниченко». На жаль, О. Пахучий так і не побачив її виданої за життя... В авторському доробку лишилися і інші неопубліковані твори.

Твори

Тиміш Хмельницький, син Богдана : [іст. роман] / Олексій Пахучий. – К.: Укр. письменник, 1992. – 431 с.

Юрась Хмельниченко : [іст. роман] / Олексій Пахучий. – К.: Укр. письменник, 1995. – 558 с.

Література про життя та діяльність

Проценко О. Еволюція українського історичного роману 90-х рр. ХХ ст.: Автореф. дис. канд. філ. наук: 10.01.01 / О. А. Проценко : [в т. ч. про дилогію О. Пахучого]. — Запоріжжя, 2001. — 19 с.

Письменники України: Довід. / Упоряд. Д. Г. Давидюк, Л. Г. Кореневич, В. П. Павловська. - Дніпропетровськ: Дніпро, 1996. – 228 с.

***

Маховський О. Тінь славного імені, або «Варфоломійська ніч» над Україною: [в т. ч. про роман О. Пахучого «Юрась Хмельниченко»] / Олег Маховський // Укр. слово. – 1996. - 30 трав. (№21) – С. 14.

Олексій Пахучий: [некролог] // Літ. Україна. – 1996. - №12. – 26 берез. – С.8.

Ромащенко Л. Доба Руїни: погляд істориків та письменників : [в т. ч. про роман О. Пахучого «Юрась Хмельниченко»] / Людмила Ромащенко // Київ. старовина. – 2002. - №4. – С. 57-66.

****

Пахучий Олексій Олексійович [Електронний ресурс] : [корот. біогр. довідка] // Проект «Українці в світі» : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : <http://ukrainians-world.org.ua/about/45/49/86/103/>. – Назва з екрану.

30 – 40 років (1971) від дня заснування спорттанцклубу "Райдуга" (м. Мелітополь).

Цього місяця виповнюється:

90 років (1921) від дня заснування Запоріжоблбджілопрому (зараз -Запоріжбджілопром);

У березні 2011 року виповнюється 90 років становлення бджільництва як самостійної галузі сільського господарства. Для координування діяльності галузі і надання допомоги пасічникам в кожному районі з 1921 року працював інструктор з бджільництва, а в обласному центрі (при облземвідділі) – зоотехнік.

Бджілосекція - облбджілоконтора – Запоріжоблбджілопром – такий організаційний шлях цієї структури. Проте, яка б вивіска не була, завдання у неї залишалося одним і тим же. Це була державна організація, яка займалася забезпеченням галузі усім необхідним, сприяла розвитку бджільництва і підвищенню його продуктивності.

В 60-ті роки ХХ століття бджільництво області досягло небувалого розквіту. Виховалася ціла плеяда майстрів високих медозборів, нагороджених урядовими відзнаками та медалями. Меди з Бердянського району на Міжнародній виставці в Німеччині отримали Велику золоту медаль.

Однак економічна криза, яка охопила усі сфери сільського господарства та промисловості країни, помітно позначилася і на бджільництві, практично поставивши його „на коліна”.

У 1994 році „Запоріжоблбджілопром” стає приватним товариством „Запоріжбджілопром”. Очолює товариство Віктор Іванович Шевченко. Почавши трудову діяльність з пасічника, він не один рік керує одним з найбільших пасічницьких бджолопідприємств України.

Товариство виконує ті ж самі функції, намагається привернути увагу посадовців, керівників до галузі.

Як не важко живеться в останні два десятиріччя, та бджільництво витримало усі випробування й продовжує розвиватися, хоча повсякчас потребує уваги і захисту уряду та держави.

Література

Борисенко І. Пасіка колгоспу ім. Крупської Осипенківського району Запорізької області / Запоріж. обл. управління сіл. госп-ва; обл. контора бджільництва. – Запоріжжя : Облвидав, 1958. – 18 с.

Зевахін Л. Попереду – сподівання на нові здобутки // Пасіка. – 2001. - №5. – С.30.

Меренков В. Труды и дни пчеловодов Мелитопольщины // Новий день. – 2001. – 18 серп.

Бабенко В. Вчорашні й нинішні турботи бджолярів Запоріжжя // Пасіка. – 1997. – №1. – С.2 – 3.

Голубкова Т. Пусть хоть чуть – чуть жизнь покажется медом : [о благотворит. акции обл. об-ва пчеловодов] // Наш город. – 1997. – 18 февр.

- Мещан В. Пчелы и экономика : [любител. пчеловодство в обл.] // Наш город (Суббота). – 1997. – 25 сент. – С.2.
- Шевченко В. І зберегти професіоналів // Пасіка. – 1997. - №3. – С.2 – 3.
- Шевченко В. Запоріжбджілопром: вчора, сьогодні, завтра // Пасіка. - 1996. - №11.-С. 20 - 22.
- Зевахин Л. Запорожоблпчелопрому – 75 лет // Индустр. Запорожье. – 1996. – 5 июля; Выбор. – 1996. – 28 июня.
- Кармазь В. Як справи у бджолярів? : [Оріхів. р-н] // Трудова слава. – 1994. – 5 лют.
- Шифрина А. Ложки дегтя в бочках меда : [о проблемах пчеловодов обл.] // Запороз. Січ. – 1994. – 18 січ.
- Голубкова Т. "И толстый, толстый слой...меда" : [о благотворит. акции обл. общества пчеловодов] // Индустр. Запорожье. – 1993. – 19 мая.
- Манько М. Пасіка на узліссі : [про розвиток бджільництва у колгоспі "Таврія" Куйбишев. р-ну] // Запоріз. правда. – 1992. – 1 лип.
- Зевахин Л. Мед нужен? Так помогите пчелопрому! // Индустр. Запорожье. – 1991. – 18 окт.
- Сосна М. У токмацьких бджолярів // Ком. шляхом. – 1989. – 6 січ.
- Шевченко В. Лучший мед – запорожский : [на смотре продукции пчеловодства на ВДНХ СССР высших наград удостоен мед, собран. на пасеках Куйбишев. р-на, воск – Новониколаев., а прополис и цветоч. пыльца - Мелитоп. р-нов]// Индустр. Запорожье. – 1988. – 24 февр.
- Тургай В. Бджолине містечко в Малій Білозірці : [Василів. р-н] // 1988. – 9 серп.
- Хлопко П. Вагомий внесок пасічників [області] // Тваринництво України. – 1981. - №1. – С.55 – 56.
- Золота медаль міжнародної виставки у андріївців : [бджільництво колгоспу ім. Смирнова Андріїв. р-ну] // Запоріз. правда. – 1962. – 3 лют.
- Шабаршов И. Три проблемы в развитии пчеловодства Запорожья // Пчеловодство. – 1961. - №7. – С.12 – 14.

Визнання майстерності : [Спілка бджолярів України присвоїла звання "Почесний пасічник України": Прокопенко Є. Г. – пасічник КСП "Іскра" Бердян. р-ну; Марич О. С. – пасічник КСП "Копанівське" Оріхів. р-ну; Кривонос М. І. – пасічник КСП "Память Леніна" Веселів. р-ну; ? – пасічник КСП ім. Кірова Новомиколаїв. р-у; Чудан Н. С. – продавець – заготівельник Якимів. р-ну; Коцур В. С. - Чернігів. р-н] // Запоріз. правда. – 1999. – 19 серп.

Яворський А. Фермер – пчеловод Владимир Сергиенко : [с. Новоуспенівка Веселов. р-н] // Площадь Свободи. – 1998. – 12 марта. – С.5.

Сосна М. Академік від бджолярства : [В. І. Герман: Токмак] // Таврія. – 1992. – 10, 13 жовт.

Чепурная С. Вдали от шума городского : [о совхоз. пчеловодах И. и Л. Хмелевских : с. Соколовка Вольнян. р-на] // Индустр. Запорожье. – 1992. – 10 июня.

Шевченко В. Цей гіркий солодкий мед : [проблеми пасічника колгоспу ім. Леніна Новомиколаїв. р-ну] // Запоріз. правда. – 1992. – 3 січ.

Яворський А. Учні пасічника [В. А.] Виноградного // Тваринництво України. – 1986. - №11. – С.40 – 41.

Самойленко А. Його поважають люди : [Я. І. Сластион – пасічник колгоспу ім. Суворова Куйбишев. р-ну] // Запоріз. правда. – 1960. – 18 верес.

90 років (1921) від дня заснування Токмацького СПТУ №21;

Училище, яке є одним із найстаріших в Україні, було засноване у березні 1921 року і класифікувалося як школа фабрично-заводського навчання, з часом - ремісниче училище,

технічне училище № 7. Після реорганізації системи профтехосвіти набуло назву ПТУ № 21. Зараз це Токмацький професійний ліцей. З 1921 року і до нашого часу училище було і залишається кузницею робітничих кадрів для велетня машинобудування міста Токмака – дизелебудівного заводу імені С. М. Кірова.

Цей учбовий заклад закінчили багато відомих в Україні людей і серед них Олександр Георгійович Івченко, видатний конструктор авіадвигунів, Герой Соціалістичної Праці, лауреата Державної премії, член АН УРСР.

В наш час поряд зі старими спеціальностями, що були покликані обслуговувати потреби заводу, з'явилися нові, що вже відносяться до сфери послуг. Учні проходять практику чи не на всіх підприємствах і в організаціях Токмака. Це єдиний учбовий заклад у місті, що готує кваліфікованих спеціалістів робітничих спеціальностей.

Література

Справочник учебных заведений Запорожья и Запорожской области. – Запорожье, 2009. - С.71.

Коломенська Т. ПТУ - 21 м. Токмак – одне з найстаріших на Україні // Токмац. вісн. – 2000. – 15 серп.

Попов В. Кузня робітничих кадрів // Таврія. – 1996. – 21 берез.

Іванов Я. Юбилей училища // Индустр. Запорожье. – 1991. – 4 апр.

Зирін Ю. Робітничий університет // Ком. шляхом. – 1991. – 23 берез.

Кузнице кадров – Токмакському середньому професійно – технічному училищу №21 – семьдесят лет // Кіровець. – 1991. - №12. - С.1 – 3.

Кузня робітничих кадрів дизелебудівників // Ком. шляхом. – 1986. – 12 берез.

Попов В. Ювілей училища // Ком. шляхом. – 1981. – 14 берез.

20 років (1991) від дня заснування Запорізької міської асоціації батьків дітей - інвалідів "Надія".

КВІТЕНЬ

1 – 60 років (1951) від дня заснування Запорізької філії ВАТ "Свемон – Дніпро" (радіозв'язок);

9 – 75 років (1936) С. І. Кравчуну, колишньому генеральному директору ВАТ "АвтоЗАЗ", почесному громадянину м. Запоріжжя (2005);

Кравчун Степан Іванович народився 9 квітня 1936 року в с. Тарасівка Пологівського району в селянській родині. В 1965 році закінчив навчання у Запорізькому машинобудівному інституті (зараз – Запорізький національний технічний університет) за фахом інженер – механік з обробки металів тиском.

Вся його трудова біографія пов'язана з Запорізьким автомобілебудівним заводом, де за 37 років Степан Іванович пройшов шлях від штампувальника арматурного цеху до директора автомобільного заводу "Комунар" (ВАТ "АвтоЗАЗ"), який очолив 1983 року. Своєю працею і патріотизмом він великий внесок у розвиток підприємства, благоустрій міста.

Він – автор і співавтор багатьох запатентованих винаходів. З 1997 року – генеральний директор ТОВ "Прогрес", яке займається антикорозійними покриттями та матеріалами, торгівельними поставками автотранспорту.

Нагороджений двома орденами Трудового Червоного Прапора, орденом Жовтневої революції, медаллю "Ветеран праці". Рішенням міської ради від 28 квітня 2005 року йому було присвоєно звання "Почесний громадянин Запоріжжя".

Література про життя та діяльність

Шиханов Р. *Хто є хто на Запоріжжі. 2008 рік: Біогр. довід.* / Руслан Шиханов. – Запорозьє, 2009. – С.94.

Запорожье и запорожцы / Н. Кузьменко, Н. Михайлов. – Запорожье: Тандем – У, 2005. – 336 с.: ил. – Из содерж.: Почетные граждане города Запорожья : [в т. ч. С. И. Кравчун]. – С.303.

***

Кравчун С. "Запорожец" рождался на моих глазах" // Запороз. Січ. – 2009. – 9 квіт. (№65-67). – С.11. – (Почетные граждане Запорожья).

Полюшко В. *Екс – директор "ЗАЗа" Степан Кравчун: "Запорожец" всегда стоил, сколько стоила тысяча бутылок водки* / Полюшко В., Зубашенко Н. // МИГ. – 2007. – 25 янв. (№4). – С.10 – 11.

Соловов В. *Степан Кравчун: "Не даю себе расслабиться"* : [о присвоении звания "Почетный гражданин Запорожья"] // Верже. – 2005. – 18 авг. – С.4.

Пужайчереда В. *Степан Кравчун: "Нужен новый подход к реанимации "АвтоЗАЗа"* // Созвездие. – 2000. - №3. – С.6 – 7.

***

Кравчун Степан Иванович [Електронний ресурс] : [корот. біогр. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

- 15 - 20 років (1991) від дня заснування кабельного телебачення в м. Запоріжжі;
- 16 - 15 років тому (1996) на будинку синагоги в м. Запоріжжя була відкрита меморіальна дошка в пам'ять про більш ніж 20 тис. євреїв, розстріляних в 1943 році;
- 20 - 15 років тому (1996) відкрився Вознесенівський речовий базар (м. Запоріжжя);
- 22 - **50 років (1961) С. М. Тимченку, доктору історичних наук, кандидату юридичних наук, ректору ЗНУ, професору;**

Тимченко Сергій Михайлович народився 22 квітня 1961 р. у с. Градизьк Глобинського району Полтавської області. У 1981 р. закінчив Полтавський державний педінститут за спеціальністю «Історія і правознавство». У 1981–1983 рр. – асистент кафедри історії СРСР і УРСР Полтавського державного педінституту. У 1983–1986 рр. був аспірантом Інституту історії Академії наук УРСР. З 1986 до 1988 рр. працював викладачем кафедри історії СРСР та УРСР Запорізького держуніверситету; з 1988 до 1993 рр. – доцент кафедри радянського суспільства Запорізького держуніверситету. У 1993–1995 рр. – докторант Запорізького держуніверситету. У 1995 р. у Чернівецькому державному університеті ім. Ю.Федьковича захистив докторську дисертацію на тему «Етносоціальні процеси в українському селі (60–80-ті рр. ХХ ст.)». У 1995–1996 рр. – доцент кафедри новітньої історії України Запорізького держуніверситету, в 1996–2003 рр. – професор кафедри новітньої історії України Запорізького держуніверситету. У 1994–2005 рр. служив в органах внутрішніх справ Запорізького та Київського юридичних інститутів МВС України, полковник міліції у відставці. 1994-2002 рр. – проректор з наукової роботи Запорізького юридичного інституту МВС України. 2002–2005 рр. – начальник кафедри теорії держави та права Київського юридичного інституту МВС України. З 2005 року – завідувач кафедри історії і теорії держави та права Запорізького національного університету. 2001 р. захистив кандидатську дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук у Харківському національному університеті внутрішніх справ на тему «Теоретико-правові проблеми взаємодії громадянського суспільства і правової держави в Україні». З 2005 р. до нинішнього часу – ректор Запорізького національного університету. Коло наукових інтересів С.М. Тимченка: дослідження аграрної історії України новітньої доби та

теоретико-правові проблеми взаємодії громадянського суспільства і правової держави в Україні. Автор понад 70 наукових праць, 11 монографій та навчальних посібників, серед них: «Громадянське суспільство і правова держава в Україні» (2001 р.), «Верховна Рада і конституційний процес в Україні: 1990–1996 роки» (2002 р.), «Судові та правоохоронні органи України» (2008 р.). Під його керівництвом захищено 11 дисертацій. У 2007 р. присвоєно почесне звання «Заслужений працівник освіти України». 2009 р. нагороджений орденом Запорізької облради «За заслуги перед Запорізьким краєм» II ступеня.

Література про життя та діяльність

Шиханов Р. *Хто є хто на Запоріжжі. 2008 рік: Біогр. довід.* / Руслан Шиханов. – Запоріжжя, 2009. – 211 с. – *Із змісту: Тимченко Сергій Михайлович.* - С.178.

Запорізький національний університет: історія і сучасність (1930 - 2005) : Ювіл. кн. – Запоріжжя: Дике Поле, 2006. – 246 с. – Із змісту: Тимченко Сергій Михайлович. – С.235.

22 – 50 років від дня народження В. Д. Цапа (1961 – 1982), воїна – афганця; поховано в м. Енергодарі;

23 – 50 років від дня народження В. К. Селіванова (1961 – 1980), воїна – афганця; уродженця м. Запоріжжя;

24 – 50 років (1961) від дня заснування кінотеатру імені О. Довженка (м. Запоріжжя);

25 – **90 років від дня народження П. Т. Одинця (1921 – 1975), Героя Радянського Союзу; уродженця с. Костянтинівка Мелітопольського району;**

Петро Трохимович Одинець народився 25 квітня 1921 року в с. Костянтинівка Мелітопольського району в сім'ї селянина. Працював токарем на Мелітопольському моторному заводі. З 1940 року перебував на строковій службі в армії, учасник війни з перших днів. Командир гармати 17-го артилерійського полку 1-го Білоруського фронту, старшина Одинець у вересні 1944 року одним з перших з гарматною обслугою форсував р. Нарев (Польща). Залишившись біля гармати один, близько п'яти годин відбивав атаки противника, підбив три танки. У жовтні цього ж року удостоєний звання Героя Радянського Союзу. Після війни закінчив Полтавське військове училище. З 1946 року – капітан запасу. Працював начальником штабу цивільної оборони тресту "Мелітопольбуд". Нагороджений орденами Леніна (1944), Вітчизняної війни II ст., Червоної Зірки, медалями.

Помер 1 березня 1975 року. Похований в рідному селі Костянтинівці.

Література про життя та діяльність

Героев славных имена: 65 – летию Великой Победы посвящается / Н. И. Кузьменко (авт – сост.), В. В. Горбатко, Я. И. Иванов, В. В. Мороко и др. – Запоріжжя, 2010. – С.129.

Голдобин А. Запоріжская Аллея Славы – народная святыня. – Днепропетровск, 2002. – С.385 – 387.

Лукаш І. Велике бачиться на відстані. – Дніпропетровськ, 1998. – С.886 – 901.

Герои Советского Союза: Крат. биограф. словарь: В 2т. – М., 1988. – Т.ІІ: Любовь – Яцук. - С.191.

Андреев А. Совершенное ими бессмертно. – М., 1986. – С.438.

История городов и сел УССР. Запоріжская область. – К., 1981. – С.450.

Подвигом славны твои земляки. – Запоріжжя, 1962. – С.211 – 213.

***

Мохов М. Майстер точного вогню / М. Мохов, В. Куперман // Серп і молот. – 1977. – 15 берез.

***

Одинець Петро Трохимович [Електронний ресурс] : [корот. біограф. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

ТРАВЕНЬ

3 – 50 років від дня народження О. І. Кралічека (1961 – 1980), воїна – афганця; уродженця с. Новгородківка Мелітопольського району;

4 – 55 років (1956) В. М. Проніну, запорізькому художнику;

4 – 45 років від дня народження В. О. Шила (1966 – 1985), воїна – афганця; уродженця с. Солоне Якимівського району;

5 – 50 років від дня народження Ю. О. Стельмаха (1961 – 1980), воїна – афганця; уродженця с. Новоданилівка Якимівського району;

7 – 90 років від дня народження К. П. Філонова (1921 – 1998), орнітолога; 1963 – 1970 рр. працював викладачем в Мелітопольському педінституті;

Народився Костянтин Павлович Філонов 7 травня 1921 року в родині службовця залізниці у м. Воронежі. В 1926 році батьки переїхали до станції Немчинівка неподалік від Москви. Тут 1929 року Костя пішов до школи, а продовжив навчання вже у столиці. В 1940 році він вступив до Московського хутрянного інституту (мисливствознавчий факультет), але його планам завадила війна – у серпні 1941 року комсомолец Філонов добровільно пішов на фронт. День Перемоги зустрів на Ельбі. Почалося важке післявоєнне життя. Навчатися на стаціонарі можливості не мав. Заочно закінчив інститут підвищення кваліфікації (1946 – 1948 рр.), Московський поліграфічний інститут (1948 – 1954 рр.), продовжив здобувати біологічну освіту в Московському хутрянному інституті (1952 – 1957 рр.). Працював заступником директора з наукової роботи Баргузинського державного заповідника, заступником директора Башкирського заповідника. Тут він використав свої знання редактора при виданні "Праць..." заповідника та "Літопису природи".

Дружина К. П. Філонова Марія Михайлівна Мержеєвська була йому великою помічницею та вірним другом, розділила з ним увесь тягар суворого життя в Прибайкаллі та в уральській тайзі, але наполягла, щоб родина переїхала до більш обжитих місць.

У жовтні 1963 року Костянтин Павлович став доцентом кафедри зоології Мелітопольського педінституту, а з березня 1968 року - її завідувачем. Так почався український період життя та творчості Філонова, котрий він сам вважав найбільш цасливими в своєму житті, бо до викладацької діяльності повернутися йому більше не довелося. А він так любив і вмів це робити. Як згадують його колишні студенти, на лекції до нього, прогулюючи інші заняття, приходили старшокурсники; польова практика з зоології хребетних була справжньою поемою про природу, яка відкривала їм зовсім інший невідомий світ.

Костянтин Павлович був дуже різнобічним зоологом. Приїхавши до Мелітополя, він зайнявся інвентаризацією орніто- та теріофауни Північного Приазов'я. За цей період було надруковано біля 20 праць, присвячених проблемам та особливостям фауни регіону. В 1966 році на Всесоюзній науково – практичній конференції він виступив з доповіддю "Проблеми заповідників та деякі шляхи їх вирішення", в якій засудив зруйнування заповідної мережі в країні та створення на її території так званих мисливських господарств.

Восени 1970 року він повернувся на постійне місце проживання в Москву. Московський період життя виявився більш плідним. Тут він виріс до рівня вченого першої всесоюзної величини: працював в ІЕМЕЖ ім. А. Северцова, захистив докторську дисертацію (1979), був членом редколегії журналу "Охота и охотничье хозяйство", написав основні наукові праці. Незважаючи на такий напружений ритм життя, Костянтин Павлович любив приїжджати в Мелітополь, використовуючи ці подорожі для фауністичних досліджень, екскурсій, збирання колекції ссавців та птахів для столичних музеїв. Він завжди був простою, скромною, лагідною людиною, невтомним трудівником. Відпочивав лише в старості за мольбертом – писав аквареллю етюди.

20 листопада 1998 року його не стало...

Зараз в Мелітополі при місцевому педагогічному університеті створено НН біорізноманіття наземних та водних екосистем, функціонує Азово – Чорноморська орнітологічна станція НАН України, а в Таврійській агротехнічній академії заснована кафедра мисливствознавства та біологічних ресурсів. Організатори цих підрозділів та провідні співробітники – колишні учні Костянтина Павловича Філонова. Це найкращий результат праці вченого.

Праці

Колониальные птицы Молочного лимана / К. П. Филонов, В. И. Лысенко, В. Д. Сиохин // Колониальные гнездовья околоводных птиц и их охрана. – М., 1975. – С. 159 – 161.

Особенности гнездования куликов и чаек на островах Молочного лимана / К. П. Филонов, В. И. Лысенко, В. Д. Сиохин // Вестник зоологии. – 1974. - №5. – С.52 – 58.

О гнездовании шилоклювки на Молочном лимане / К. П. Филонов, В. И. Лысенко // Фауна и экология куликов. – М., 1973. – Вып.1. – С.96 – 98.

О гнездовании морского голубка и пестроносой крачки на Молочном лимане / К. П. Филонов, В. И. Лысенко. // Науч. доклады высш. школы. Биол. науки. – 1971. - №7. – С.31 – 33.

О распространении и численности дрофы в Запорожской и Донецкой областях // Вестник зоологии. – 1970. - №3. – С.82 – 84.

Література про життя та діяльність

Орнитологи Украины: Биобибл. справ. Вып. 1. – Харьков, 1999. – 285 с. – Из содерж.: Попенко В. Константин Павлович Филонов / В. М. Попенко, А. М. Волох. – С.267 – 270.

9 – 45 років від дня народження Є. М. Кузіна (1966 – 1986), воїна – афганця; поховано на Бердянському кладовищі;

15 - 80 років (1931) Мелітопольському станкобудівному заводі ім. 23 жовтня;

17 – 70 років (1941) Є. Литвиненку, перекладачу; уродженцю с. Степанівка Перша Приазовського району;

19 – 60 років (1951) від дня заснування Запорізького електроапаратного заводу;

19 – 25 років тому (1986) у м. Запоріжжі був відкритий новий міський Палац піонерів та школярів;

20 – 45 років від дня народження Д. І. Юрченка (1966 – 1986), воїна – афганця; уродженця с. Очеретувате Токмацького району;

23 – 90 років від дня народження Г. Н. Чухрая (1921 – 2001), кінорежисера, уродженця м. Мелітополя;

Весь мир – театр, а люди в нем актеры

У. Шекспир

Григорій Наумович Чухрай народився 23 травня 1921 р. у м. Мелітополі, там пройшло і дитинство майбутнього кінорежисера. В 1935 р. його вітчима (голову колгоспу) направили на навчання до Москви. По закінченні академії Союземлеробства в 1938 р. родина повернулася працювати на Україну, а Григорій залишився в Москві щоб закінчити школу. У 1939 р. його призивають до армії.

В серпні 1941 р. він подає рапорт і добровольцем іде на фронт. До кінця Великої Вітчизняної воював у повітряно – десантних військах у званні лейтенанта, приймав участь у обороні Сталінграда, чотири рази був поранений. У грудні 1945 р. пішов у відставку у зв'язку з черговим пораненням. Його бойовий шлях відзначено багатьма орденами (в т. ч. Вітчизняної війни I і II ступеня, Червоної зірки) та медалями.

Повернувшись з фронту, вступив до Всесоюзного інституту кінематографії на режисерський факультет в майстерню С. Юткевича – М. Ромма. В 1953 р. після захисту дипломної роботи йому запропонували залишитися працювати на кіностудії "Мосфільм", але він вирішив повернутися на Україну, отримавши направлення на Київську кіностудію художніх фільмів. В 1955 р. за клопотанням М. Ромма його перевели на кіностудію "Мосфільм", де він пропрацював все життя, займаючи керівні посади в Союзі кінематографістів СРСР.

Багато його фільмів стали класикою радянської кінематографії, зокрема, "Сорок перший" (1956), "Балада про солдата" (1959), "Чисте небо" (1961), "Пам'ять" (1970) та багато інших.

У співавторстві з Ю. Швиревим та М. Воловодським написав сценарій до фільму "Я научу вас мечтати". Він є автором двотомної книги спогадів "Моя війна".

Г. Н. Чухрай – Лауреат Ленінської премії СРСР (1961), заслужений діяч мистецтв РСФСР (1962), народний артист РСФСР (1969), народний артист ССРСР (1981). Лауреат гран – прі Канського кінофестивалю, кінофестивалю в Сан – Франціско. Крім бойових нагород він удостоєний трьох орденів Трудового Червоного Прапора та багатьох інших вітчизняних та закордонних нагород.

Література про життя та діяльність

Григорій Чухрай // Літературний світогляд Мелітопольщини: Хрестоматія. - Мелітополь, 2009. - С. 392 - 398.

Кино и жизнь // Как это было: Очерки истории Запорож. края. 1948 – 2009 гг. – Запорожье, 2009. – С.33.

Кто есть кто на Мелітопольщине: Информ. – биогр. сб. – Х.: Факт, 2004. – 519 с. – Из содерж.: Чухрай Г. Н. – С. 493-494.

Шнейдерман И. Григорий Чухрай. - Л. - М. : Искусство, 1965. – 227 с.

Медове місто: До 225 – річчя м. Мелітополя (1784-2009): Бібліогр. показ. -Запоріжжя: Тандем, 2009. – 160 с. - (Серія "Міста і села Запорізької області". Вип.2). - Из змісту: [про Г. Чухрая]. - С.25.

Петренко Т. Круглий стол Григорія Чухрая // ТВ парк. – 2006. - С.54 – 58: (фото).

Туrowsкая М. Мы любили его...// Искусство кино. - 2002. - №4. – С.75.

Шевелев М. Григорий Чухрай: из Мелітополя в Канны // Запорож. Січ. – 2001. – 24 трав.

Зоркий А. Три цвета времени // Искусство кино. - 1995. - №5. - С.74–78.

Чухрай Григорий // Искусство кино. - 1994. - №3. - С.3 – 7.

Загадка Григорія Чухрая // Сов. экран. - 1990. - №3. - С.24-25.

Медведовський М. Два запитання Григорію Чухраю // Серп і молот. – 1982. – 24 лют.

Зоркий А. Сердце художника // Сов. экран. - 1981. - №11. – С.6–9.

Горькая вестъ: Памяти Григорія Наумовича Чухрая (1921 – 2000) // Экран и сцена.- 2001. - №35 – С.40.

25 – 135 років (1876) Першотравневому заводові сільськогосподарських машин (м. Бердянськ);

25 – 80 років (1931) Г. М. Гречці, льотчику-космонавту, двічі Герою Радянського Союзу, лауреату Державної премії, почесному командирі Запорізького експериментального загону юних космонавтів ім. В.М. Комарова;

25 – 60 років від дня народження Л. І. Ліпатова (1951 – 1988), підполковника; загинув в Анголі, поховано в м. Бердянську;

26 – 45 років (1966) від дня заснування СПТУ №38 (м. Запоріжжя);

29 – 160 років від дня народження І. Я. Акінфієва (1851 - 1919), ботаніка, видатного дослідника флори Південно – Східної України і Кавказу, земського педагога – новатора м. Олександрівська;

Іван Якович Акінфієв народився 29 травня 1851 року в с. Донське (нині Ставропольський край Російської Федерації). Закінчив Кавказьку духовну семінарію (1874), природниче відділення фізико – математичного факультету Новоросійського (Одеського) університету (1879). Викладав природознавство в гімназії м. Болград (1880), реальному училищі, жіночій гімназії, на фельдшерських курсах у Катеринославі (1880 – 1905). Переїхавши в Олександрівськ (нині Запоріжжя), очолив міську комерційну школу (1905 – 1911).

Він був прихильником системи середньої освіти, яка зароджувалася у 90 – ті роки ХІХ століття, впроваджував кілька рівноцінних типів середніх шкіл, зокрема, через те, що випускники реальних училищ не мали права вступу до університетів. Тяжів до викладання природознавства у загальноосвітніх школах за програмою видатного російського натураліста професора Д. М. Кайгородова. І. Я. Акінфієв одним із перших в Російській імперії та в Україні відстоював нові погляди на викладання природознавства та біології в середній школі, оцінив навчальне та виховне значення шкільних екскурсій при оволодінні дисциплінами природознавчого циклу. Був талановитим популяризатором рідної природи.

Багато сил та енергії І. Акінфієв віддавав діяльності в різних товариствах міста Олександрівська: "Товариство сприяння фізичному розвитку дітей" (голова), "Міське Товариство бібліотек" (голова правління). Завідував Народним Домом повітового Комітету Тверезості, був редактором "Адрес – Календаря г. Александровска". На його сторінках в поетичних нарисах – спостереженнях розглядав різні сезонні природні явища. Читав популярні лекції з біології, природознавства. За роки роботи в Олександрівську він підготував та опублікував декілька праць на актуальні педагогічні теми, наприклад: "Развитие сознания у детей в зависимости от происхождения человека" (1910).

*Пізніше повернувся до Катеринослава і працював інспектором музичної школи (1911 – 1917), виконуючим обов'язки доцента Вищих жіночих курсів, перетворених пізніше на університет (1917 – 1919). Першу працю з ботаніки написав на матеріалах флори Болграда, інші – присвятив рослинному покриву окремих повітів Катеринославської губернії та Кавказу. І. Я. Акінфієв провів численні експедиції й екскурсії, зібрав великий гербарій, основна колекція якого зберігається у Гербаріях Дніпропетровського університету, Ботанічному інституті РАН, окремі збори – в Херсонському краєзнавчому музеї, Інституті ботаніки НАНУ та ін. На основі власних колекцій разом із І. Ф. Шмальгаузенем описав низку нових видів та різновидів рослин. Досліджував флору та рослинність Південної та Південно – Східної України, Кавказу на фоні геоморфологічних, кліматичних та ґрунтових умов; фітомеліорацію пісків тощо. Підкреслював можливість заліснення степів. "Настане час, коли людина розведе їх [ліси] знову і розведе навіть там, де вони самі ніколи не росли". – писав Іван Якович. Заперечував наявність правильної вертикальної зональності в горах Кавказу і полемізував з цього приводу з М. І. Кузнєцовим та А. М. Красновим. На честь І. Я. Акінфієва названо вид *Pyrethrum akinfiewii Alexeenko*. 1900 року на Всесвітній виставці в Парижі експонувався його "Полный гербарий*

цветковых растений Екатеринославской губернии" і друковані праці з флори цієї губернії, за що І. Я. Акінфієв отримав срібну медаль. 1910 року на виставці в Катеринославі одержав Велику золоту медаль за свої роботи і Велику срібну – за гербарій (до нього увійшла і колекція Олександрівського комерційного училища). Акінфієв був членом Московського, Новоросійського, Харківського товариств природодослідників, Кавказького відділення Російського географічного товариства.

Помер 2 серпня 1919 року. Поховано в м. Катеринославі (зараз – Дніпропетровськ).

Праці

О флоре Екатеринославской губернии // Сборник статей Екатеринославского научного общества по изучению края. – Екатеринослав, 1905. – Естеств. – ист. отд. – С.139 – 204.

Природа Екатеринослава и Юга Украины. Биологические сведения. – Екатеринослав, 1902.

Література про життя та діяльність

Матеріали перших Новицьких читань (24 жовт. 2002 р., м. Запоріжжя). – Запоріжжя: Тандем – У, 2002. – 145 с. Із змісту: Ляшко С. Развитие науки во второй половине XIX – начале XX века: взгляд из Екатеринославской губернии : [в т. ч. об И. Я. Акинфиеве, земском педагоге – новаторе, исследователе флоры Юга Украины; 1905 – 1911 гг. – дир. Александров. коммерч. училища]. – С.99–104.

Ляшко С. Акінфієв І. Я. – один із плеяди педагогів Олександрівська // Культурол. вісн. – Запоріжжя, 2002. – Вип. 9. – С.16–20.

Енциклопедія сучасної України. Т.1: А. – К., 2001. – 824 с. – Із змісту: Крицька Л. Акинфиев Иван Якович / Л. І. Крицька, М. В. Шевера. – С.298.

І. Я. Акінфієв – вчений і популяризатор природничих наук // Популяризація науки в Україні: історія і сучасність. – К.: Хрещатик, 1992. – С.69–75.

Савчук В. Флорист, дослідник, педагог // Радян. шк. – 1991. - №8. – С.61–64.

Бельгард А. Памяти Акинфиева – выдающегося исследователя флоры Юго – Восточной Украины и Кавказа // Ботан. журн. – 1952. – Т.37. - №4. – С.570–575.

Пуха И. Он жил и работал у нас // Наш город. – 1994. – 31 марта.

***

Акінфієв Іван Якович [Електронний ресурс] : [корот. біогр. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

30 – 60 років (1951) запорізькій письменниці В. Сироватко⁷.

Цього місяця виповнюється:

30 років (1981) від дня заснування заводу з виробництва металевих та залізобетонних конструкцій для атомних електростанцій.

ЧЕРВЕНЬ

1 – 45 років тому (1966) введено в експлуатацію новий Запорізький аеровокзал;

---

⁷ Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2006 рік : (Календар і короткі бібліографічні списки) / ЗОУНБ ім. О.М. Горького. – Запоріжжя, 2005. – С.29-32.

1 – 45 років від дня народження В. П. Проходи, старшого сержанта (загинув в Афганістані); уродженця с. Осипенко Бердянського району;

3 – 80 років (1931) Логвиненку І.Т., Герою Соціалістичної Праці (1973), трактористу колгоспу «Вірний шлях» Пологівського р-ну;

5 – 205 років тому (1806) Олександрівськ набув статусу повітового міста;

11 – 125 років від дня народження Є. О. Хуторної (1886-1980), заслуженої артистки УРСР; в 1944 – 1957 рр. – актриса Запорізького українського музично – драматичного театру⁸;

12 – 90 років від дня народження В. Л. Белік (1921 – 1944), Героя Радянського Союзу; уродженки с. Охримівка Якимівського району;

Віра Лук'янівна Белік народилася 12 червня 1921 року в с. Охримівка Якимівського району Запорізької області в сім'ї робітника. В 1939 році закінчила середню школу в м. Керчі. Навчалася в Московському державному педагогічному інституті. З 1942 року перебувала в діючій армії. Стала штурманом ланки 46-го гвардійського нічного бомбардувального авіаційного жіночого полку 2-го Білоруського фронту і мала звання лейтенанта. На легенькому літаку ПО – 2 брала участь у битві за Кавказ, визволенні Кубані, Криму й Білорусії, бомбардувала військові об'єкти в Східній Пруссії. До серпня 1944 року зробила 813 нічних вильотів. Загинула Віра Білик 25 серпня 1944 року. Похована в м. Курово, Польща. Посмертно удостоєна звання Героя Радянського Союзу (1945). Нагороджена орденами Леніна, Червоного Прапора, Вітчизняної війни I ст., Червоної Зірки. В Керчі і с. Охримівка Якимівського району Запорізької області льотчиці встановлені пам'ятники, а у вестибюлі МДПП – бюст. Її ім'я носять вулиця і школа в м. Керчі.

Література про життя та діяльність

Героев славных имена: 65 – летию Великой Победы посвящается / Н. И. Кузьменко (авт – сост.), В. В. Горбатко, Я. И. Иванов, В. В. Мороко и др. – Запорожье, 2010. – С.108.

Гнедашев В. Акимовский район в Великой Отечественной войне. – Акимовка, 2005. – С.62–67.

Голдобин А. Запорожская Аллея Славы – народная святыня. – Днепропетровск, 2002. – С.13, 82, 686.

Герои Советского Союза: Крат. биограф. словарь. В 2 т. – М., 1987. – Т 1: Абаев - Любичев. - С. 139.

Лукаш И. Солдаты славы не искали: Очерки о Героях Сов. Союза – уроженцах Запорож. обл. – Днепропетровск, 1984. – С.9–12.

Боевые звезды киевлян. – К., 1983. – С.212–215.

Аронова Р. "Ночные ведьмы". – М., 1969. – С.104, 215, 216.

Героини: Очерки о женщинах – Героях Сов. Союза. Вып.1. – М., 1962. - С.46–57.

***

Белік Віра Лук'янівна [Електронний ресурс] : [корот. біограф. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

⁸ Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2006 рік : (Календар і короткі бібліографічні списки) / ЗОУНБ ім. О.М. Горького. – Запоріжжя, 2005. – С.32-34.

Бюст В. П. Белік в с. Охримівка Якимівського району

Памятники истории и культуры Запорожской области: Науч. – вспом. библиогр. указ. – Запорожье, 1985. – С.44

Махінько В. Пам'ятник Герою Радянського Союзу, гвардії лейтенантові, штурманові Вірі Белік // Комсомолец Запоріжжя. – 1977. - 13 жовт.

Шостак Є. Бюст героїні // Слово трудівника. – 1971. – 11 трав.

14 – 80 років від дня народження І. І. Олексенка (1931 – 2004), мелітопольського письменника;

Іван Іванович Олексенко народився 14 червня 1931 року в селі Миколаївці Роменського району Сумської області в селянській родині. Зростав у м. Ромни, куди переїхали батьки. Після закінчення семирічки учився в технікумі, потім – у Київському технологічному інституті харчової промисловості. З 1956 року проживав у Мелітополі. Працював начальником КБ та заступником головного конструктора машинобудівного заводу ім. В. В. Воровського, заступником директора з навчальної роботи машинобудівного технікуму. В останні роки життя І. І. Олексенко трудився завідувачем музею історії Мелітопольського державного педагогічного університету. Перші вірші Іван Олексенко надрукував у 1960 році в мелітопольській газеті "Радянський степ"(зараз – "Новий день") і в газеті "Запорізька правда." З того часу він постійно публікувався в обласних та республіканських газетах, журналах, альманахах. З 1992 року почали виходити друком поетичні збірки "Моє серце" (1992), "На своїй землі"(1993), "Пелюстки душі", "Срібні дзвони"(1995), "Закохався в Україну"(1999). Побачили світ і книжки для дітей, ілюстрації до яких зробив сам поет: "Прокидаюсь рано"(1993), "Ходить вересень по саду"(1994), "Лисичка"(1996). На вірші поета місцеві композитори написали немало пісень. З 1972 по 1985 рік Іван Іванович був головою міського літературного об'єднання "Таврія". У 1996 році його прийняли до лав Національної спілки письменників України.

І. І. Олексенко прекрасний художник. Малювати почав з дитинства. У Києві, коли навчався в інституті, відвідував ізо студію при Будинку вчених. Графічні портрети людей експонувалися на виставках: в інституті, Київському будинку вчених, у Запоріжжі на обласній виставці самодіяльних художників, в Мелітополі, а також неодноразово друкувалися на шпальтах газет.

Твори

Лисичка: Оповідання. – Запоріжжя, 1996. – 14 с.

Срібні дзвони: Поезії. – Запоріжжя : Видавець, 1995. – 64 с.

Пелюстки душі: Поезії. – Запоріжжя : Видавець. 1995. – 64 с.

На своїй землі: Поезії. – Мелітополь, 1993. – 68 с.

Прокидаюсь рано: Вірші. – Мелітополь, 1993. – 40 с.

Моє серце: Поезії. – Мелітополь, 1992. – 62 с.

* * *

[Добірка віршів] // Літературний світогляд Мелітопольщини: Хрестоматія. – Мелітополь, 2009. – С.175–189.

[Поезії] // Обрус: Антологія творів літераторів Запорізького краю. – Запоріжжя, 2008. – С.211–215.

Закохався в Україну я з маленьких літ : [вірші] // Хортиця. – 2006. - №4. – С.41–46.

Література про життя та діяльність

Іван Олексенко // Шевченкіана Мелітополя: Біографії, інформація, творчість, пошук. – Мелітополь, 2007. – С.42–45.

Іван Олексенко // Література рідного краю: Навч. – метод. посіб. – Запоріжжя, 2005. – С.18–19.

Шукіна Н. А. Образ матері у творчості мелітопольських поетів : [в т. ч. І. Олексенка] // Література рідного краю: Навч. – метод. посіб. – Запоріжжя, 2005. – С.156–163.

Назаренко Н. Іван Олексенко // Письменники Запорізького краю (20 – 90-ті роки ХХ ст.). – Запоріжжя, 2002. – С.462–465.

Дунаєва О. "По стежці мрії і надії" // Інтелект. – 2002. - №1 (січ.). – С.6.

15 – 75 років від дня народження В. О. Шавріна (1936 – 1990), запорізького художника;

Валентин Олександрович Шаврін народився в Запоріжжі 15 червня 1936 року. У 1965 році закінчив Дніпропетровське художнє училище, де його викладачами були М. Родзін та М. Боровський. З 1974 року брав участь в обласних та республіканських виставках, демонструючи малюнки та акварелі. Був членом Спілки художників України. Працював художник у галузі монументального і станкового живопису та графіки. Монументальні розписи В. Шавріна нині прикрашають Запорізький медичний університет, радіотехнікум, гуртожиток заводу „Запоріжсталь”. Відомі також його жанрові полотна, портрети та натюрморти.

Серед портретних образів особливо вирізняються автопортрети, в яких вражає щире бажання автора подивитися на себе пильно й вимогливо. Привертають увагу і його натюрморти, в яких – цілий світ. Художника приваблює краса форм, кольорів, плодів, посуду, предметів побуту з їх складним і багатим розмаїттям.

Твори художника зберігаються в художніх музеях та приватних колекціях України.

Майстер рано пішов з життя (1990 р.), в 55 років його не стало. Вік зрілості, час, коли художник творить вільно і упевнено...

Література про життя та діяльність

Шаврін Валентин Олександрович // Запорізька організація Національної Спілки художників України. 1962 – 2007. – Запоріжжя, 2007. – С.220.

Шаврін Валентин // Реалізм та соціалістичний реалізм в українському живопису радянського часу. – К., 1998. – С. 274.

***

Бей Е. Грани чувства и ума // Запороз. Січ. – 1992. – 2 верес.

25 – 80 років від дня народження Т. І. Нещерет (1931 - 2007), запорізької поетеси, актриси;⁹

25 – 45 років від дня народження А. Г. Фольварочного (1966 – 1985), воїна – афганця; уродженця с. Кирилівка Якимівського району;

29 – 55 років (1956) казенному підприємству "Запорізький титано – магнієвий комбінат";

Будівництво Дніпровського титано – магнієвого заводу розпочалося в 1954 році, коли з'явилася потреба мати в промислових обсягах новий стратегічний метал – титан.

⁹ Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2001 рік : (Календар і короткі бібліографічні списки) / ЗОУНБ ім. О.М. Горького. – Запоріжжя, 2000. – С.12-13.

ДТМЗ був побудований на руїнах магнієвого заводу (одного із первістків Дніпровського індустріального комплексу, введеного в дію в 1935 році) і став його правонаступником. 26 червня 1956 р. на заводі була вироблена перша титанова губка. Комбінат випускав 20% губчатого титану, що вироблявся в СРСР, а в подальшому став найбільшим в країні виробником напівпровідникових матеріалів – германію і кремнію.

Комбінат досяг значних успіхів у виробництві злитків та прокату з губчастого титану для аерокосмічної техніки, нафтохімії, автомобілебудування, промислового та побутового машинобудування, медтехніки, архітектурного застосування.

За всю історію комбінату було тільки дві зупинки виробництва. Перша – у військовий період, друга – в 1993 р. після розпаду Радянського Союзу. Але комбінат зумів знайти своє місце у світовому ринку титанових напівфабрикатів і з 2003 р. постійно збільшує виробництво.

Продукція ЗТМК використовується сьогодні в Росії, Німеччині, Голландії, Великобританії, Японії, Кореї, Китаї, та інших країнах. Її використовують в сталеливарній промисловості в якості легуючих домішок, у виготовленні титанових злитків.

Література

Запорізька область – регіон можливостей. – Запоріжжя: Тандем – У, 2007. – 102 с.: іл. – Із змісту: Казенне підприємство "Запорізький титано – магнієвий комбінат". – С.39.

Телін В. Відновлення. – Запоріжжя: Поліграф, 2003. – 64 с.

***

Олексієнко І. ЗТМК розробляє інвестиційну програму розвитку підприємства // Запороз. Січ. – 2009. – 10 листоп. – С.2.

Прядун Р. ЗТМК перестал работать на склад // Запороз. Січ. – 22 жовт. – С.4.

Валентинова Л. ЗТМК виходить із кризи // Запоріз. правда. – 2009. - 26 лют. – С.2.

Кокарев В. Мы помним как это было : [до 10 – річчя відновлення титано – магнієвого виробництва] // Вісник комбінату. – 2008. – 13 верес.

Запорожский титано – магнийевый комбинат // Металлург. – 2008. - № 2. - С. 29.

Прядун Р. Битва за "Титан" // Запороз. Січ. – 2008. – 30 квіт.(№ 83-85). – С. 6.

Тэлин В. Перспективные направления развития титано – магниевого производства на КП ""ЗТМК // Вісн. комбінату. – 2007. – 22 груд. – С.1, 2.

На титано – магниевоm – новые очистные! // МИГ. – 2007. – 27 сент. (№ 39). – С.2.

ЛИПЕНЬ

2 – 50 років від дня народження К. К. Яценка (1961-1985), лейтенанта (загинув в Афганістані); уродженця м. Запоріжжя;

3 – 100 років від дня народження М. А. Навроцького (1911–1964), Героя Радянського Союзу; уродженця с. Чапаєвка Пологівського району;

Навроцький Михайло Олексійович народився 3 липня 1911 року в с. Чапаєвка Пологівського району в селянській родині. У 1931 році працював на будівництві Дніпрогесу. На службі в армії М. О.

Навроцький перебував з 1933 року. У 1938 році закінчив Харківську школу лейтенантів зв'язку, роком пізніше – Харківську військово-авіаційну школу льотчиків. З перших днів Великої Вітчизняної війни перебував на фронті. Штурман літака ІЗ2-го швидкісного бомбардувального авіаполку Південного фронту лейтенант М. О. Навроцький у липні 1941 року знищив переправу через р. Дністер, чим призупинивши наступ противника. Звання Героя Радянського Союзу було присвоєно в 1942 році. 1944 року наш земляк закінчив Полтавську вищу офіцерську школу штурманів.

Після війни служив у Військово-повітряних силах СРСР. З 1954 р. – капітан М. О. Навроцький у запасі. Нагороджений орденом Леніна (1942), двома орденами Червоного Прапора, медалями.

Помер в 1964 році. Похований в рідному селі.

Література про життя та діяльність

Героев славных имена: 65 – летию Великой Победы посвящается / Н. И. Кузьменко (авт – сост.), В. В. Горбатко, Я. И. Иванов, В. В. Мороко и др. – Запорожье, 2010. – С.127.

Герои Советского Союза: Крат. биограф. словарь. В 2 т. – М., 1988. – Т.2: Любовь – Яцук. – С.135.

Восемнадцатая в сражениях за Родину. – М., 1982. – С.32.

Авиация и космонавтика СССР. – М., 1968. – С.551.

Лукаш И. Солдаты славы не искали. – Днепропетровск, 1984. – С.212 – 216.

Савічева Т. Захисник неба Вітчизни // Пологів. вісті. – 2001. – 15 серп.

Таран Є. У війни – чоловіче обличчя // Пологів. вісті. – 1992. – 16 січ.

Середа І. Життя, гідне наслідування // Рад. село. – 1985. – 23 січ.

Таран Є. Пам'ять серця // Рад. село. – 1985. – 9 квіт.

***

Навроцький Михайло Олексійович [Електронний ресурс] : [корот. біограф. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

6 – 90 років від дня народження Ф. А. Окатенка (1921 – 1944), Героя Радянського Союзу; уродженця с. Водяне Кам'янсько – Дніпровського району;

Федір Олексійович Окатенко народився 6 липня 1921 року в с. Водяне Кам'янсько - Дніпровського району Запорізької області. З 1941 року служив у військово-морському флоті, стрільцем 384-го окремого батальйону морської піхоти (Одеський ВМБ, Чорноморський флот). В ніч на 26 березня 1944 року в складі десантного загону був висаджений у тил противника в порт м. Миколаїв. Дві доби до підходу радянських військ вів бій, відбивши 18 запеклих атак ворога. Загинув в бою. В 1945 році посмертно удостоєний звання Героя Радянського Союзу (1945). Нагороджений орденом Леніна (1945). На честь видатного уродженця в с. Водяне його ім'ям названа вулиця. На батьківщині Героя встановлений бюст, школа носить його ім'я.

Помер 26 березня 1944 року. Похований в м. Миколаєві.

Література про життя та діяльність

Героев славных имена: 65 – летию Великой Победы посвящается / Н. И. Кузьменко (авт – сост.), В. В. Горбатко, Я. И. Иванов, В. В. Мороко и др. – Запорожье, 2010. – С.129.

Герои Советского Союза: Крат. биограф. словарь: В 2 т. – М., 1988. – Т. II: Любовь – Яцук. – С.193.

Лукаш И. Солдаты славы не искали. – Днепропетровск, 1984. – С.236 – 239.

Подвигом славны твои земляки. – Запорожье, 1966. – С.214 – 215.

***

[Обелиск Герою Сов. Союза Ф. А. Окатенко] // Знамя труда. – 1973. – 22 марта.

***

Окатенко Федір Олексійович [Електронний ресурс] : [корот. біограф. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

9 – 55 років (1956) І. С. Гресик, художниці, голові правління Запорізької організації Національної Спілки художників України (2002);

Ірина Станіславівна Гресик народилася 9 липня 1956 року в Запоріжжі в родині художника С. Шинкаренка. З дитинства найбільшою нагородою для дівчинки був похід до татової майстерні. Майбутня мисткиня закінчила Дніпропетровське художнє училище ім. Вучетича по класу живопису, а в 1980 році – Львівську академію мистецтв, отримавши спеціальність художник інтер'єрів. Повернувшись до рідного Запоріжжя художниця зосередилася у своїй творчості на станковій графіці та живопису. Своїм творчим самовираженням Ірина Гресик висвітлює красу рідного краю, його славетне історичне минуле, почуття і душу запоріжців.

1988 року її прийняли до лав Національної спілки художників України, а з 2002 року Ірині Станіславівні доручили відповідальну і дуже важку роботу – очолювати Запорізьке відділення Спілки.

Вона ініціатор і організатор щорічних мистецьких пленерів „Хортиця крізь віки” (з 2003 р.), який набув уже статусу Всеукраїнського. Безумовно, така широкомасштабна акція була б не можливою без цілеспрямованості, самовідданості й послідовності її ініціатора, як і те, що результат пленеру свого часу побачили в багатьох містах і країнах у вигляді чудово виданих каталогів.

Цікаво роздивлятися роботи самої художниці. Прагнучи, щоб авангардовість образної системи, її стилістичні особливості стали надбанням справді українським, майстриня „відштовхується” від здобутків графіки, монументального стінопису, інших мистецьких різновидів, що визначили українськість творів художників 80-90-х років минулого століття. Ірина Гресик заснувала цілісну систему візуальних знаків і символів, котрі використовує в різних образотворчих техніках і жанрах. Наприклад, в „Острівках життя” орнаментика рослинного світу, веселкові й квіткові елементи асоціюються з ландшафтним ареолом запорізького краю, де безмежжя степу сполучається з обрієм.

Дуже виразними є триптихи „Струни ночі” та „Присвята жінці”, які сприймаються багатовимірно і дуже близькі до народного світогляду й народної творчості. Художниця – учасниця багатьох міжнародних живописних пленерів („Пацьорка” – Татаров, 2008; „МАХИМ” – Славськ, 2008, 2009; „Платерув”, „Реймонтувці” – Польща, 2008, 2009), всеукраїнських художніх виставок, в т. ч. і персональних (м. Запоріжжя, м. Київ).

За свою багатобарвну творчість, особистий внесок у розвиток українського мистецтва Ірина Станіславівна Гресик у 2006 році отримала почесне звання Заслужений художник України. Її твори знаходяться в Запорізькому обласному художньому музеї, музеях України, приватних колекціях.

Література про життя та діяльність

Гресик Ірина Станіславівна // Запорізька організація Національної Спілки художників України. 1962-2007. – Запоріжжя, 2007. – С.34-35.

Гресик Ірина Станіславівна // Енциклопедія сучасної України. – К., 2006. – Т.6: Го - Гю. – С.402.

Конференція організаторів та кураторів мистецьких пленерів України (м. Запоріжжя, 3 – 5 черв. 2006 р.). – [Запоріжжя, 2006]. – 49 с. – Із змісту: Гресик І. Конференція на Хортиці. – С.4 – 5.

Дизайн "Золотий олівець": Довід. – каталог. – Запоріжжя, 2001. – С. 63.

***

Гресик І. "Надо постоянно совершенствоваться": [беседа с пред. правления Запорож. орг-ции НСХУ; записала С. Фадеева] // Портмоне. – 2010. – 11 мая (№91). – С.1, 6.

Середа В. Ритми пленерів Ірини Гресик // Слово Просвіти. – 2009. – 21 трав. (№20).

Середа В. Центр всесвіту – в її картинах // Запоріж. правда. – 2008. – 6 берез. (№35-36). – С.13.

Ірина Гресик – знаковий ювіляр // Образотворче мистецтво. – 2006. – №4. – С.97.

Мищенко Г. Ритми Запорізького краю // Укр. культура. – 2006. – №1-2. – С.20-21.

***

Всеукраїнський мистецький пленер "Хортиця крізь віки - 2008". Шостий. – Запоріжжя: Привоз - Принт, 2008. – 79 с. – Із змісту: Гресик І. "Спалена церква"; "Гребенів. Церква Вознесіння Пресвятої Богородиці": [кольор. іл.]. – С.26 – 27.

Всеукраїнський мистецький пленер "Хортиця крізь віки - 2007". П'ятий. – Запоріжжя: Привоз - Принт, 2007. – 72 с. – Із змісту: Гресик І. "Янгол - охоронець"; "Івана Купала": [кольор. іл.]. – С.20 – 21.

Запорізький художній музей: Альбом. – Запоріжжя: Дике Поле, 2007. – 206 с. – Із змісту: Гресик І. Міф: [кольоров. іл.]. – С.170.

Чарівні барви Дніпра: альбом – каталог Всеукр. виставки творів художників з міст, розташованих на берегах Дніпра (Київ, Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ, Запоріжжя, Херсон). – Дніпропетровськ, 2006. – 63 с. – Із змісту: Графіка: [в т. ч. І. Гресик "Струни ночі". Триптих]. – С.12, 56.

Всеукраїнський мистецький пленер "Хортиця крізь віки - 2006". Четвертий. – Запоріжжя: Привоз - Принт, 2006. – 72 с. – Із змісту: Гресик І. "Балка на Савур - могилі"; "Савур - могила": [кольор. іл.]. – С.16 – 17.

Всеукраїнський мистецький пленер "Хортиця крізь віки - 2005". Третій. – Запоріжжя: Привоз - Принт, 2005. – 55 с. – Із змісту: Гресик І. "Острів Байди"; "Сторожа": [кольор. іл.]. – С.16 – 17.

Всеукраїнський мистецький пленер "Хортиця крізь віки - 2004". Другий. – Запоріжжя: Привоз - Принт, 2004. – 33 с. – Із змісту: Гресик І. "Савур - могила"; "Дике Поле": [кольор. іл.]. – С.15.

10 - 90 років (1921) від дня заснування обласного товариства мисливців та рибалок;

Початок діяльності однієї з наймасовіших і найпопулярніших громадських організацій покладено 10 липня 1921 року в м. Харкові, коли на своєму І з'їзді мисливці і рибалки України об'єднались у Всеукраїнську спілку. Там були і представники Запорізького губернського відділення спілки мисливців. Першим головою УТМР Олександрівського повіту був Волошин Іван Герасимович.

Добровільна фізкультурно – спортивна і оздоровча громадська організація, мета якої – сприяння активному розвитку любительського мисливського і рибальського спорту, охороні, відтворенню, збереженню, раціональному використанню тваринного світу, зараз об'єднує 13,4 тис. мисливців та рибалок в 306 первинних організаціях (205 з них – в сільській місцевості).

Мисливські угіддя Запорізької обласної організації УТМР охоплюють 1731,4 тис. га, із них 56,4 тис. га – водно – болотяні, 123,4 га – луга і пасовища та 1488,4 тис. га – польові угіддя, які закріплені за 18 міськрайонними товариствами УТМР.

Члени організації беруть участь в охороні, відтворенні і розселенні диких тварин та птахів, збереженні природи рідного краю та реалізації регіональних програм з відновлення фауни. Наприклад, в Бердянському та Вільнянському районах організаціями УТМР щорічно в угіддя випускається до 200 голів фазана; 100 голів качки дикої. У Каховське і Запорізьке водосховища загальною площею 1892 га та 7 ставків площею 125 га щорічно випускається до 200 тон малька карпових риб, товстолобика. Членами Запорізької міської організації лише у 2009 році виготовлено 700 нерестових гнізд у руслі Дніпра..

Мисливці займаються боротьбою з браконьєрами та шкідливими хижаками, профілактикою інфекційних та інвазійних захворювань диких тварин. В екстремальних ситуаціях (ожеледь, снігові замети, завірюхи) проводиться викладка кормів в облаштовані кормушки та годівельні майданчики.

В обласній організації створені та діють секції: стрілково – мисливська, любительського та спортивного риболовства, мисливського собаківництва, юніорів та оргмасової роботи. З 1994 року при обласній діє секція підводних мисливців (налічує до 80 членів товариства). Вони постійно підвищують свій професійний рівень, отримують методичну та практичну допомогу від більш досвідчених колег. Щорічно проводяться змагання з підводного полювання, в яких беруть участь до ста мисливців із різних міст України (Херсон, Маріуполь, Кременчук, Донецьк, Дніпропетровськ, Одеса, Київ, Миколаїв, Севастополь та ін.). За висновком "Бюлетеня ФПС Росії" ці змагання – наймасштабніші не тільки в Україні, але й в країнах СНД.

Запорізька обласна організація УТМР також проводить виставки мисливських собак, відкритий турнір зі стендової стрільби (у м. Бердянську), виступає партнером виставки "Мисливець та риболов", яку щорічно у грудні організовує торгівельно – промислова палата м. Запоріжжя.

В період 1999р. - 2009 р. посаду голови президії Запорізької обласної ради УТМР обіймав Водениктов Іван Георгійович, з 2010 року головою обраний Погостинський Валерій Іванович.

Література

Охотник и рыболов Украины / под ред. Н. А. Коржа. – К.: Урожай, 1986. – 256 с. – Из содерж.: [материалы по обл.]. – С.55, 100, 109, 114, 185, 193(фото), 233, 234, 240.

Охотник и рыболов Украины. Кн.2 / под ред. А. Ф. Косенко. – К.: Урожай, 1967. – 271 с. – Из содерж.: Сафронов М. У бердянских охотников. – С.14 – 19; Кочетов Е. У запорожских рыболовов. – С.37–39.

Корнеев О. Мисливство – галузь народного господарства. – К.: Урожай, 1964. – 146 с. – Из змісту: [матеріали по обл.]. – С.26, 30, 72, 88, 127.

Охотник и рыболов Украины / под ред. А. А. Добровольского. – К.: ГИЗ с.-х. л-ры УССР, 1963. – 242 с. – Из содерж.: Ларин М. Дар запорожских охотников. – С.83–85.

***

Техника безопасности при снаряжении охотничьих патронов : [плакат]. – Запорожье: Облполиграфиздат, 1988. – [1 л.].

Круг забот охотколлектива: Из опыта работы первич. охот.-рыболов. коллектива №11 г. Запорожья. – Запорожье: Облполиграфиздат, 1982. – [3 с.].

Система всесторонней подготовки: Из опыта обеспечения безопасного проведения охот. – Запорожье: Облполиграфиздат, 1982. – [4 с.].

Полезная отдача: Из опыта работы первич. охотколлектива №32 Днепров. электрод. з-да им. 50 – летия Сов. Украины : [плакат]. – Запорожье: Облполиграфиздат, 1982. – [1 л.].

***

Пуговиця М. У стегу під Мелітополем : [Мелітоп. держ. лісомислив. госп-во] // Лісов. і мислив. журн. – 2009. - №3. – С.2 – 4.

Шпак П. Шлях, продиктований життям : [з історії заснування УТМР; в т. ч. про Запоріж. губерн. від-ня спілки мисливців] // Мисливець і рибалка. – 2001. - №6. – С.17 – 18.

Шилин Д. Бывший Первый – во главе вооруженных запорожцев : [обл. совет охотников и рыболовов аозглавил бывший первый секретарь Запорож. горкома партии И. Водениктов] // МИГ. – 2001. – 18 янв. – С.3.

Водениктов В. У охотников – праздник! : [беседа с пред. обл. совета УООР; записал Д. Шилин] // Индустр. Запорожье. – 2001. – 10 авг. – С.4.

Басє В. Справа не в кількості : [про роботу Вільнян. район. орг-ції УТМР] // Мисливець і рибалка. – 2001. - №12. – С.20 – 21.

Водениктов И. Охота пуце неволи : [беседа с пред. обл. совета о-ва охотников и рыболовов; записал Н. Клименко] // Досьє. – 2000. – 5 окт. – С.6.

Водениктов І. Щоб не заростали мисливські стежки : [бесіда кор. з головою президії обл. ради УТМР; записав М. Манько] // Запоріж. правда. – 2000. – 10 берез. – С.3.

Меренков В. И пуха, и пера! : [отчет. – выбор. конф. Мелитоп. горрайсовета УООР] // Новый день. – 2000. – 3 лют.

Хомич Т. З лісу видніше : [про мислив. угіддя та звіроловів] // Уряд. кур`єр. – 2000. – 23 лют.

Шак В. Охотничий клуб на проспекте Ленина : [г. Запорожье] // МИГ. – 2000. – 14 дек. – С.15.

Эрьоменко В. Закон має помножувати багатства, а не навпаки : [про мислив. госп-во і полювання] // Запоріж. правда. – 1999. – 2 груд.

Кравцов М. Щоб було де полювати – слід самим про це подбати // Запоріж. правда. – 1999. – 30 квіт.

Гаєв Ю. Особенности национальной охоты : [итальянцы заключили договор с Акимов. район. о-вом охотников и рыболовов и с АО "Атманай" о предоставлении охот. угодий в р-не Молоч. и Утлюг. лиманов] // Наш город. – 1997. – 15 янв.; Правда Украины. – 1997. – 16 янв.

Корж О. Мисливському господарству – справжнього господаря // Мисливець і рибалка. – 1997. - №1. – С.18.

Петриченко В. Зверю первый друг – охотник? : [о Запорож. обл. совете УООР] // Запорож. Січ. – 1996. – 5 берез. – С.3.

Багнюк Л. У полях під Гуляйполем зайців полювали : [Всеукр. полювання в Гуляйполі] // Україна молода. – 1996. – 17 груд.

Кошелев А. Полезная встреча : [о проведенни науч. – практ. семинара работников охот. хоз-в Украины "Водоплавающая дичь: ресурсы, охрана, организация охоты" (г. Мелитополь)] // Мелитоп. ведомости. – 1996. – 3 окт.

Причиненко К. На захисті фауни : [держ. мислив. госп-во "Куйбишевське"] // Запоріж. правда. – 1995. – 6 жовт.

Єременко В. Мисливці – любителі природи : [активісти Бердян. т-ва мисливців і рибалок закупили 200 фазанів в донец. фазанарії і випустили їх у степ] // Робіт. газ. – 1994. – 6 жовт.

Охотоведов будут готовить в Мелитополе : [в Таврич. гос. с.-х. академии начнет работу отд-ние зооинженерии и охотоведов] // Таврич. академия. – 1994. – 31 дек.

Білобаченко І. Ні пуху, ні пера, ні шапки із ондатри! : [про боротьбу з браконьєрами в Олексіїв. первин. орг-ція мисливців та рибалок Куйбишев. р-ну] // Запоріж. правда. – 1991. – 24 груд.

Кривохижа В. С сетью на зайцев : [охот. хоз-во "Куйбышевское" специализируется на разведении и отлове для расселения на неосвоен. землях зайца - русака] // Рабоч. газ. – 1987. – 30 янв.

Болденков С. О разведении зайца-русака в сельскохозяйственных угодьях Украины : [в т. ч. об охот. хоз-ве "Куйбышевское"] // Охота и охот. хоз-во. – 1971. - №5. – С.23.

Ястребов К. Наглядный урок : [об орг-ции охот. хоз-ва в Запорож. обл.] // Охота и охот. хоз-во. – 1970. - №8. – С.6 – 7.

Сафронов М. Азовские лиманы : [о работе Бердян. район. совета УООР] // Охота и охот. хоз-во. – 1965. - №12. – С.2 – 3.

Сафронов М. Господарі голубих плес : [з досвіду роботи Бердян. район. ради УТМР] // Робіт. газ. – 1965. – 25 верес.

Лузан П. Мелитопольские энтузиасты : [об орг-ции охот. хоз-ва Мелитоп. район. о-вом охотников и рыболовов] // Охота и охот. хоз-во. – 1964. - №5. – С.4 – 5.

12 – 20 років (1991) запорізькій товарній біржі;

15 – 80 років від дня народження М. А. Дубовця (1931 – 2003), енергетика, директора будівництва другої черги Дніпрогесу, потім директора Дніпровської ГЕС; почесного громадянина м. Запоріжжя;

Дубовець Микола Аксентійович народився 15 липня 1931 року в селі Лешня Мозирського району Гомельської області (Білорусія). В 1955 році закінчив навчання в Білоруському політехнічному інституті за фахом інженер – гідротехнік.

Трудовий шлях розпочав на посаді старшого інженера ГЕС "Кареленерго", де з часом очолив відділ капітального будівництва, став заступником директора. Подальша його доля пов'язана з Україною. 1963 рік – старший інженер дирекції будівництва Дніпродзержинської ГЕС, виконуючий обов'язки головного інженера дирекції будівництва, начальник технічного відділу Канівської ГЕС, начальником виробничо – технічного відділу Канівської ГЕС; 1969 – 1975 рр. – директор будівництва другої черги Дніпровської ГЕС, потім – директор "Дніпрогес – II"; з 1977 р. (після об'єднання ГЕС) – директор Дніпровської ГЕС.

Микола Аксентійович - академік Української Академії економічної кібернетики. Нагороджений орденами "Знак Пошани" (1976), Трудового Червоного Прапора (1980), Ярослава Мудрого У ст. (2002), медалями "За трудову відзнаку" (двічі), "За доблесну працю", заслужений енергетик України (1998), почесний громадянин міста Запоріжжя (2001).

Література про життя та діяльність

Шиханов Р. Хто є хто на Запоріжжі: Біогр. довід. 2005 рік / Руслан Шиханов. – Запоріжжя: Тандем – У, 2006. – 124 с. – Із змісту: Дубовець Микола Аксентійович. – С.37.

Запорожье и запорожцы / Н. Кузьменко, Н. Михайлов. – Запорожье: Тандем – У, 2005. – 336 с.: ил.

Дніпрогес: 70 років Дніпровській гідроелектростанції. – Запоріжжя: Дике Поле, 2002. – 26 с. – Із змісту: Народження ДГЕС – 2 : [в т. ч. про М. А. Дубовця]. – С.17.

Дніпрогес. – Запоріжжя: Дике Поле, 2002. – 28 с. – Із змісту: Будівництво Дніпрогесу : [в т. ч. про М. А. Дубовця]. – С.11.

Відзначено директора з 34 – річним стажем : [14 лип. в Запоріжжі відкрито меморіал. дошку на будинку, де мешкав М. Дубовець] // Запороз. Січ. – 2006. – 18 лип. (№142). – С.1.

Живая легенда – "Днепрогэс" : [в т. ч. об Н. А. Дубовце] // Губернатор. – 2002. - №6 (берез.). – С.60 – 61.

Дубовец Николай Арсентьевич : [некролог] // МИГ. – 2003. – 27 нояб. (№48). – С.7.

Стрельников В. Умер директор Днепрогэса: ушел из жизни Николай Дубовец // Комс. правда. – 2003. – 26 нояб.

Зубашенко Н. Как строили Днепрогэс – 2 // Досье. – 2002. – 12, 19 сент. – С. 4–5.

***

Дубовець Микола Аксентійович [Електронний ресурс] : [корот. біогр. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

15 – 65 років (1946) В. І. Різнику, головному державному санітарному лікарю м. Мелітополя, краєзнавцю, почесному громадянину міста;

*Любить свій край – це значить все любити,
у чім його святе ім'я живе.*

В. Сосюра

Володимир Іванович Різник народився 15 липня 1946 року у с. Веселянка Комишуваського (нині Запорізького) району. Там пройшли роки його дитинства, навчання у школі. В 1970 році Володимир Іванович закінчив санітарно – гігієнічний факультет Дніпропетровського державного медичного інституту за спеціальністю "санітарний лікар". Свій трудовий шлях розпочав у 1970 р. лікарем – епідеміологом Приазовської районної санепідемстанції. З 1972 р. – головний санітарний лікар Приазовського району, а в 1977 р. його призначають завідувачем санітарно – гігієнічним відділом Мелітопольської міської санепідемстанції. З 1978 року – державний санітарний лікар м. Мелітополя. Він делегат Всесоюзних і республіканських з'їздів гігієністів, учасник міжнародних конгресів, науково – практичних конференцій.

Окрім професійної діяльності бере активну участь у суспільному житті м. Мелітополя. Неодноразово обирався депутатом Мелітопольської міської ради.

Володимир Іванович залюблений в історію свого краю. Багато часу приділяє вивченню історії своєї малої батьківщини. Його перу належать книги, статті, нариси з історії розвитку медицини на Мелітопольщині, про видатних людей краю.

Він - ініціатор створення двосерійного телефільму "Звезда Корвацкогo" , спорудження пам'ятника земському лікарю та засновнику промислового садівництва на Мелітопольщині (2005 р.), член редакційної ради наукових журналів "Аннали Мечниковського інститута АМН України" і "Екологічна безпека. Харчова промисловість".

Нагороджений значком "Відмінник охорони здоров'я СРСР", медаллю "За розвиток Запорізького краю", почесними грамотами Міністерства охорони здоров'я СРСР та України, удостоєний звання почесного громадянина міста Мелітополя, номінант Всеукраїнського рейтингу "Кращий організатор діяльності державної санітарно – епідеміологічної служби України" (2008 р.).

Праці

Вечерние лейтмотивы при свечах: Сб. избран. статей и заметок. Т. 1. - Мелітополь: Издат. дом МГТ, 2009. – 663 с.

Прикосновение к истокам. – Мелітополь: Издат. дом МГТ, 2006. – 492 с.: ил.

Ступени познания: Сб. науч. – практ. ст. – Запорожье: Дикое Поле, 2006. – 496 с.

Мелітополь ХХ століття: Фотоальбом : [авт. ідеї і керів. проекту В. Різник]. – К.: КВІЦ, 2006. – 224 с. – Из змісту: Різник В. Зупинена мить. – С.4–6.

Андрей Корвацкий: врач и гражданин: (к 160 – летию со дня рождения). – Мелитополь, 2004. – 244 с.

Земская санитарная статистика Северной Таврии: История, факты, комментарии.- Мелитополь: Издат. дом МГТ, 2004. – 321с.

Юность Корвацкого: Ист. этюды о временах и судьбах. – Запорожье: Дикое Поле, 2003. – 197с.

Из давних лет до наших дней : 110 – летняя история Мелитоп. гор. санэпидстанции / под ред. В. И. Резника. – Мелитополь: Издат. дом МГТ, 2007. – 355 с.: ил.

Провісник: Іст. – докум. нарис. Т.1 / Вольвач П., Різник В. – Сімферополь – Мелітополь: Видав. будинок ММД, 2008. – 384 с.

Мелитопольская городская санитарная станция // Медицина Запорізької області. – Запоріжжя, 2001. – С.128 – 129.

Література про життя та діяльність

Шиханов Р. Кто є хто на Запоріжжі. 2008 рік: Біогр. довід. / Руслан Шиханов. – Запоріжжя, 2009. – С.151.

Резник Владимир Иванович // Кто есть кто на Мелитопольщине: Информ. – биогр. сб. – Харьков, 2004. – С. 392-393.

Резник Владимир Иванович // Исмаилов В. История города Мелитополя и уезда: Альманах телеверсии "От короны до трезубца". – Мелитополь, 2006. – С. 204.

Гончаренко О. Світовид Володимира Різника // Запоріж. санитар. вестн. – 2007. - № 9. – С.2.

16 – 90 років від дня народження В. Г. Денисенка (1921 – 1945), Героя Радянського Союзу; уродженця с. Мала Токмачка Оріхівського району;

Народився Денисенко Володимир Гурійович 16 липня 1921 року в с. Мала Токмачка Оріхівського району Запорізької області в селянській родині. Навчався в машинобудівному технікумі й аероклубі м. Запоріжжя. Трудову діяльність розпочав інструктором льотної школи. Закінчив Качинську військову авіаційну школу пілотів. З 1942 перебував на фронті. Лейтенант В. Г. Денисенко командував ланкою 32-го винищувального авіаційного полку 1-го Українського фронту. До березня 1944 здійснив 181 бойовий виліт, у 38 повітряних боях збив 15 літаків ворога. Удостоєний звання Героя Радянського Союзу (1944), нагороджений орденом Леніна, трьома орденами Червоного Прапора, орденами Олександра Невського, Вітчизняної війни I ст., Червоної Зірки. Загинув у повітряному бою під м. Дрезден (Німеччина) 26 квітня 1945 року.

Література про життя та діяльність

Героев славных имена: 65 – летию Великой Победы посвящается / Н. И. Кузьменко (авт. – сост.), В. В. Горбатко, Я. И. Иванов, В. В. Мороко и др. – Запорожье, 2010. – С.113.

Тронько П. Навічно в пам'яті народній: З історії боротьби молоді України проти нім. – фашист. загарбників у роки Вел. Вітчиз. війни. – К., 1995. – С.143.

Герои Советского Союза: Крат. биогр. словарь. В 2 т. – М., 1987.– Т.1: Абаев - Любичев.– С.406.

Лукаш И. Солдаты славы не искали. – Днепрпетровск, 1984. – С.73 – 76.

Авиация и космонавтика СССР. – М., 1968. – С.520.

***

Шак В. Как запорожцы с фашистами воевали: Некоторые героические, но малоизвестные факты участия уроженцев Запорож. обл. в Великой Отечествен. войне : [в т. ч. о В. Денисенко] // МИГ. – 2009. – 7 мая(№19). – С.37.

Они защищали Родину // Верже. – 2005. – 17 марта. – С.7.

***

Денисенко Володимир Гурійович [Електронний ресурс] : [корот. біогр. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

17 – 50 років (1961) С. В. Ліповцеву, запорізькому художнику;

Сергій Всеволодович Ліповцев народився 17 липня 1961 року в Запоріжжі. Навчався майстерності у відомого запорізького художника Бориса Чудковського, а 1986 року поступив у Харківський художньо-промисловий інститут, який успішно закінчив 1991 року і почав працювати у художньому фонді Запорізького художньо-промислового комбінату.

З 1989 року приймає участь в обласних і всеукраїнських виставках. У 1990 році Сергій Ліповцев стає членом Молодіжного об'єднання НСХУ, а в 1992 році його приймають до лав НСХУ.

Працює художник в галузі станкового живопису. Майже в усіх його роботах присутній романтичний настрій, багато з них присвячується жінці, її красі, загадковому внутрішньому світу, її мріям і надіям. Особливим теплом вирізняються картини „Далая”, „Наш янгол”, „Любов до ляльки”, „Коло млина калина”.

Зараз художник знаходиться в самому розквіті творчих сил.

Література про життя та діяльність

Ліповцев Сергій Всеволодович // Запорізька організація Національної Спілки художників України. 1962-2007. – Запоріжжя, 2007. – С. 100.

18 – 20 років (1991) від дня заснування Запорізького міського товариства "Україна – Ізраїль";

18 липня 1991 року в Запоріжжі відбулась установча конференція, на якій були присутні більше 90 учасників, серед яких представники окремих трудових колективів і громадськості, котрим було вирішено створити міське відділення республіканського товариства «Україна – Ізраїль».

Головою правління товариства «Україна – Ізраїль» було обрано Івана Романовича Щербаху – заступника голови Запорізької міської Ради народних депутатів. Останнє десятиріччя беззмінним головою Запорізького міського відділення міжнародного товариства «Україна - Ізраїль» є Віталій Антонович Сацький, керманіч прославленої «Запоріжсталі», Герой України.

Одним з перших заходів новоствореного товариства стало проведення акції, присвяченій 50-річчю трагедії Бабиного Яру. Тоді ж було прийнято звернення до міської ради із закликом про встановлення партнерських зв'язків між Запоріжжям і містом Ашдодом, великим промисловим центром Ізраїля.

Сьогодні Запорізьке міське товариство «Україна – Ізраїль» проводить активну діяльність, яка покликана сприяти розвитку єврейської культури в Запоріжжі, ознайомлювати з життям українців в Ізраїлі, протидіяти антисемітизму, підтримувати встановлення ділових зв'язків між українським і єврейським народами.

Робота товариства скерована також на об'єднання єврейського народу через національні традиції та історію, відродження єврейської культури, гідності, самосвідомості.

За роки існування громадське об'єднання видало понад 50 монографій, збірок наукових праць, брошур; утворило разом із Запорізьким національним університетом Політологічний центр, що майже 20 років генерує ідеї, втілені у різноманітні видання. Серед найпомітніших з них – збірник документів і матеріалів «Студії з історії євреїв Запорізького краю (XIX – I половина XX ст.)» (Мелітополь, 2010).

Література

Створено нове міське товариство «Україна – Ізраїль» // Запоріз. Січ. – 1991. – 20 лип. – С. 1.

Литовченко М. За дружбу с Израилем // Индустр. Запорожье. – 1991. – 23 июля. – С.1.

Шевченко В. Мир вам, добрые люди // Индустр. Запорожье. – 1991. – 25 сент. – С. 2.

Мирович В. Любитъ иных – тяжельй крест // Наш город. – 1991. – 5 марта. – С. 3.

19 – 20 років (1991) від дня заснування Запорізького обласного товариства болгарської культури;

Офіційно перша болгарська організація на території Запорізької області була зареєстрована 19 липня 1991 року (ЗОІБК). Головною метою товариства було відродження національної свідомості, мови, культури і традицій болгарського народу. Першим керівником товариства став Сурев Віктор Костянтинович (1991-1993 рр.). Сьогодні Запорізьке обласне товариство болгарської культури (голова Митков В. В.) діє на всій території Запорізької області. До складу товариства входить 6 організацій: в Приморському (1) та Приазовському (1) районах, а також в містах Запоріжжі (2), Мелітополі (1), Бердянську (1).

За двадцятирічний період існування ЗОІБК в житті болгарської громадськості сталося ряд важливих подій. Вперше в історії України (1992р.) відбувся візит віце-президента Болгарії Благи Димитрової в м. Бердянськ та Приморський район, який сприяв розвитку болгарсько-українських відносин і активізації болгарського відродження у Північній Таврії.

Для кожного народу мова нації – це її життя. Починаючи з 1995 р. (відкриття у м. Приморську болгарського ліцея) на території Запорізької області функціонує мережа недільних болгарських шкіл та факультативів у селах, де працюють фахівці, які отримали освіту в Болгарії. Активісти товариства організують щорічне проведення обласних олімпіад з болгарської мови та літератури. Викладачами з Болгарії проводяться лекції та семінари з болгарської мови у трьох вузах області – Запорізькому національному університеті, Бердянському та Мелітопольському державних педагогічних університетах.

У справі відродження значну роль відіграють вчені та творча інтелігенція болгарського походження: А. Войнов, В. Колоянов, С. Пачев, В. Мільчев, С. Петков, Н. Сурев, І. Штерева, Б. Митков, А. і П. Грибачилеві та інші. На протязі останніх 15 років надруковано декілька монографій, наукових статей, видані збірки документів, присвячених проблемам мови, історії і культури таврійських болгар.

Силами товариства проводиться комплекс заходів по вшануванню видатних подій та героїв болгарської історії. Зокрема, встановлено пам'ятник болгарам, постраждалим від політичних репресій (село Коларівка Приморського району) і бюст Христо Ботєва

(село Ботево Приазовського району); планується встановлення пам'ятної стели, присвяченої засновнику болгарської держави – хану Аспаруху. традиційним стало святкування Дня визволення Болгарії від турецького іґа, Дня слов'янської писемності, роковин переселення болгар в Таврію. Все це сприяє консолідації всіх болгар, що мешкають в Україні, а також знайомить з болгарськими традиціями широке коло населення України.

Гордістю товариства можна вважати багаточисельні фольклорні колективи. На всеукраїнському фестивалі мистецтв національних культур "Ми – українські" (м. Приморськ), болгарські самодіяльні колективи постійно отримують нагороди, в т. ч. і «Гран-прі».

Останнім часом болгари Запорізької області активно налагоджують культурні та економічні стосунки з прабатьківщиною.

Література

Болгарское Возрождение в новое время // Митков В. Болгары на Запорожской земле: Страницы истории и культуры. – Запорожье, 2007. – С. 144-165.

Запорізьке обласне товариство болгарської культури // Національно-культурні товариства Запорізької області. – Запоріжжя, 2001. – С.8.

Запорізьке обласне товариство болгарської культури // Запорізька родина. – Запоріжжя, [2007]. – С.13.

***

Кулаков К. Ми – одна душа, ми – один народ... // Запоріз. правда. – 2007. – 12 черв. (№85). – С.1.

Піддубна О. Болгари знайшли у нас другу Батьківщину 145 років тому // Запороз. Січ. – 2007. – 12 черв. (№108). – С.2.

Гривцова О. «Ізвод» - джерело натхнення // Запоріз. правда. – 2004. – 27 трав. (№83-84). – С.3.

Еременко В. Кадры для АЭС Болгарии // Индустр. Запорожье. – 1997. – 26 апр. (№63). – С.9.

21 – 90 років (1921) від дня народження П. І. Білана, художника; уродженця с. Новомиколаївка Запорізької області;

21 – 80 років (1931) А. А. Долінському, директору Інституту теплофізики НАН України; уродженцю с. Орлянка Василівського району;

Долінський Анатолій Андрійович народився 21 липня 1931 року в с. Орлянка Василівського району. Закінчив теплотехнічний факультет Київського політехнічного інституту (1954 р.).

У 1954 – 1956 рр. – інженер – технолог турбінного заводу "Пяргале" (м. Каунас). З 1957 р. – інженер Інституту теплоенергетики (нині Інститут теплофізики НАНУ); 1959 – 1963 рр. – старший науковий співробітник; від 1968 р. – завідувачий відділу тепломасообміну в дисперсних системах; від 1982 р. – директор інституту.

Відомий учений, фахівець в галузі тепломасообміну, теплотехнологій та теплоенергетики. Під його керівництвом розроблено теорію та інженерні методи розрахунку процесів переносу маси і теплоти в дисперсних середовищах. Його творчий доробок налічує понад 500 наукових праць, 7 монографій, 102 винаходи та авторських свідоцтв. Наукову діяльність поєднує з великою роботою з репрезентації розробок інституту як у нашій країні, так і за кордоном. Головний редактор міжнародного журналу "Промышленная теплотехника" (від 1982 р.).

А. А. Долінський - доктор технічних наук (1972), професор (1980), академік Національної академії наук України (1988), член – кореспондент НАНУ (1978),

заслужений діяч науки і техніки України"(1991), почесний професор НТУУ "КПІ", тричі лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1984, 1997, 2004), лауреат премії ім. Г. Ф. Проскури АН УРСР (1986), премії ім. В. І. Толубинського НАНУ (1998), міжнародної премії ім. О. В. Ликова (2005, нагороджений багатьма урядовими відзнаками).

Література про життя та діяльність

Енциклопедія сучасної України. Т.8: Дл – Дя; Додаток: А – Г. – К., 2008. – 716 с. – Из змісту: Золотаренко Ю. Долінський Анатолій Андрійович. – С.228.

Шаромова В. Українські фізики та астрономи: Посіб. – довід. – Тернопіль, 2007. – 304 с. – Из змісту: Долінський А. А. – С.54 – 55.

Новітня історія України: Історія, звершення, творчість. - К.: Новий світ, 2006. – Вип.1: Запоріжжя. - 112 с. – Из змісту: Інститут технічної теплофізики НАН України. (Долінський А. А., директор). – С.39.

Історія Академії наук України. 1918 – 1993 / АН України; Ін-т історії України. – К.: Наук. думка, 1994. – 318 с. – Из змісту: [Долінський А. А.]. – С.309.

21 – 70 років (1941) Г. Ніколаєву, прозаїку; уродженцю м. Запоріжжя¹⁰;

24 – 100 років від дня народження Номінаса Б. Д. (1911 – 1995), Героя Радянського Союзу, учасника визволення Запоріжжя, форсування Дніпра у верес. – жовт. 1943 р. (з 1953 р. мешкав у Запоріжжі);

Номінас Борис Деомидович народився 24 липня 1911 року в с. Саксагань П'ятихатського району Дніпропетровської області в учительській сім'ї. Закінчив Київський водний політехнікум. Працював помічником капітана теплоходу Московського річкового пароплавства. В лавах Червоної Армії з 1933 року. У 1935 році закінчив навчання у військово-інженерному училищі. З червня 1941 року – на фронті. У вересні-жовтні 1943 р. підполковник Номінас командував 5-ою понтонно-мостовою бригадою Південно-Західного фронту. Відзначився умілим і вчасним забезпеченням плавзасобами військ, що форсували р. Дніпро в межах територій сіл Губенське (нині – Вільнянський район Запорізької області), Військове (нині – Солонянський район Дніпропетровської області) та м. Запоріжжя. Високе звання Героя Радянського Союзу було присвоєно 19 березня 1944 року.

З 1953 року Борис Деомидович перебував у запасі. Працював у Запорізькому річковому порту, очолював першу міську раду однополчан. Нагороджений двома орденами Леніна, Червоного Прапора, Червоної Зірки, двома орденами Вітчизняної війни I ст., Вітчизняної війни II ст., багатьма медалями.

Помер 17 лютого 1995 року. Похований в м. Запоріжжі.

Література про життя та діяльність

Голдобин А. Запорожская Аллея Славы – народная святыня. – Днепропетровск, 2002. – С.382–384.

Лукаш И. Навеки в памяти народной. – Днепропетровск, 1955. – С.56–63.

Герои Советского Союза: Крат. биограф. словарь. В 2 т. – М., 1988. – Т. II: Любов – Яцук. С.179.

И генерал, и рядовой. – Днепропетровск, 1983. – С.371 – 373.

Подвигом славны твои земляки. – Запорожье, 1962. – С.206 – 207.

¹⁰ Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2001 рік : (Календар і короткі бібліографічні списки) / ЗОУНБ ім. О.М. Горького. – Запоріжжя, 2000. – С.13.

***

Они защищали Родину // Верже. – 2005. – 18 авг. – С.15.

Безбородов А. Герой Дніпровської переправи Борис Номінас // Запороз. Січ. – 2002. – 23 лип.

Комановский А. Чернорабочий Победы // Индустр. Запорожье. – 1995. – 18 апр.

Каневский Г. Взгляд в прошлое // Наш город. – 1991. – 24 июля.

***

Номінас Борис Деомидович [Електронний ресурс] : [корот. біогр. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

25 – 20 років (1991) рішенням Запорізької міської ради №298 був заснований обласний діагностичний центр СНІД.

29 - 200 років тому (1811) було затверджено герб м. Олександрівська;

Міста, як живі істоти, живуть власним життям: народжуються, розквітають, занепадають. Долю міст поділяють і їхні емблеми.

Символіка і зміст українських гербів надзвичайно різноманітні. Давні вірування і світогляд вікопомних часів, історичні події та легенди, фольклорні традиції і народні перекази, побут і господарське життя, ратні подвиги і мирна праця – усе це відбилося в українській геральдиці.

Героїчна боротьба нашого народу з численними поневолювачами навечно закарбована в емблемах багатьох міст України. Символи звитяги і козацької невмирущої слави, самопожертви і готовності скласти голову за рідну землю – шаблі і підкови, вежі і мури, лук і стріли, рушниця і баскі коні, булави і кошлаті бунчуки – можна побачити на гербах Голтви і Городища, Чигирини і Хорола, Хотина і Глухова, Звенигородки і Лохвиці, Лубен і Олександрівська та багатьох інших міст і містечок.

Виникнення міста Запоріжжя пов'язане зі спорудженням Росією на межі Вольностей Війська Запорозького, у гирлі р. Мокрої Московки, однієї з фортець Дніпровської лінії, яка була призначена для захисту від татар та контролю над запорозьким козацтвом. Будівництво розпочали 1770–го й завершили 1772 року. Нову фортецю назвали Олександрівською на честь генерала - фельдмаршала Олександра Михайловича Голіцина (1718 - 1783). 1775 року після ліквідації Січі, неподалік від фортеці заснували слободу запорозькі козаки. Фортеця початково слугувала їй місцем заслання. 1779 – 1783 рр. Олександрівська фортеця була повітовим містом Азовського намісництва, згодом Таврійської області. Після захоплення Криму Росією 1783 р. Дніпровська лінія втратила військово значення і фортеця поступово перетворилася на адміністративно – торговельне містечко. 1785 року тут збудували церкву, запровадили магістрат, повітову скарбницю й земський суд. 1802 року Олександрівськ увійшов до Катеринославської губернії, а в 1806 році став повітовим містом.

Герб Олександрівська, як повітового міста, затвердили імператорським указом від 29 липня 1811 року. Автори емблеми на французькому щиті, поділеному навпіл, на верхньому, зеленому тлі розмістили дві зхрещені рушниця з багнетами, а на нижньому, малиновому полі, традиційному для символіки запорозького козацтва, - чорний лук із трьома стрілами, спрямованими донизу. Він символізував обставини виникнення міста – оборонної цитаделі проти Кримського ханства та перевагу "нашої зброї" над татарами.

При масовому перегляді міських гербів 1862 року Б. Кене, начальник гербового відділення департаменту герольдії Сенату пропонував зняти ділення щита, рушниця, як негеральдичні фігури і замінити золотим мечем, лук і дві стріли подавати синіми. Однак законодавчо цей проект не був затверджений.

Література

Беляева Л. Прогулки по любимому городу. – Запорожье: Запоріжжя, 2010. – 88 с. – Из содерж.: Первый герб нашего города. – С.16–17; История только начинается. – С.18.

Гречило А. Гербы міст України (XV – I пол. XIX ст.) / А. Гречило, Ю. Савчук, І. Сварник. – К.: Брама, 2001. – 400 с.: іл. – Из змісту: Запоріжжя. – С.145 – 146.

Панченко В. Міські та містечкові герби України. – К.: Просвіта, 2000. – 185 с. – Из змісту: Описи та реконструкції гербів міст та містечок України : [в т. ч. міста Олександрівська]. – С.125.

Гречило А. Українська міська геральдика / Укр. геральд. т-во; Ін-т археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. – К. – Л., 1998. – 191с. – Из змісту: Запоріжжя (Олександрівськ). – С.101, 129.

Гербы городов, губерний и посадов Российской империи / сост. П. П. фон – Винклер: [репринт. воспроизведение издания 1899 г.]. – М.: Планета, 1990. – 225 с. – Из содерж.: Гербы городов Российской империи, внесенные в Полное собрание законов : [в т. ч. герб г. Александровска, (утвержден 29 июля 1811 г.)]. – С.2.

Фоменко В. Страницы из летописи Александровска – Запорожья. – Запорожье, 1976. – 79 с. – (Машинописно). – Из содерж. : [о гербе г. Александровска]. – С.24.

Солонина Е. Символы, ставшие историей: откровения запорож. геральдиста : [В. Иванченко] // Суббота плюс. – 2004. – 2 дек. (№49). – С.14.

Панченко В. Аби окремим гербом місто пишалось...: [в т. ч. герб м. Олександрівська (1811 р.) : кольоров. іл.] // Чумац. шлях. – 1999. - №1. – С.26.

Панченко В. Герби міст України – енциклопедія народного буття : [в т. ч. про герб м. Олександрівська (1811 р.)] // Вісн. НАН України. – 1998. - №1 – 2. – С.63 – 96.

Джеджула Ю. Долю міст поділяють їхні емблеми : [серед інших – згадується герб м. Олександрівська] // Київ. вісн. – 1993. – 1 квіт.

Цього місяця виповнюється:

150 років тому (1861) було придушено заворушення селян в с. Обіточне Бердянського повіту;

80 років від дня заснування газети "Моторобудівник" Мелітопольського моторного заводу;

55 років (1956) Запорізькій державній сільськогосподарській дослідній станції УААН;

У липні 1956 року відповідно до постанови ЦК КПРС « Про заходи по покращенню роботи науково-дослідних установ сільськогосподарського напрямку» та наказу Міністерства сільського господарства № 376 від 2 червня 1956 року) була створена Запорізька державна сільськогосподарська дослідна станція. Організатором і першим директором став Чуб Дмитро Григорович. Потому у різні роки колектив очолювали: Лисок І. І., Підпригора В. С., Коваленко О. Л., Цибульцак, Л. Л., Левада С. О.

Головне завдання дослідної станції – наукове забезпечення агропромислового виробництва Запорізької області. У складі станції функціонує 5 наукових відділів (землеробства, рослинництва, насінництва, виноградарства, з питань науково-інформаційного забезпечення) та самостійні наукові лабораторії, а саме: кормовиробництва, захисту рослин, тваринництва, маркетингу та визначення якості сільськогосподарської продукції.

У 2003 році проведена реорганізація установи, а з 2007 року дослідна станція підпорядковується інституту олійних культур Української академії аграрних наук (УААН). Все це сприяло зміцненню матеріально-технічної бази, прискоренню провайдингу наукових розробок, збільшенню обсягів виробництва насіння високих репродукцій.

Експериментальна робота ведеться на дослідних полях загальною площею 628,8 га підвідомчого базового державного підприємства «Еліта».

Нині зусилля колективу дослідної станції спрямовані на розв'язання найактуальніших для Запорізької області й Південного Степу України проблем. Серед них: розробка наукових основ систем ґрунтозахисного обробітку, раціонального використання добрив і засобів захисту рослин; удосконалення вологозберігаючих і енергозберігаючих технологій вирощування зернових, зернобобових, кормових культур, багаторічних трав та винограду;

опрацювання практичних рекомендацій з землеробства, рослинництва та кормовиробництва; забезпечення потреб агрформувань області у високоякісному елітному насінні сільськогосподарських культур; апробація, експериментальне впровадження і освоєння науково-технічних розробок в сільськогосподарських агроформуваннях; науково-методологічне забезпечення маркетингу інновацій та інноваційного провайдингу в АПВ; інформаційно-консультаційне та демонстраційно-показове забезпечення агропромислового виробництва; наукове супроводження інноваційного продукту від виробника до споживача.

Дослідною станцією виконується значний обсяг робіт з підвищення кваліфікації кадрів на селі шляхом проведення курсів, семінарів, науково-практичних конференцій, днів поля тощо. Враховуючи потребу в підготовці та перепідготовці кадрів аграрного сектору, організовано науково-освітній комплекс, до складу якого входять: Гуманітарний університет «Класичний приватний університет», Запорізька державна сільськогосподарська дослідна станція, 4 аграрних технікуми та обласна школа управління АПВ. На базі станції сьогодні функціонує кафедра аграрного менеджменту, де навчається понад 140 студентів. На перспективу планується відкриття аграрного факультету.

Наукові праці співробітників закладу

Рекомендации по организации коллективного подряда в растениеводстве / Запорож. гос. с. – х. опытная станция. - Запорожье: Коммунар, 1984. – 20 с.

Наука – полям и фермам / Запорож. с.-х. опытная станция. – Запорожье: Днепров. металлург, 1969. – 212 с.

Кривицький І. І багато, і дешево / І. І. Кривицький, М. С. Зінченко. – Запоріжжя: Кн. – газет. вид-во, 1962. – 40 с.

Рабишина В. З чого складається собівартість центнера м'яса. – Запоріжжя: Кн. – газет. вид-во, 1962. – 52 с.

Література

Запорізька державна сільськогосподарська дослідна станція УААН. – [Запоріжжя, 2005]. – 12 с.

Запорізька державна сільськогосподарська дослідна станція (1956 - 1996). – К.: Аграрна наука, 1996. – 22 с.

Слава запорізьким майстрам високих урожаїв кукурудзи : (розповідь про ланкового механізов. ланки Запоріз. обл. дослід. с.-г. станції А. І. Сабата). – Запоріжжя: Кн. – газет. вид-во, 1962. – [4 с.].

***

Опытной станции – 50 лет! // Верже. – 2006. – 15 июня. – С.4.

Коваленко О. Внесок науковців // Запоріз. правда. – 1985. – 13 жовт.

Бучек Е. Наука – производству // Индустр. Запорожье. – 1981. – 11 окт.

Чумак А. Хлеб ученых // Индустр. Запорожье. – 1981. – 9 сент.

Коваленко О. Співдружність // Запоріз. правда. – 1980. – 13 трав.

Шнайдрок Г. Ефективність наукового пошуку: Вчені обл. дослід. станції і потреби виробництва // Запоріж. правда. – 1969. – 28 берез.

Перехідний Червоний Прапор у запорожців // Індустр. Запоріжжя. – 1965. – 24 лют.

Голованів О. Наукову роботу – на рівень вимог // Запоріж. правда. – 1964. – 24 листоп.

Левченко Ю. В лабораторіях вчених // Запоріж. правда. – 1963. – 11 серп.

Чуб Д. Нова наукова установа в нашій області : [про створення комплексної обл. дослід. с.-г. станції на базі радгоспу ім. Сталіна] // Червоне Запоріжжя. – 1956. – 3 лип.

15 років тому (1996) Запорізькою міською радою була заснована премія ім. П. Сагайдачного з метою розвитку козацького гумору.

СЕРПЕНЬ

1 – 40 років (1971) ВО "Перетворювач";

4 – 150 років від дня народження Т. Зінківського (1861 – 1891), вченого, етнографа; уродженця м. Бердянська¹¹;

7 – 50 років від дня народження О. В. Шевчука (1961 – 1980), воїна – афганця; уродженця с. Семенівка Мелітопольського району;

8 - 55 років (1956) державному науково – дослідному та проектному інституту титану (м. Запоріжжя);

У серпні 1956 року в Запоріжжі на базі Дніпровського титано – магнієвого заводу була організована філія ДСПІ (Державний спеціальний проектний інститут), покликана забезпечити проектною та конструкторською документацією первістка вітчизняної титанової промисловості Дніпровський титано – магнієвий завод. Ця дата і стала днем народження інституту титану.

В 1958 р. філія перетворилася в Український проектний інститут кольорової металургії. Виконуючи основні роботи з розвитку виробництва титану в Запоріжжі, інститут вів генеральне проектування і з інших об'єктів кольорової металургії України.

В 1965 р. інститут став Всесоюзним науково дослідним та проектним інститутом титану. На базі технологій та апаратури, створених в інституті, в країні було розгорнуто великомасштабне виробництво титану й магнію, які не поступаються якістю найкращим світовим зразкам. Одна із найважливіших і перспективних проблем діяльності інституту – створення технології порошкової металургії титану.

Велике значення для розвитку інституту мало укладання великого контракту на проектування і будівництво магнієвого заводу в Ізраїлі, на березі Мертвого моря. Діловими партнерами інституту є також Китай, Індія, Австралія, Єгипет, Бразилія, Канада, США.

Література

Потенціал. Запорізький обласний Союз промисловців і підприємців. – Запоріжжя, 2000. – С. 92.

Забелін В. 50 лет по пути научно-технического прогресса // МИГ по выходным . – 2006. – 11 авг. (№32). – С.14.

Петрунько А. Ділова співдружність : [Ін – ту титану – 50] / Петрунько А.М., Косіцин Ю.М. // Вісн. комбінату. – 2006. – 5 серп. (№30). – С. 2.

¹¹ Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2006 рік : (Календар і короткі бібліографічні списки) / ЗОУНБ ім. О.М. Горького. – Запоріжжя, 2005. – С.34-35.

Дмитренко Я. Українаудовлетворит Китай титаном : [Запорож. гос. науч. – исслед. и проект. Институт титана примет участие в модернизации крупнейшего в Китае титано – магниевого завода] // Делов. столица. – 2006. - №6. – С. 25.

Шламова Е. Возьмите институт в добрые руки // Искра. – 2005. – 16 июня. – С.4.

Естеркін Б. Ізраїльський магній з українським акцентом : [Запоріж. проект. Інститут титану очолив консорціум з проектування та будівництва магнієвого заводу біля Мертвого моря] // Запороз. Січ. – 1997. – 3 черв.

Кузьменко Н. Крепче "Титана" разве что его сотрудники // Индустр. Запорожье. – 1996. – 9 авг.

Анохин В. Курс – технический прогресс : [к 20 – летию Института титана] // Индустр. Запорожье. – 1976. – 13 авг.

12 – 75 років (1936) М. П. Зимі, доктору філософії; стояв біля основ фундації товариства Н.Махна "Гуляй – Поле"; уродженця с. Солодке Гуляйпільського району;

12 – 60 років (1951) Г. М. Малик, поетеси, прозаїку; уродженці м. Бердянська;

Малик Галина Миколаївна – українська письменниця, перекладачка, народилася 12 серпня 1951 року у м. Бердянську Запорізької області. У 1964 році сім'я переїхала в селище Середнє на Ужгородщині.

Батько Галини Миколаївни за фахом був агрономом і його, разом із сім'єю, направили у Донецьку область працювати на дослідній виноградарській станції. Але Галину Миколаївну завжди тягнуло на Закарпаття, туди, де пройшло її дитинство. Закінчивши школу, вона вступила на філологічний факультет Ужгородського університету, працювала коректором у міській друкарні, потім - у Закарпатській обласній науковій бібліотеці. У 1991 році Г. Малик займає посаду головного редактора видавництва "Закарпаття", з 1998 року вона - видавець та редактор журналу для дітей "Віночок".

Писати майбутня письменниця почала ще в шкільні роки. Особливий потяг до творчості відчула, коли стала матір'ю. Намагаючись передати доньці сприйняття світу дитячими очима і відчуттями, почала писати для неї відповідні віршики. Згодом вони з'явилися у поетичних збірках для дітей «Страус річкою пливе» (1984), «Неслухняний дощик» (1989).

З часом Г. Малик почала писати казкові повісті для дітей. Головна ознака її творів у тому, що авторка повністю занурюється у дитячий світ, спілкується з малюками їхньою мовою, створює казку у реальному світі.

Г. М. Малик - член Національної Спілки письменників України з 1991 року. Галина Миколаївна - укладач антології закарпатської літератури для дітей (XX ст.), автор близько 40 книжок, загальний тираж яких понад 1 млн. 800 тис. прим. Окремі твори Г. Малик перекладено російською, англійською, німецькою, французькою, іспанською, італійською, угорською мовами.

Основні твори нашої землячки: «Знає Вітя все на світі» (1988), «Пригоди Алі в країні Недоладії» (1990), «Подорож Алі до країни сяк-таків» (1997), «Злочинці з паралельного світу» (2001), «Злочинці з паралельного світу — 2» (2003), «Пригода в зачарованому місті» (2005), «Сміятись заборонено» (2005), «Вуйко Йой і Лишиня» (2007), «Третя подорож Алі» (2008).

Вона також активно перекладає поезії з російської (Е. Успенського, Д. Хармса, Л. Кудрявської, М. Палагути) та болгарської (Д. Стефанова) мов.

Нагороди і відзнаки авторки: премія журналу «Перець» за краці вірші для дітей (1987 р.); премія ім. Олександра Копиленка (1988); Міжнародна премія Степана Феденка (США), 1997 р., Закарпатського обласного конкурсу «Від Кирила та Мефодія — до наших днів» у номінації «Література для дітей» (2000); Перша премія Міжнародної книжкової ярмарки у м. Києві «Книжковий сад» (номінація «Світ дитини» за книжку «Злочинці з паралельного світу», 2002 р.); лауреат книжкової виставки «Ужгородський книжковий

Миколай» у номінації «Найрезонансніший автор року» (2002); літературна премія ім. Лесі Українки (2003); спеціальний диплом Міжнародної книжкової ярмарки у м. Києві «Книжковий сад» за книжку «Злочинці з паралельного світу-2» (2004).

Твори

Злочинці з паралельного світу - 2: [повість] / Галина Малик – Л.: Світ, 2003. – 96 с.

Злочинці з паралельного світу: [повість] / Галина Малик – Л.: Світ, 2001. – 72 с.

Література про життя та діяльність

Галина Малик // Письменники України: Довід. / Упоряд. Д. Г. Давидюк, Л. Г. Кореневич, В. П. Павловські. – Дніпропетровськ: Дніпро, 1996. – С. 180.

Поп В. Малик Галина Миколаївна / В. С. Поп // Українська літературна енциклопедія. – К.: Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1995. – Т.3: К-Н. – С. 275.

***

Лучик І. Поетична географія: огляд укр. поетич. зб. 2002 - 2003 років : [в т. ч. про книжку Г. Малик «Мій срібний князю...»] // Сучасність. – 2004. – №6. – С. 150-152.

Родик К. Казкова опозиція : [серед ін. у номінації "Книжка року – 2004" повість-казка Г. Малик «Злочинці з паралельного світу - 2»] / Костянтин Родик // Книжник-review. – 2004. - №24. – С. 18-19.

Анкета критиків: краща книжка 2002 року : [серед ін. рецензія О. Ярового на кн. Г. Малик «Мій срібний князю...»] // Слово і час. – 2003. - №6. – С. 26-36.

Гаврош О. Український «Гаррі Поттер» народився в Ужгороді : [в т. ч. про творчість Г. Малик] / Олександр Гаврош // Україна молода. – 2003. - №54. (25 берез.). – С.12.

Димид М. Мешає ли Гаррі Поттер нам верити? : [в т. ч. про Г. Малик] / Михаил Димид // Зеркало недели. – 2003. - №7. (22 февр.). – С.22.

Запах закарпатських смерек : [в т. ч. про Г. Малик] // Літ. Україна. – 2003. – 9 січ. (№1-2). – С.1.

Гаврош О. Галина Малик: Я все життя бігала за поїздом: [відома дитяча письменниця - про світ дорослих] / Олександр Гаврош // Україна молода. – 2002. – 23 квіт. (№ 76). – С. 11.

Гаврош О. Время снять розовые очки : [в т. ч. про Г. Малик] / Александр Гаврош // Зеркало недели. – 2002. – 18 мая (№18). – С. 16.

Бажал І. Галина Малик: «В детской книжке можно и нужно говорить обо всем» : [інтерв'ю] / Ирина Бажал // Зеркало недели. – 2000. - №13. (1 апр.). – С. 20.

Нові члени спілки письменників України : [в т. ч. про Г. Малик] // Літ. Україна. – 1991. - №14. – 4 квіт. – С.6.

Конкурс-87 завершено: [серед лауреатів Г. Малик] // Перець. – 1988. - №1. – С.11.

Николаев Д. В поисках сатиры : [в т. ч. про Г. Малик] / Дмитрий Николаев // Дет. литература. – 1988. - №2. – С. 30-33.

Николаев Д. В поисках сатиры : [в т. ч. про Г. Малик] / Дмитрий Николаев // Дет. литература. – 1988. - №2. – С. 30-33.

Моренець В. Великий «малий» світ : [в т. ч. про Г. Малик] / Володимир Моренець // Дніпро. – 1986. - №7. – С. 116-122.

14 – 45 років тому (1966) Запорізька студія телебачення вперше вийшла на європейський екран;

15 – 150 років від дня народження В. О. Беклемішева (1861 – 1920), російського скульптора, академіка Петербурзької Академії мистецтв (1893), професора (1894);

автора першого пам'ятника Т. Г. Шевченку в Україні (м. Харків); уродженця Запорізької області;

Беклемішев Володимир Олександрович народився 15 серпня 1861 року на Катеринославщині (нині це територія Запорізької області). В Харкові закінчив рисувальну школу М. Раєвської – Іванової. В 1878 – 1887 роках навчався у Санкт – Петербурзькій Академії мистецтв, з якою пов'язана подальша біографія митця. Почавши з посади викладача цього навчального закладу (1888 рік), став академіком (1892 рік), професором (1894-1918), у 1900 – 1902 та 1906 – 1911 роки – ректором цього закладу.

Уродженець України, він ніколи не поривав зв'язку зі своєю Батьківщиною. Незримі ниті зв'язували його з рідною Україною, оспіваною в поезії Т. Г. Шевченка. Він організатор виставки художніх творів Т. Шевченка в Санкт-Петербурзькій академії мистецтв (1911 р.), член Товариства ім. Шевченка (допомога – нужденним уродженцям Південної Росії), член журі та учасник конкурсу на проект пам'ятника Т. Шевченка у Києві (1909 – 1913 рр.).

В. Беклемішев автор портрета Т. Шевченка (1898 р.), пам'ятників О. Грибоєдову, С. Боткіну, А. Куїнджі. Найвідоміша робота скульптора – „Селянська любов”. Персональна виставка відбулася в 1922 р. в Петрограді.

Серед скульптурних творів В. А. Беклемішева особливий інтерес викликають два погруддя українського поета Т. Г. Шевченка (одне було встановлено в садибі Алчевських у Харкові). Обидві роботи датовані 1899 роком, тобто належать до періоду повної творчої зрілості скульптора. Автору вдалося створити цікавий, багатогранний та дуже правдивий образ поета. Велика заслуга В. А. Беклемішева і в тому, що своє глибоке, натхненне відношення до образу Т. Г. Шевченка він зумів передати своїм учням.

Твори Володимира Олександровича зберігають в Київському державному музеї імені Т. Шевченка, Дніпропетровському художньому музеї, Київському музеї російського мистецтва.

Література про життя та діяльність

Беклемішев Володимир // Енциклопедія українознавства. – К., 1993. – Т.1 : А-Г. – С.108.

Афанасьєв В. Беклемішев Володимир Олександрович // Енциклопедія сучасної України. – К., 2003. – Т.2: Б – Біо. – С.436.

Беклемішев Володимир Олександрович // Мистецтво України: Біогр. довід. – К., 1997. – С.50.

Замосьян О.В. Беклемішев Володимир Олександрович // Мистецтво України: Енци. – К., 1995. – Т.1: А-В. – С. 174.

Беклемішев Володимир Олександрович // УРЕС. – 2-ге вид. – К., 1986. – Т.1. – С.149.

Пам'ятники Кобзареві : [в т. ч. про перше погруддя Т. Г. Шевченку (мармур), яке 1899 року з'явилося в Харкові в садибі меценатки Х. Алчевської] // Позакласний час. – 2010. - №2. – С.7 – 10.

Черкасская Г. Наш земляк – автор первого памятника Тарасу Шевченко // Суббота. – 1999. – 19 авг. – С.10.

Сорокин В. Им не удалось на языке Кобзаря слагать славу кремлевской клике насильников: О двух харьковских памятниках Тарасу Шевченко // Независимость. – 1999. – 17 марта (№79-80). – С.4.

Ситник А. Слава Кобзарева не вмре, не загине : [в т. ч. про бюст роботи В. Беклемішева] // Закон і бізнес. – 1999. – 6 берез. (№10).

Півненко А. Історія спорудження пам'ятника Т. Г. Шевченку в Харкові : [в т. ч. про бюст роботи В. Беклемішева] // Нар. творчість та етнографія. – 1989. - №2. – С.10–15.

Рослик М. Перший пам'ятник Кобзареві // Прапор. – 1964. - №10. – С.98–99.

Богданович Г.О. О портретах Т.Г. Шевченко работы В. А. Беклемишева // Радуга. – 1964. - №6. – С.148-151.

17 – 55 років від дня народження М. Я. Криворотька (1956 – 1985), прапорщика; уродженця с. Семенівка Мелітопольського району; загинув в Афганістані;

18 – 70 років тому (1941) початок оборони м. Запоріжжя від німецько – фашистських загарбників¹²; з **19 серп.** – евакуація промислових підприємств міста; з **3 жовт.** – окупація Запоріжжя;

18 – 10 років тому (2001) введено в експлуатацію сухе сховище відпрацьованого ядерного палива на території ЗАЕС;

19 – **100 років від дня народження І. А. Тернавського (1911 – 1995), Героя Радянського Союзу; уродженця с. Чубарівка Пологівського району;**

Народився Тернавський Іван Антонович 19 серпня 1911 року в с. Чубарівка Пологівського району. Закінчив курси вчителів початкових класів і працював піонервожатим у школі. З 1933 року – на службі в лавах Червоної Армії У 1938 році закінчив офіцерські курси і отримав звання молодшого лейтенанта. Він учасник Великої Вітчизняної війни з червня 1941 року. Командир дивізіону 158-го артополку 1-го Українського фронту (1941 – 1945) майор Тернавський особливо відзначився при визволенні Польщі і утриманні плацдарму на річці Віслока (серпень 1944 року). Дивізіон під його командуванням знищив велику кількість техніки і живої сили ворога. Звання Героя Радянського Союзу присвоєно 29 вересня 1944 року. Нагороджений орденами Леніна (1944), Червоного Прапора, Вітчизняної війни, Червоної Зірки, медалями.

Після Великої Перемоги підполковник Тернавський І. А. продовжив службу в армії до 1956 року. Всі наступні роки життя були пов'язані з містом Коростень Житомирської області.

Література про життя та діяльність

Героев славных имена: 65 – летию Великой Победы посвящается / Н. И. Кузьменко (авт – сост.), В. В. Горбатко, Я. И. Иванов, В. В. Мороко и др. – Запорожье, 2010. – С.137–138.

Лукаш І. Велике бачиться на відстані. – Дніпропетровськ, 1998. – С.886–901.

Герои Советского Союза: Крат. биограф. словарь: В 2 т. – М., 1988.– Т.ІІ: Любов – Яцук. – С. 571.

История городов и сел УССР. Запорожская область. – К., 1981. – С.564.

Савічева Т. Командир "залізних солдат" // Пологів. вісті. – 2001. – 18 серп. – С.2.

Книш Г. Двічі Героєм не став // Пологів. вісті. – 2000. – 8 трав.

Середа І. Перемога на Волзі кувалась // Рад. село. – 1975. – 8 трав.

***

Тернавський Іван Антонович [Електронний ресурс] : [корот. біограф. довідка] // Проект "Славні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

20 – **140 років від дня народження І. Б. Стамболі (1871 – 1954), купця – мецената; уродженця м. Мелітополя;**

¹² Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2001 рік : (Календар і короткі бібліографічні списки) / ЗОУНБ ім. О.М. Горького. – Запоріжжя, 2000. – С.14-15.

Ілля Борисович Стамболі народився 20 серпня 1871 року в заможній родині. Завдячуючи вмінню вести торгівельні справи, він зібрав значні кошти (володів тю-тюновими та винними складами, фруктовими садами й крамницею на базарній площі), які вкладав не тільки в поліпшення свого бізнесу, а й у розвиток та процвітання міста Мелітополя. В 1908 році Ілля Борисович відкрив перший в місті кінотеатр – або як його тоді називали, електробиограф (на екран виводилися стаціонарні картинки, що нагадувало сучасний діапроектор). Роком раніше на власні кошти започаткував перший міський театр. До свого будинку, що був розташований на вулиці Воронцовській (зараз вул. К. Маркса), він спочатку прибудував кілька приміщень, де розмістилася кімната зі сценою, гримерна та костюмерна. Пізніше доспороди приробили ще декілька приміщень. Це і був зимовий театр Стамболі. Концертний зал мав унікальну акустику. В ньому проходили драматичні та оперні вистави приїжджених труп, концерти оперних співаків, піаністів, балетних виконавців, спеціально запрошених І. Б. Стамболі. А влітку актори давали вистави у міському парку, що знаходився на березі річки Молочної (зараз це територія оздоровчого комплексу Мелітопольського моторного заводу). Там Ілля Борисович спорудив пристань, організував прокат човнів, побудував кофейню, купальню, літній сад з доглянутими алеями і клумбами та естрадою, на котрій зазвичай грав духовий оркестр. Сад був улюбленим місцем відпочинку городян. Тут проводилися ігри для дітей, народні гуляння і навіть міжнародні змагання. В 1910 році саме тут проходив Міжнародний чемпіонат з французької боротьби. Багато видатних людей побували в літньому саду: славнозвісний силач і борець Іван Піддубний мірявся силою з місцевими борцями; виступав знаний виконавець куплетів Буба Касторський та інші. До послуг прибулих тут же, на Воронцовській вулиці, був готель із 24 номерами та рестораном, який також належав Іллі Борисовичу.

Він був турботливим та палко коханим батьком вісьмох дітей – сімох синів та доньки Олександри. Коли його улюблениця захворіла на туберкульоз, І. Б. Стамболі побудував у Феодосії дачу і через певний час донька одужала. Ця споруда і зараз прикрашає набережну цього приморського міста (свого часу в ньому розміщувався санаторій "Схід" та Республіканський наркологічний психотерапевтичний центр; тільки помер його директор О. Р. Довженко, як господарем тут став Азово – Керченський комерційний банк).

Розмірений темп життя великої родини Стамболі був зруйнований революцією та громадянською війною. В 1922 році Ілля Борисович залишив Мелітополь, переїхав спочатку до Феодосії, а пізніше з донькою іммігрували до Туреччини. Там тримав невеликий виноградник, кафе, займався торгівлею. Донька Олександра Іллівна стала відомою турецькою журналісткою. Дружина І. Б. Стамболі залишилася в Мелітополі, а потім переїхала до Харкова, де під час війни в 1943 році померла. Синів доля розкидала по всій країні: від Москви до Анапи і Сибіру, в Мелітополі жив лише один з них – Яків.

В 1954 році, у віці 83 – х років Ілля Борисович Стамболі помер.

Зимовий театр довгий час був головним міським Палацом культури, а після будівництва нового приміщення став відомчим Будинком культури "Жовтень". Зараз його продали приватній особі. Але концерти, хоч і нечасто, проходять тут і зараз.

Міський сад існував до двадцятих років ХХ століття. В 1927 році з ініціативи місцевих комсомольців – активістів було закладено міський парк імені Кагановича, котрий потім було перейменовано в парк Горького. А саду, як предмету буржуазної розкоші, поступово не стало. Там більше не проводилися ніякі роботи з благоустрою; ставок, в якому раніше плавали лебеді, засипали; дерева повирубували. Заводський оздоровчий центр вже будували на пустому місці. Зараз на території колишнього міського саду розташований санаторій – профілакторій Мелітопольського моторного заводу.

В 2009 році на стіні Будинку культури "Жовтень" було встановлено меморіальну дошку, яка увічнила пам'ять мецената минулого століття. До речі, правнучка І. Б.

Стамболи – Олена Соболева, яка була присутня на урочистому відкритті меморіальної дошки, мріє відкрити в Мелітополі дитячий театр.

Література про життя та діяльність

Харитоновна Е. Парк юности нашей...Кн.1. – 4-е изд., доп. – Мелітополь: Колор Принт, 2007. – 146 с. – Из содерж.: [о гор. парке Стамболи]. – С.42 – 45

Исмаилов В. История Мелітополя и уезда: альманах телеверсии "От короны до трезубца". – Мелітополь, 2006. – 219 с. – Из содерж.: [Стамболи И. Б.]. – С.170 – 171.

Мелітополь ХХ століття: фотоальбом. – К.: КВІЦ, 2006. – 224 с. – Из змісту: Зимовий театр Стамболи. – С.45; Парк. – С.163; Головна алея міського саду. – С.164, 166, 172, 188; Сад Вар'єте. Сцена і буфет. – С.168, 178; Міський сад. Квітник. – С.170, 174, 176; Міський сад. Фонтан. – С.176, 177, 182, 190; Міський сад. Павільон буфету. – С.180, 184, 185, 192, 200; Естрада міського парку. – С.186.

Курило – Кримчак І. Мій рідний край, моя Мелітопольщина: (Статті, матеріали, документи) / Запоріж. наук. т – во ім. Я. Новицького; упоряд. Ю. Щур. – Запоріжжя, 2006. – 80 с. – (Старожитності Південної України; Вип.17). – Из змісту: [Міський сад]. – С.33.

Кто есть кто на Мелітопольщине: Информ. – биогр. сб. – Х.: Факт, 2004. – 519 с. – Из содерж.: Стамболи Илья Борисович. – С.488 – 489.

Караимы Мелітополя. – Мелітополь, 2004. – 198 с. – Из содерж.: Заматаева О. Зимний театр Стамболи. – С.40 – 41; Мохов В. Купец, фабрикант и любящий отец. – С.43 – 45; Савина Т. Прекрасный сад Стамболи. – С.123 – 124.

Шевченкіана Мелітополя: Біографії, інформація, творчість, пошук. – Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2003. – 184 с. – Из змісту: Квітко Л. Історія Палацу культури імені Т. Г. Шевченка: [колишній зимовий театр Стамболи]. – С.146 – 154.

Левченко И. В Мелітополе был свой Зимний: увековечили память мецената из XIX века // Индустр. Запорожье. – 2009. – 6 окт. (№146). – С.1, 2.

Театральный мемориал: [об открытии мемориал. доски И. Б. Стамболи на здании ДК "Октябрь" в г. Мелітополе] // Главная газета Мелітополя. – 2009. – 30 сент. – 6 окт. (№39). – С.5.

Куперман Ю. Род Стамболи: мелітопольские корни: [правнучка известн. караим. купца и мецената И. Б. Стамболи живет в Мелітополе] // Надежда. – 2008. – 27 июня (№26). – С.4.

Зализецкая С. Городской сад // Наш город Мелітополь. – 2006. – 6-13 апр. (№14). – С.13.

Савина Т. Прекрасный сад Стамболи был достопримечательностью Мелітополя // Шанс. – 2004. – 25 марта. – С.14; 15 апр. – С.14.

Мохов В. Купец, фабрикант и любящий отец // Мелітоп. ведомости. – 1995. – 29 июня.

28 – 40 років тому (1971) в м. Запоріжжі введено в експлуатацію готель "Інтурист";
29 – 65 років (1946) В. В. Форостецькому, запорізькому художнику
31 – 65 років (1946) Ф. Ф. Сизову, фізику, члену – кореспонденту НАН України (2000);
уродженцю м. Запоріжжя.

Цього місяця виповнюється:

50 років тому (1961) почав функціонувати технікум радянської торгівлі (зараз – Запорізький торговельний коледж);
15 років (1996) від дня заснування радіокомпанії „Південний простір” (м. Мелітополь).

ВЕРЕСЕНЬ

1 – 50 років (1961) географічному факультету Мелітопольського державного педагогічного університету;

5 – 25 років тому (1986) вийшов перший номер багатотиражної газети „Енергія” (ЗАЕС);

7 – 100 років від дня народження В. Ю. Ступіна (1911 – 1997), художника; уродженця м. Олександрівська (Запоріжжя);

Ступін Валентин Юхимович народився 7 вересня 1911 року в м. Олександрівську (м. Запоріжжя).

Творчість художника нерозривно пов'язана з нашим містом. В перші роки Радянської влади він одержав тут початкову професійну освіту в художній профшколі (1927 р.), тут сформувався як художник.

У 1927-1930 рр. В. Ступін навчався у Москві у Вищому державному художньо-технічному інституті у відомих художників В. І. Павлінова, П. П. Кончаловського, В. А. Фаворського. Закінчивши три курси вузу, Валентин Юхимович повертається до Запоріжжя, працює на заводі, не припиняючи занять живописом.

У роки Великої Вітчизняної війни трудиться на заводі у м. Омську, де вперше показує свої роботи на Всесибірській виставці.

Після закінчення Великої Вітчизняної війни художник знову повертається у рідне місто. Він один з організаторів Запорізького Товариства художників. В. Ю. Ступін з 1963 року – член Спілки художників УРСР, учасник багатьох обласних, республіканських (з 1957 р.), всесоюзних (1953 р.) виставок. 1971 року у Запорізькій виставковій залі відбулася його перша персональна виставка.

У своїй художній практиці Валентин Юхимович звертається до портрета, пейзажу, тематичної картини. Та все ж провідним жанром для нього став натюрморт. Творчий доробок В. Ю. Ступіна справляє цілісне враження, привертаючи увагу стильовою єдністю. Вивчаючи його роботи, віриш, що створив їх художник, для якого праця в мистецтві, невтомний пошук стали змістом життя.

Література про життя та діяльність

Запорізька організація Національної Спілки художників України (1962-2007). – Запоріжжя, 2007. – С. 213.

Запорізький художній музей. 1971 – 2001: Виставки. – [Запоріжжя, 2001]. – С.23.

Реалізм та соціалістичний реалізм в українському живопису радянського часу: Історія. Колекція. Експеримент. – К., 1998. – С. 272

Ступін В.Ю. Персональна художня виставка: Каталог // Художники Запоріжжя. – Запоріжжя, 1997. – 15 с.

Українські радянські художники: Довід. – К., 1972. – С. 447.

8– 75 років (1936) В. І. Воловику, письменнику, завідувачому кафедрою філософії і соціології ЗНУ;

*Благословен будь, каждый труд!
Но трижды мысль благословенна!
Ее года, столетья не сотрут,
Она бессмертна в генах поколений.*
Н. Васютинский

Доктор філософських наук, професор Віталій Іванович Воловик народився 8 вересня 1936 р. у м. Нікополь Дніпропетровської області у родині службовця. Після закінчення школи вступив на фізико-математичний факультет Запорізького державного педагогічного інституту, стає (разом з однодумцями) ініціатором створення комсомольського штабу з підтримки громадського порядку, боротьби зі злочинністю. Захоплюється спортом, беручи участь в інститутських, міських і обласних змаганнях з боротьби, легкої атлетики, фехтування.

З 1959 по 1969 рр. В. І. Воловик працює на комсомольській і партійній роботі. В 1959 році випускника педагогічного інституту було запрошено на посаду інструктора Жовтневого РК ЛКСМУ м. Запоріжжя, а 1961 року його обрано секретарем об'єднаного комітету комсомолу на будівництві Запорізького залізничного комбінату № 1 та міста гірників Дніпрорудне. Віталій Іванович із захопленням веде роботу серед молоді ударної комсомольської будови України. За його ініціативи створюється молодіжна рада селища будівельників Дружба, що працювала на громадських засадах; за допомогою дирекції обласної наукової бібліотеки імені О. М. Горького відкривається бібліотека при комітеті комсомолу; обладнується клуб, у якому працювали гуртки художньої самодіяльності, проводилися тематичні вечори для молоді; шириться змагання комсомольсько – молодіжних бригад. З травня 1966 р. по вересень 1969 р. він призначається інструктором, а згодом – заступником завідуючого відділом пропаганди та агітації Запорізького обкому Компартії України. Займаючись ідеологічною роботою, особливу зацікавленість проявляє до питань спадкоємності поколінь, виховання молоді області. Згодом ця проблема стає і темою його кандидатської дисертації, підготованої і успішно захищеної під час навчання в аспірантурі Академії суспільних наук при ЦК КПРС (1969-1972 рр.). Повернувшись після навчання з Москви до Запоріжжя, Віталій Іванович певний час (1972-1974 рр.) працює начальником управління культури виконкому Запорізької обласної Ради народних депутатів, в сферу його впливу попадає будівництвом приміщень для обласної наукової бібліотеки, художнього музею, проблеми поліпшення матеріальної бази закладів культури і мистецтва, підготовки і виховання кадрів культурармійців області. Ці ж задачі продовжує вирішувати й обіймаючи посаду завідуючого відділом пропаганди та агітації Запорізького обкому партії в 1974-1987 рр., зокрема, активно сприяє будівництву кінотеатру "Перемога", палацу культури заводу "Дніпроспецсталь", музею на о. Хортиця, реконструкції та обладнанню обласного краєзнавчого музею, проведенню таких традиційних свят як "Поетичний травень" та "Запорізька веселка". За цей період тричі обирався депутатом обласної Ради народних депутатів. Друкується у всесоюзній, республіканській та обласній пресі.

У вересні 1987 р. В.І. Воловика за конкурсом обирають завідуючим кафедрою філософії Запорізького держуніверситету і він присвячує себе науковій діяльності. В 1991 році захищає докторську дисертацію, одержуючи науковий ступінь доктора філософських наук, а незабаром отримує наукове звання професора при кафедрі філософії і соціології. У тому ж році його призначають проректором з наукової роботи Запорізького держуніверситету. За його безпосередньої участі у вузі відкриваються перші чотири спеціалізовані ради із захисту кандидатських дисертацій, докторантура з чотирьох спеціальностей, значно розширюється аспірантура, виходять наукові і методичні збірники викладачів, аспірантів і студентів.

У липні 1994 р. депутатський корпус обирає В. Воловика заступником голови Запорізької обласної Ради народних депутатів з роботи виконавчих органів, а в жовтні 1995 р. його призначають заступником голови Запорізької обласної державної адміністрації. За сумісництвом він продовжує виконувати обов'язки завідуючого кафедрою філософії і соціології Запорізького держуніверситету.

Віталій Іванович продовжує опікуватися підготовкою кадрів науковців вищої кваліфікації, одночасно плідно працюючи і на літературно-художній ниві. Виходять з друку його романи "Да будет день" (1995), "Следы" (1996), "Пороги" (1997),

"Вера" (1998). Три останніх склали трилогію "Воля-волюшка"(1998), в якій висвітлено такі складні періоди історії Запорізького краю як Жовтнева революція, громадянська та Велика Вітчизняна війни.

З травня 1998 р. Віталій Іванович обіймає посаду проректора Запорізького інституту післядипломної педагогічної освіти, де одночасно завідує кафедрою філософії та суспільно-гуманітарних дисциплін, а також продовжує за сумісництвом викладацьку діяльність у Запорізькому Національному університеті. Він – головний редактор науково – теоретичного щорічника "Культурологічний вісник Нижньої Наддніпряниці", 12-томного видання "Книга пам'яті України. Запорізька область", газети "Просвіта", член редакційної колегії журналів "Нова парадигма" (м. Київ) та "Гуманітарний вісник Запорізької інженерної академії".

В. Воловик – автор понад 200 наукових праць, журнальних і газетних публікацій. Підготував 4 докторів філософських наук та 11 кандидатів наук. Сьогодні Віталій Іванович завідує кафедрою соціальної філософії та управління, він член спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій з історії філософії, соціальної філософії та філософії історії при Дніпропетровському Національному університеті, заступник голови спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій з соціальної філософії та філософії історії при ЗНУ.

Державною заслуги В. Воловика відзначені орденом "Знак пошани" та двома медалями "За доблесну працю", званням заслужений діяч науки і техніки України. Він – член Національної Спілки журналістів України, академік АН Вищої школи України.

Окремі твори

- Філософія релігійного свідомості: Монографія. – Запоріжжя: Просвіта, 2009. – 216 с.
Неземная любовь: Роман - легенда. – Запоріжжя: Просвіта, 2007. – 304 с.
Воля – волюшка: Роман – трилогія. – Запоріжжя: Прем'єр, 2005. – 606 с.
Блажен, хто верує: Роман. – Запоріжжя: Просвіта, 2004. – 364 с.
Філософія педагогіки. – Запоріжжя: Просвіта, 2004. - 140 с.
Время выбирает нас: Роман. – Запоріжжя: Просвіта,
Кн.1: Да будет день. – 2002. – 224 с.
Кн.2: И прилетят соловьи... – 2002. – 336 с.
Искатели земного рая: Роман. – Запоріжжя: Просвіта, 2002. – 351 с.
И прилетят соловьи...: Роман. – Запоріжжя: Просвіта, 2001. – 332 с.
Введение в философию: Учеб. пособ. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 175 с.
Вступ до філософії: Навч. посіб. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. - 160 с.
Вера: Роман. – Запоріжжя: Запоріжжя, 1998. – 272 с.
Пороги: Роман. – Запоріжжя: Запоріжжя, 1997. – 236 с.
Філософія історії. – Запоріжжя: Вид – во ЗДІА, 1997. – 126 с.
Следы: Роман. – Запоріжжя: Березиня, 1996. – 184 с.
Да будет день: Роман. – Запоріжжя: Березиня, 1995. – 256 с.
Філософія історії: Курс лекцій. – Запоріжжя: Запоріжжя, 1995. – 152 с.
Обязаны выстоять: Повесть. – Дніпропетровск: Промінь, 1984. – 224 с.
Воспитываем патриотов – интернационалистов. – Дніпропетровск: Промінь, 1979. – 96 с.

Література про життя та діяльність

Воловик Віталій Іванович // Шиханов Р. Хто є хто на Запоріжжі. 2008 рік: Біогр. довід. / Руслан Шиханов. – Запоріжжя, 2009. – С.39.

Воловик Віталій Іванович // Запорізький Національний університет: історія і сучасність (1930 – 2005). – Запоріжжя, 2006. – С.201.

Воловик Віталій Іванович // Література рідного краю: Навч. – метод. посіб. – Запоріжжя: Просвіта, 2005. – С.10 – 13.

***

Дригайло В. " Командую флотом! "- лейтенант Шмидт : [о творч. діяльності В. І. Воловика] / Вячеслав Дригайло // Азов. вестник. – 2008. – 3 окт. – С.1-2.

"Комсорг Віталій Воловик замінив багатьма будівельникам батька і матір"// Индустр. Запоріжжя. – 2006. – 8 сент. – С.3.

Лукьяненко Е. Слово як інструмент справи // Просвіта. – 2005. - №3-4. – С.7.

Воловик Віталій Іванович: (біобібліогр. покаж.) / ЗОУНБ ім. О. М. Горького; Уклад. Г. Нагорна. – Запоріжжя: Дніпров. металург, 2006. – 37 с.

10 – 55 років (1956) тресту "Запоріжметалургмонтаж";

13 – 55 років тому (1956) у Запоріжжі почала діяти філія Дніпропетровського металургійного інституту (з 1 січ. 1976 р. – Запоріж. індустр. Ін-т);

20 – **100 років від дня народження М. Л. Нагнибіди (1911 – 1985), письменника; уродженця с. Смирнове Куйбишевського району, почесного громадянина Запоріжжя (1971);**

Микола Львович Нагнибіда народився 20 вересня 1911 року в с. Попівка (тепер с. Смирнове Куйбишевського району) Запорізької області у родині сільського фельдшера. З дитинства його тягнуло до книги, проте майбутньому письменнику довелося рано поринути у самостійне життя. Працював на Харківському велозаводі, на будівництві Дніпрогесу та Дніпровського металургійного комбінату. На 30-ті роки ХХ століття припадають і перші літературні спроби Миколи Львовича. У 1932 році вийшла в світ поетична збірка "Дніпровська весна". Потім було навчання у Харківському інституті журналістики, робота у газетах і журналах, служба на Чорноморському флоті. У 1941 – 1942 роках працював на радіостанції імені Т. Г. Шевченка (м. Саратов), яка вела передачі на окуповану Україну. По війні (1946 рік) закінчив Київський педагогічний інститут і повністю віддався творчості.

Перу М. Нагнибіди належать багаточисельні збірки віршів, балад, поем. Романтично забарвлена поезія Миколи Львовича присвячена трудовим і ратним подвигам народу, боротьбі за мир. Він член Спілки письменників СРСР з 1935 року. Поет відомий також як один із найвизначніших перекладачів білоруської поезії, зокрема Я. Купали. Саме за внесок у поширення творчості білоруських поетів 1973 року він отримав звання заслуженого працівника культури БРСР.

За збірку "Поезії" поет удостоєний Державної премії СРСР (1952), за цикл віршів "Риси рідного обличчя" – Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1970). Він нагороджений багатьма орденами і медалями, в т. ч. Леніна, Трудового Червоного Прапора.

До речі, Микола Львович, працюючи на Дніпрельстані, як молодий поет, неодноразово брав участь у заходах, які проводилися центральною міською робітничою бібліотекою (нині КЗ "ЗОУНБ імені О. М. Горького" ЗОР). А на свій 60 – річний ювілей (1964 рік) колектив книгозбірні отримав від нього вітальну телеграму, яка закінчувалася словами... "...цілую руки, які щодня подають людям книгу".

Почесний громадянин міста Запоріжжя з 1971 року. Іменем Миколи Львовича Нагнибіди названа одна з вулиць м. Запоріжжя.

Помер наш земляк у 1985 році, похований у Києві на Байковому кладовищі.

Вибрані видання творів

Твори: В 3 т. – К.: Дніпро, 1981. – Т.1: Лірика. Балади. – 374 с; Т.2: Лірика. Цикли. – 373 с.; Т.3: Поєми. Листи з дороги. – 350 с.

Избранное: Стихи. – М.: Худ. лит., 1981. – 302 с.: ил.
Вибране: В 2 т. – К.: Дніпро, 1971. – Т.1.: Лірика. – 391 с.; Т.2.: Цикли. Балади. Поєми. – 363 с.
Вибрані твори: В 2 т. – К.: Держлітвидав, 1961. – Т.1. – 290 с.; Т. 2. – 282 с.
Вибране: Поезії. – К.: Держлітвидав, 1957. – 381 с.

Література про життя і творчість

Запорожське и запорожцы / Н. Кузьменко, Н. Михайлов. – Запорожське: Тандем – У, 2005. – 336 с.: ил – Из содерж.: Почетные граждане города Запорожья: [в т. ч. Н. Л. Нагнибеда]. – С.303.

Федина В. «В степах лежит мое сердце»: [про М. Нагнибиду] // Федина В. І голос той, і ті слова... - Запоріжжя, 2003. – С. 143 – 152.

Нагнибеда М. Л. // Літературне Запоріжжя: Біобібл. довід. – Запоріжжя, 2002. – Вип. 2. – С. 37-45.

Шевченківські лауреати. 1962-2001: Енцикл. довід. / Авт. – уряд. М. Г. Лабінський; вступ. слово І. М. Дзюби. – К.: Криниця, 2001. – 696 с.: портр. – Из змісту: Нагнибеда Микола Львович. – С. 371 – 372.

Рильський М. Твори: В 10 т. Т.9: Статті про літературу, мистецтво й народну творчість. – К.: Держвидав худож. л-ри, 1962. – 418 с. – Из змісту: Невтомний мандрівник. – С.409-415.

***

Юрик П. "О, недаремно співучий народ Вас охрестив солов'єм України" // Запоріж. правда. – 2008. – 25 верес. (№142-143). – С. 6.

Ребро П. Летописцы подвига запорожцев : [Н. Нагнибеда и Я. Баш – гости празднования 40 – летия освобождения Запорожья] // Индустр. Запорожське. – 1983. – 15 окт.

"Я душою, как парус": Миколі Нагнибиді – 70 лет // Индустр. Запорожське. – 1981. – 9 окт.

Вшанування поета – земляка // Запоріж. правда. – 1981. – 9 жовт.

Микола Львович Нагнибеда – почесний громадянин Запоріжжя // Запоріж. правда. – 1971. – 22 верес.

Усик В. Поет – ювіляр у своїх земляків : [про перебування М. Л. Нагнибиди в Куйбишев. р-ні] // Запоріж. правда. – 1971. – 28 верес.

Співець Дніпробуду – в Запоріжжі // Запоріж. правда. – 1969. – 31 січ.

Микола Нагнибеда: Літ. портрет // Жовтень. – 1960. - №6. – С. 124 – 133: портр.

***

Нагнибеда Микола Львович // Літературне Запоріжжя: Біобібл. довід. / ЗОУНБ ім. О. М. Горького. – Запоріжжя: Поліграф, 2002. – Вип.2. – С.37 – 45.

***

Миколі Нагнибиді: [вірш] // Лиходід М. Вибране. – Запоріжжя, 2005. – С. 420.

Поетові, почесному громадянину міста Запоріжжя Миколі Нагнибиді : [вірш] // Ребро П. Вибрані твори. – Запоріжжя, 2001. – Т.2: Цикли, поеми, пісні. – С.82–83.

***

Нагнибеда Микола Львович [Електронний ресурс] : [корот. біогр. довідка] // Письменницький портал : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : www.pilipuyrik.com. – Назва з екрану.

Нагнибеда Микола Львович [Електронний ресурс] : [корот. біогр. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

23 – 45 років від дня народження С. В. Ткаченка (1966 – 1986), старшого сержанта (загинув в Афганістані); уродженця м. Бердянська;

24 – 50 років від дня народження Г. І. Гамашова (1961 – 1980), воїна – афганця; уродженця с. Роздол Михайлівського району;

24 - 25 років тому (1986) в м. Енергодар була заснована державна пожежна частина ДСПЧ-26;

25 – 60 років від дня народження О. В. Бабченка (1951 – 1987); загинув в Афганістані, поховано в м. Запоріжжі;

26 – 70 років (1941) М. І. Боровику, запорізькому художнику;

29 – 40 років (1971) від дня заснування Запорізького художнього музею, (відкрився для відвідувачів 2 лют. 1972 р.)¹³;

Цього місяця виповнюється:

90 років тому (1921) на майдані Волі було поховано 12 червоноармійців та О. Є. Анголенко, які загинули від рук бандитів;

65 років (1946) від дня заснування бібліотеки – філіала ім. В. Лісняка (м. Запоріжжя).

ЖОВТЕНЬ

2 - 55 років (1956) І. Г. Кириленку, урядовцю і політику; уродженцю с. Берестове Бердянського району;

4 – 55 років тому (1956) із Києва до Запоріжжя було перенесено трест "Укрнерудпром" (з 1966 р. – "Запоріжнерудпром");

5 – 65 років (1946) К. І. Сушку, запорізькому письменнику, журналісту, краєзнавцю;

Костянтин Іванович Сушко народився 5 жовтня 1946 року в с. Бабіне Верхньорогачицького району Херсонської області. Після закінчення школи з 1963 по 1965 рр. працював теслюю на п / с 18; токарем на заводі "Дніпроспецсталь"; формувальником на автозаводі "Комунар"; з 1965 по 1968 рр. служив в армії; 1969 -1973 рр. – студент філологічного факультету Запорізького державного педагогічного інституту (нині Запорізький Національний університет). З 1974 р. К. Сушко на журналістській роботі: кореспондент газети "Комсомолец Запоріжжя" , редактор газет "Днепростроевец", "Выбор", головний редактор газети "Запорозька Січ" . Він член Спілки журналістів України з 1974 року , а з 2003 року – член Національної Спілки письменників України.

Костянтин Іванович відомий автор книг про історію краю. Його увагу привертають таємниці степових курганів, краса і неповторність природи цього куточка планети Земля. В них – його любов і біль за рідний край. Далеко за межами нашої області відоме його ім'я як захисника і дослідника одного з чудес України – легендарної Хортиці. Як пише наш відомий земляк професор ЗНУ В. Чабаненко " До хортицької землі К. Сушко прикипів серцем давно, ще тоді , коли маленьким хлопчиком бував тут у родичів. Та й тепер він знає кожен куточок довкілля, дружить із місцевою звіриною та місцевим птаством, як може, так і захищає від злодійських рук правічну красу рідного краю". Його перу належить понад 200 книг, статей, нарисів, кореспонденцій спрямованих на пропаганду і захист хортицьких багатств. Багато років він очолював "Комітет по захисту Хортиці", котрий на громадських засадах займався охороною плавнів острова.

З 31 березня 2005 до 17 жовтня 2007 рр. К. І. Сушко обіймав посаду генерального директора Національного заповідника "Хортиця". За цей невеликий проміжок часу він чимало

¹³ Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2001 рік : (Календар і короткі бібліографічні списки) / ЗОУНБ ім. О.М. Горького. – Запоріжжя, 2000. – С.15.

зробив для збереження і пропаганди його історичних і природних цінностей. Зокрема, розпочато спорудження історико – культурного комплексу "Запорозька Січ", створено унікальний музей просто неба "Скіфський стан", прокладено "Тарасову стежину", біля входу в плавні збудовано в кращих козацьких традиціях кордон "Протовче". Його праця на цій посаді слугувала одній меті – зберегти Хортицю для людей, зробити острів туристичною Меккою. І зараз Костянтин Іванович знаходиться в строю, відстоює історію рідного краю, його береги та традиції.

Твори

- Дев`ять молитв у серпні: Новели.* – Запоріжжя: Поліграф, 2006. – 156 с.
Віщий степ: Загадки, дослідження, гіпотези, відкриття. – Запоріжжя: Поліграф, 2004. - 256 с.
Стежка на Хортиці: [Есе]. – Запоріжжя: Поліграф, 2004. – 71 с.
Я вибираю Хортицю: Роман – осягнення. – Запоріжжя: Поліграф, 2004. -364 с.
Тени забытых городов. – Запоріжжя: Поліграф, 2003. – 174 с.
Двоє серед тиші: Оповідання. – Запоріжжя: Поліграф, 2002. – 64 с.
Острів Хортиця : Іст. – публіц. розвідка. – Запоріжжя: Дике Поле, 2001. – 198 с.
Хортиця открыває тайни. – Запоріжжя, 2000. – 107 с.
Час сподівань. – К.: Урожай, 1992. – 240 с.: іл.
Поздня тропа: Рассказы, этюды, зарисовки. – Днепропетровск: Промінь, 1989. – 191 с.
В степи заповедной. – К.: Урожай, 1988. – 160 с.: ил.

Література про життя та діяльність

- Шиханов Р. Хто є хто на Запоріжжі: Біогр. довід. 2008 рік / Руслан Шиханов . – Запоріжжя: Тандем АртСтудія, 2009. – 212 с. – Із змісту: Сушко Костянтин Іванович. – С.175.*
Шкарупа С. Кто и почему судится с Константином Сушко? // МИГ. - 2010. – 22 квіт.
Чабаненко В. Його обрала Хортиця, а чиновники піддали Костянтина Сушка морально – психологічному тиску й гонінню / Віктор Чабаненко // Україна козацька. – 2009. - №15 – 16. – С.17.
Чабаненко В. За покликом сумління: Публіцистика / В. А. Чабаненко.– Запоріжжя: [Стат і К], 2008. – 248 с.: іл. - Із змісту : [про К. І. Сушка]. – С.202–205.
Колосов С. Вартовий Хортиці / Сергій Колосов // Літ. Україна. – 2006. – 30 листоп. – С.8.
Ємець О. Хортицькі стежки Костянтина Сушка / Олександр Ємець // Суббота плюс. – 2004. – 21 окт. – С.12.

8 – 80 років (1931) від дня заснування Мелітопольського технікуму гідромеліорації та механізації сільського господарства;

Історія навчального закладу почалася в 1931 році, коли за наказом Народного комісаріату земельних справ було відкрито Мелітопольський садовгородній технікум. Через п`ять років його було перетворено на бавовницький, та тоді ж профіль змінено на рілницький. З 1956 року технікум став сільськогосподарським, а в 1997 році – структурним підрозділом Таверійської державної агротехнічної академії.

Першим очолив технікум М. Г. Рудасєв, якого змінив М. М. Дзюбенко. В кінці шестидесятих років ХХ ст. керівником технікуму стає М. Р. Волков. Сім років віддав цьому закладу В. І. Мороз. Найтриваліший час, понад тридцять років, керував технікумом заслужений вчитель України П. Ю. Єна. При ньому технікум став одним з кращих в Україні. З 1980 року на чолі закладу стає М. К. Ткаченко – ще й досі активний

учасник громадського життя технікуму, голова ради ветеранів. У 1987 році директором був призначений В. П. Мілюков, а з жовтня 2000 року – Побігун М. Д. – відмінник сільського господарства, лауреат обласної премії ім. М. Андросова в галузі науки і техніки.

За період з 1931 по 2006 роки в стінах цього навчального закладу підготовлено 13100 висококваліфікованих спеціалістів для сільського господарства. Сьогодні технікум гідромеліорації і механізації сільського господарства ТДАТА називають кузницею технічних працівників для сільського господарства. Тут навчаються студенти з Запорізької, Херсонської, Донецької, Дніпропетровської областей та АР Криму. Матеріально – технічна база технікуму (два навчальних корпуси, в яких розміщується 19 кабінетів, 18 лабораторій, методичні кабінети, комп'ютерні класи, бібліотека, їдальня, спортивний зал і спортивний майданчик) дозволяє організовувати навчально – виховний процес на рівні сучасних вимог. Для студентської молоді в технікумі працюють секції: волейболу, футболу, тенісу, легкої атлетики.

Література

Кто есть кто на Мелитопольщине: Информ. – биограф. сб. – Х.: Факт, 2004. – 520 с. – Из содерж.: Техникум гидромелиорации и механизации сельского хозяйства ТДАТА. – С.200.

Мелитополь XX століття: Фотоальбом. – К.: КВІЦ, 2006. – 224 с. – Из змісту: Будинок сільськогосподарського технікуму. - С.126 – 127.

Селезньов В. Мелитопольський технікум гідромеліорації і механізації сільського господарства ТДАТА – 75! // Новий день. – 2006. – 12 жовт. (№158-159). – С.3.

Король Н.В. Вік молодості та процвітання // Таврійська академія. – 2006. - №12(листоп.). – С.5.

Актуальний юбилей // Наш город Мелитополь. – 2006. – 19 окт.(№42). – С.14.

72312 Запорізька область
м. Мелітополь, просп. Б. Хмельницького, 44
тел.: (0619) 42 – 20 – 00, 42 – 23 – 08; тел. – факс 42 – 03 – 30

10 – 65 років (1946) І. Ю. Матящуку, запорізькому художнику;

11 – 55 років (1956) Шевчуку С. П., краєзнавцю, члену – засновнику Запорізького наукового товариства ім. Я. П. Новицького, засновнику та керівнику громадського Центру краєзнавчих досліджень Північного Приазов'я;

*Згадайте предків своїх,
щоб історія перед нами не згасла і
золотої нитки своєї не губить...*

О. Кобилянська

Сергій Павлович Шевчук народився 11 жовтня 1956 року в селі Велика Знам'янка Кам'янсько – Дніпровського району. Після закінчення Смирнівської десятирічки та Запорізького педінституту (нині Запорізький Національний університет) понад 25 років викладав історію в Кузнецовській та Шевченківській школах Куйбишевського району. В ці роки по-справжньому розкрився його талант педагога, історика, науковця. Він автор багатьох книг, наукових статей з історії рідного краю. Завдяки його зусиллям Шевченківська загальноосвітня школа стала центром краєзнавчої роботи.

Захоплення його життя – краєзнавство – для багатьох поколінь випускників школи стало справжньою наукою пізнання власного коріння. Немало кілометрів степових доріг пройшов він із членами шкільного краєзнавчого гуртка у складі експедицій Запорізького краєзнавчого музею, археологічної лабораторії при ЗНУ, Інституту археології АН

України, допомагаючи професійним археологам досліджувати пам'ятки старовини на території району.

Щоб дослідити історію земських шкіл, трагічну долю православних храмів, давніх ремесел району їм довелося багато працювати в архівах, бібліотеках. Учні разом зі своїм учителем зібрали спогади ветеранів Великої Вітчизняної війни, остарбайтерів, репресованих. Знайдені матеріали були опубліковані у збірниках краєзнавчих праць, виданих гуртківцями Шевченківської середньої школи, у книзі "Куйбишевський та Розівський райони в роки Великої Вітчизняної війни"(1996), на видання яких збирали кошти, здаючи металобрухт. В 2005 році Сергій Павлович керував розкопками та перепохованням останків радянських воїнів, які загинули в 1941 році поблизу с. Титове.

Його учні неодноразово були переможцями та призерами обласних конференцій і конкурсів, не раз захищали честь Запорізького краю у Києві, на конференціях Малої Академії наук, де посідали призові місця.

Він є засновником та головою оргкомітетів Першого (с. Смирнове, 2005) та Другого (с. Гусарка, 2007) регіональних Фестивалів поріднених сіл.

З березня 2005 року Сергій Павлович - заступник голови Куйбишевської райдержадміністрації з гуманітарних питань, але продовжує вивчати і досліджувати історію своєї малої батьківщини.

Він нагороджений багатьма грамотами і дипломами, орденом "Знак Пошани" (1986), "За заслуги" III ступ. (2008), удостоєний звання лауреата обласної премії імені Я. П. Новицького обласного Фонду культури (1998).

Праці

Розівський район: Минуле та сучасність / С. П.Шевчук, В. І. Марюха. – Сімферополь: Атлас – Компат, 2010. - 135 с.

Білоцерківка: Історія села та школи очима краєзнавця та вчителів / С. П.Шевчук, В.І. Пономарьов. - Куйбишеве: Куйбишев. район. друкарня, 2009. – 91 с.

Історія шкіл Куйбишевського району: Нариси. - Куйбишеве: Куйбишев. район. друкарня, 2009. - 136 с.

Голодомор 1932 – 1933 рр. на території Куйбишевського району. - Куйбишеве: Куйбишев. район. друкарня, 2008. – 99 с.

Гусарка: Статті и документи по історії села. – Запорожське: Дикое Поле, 2007. – 464 с.: іл. – Из содерж.: Шевчук С. П. Страницы истории Гусарки. – С.8 – 133.

Другий фестиваль поріднених сіл. Гусарка, [2007] / С. П. Шевчук, К. В. Причиненко, В. В. Прохорович; Центр краєзнавчих досліджень Північ. Приазов'я, Куйбишев. райдержадміністрація та ін. - Куйбишеве: [б. в.], 2007. – 44 с.

Перший фестиваль поріднених сіл. Попівка, [2005] / С. П. Шевчук, К. В. Причиненко; Центр краєзнавчих досліджень Північ. Приазов'я, Куйбишев. райдержадміністрація та ін. - Куйбишеве: [б. в.], 2007. – 40 с.

Край Кам'яних Могил: Наш край з найдавніших часів до початку ХХ століття. – К.: Август, 1999. – 108 с.

Археологические исследования Куйбишевского и Розовского районов Запорожской области: (Материалы к Своду археологических памятников) / Г. Н. Тоцев, С. П. Шевчук. - Запорожське, 1994. – 26 с.

Археологические исследования в Приднпровье И. Е. Забелина 1859 – 1868 гг.: (в пределах соврем. Запорож. обл.). – Запорожське, 1993. – 31 с.

Земські школи краю / С. П. Шевчук // Земські школи на території сучасного Куйбишевського району 1868-1917 рр.: Зб. робіт членів краєзнав. гуртка Шевченків. серед. шк. Куйбишев. р-ну Запорізь. обл. – Куйбишеве 1993. – Вип.2. – С.3 – 28

Заселення Куйбишевського району Запорізької області в першій половині XIX століття / С. П. Шевчук // Етнографічні дослідження Південної України. – Запоріжжя, 1992. – С. 39–40.

Використання краєзнавчого матеріалу в процесі викладання історії України в 9 класі: Метод. рекомендації для вчителів історії Запоріз. обл.: З досвіду роботи С.П. Шевчука – учителя історії Шевченків. серед. школи Куйбишев. р-ну. – Запоріжжя, 1992. – 61 с.

З історії вивчення старожитностей на Запоріжжі (XVI – II пол. XIX ст.). – Запоріжжя, 1991. – 16 с.

Методичні рекомендації: Тема "Історія вивчення половецьких кам'яних баб та їх сучасний стан в межах Запорізької області" / С. П. Шевчук. – Запоріжжя: [б. в.], 1991. – 15 с.

Судовий процес над запорозькою старшиною в Олексіївській фортеці // Південна Україна XVIІІ – XIX ст. – Запоріжжя, 1999. - Вип. 4(5). - С.213–214.

Археологические исследования в Приднепровье И. Е. Забелина (1859 – 1868 гг.) // Вестник краеведа: Тезисы науч. докладов и сообщений. – Запорожье, 1991. – С.62–63.

Шкільне краєзнавство – чи потрібне воно? // Збірник краєзнавчих праць гуртківців Шевченківської середньої школи. – Запоріжжя, 1991. – Вип. I. – С. 3–4.

***

Визволення [Куйбишев р-ну від нім. окупантів] // Рідний край. – 2008. – 13 верес. – С.5.
Выдающийся "неизвестный" Иоганн Корнис // МИГ по выходным. – 2004. - №19. – С. 4.

Генеральный конструктор [противоракетных систем В. Кисунько] // Рідний край.- 1996. - 23 серп.

Скільки років Куйбишевому? // Рідний край . – 1995. - 8 лют.

Так започаткувалася Олексіївка // Рідний край. – 1995. - 4 берез.

Земські лікарні : [з історії медицини в Куйбишев. р – ні] // Прапор комунізму. – 1991. – 29 серп.

Кам'яні баби: знищення продовжується // МИГ. – 1991. – 7 нояб. – С.5.

Меноніти всіх країн, допоможіть? : [про громад. діяча, одного з перших археологів Й. Корніса] // Запороз. Січ. – 1991. – 6 груд.

Як заселяли Більманку, Гайчул, Гусарку // Прапор комунізму. – 1991. – 17 серп.

Відновимо Олексіївську фортецю // Прапор комунізму. – 1990. – 27 верес.

Відновлюючи справедливість : [про репресії комсомольців у 1937-1938 рр. у Куйбишев. р-ні] // Прапор комунізму. – 1990. – 12 квіт.

Земські вчителі : [з історії Куйбишев. р – ну] // Прапор комунізму. – 1990. – 1 верес.

Перші вибори : [з історії Рад у Куйбишев. р-ні] // Прапор комунізму. – 1990. – 31 трав.

Дореволюційна школа : [сторінки історії Куйбишев. р-ну] // Прапор комунізму. – 1989. – 22 серп.

Ще раз про кам'яних баб : [про археолог. пам'ятки в Куйбишев. р-ні] // Прапор комунізму. – 1989. – 14 листоп.

Пам'ятники в Смирновому // Прапор комунізму. – 1983. – 11 жовт.

Сторінки з історії [с. Новомлинівка Куйбишев. р-ну] // Прапор комунізму. – 1981. – 26 лют.

Децо про кам'яних баб // Прапор комунізму. – 1980. – 4 груд.

Звідки взялися кургани? // Прапор комунізму. – 1980. – 28 жовт.

Скіфські могили [на території обл.] // Прапор комунізму. – 1980. – 1 листоп.

Це було під Запоріжжям : [про поранення в 1941 р. письменника М. Трублаїні] // Комсомолец Запоріжжя. – 1974. – 25 лип

Література про життя та діяльність

Причиненко К. Сільський учитель мріє створити центр краєзнавчих досліджень // Земля і власність. – 2003. – 14 лип. – С. 13.

Гривцова О. Глибинка – центр краєзнавчих досліджень // Запоріж. правда. - 2000. – 1 лют.

Егорова И. Вручені премії обласного Фонду культури : [премія ім. Я. П. Новицького – Шевчуку С. П.] // *Индустр. Запорожье.* – 1998. – 30 мая. – С.6.

***

Шевчук Сергій Павлович [Електронний ресурс] : [корот. біогр. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

17 – 100 років від дня народження Г. С. Артозеєва (1911 – 1999), активного учасника партизанської боротьби в Україні в роки Великої Вітчизняної війни на Чернігівщині (з 1945 р. проживав у м. Запоріжжі);

20 - 90 років від дня народження Коси М. І. (1921 - 1950), Героя Радянського Союзу; уродженця смт. Малокатеринівка Запорізького району;

20 – 50 років від дня народження П. О. Масленнікова (1961 – 1980), воїна – афганця; уродженця м. Бердянська;

29 – **100 років від дня народження Юпка Л. Д. (1911 – 1993), Героя Соціалістичної Праці, директора заводу "Запоріжсталь" (1956 – 1982 рр.);**

Юпка Лев Дмитрович народився 29 жовтня 1911 року в м. Краматорськ Донецької області в сім'ї робітника. Після закінчення семирічки в 1925 році розпочав свою трудову діяльність, паралельно навчаючись у ФЗН. Працював на заводі учнем, підручним обмотника.

У 1932 році закінчив Московський інститут сталі, одержавши спеціальність інженера-металурга доменних печей. В 1935 році навчався в аспірантурі Московського інституту сталі, потім (1935–1941 рр.) працював майстром доменних печей, змінним інженером, начальником цеху на всіх ділянках доменного виробництва, головним інженер Краматорського металургійного заводу. У 1941–1944 рр. - він інженер Магнітогорського металургійного заводу. Лев Дмитрович учасник відродження металургійних заводів у зруйнованих фашистами містах Комунарськ, Краматорськ, Макіївка, Запоріжжя. На "Запоріжсталі" запуслав домни № 1 та № 2. З 1949 року доля навіки поєднала Якова Дмитровича із Запоріжжям: 1949–1956 рр. – він інженер "Запоріжсталі", а з 1956 р. до 1982 р. очолював цей комбінат.

Особисті заслуги Л. Д. Юпка у розвитку металургії відзначені багатьма урядовими нагородами і відзнаками. Він Герой Соціалістичної Праці (1958), заслужений металург УРСР (1972), лауреат Ленінської (1960), лауреат Державної премії УРСР (1977), нагороджений трьома орденами Леніна, трьома орденами Трудового Червоного Прапора, орденом Жовтневої Революції, шістьма медалями ВДНГ СРСР. Лев Дмитрович неодноразово обирався депутатом місцевих рад та ряду скликань Верховної Ради УРСР.

З грудня 1982 року Лев Дмитрович перебував на заслуженому відпочинку. Помер у січні 1993 року, похований на Капустяному кладовищі в м. Запоріжжя.

Праці

Грани трудных побед: Записки директора завода. – Днепропетровск: Промінь, 1974. – 93 с.

Повышение эффективности производства. – М.: Экономика, 1974. – 77 с.

***

Повышение эффективности агломерационного и доменного производства на заводе "Запорожсталь" // Интенсификация и повышение эффективности металлургического производства. – К., 1978. – С.130 – 143.

Волею підкори метал // Ким бути? – К., 1976. – С.48 – 53.

Література про життя та діяльність

Переправа в майбутнє. Кічкас. Павло–Кічкас. Заводський район: Присвячується 40 – річчю з дня утворення Завод. р-ну м. Запоріжжя. – Запоріжжя, 2009. – С.48.

Запорожсталь. Симфония металла: 70 лет. Годы. События. Люди / авт. – сост.: Н. Кузьменко, Н. Михайлов. – Запорожье, 2003. – С.76 – 77.

Голдобин А. Запорожская Аллея Славы – народная святыня. – Днепропетровск, 2002. – С.671–672.

Сергеева И. Звезды "Запорожстали". – Днепропетровск, 1987. – С.12–25.

Горячее дыхание: Крат. очерк истории Запорож. ордена Ленина и ордена Октябрьской революции металлург. завода "Запорожсталь" им. С. Орджоникидзе. – 2-е изд., перераб. и доп. – Днепропетровск, 1984. – С.80 – 81.

Гукасов В. Ветру навстречу. – М., 1977. - С.20 – 30.

Запорожсталь: Крат. очерк истории Запорож. ордена Ленина и ордена Октябрьской революции металлург. завода "Запорожсталь" им. С. Орджоникидзе. – Днепропетровск, 1973. – С.144 – 146, 148.

Бездольный Б. Запорожье мое, Запорожье. – Днепропетровск, 1969. – С.111 – 113.

***

Про присудження Державних премій Української РСР в галузі науки і техніки 1977 року: Постанова ЦК Компартії України і Ради Міністрів УРСР: [серед ін. – Л. Д. Юпко, дир. з-ду "Запоріжсталь"] // Зб. постанов і розпоряджень уряду УРСР. – 1978. - №12.

[Про присудження Ленінської премії Юпку Л. Д.] // Запоріж. правда. – 1960. – 22 квіт.

Лев Дмитрович Юпко: [некролог] // Запоріж. правда. – 1993. – 13 січ.

***

Юпко Лев Дмитрович [Електронний ресурс] : [корот. біогр. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

30 – 100 років від дня народження Н. С. Бережної (1911 - 1987), актриси Запорізького муздраттеатру імені М. Щорса (нині – Запорізький академічний обласний український музично – драматичний театр імені В. Магара); заслуженої артистки УРСР (1966);

Надія Сергіївна Бережна народилася 30 жовтня 1911 року в містечку Сміла (нині місто Черкаської області) і належить до плеяди акторів Запорізького обласного муздраттеатру.

На початку 30 – х років минулого століття життєстійкість, воля, енергія, помножені на талант, допомогли 20-річній дівчині подолати всі негаразди і без спеціальної освіти розпочати кар'єру професійної актриси. Свої театральні "університети" вона проходила у рідному колективі і здобувала майстерність у партнерстві з відомими акторами В. Магаром, А. Морозовою, А. Трощановським. Служінню цьому театрові вона віддала понад 45 років свого життя, пройшовши період його становлення, і евакуацію на Північний Кавказ, і повоєнне відновлення стаціонарної роботи у Запоріжжі.

Надія Бережна володіла секретом драматичної паузи, наповненого психологічного стану. Могла добре грати гострохарактерні ролі в українській класиці, тонко відчувала образи в романтичному репертуарі. Та з самого початку її роботи в молодому колективі

головний режисер В. Магар вгадав в ній риси, які з найбільшою повнотою характеризували жінок 30 – 40 –х років – їх допитливий розум, внутрішню невтому, енергію, патріотизм. Це визначило ранні ролі актриси: тогочасні глядачі любили її Улю Громову ("Молода гвардія" О. Фадєєва), Риту Устинову ("Як гартувалася сталь" М. Островського), Таню Єгорову ("За другим фронтом" В. Собка), Валю Ніколаєву ("По той бік" Багрянова). Репертуар актриси був різноманітним. Особливо успішними стали ролі у спектаклях "Скрипка гуцула" Ю. Мокрієва, "Дніпрові зорі" Я. Баша, "Доки сонце зійде, роса очі виїсть" М. Кропивницького, "Пам'ять серця" О. Корнійчука, "Без вини винні" О. Островського та ін.

В 1966 році талант Надії Сергіївни Бережної був відзначений почесним званням заслуженої артистки УРСР.

Однією з найкращих зрілих робіт актриси на щорсівській сцені стала роль Люсі Купер ("Поступися місцем завтрашньому дню" В. Дельмар).

... Любов до театральної молоді, яку завжди підтримувала Н. Бережна, привела її 1979 року до Запорізького ТЮГу, де вона зустрічала і свій 75-річний ювілей.

Література про життя та діяльність

Театральна повість на 4 дії з прологом, без антракту та з відкритим фіналом : [до 80-річчя Запоріж. акад. обл. укр. муз. – драм. театру ім. В. Г. Магара / авт. текстів Н. Ігнат'єва; упоряд. Л. Смиченко; фото: О. Бурбовський, О. Сидоренко]. – [Запоріжжя: Кераміст, 2009]. – 56 с.: іл. – Із змісту: Заслужені артисти України : [в т. ч. Н. С. Бережна]. – С.32.

Енциклопедія сучасної України. Т.2: Б-Біо. – К., 2003. – 872 с. – Із змісту: Нецерет Т. Бережна Надія Сергіївна. – С.488.

Гайдабура В. Театр, захований в архівах: сценіч. мистецтво в Україні періоду нім. – фашист. окупації (1941-1944): Історія. Політика. Документи. Ідеї. Худож. реалії. Людські долі. – К.: Мистецтво, 1998. – 224 с. – Із змісту : [Н. Бережна]. – С.17.

Гайдабура В. Театр імені М. О. Щорса: Запоріж. обл. укр. муз. – драм. театр ім. М. Щорса. – К.: Мистецтво, 1979. – 128 с.: іл. – Із змісту : [про Н. С. Бережну]. – С.48, 58, 59, 60, 62, 67, 86, 95.

***

Гайдабура В. День Надежды // Индустр. Запорожье. – 1991. – 5 окт.

Арська Т. Усе життя на сцені // Комсомолец Запоріжжя. – 1981. – 5 листоп.

Гайдабура В. Годы, отданные искусству // Индустр. Запорожье. – 1981. - 4 нояб.

Михайлов В. Спасибі за хвилювання // Комсомолец Запоріжжя. – 1968. – 8 берез.

Гайдабура В. Звонкая лира актрисы // Индустр. Запорожье. – 1966. – 26 марта.

30 – 40 років (1971) від дня заснування спорткомплексу "АвтоЗАЗ";

Цього місяця виповнюється:

70 років тому почав діяти підпільний обком КП(б)У (жовт. 1941 р. – січ. 1942 р.);

45 років (1966) від дня заснування запорізької школи – гімназії №31.

ЛИСТОПАД

1 - 150 років від дня народження Василевської (Березіної) Л. О. (1861-1927), письменниці, перекладачки (літературний псевдонім – Дніпрова Чайка);

Дніпрова Чайка – псевдонім письменниці, перекладачки Людмили Олексіївни Березіної - по чоловікові Василевської. Народилася вона 1 листопада 1861 року в с. Карлівка (тепер Зелений Яр Доманівського району Миколаївської області). У 1879 році закінчила гімназію в Одесі, деякий час учителювала. Брала участь у роботі київської "Просвіти". На початку XX ст. мешкала в Олександрівську. У 1905 році за пропаганду антиурядової літератури та допомогу політичним в'язням була заарештована.

Основні теми її творчості – тяжка селянська доля, життя інтелігенції, революційні події 1905 року. У своїх оповіданнях відображала соціальні процеси на селі: "Уночі" (1896-1909), "Вольтер`янець" (1896), "На Солоному" (1911). Авторка циклу поезій "Морські малюнки" (1892-1902). Зробила значний внесок у розвиток дитячої літератури: вірші "Зима", "Весна", "Голосіння дівчор", оповідання "Буряк", "Краплі-мандрівниці", казки "Казка про Сонце та його сина", "Грецька казка". Співробітничала в дитячому журналі "Дзвінок". Цікавилася фольклором.

Довгі творчі зв'язки єднали Дніпрову Чайку з основоположником української музичної культури М. Лисенком. Вона автор лібретто до опер Миколи Віталійовича та текстів до його романсів. Переклала низку творів М. Лермонтова, О. Пушкіна, М. Горького, шведської письменниці С. Лагерлеф.

Останні роки Дніпрова Чайка жила в родині старшої дочки Оксани, яка працювала лікарем на Київщині. 13 березня 1927 року співачка таврійського степу пішла із життя. Поховано її на Байковому кладовищі.

Твори

Вибрані твори. – К.: Дніпро, 1987. – 278 с.: портр.

Твори. – К.: Держсвидав УРСР, 1960. – 511 с.

Народні пісні з голосу Дніпрової Чайки та в її записах. – К.: Муз. Україна. – 1974. – 215 с.

Проводи Сніговика-Снігуровича: Вірші, поезії в прозі, оповідання, казки, п'єси: Для мол. і шкіль. віку. – К.: Веселка, 1993. – 271.

Література про життя та діяльність

Енциклопедія українознавства / НТШ. – К., 1994. – Т.2. – С.536-537.

Коваленко – Коломацький Г. Дніпрова Чайка // Червоний шлях. – 1927. - №4.

Кононенко А. Дніпрова Чайка: Спогади // Україна. – 1927. – Кн.5.

2 – 110 років від дня народження Лелюшенка Д. Д. (1901 – 1987), двічі Героя Радянського Союзу, командуючого загальновійськовими та танковими арміями; визволяв Запоріжжя від німецько – фашистських загарбників, почесний громадянин Запоріжжя (1973);

Народився майбутній воєначальник 2 листопада 1901 року в селі Ново – Кузнецькому Ростовської області в селянській родині. В 1918 році партизанів у рідних краях проти білогвардійців. В 1919 році добровольцем вступив у загін С.М. Будьонного і всю громадянську війну перебував у Першій Кінній армії, а потім залишився на військовій службі. В 1925 році закінчив військово-політичну, в 1926 - кавалерійську школу, а 1933 року – Військову академію ім. М. В. Фрунзе. Подальша кар'єра була пов'язана з танковими військами, послідовно командував танковим батальоном, полком. Брав участь у визвольному поході радянських військ в Західну Білорусію в 1939 році. Радянсько – фінську війну полковник Д. Д. Лелюшенко зустрів на посту командира 39-ої танкової бригади, яка допомагала штурмувати лінію Маннергейма. Навесні 1940 року полковник Дмитро Данилович Лелюшенко був вперше удостоєний звання Героя Радянського Союзу.

У роки Великої Вітчизняної війни Д. Д. Лелюшенко командував загальновійськовими і танковими арміями. Брав участь у розгромі німецько – фашистських загарбників під Москвою та Сталінградом. Визволяв від ворожої нечисті Донбас, Запоріжжя, Західну Україну, Польщу, Чехословаччину. На заключних етапах війни частини 4-ої гвардійської танкової армії під командуванням Д. Д. Лелюшенка приймали участь у Сілезькій і Берлінській операціях, які завершилися розгромом фашистської Німеччини.

6 квітня 1945 року генерал – лейтенант Д. Д. Лелюшенко вдруге отримав звання Героя Радянського Союзу. Ім'я Дмитра Даниловича Лелюшенка навіки увійшло в історію Запорізького краю, бо саме у битві за Дніпро, в операції по захопленню Нікопольського плацдарму, визволення м. Запоріжжя війська 3-ї гвардійської армії 4-го Українського фронту під його командуванням особливо відзначились. Дмитру Даниловичу також присвоєно звання Героя Чехословаччини. Серед інших його нагород – 4 ордени Леніна, 4 ордени Червоного Прапора, 2 ордени Кутузова 1-го ступеня, орден Богдана Хмельницького 1-го ступеня та інші.

Після Великої Вітчизняної війни Дмитро Данилович перебував на відповідальній роботі в Радянській Армії. В 1949 році з золотою медаллю закінчив Академію Генерального штабу. Був командувачем ряду військових округів, головою ЦК ДТСААФ. Тричі обирався депутатом Верховної Ради СРСР. Почесний громадянин міст Запоріжжя (1973), Кам'янка – Дніпровська, Нікополь, Дніпропетровськ та ін.

Помер 20 липня 1987 року. Похований в Москві.

Нариси

Заря победы. – М.: Воениздат, 1966. - 166 с.

Москва – Сталинград – Берлин – Прага: записки командарма. – М.: Наука, 1975. – 440 с.

***

У стен Запорожья. – Днепропетровск, 1978. – С.43–52.

Література про життя та діяльність

Героев славных имена: 65 – летию Великой Победы посвящается / Н. И. Кузьменко (авт – сост.), В. В. Горбатко, Я. И. Иванов, В. В. Мороко и др. – Запорожье, 2010. – С.75 - 77.

Запорожье и запорожцы / Н. Кузьменко, Н. Михайлов. – Запорожье, 2005. – С.303.

Голдобин А. Запорожская Аллея Славы – народная святыня. – Днепропетровск, 2002. – С.131 – 139.

Лукаш И. Навеки в памяти народной. – Днепропетровск, 1995. – С.35 – 46.

Герои Советского Союза: Крат. биограф. словарь: В 2 т. – К., 1987. – Т.1: Абаев – Любичев. - С.861-862.

Лелюшенко Дмитро Данилович[Електронний ресурс] : [корот. біограф. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

2 – 45 років від дня народження О. І. Скачка (1966 – 1986), сержанта (загинув в Афганістані); уродженця с. Садове Токмацького району;

4 – 55 років (1956) від дня заснування академічного симфонічного оркестру Запорізької обласної філармонії;

Академічний симфонічний оркестр обласної філармонії створено у 1957 році. Колектив об'єднав талановиту молодь – випускників Київської, Одеської, Львівської, Московської консерваторій. Першим художнім керівником оркестру став лауреат I

Республіканського конкурсу молодих диригентів Юрій Луців (нині заслужений діяч мистецтв України, професор). Пізніше у різні роки оркестр очолювали заслужені артисти України А. Анкарян, Ф. Комлев, В. Данілов, М. Сечкін, заслужений діяч мистецтв України С. Дудкін. З 1987 року оркестром керує випускник Київської консерваторії ім. П. І. Чайковського, талановитий диригент, народний артист України В'ячеслав Редя. Учень народного артиста України професора В. Б. Гнедаша В. Редя стажувався в оркестрах Державної телерадіокомпанії України (1986 р.), Великого театру Росії (1991 р.), Угорщини (1996 р.).

В різні часи із оркестром в концертному залі ім. М. І. Глінки виступали видатні музиканти сучасності: диригенти Натан Рахлін, Лео Гінзбург, Костянтин Сімеонов, Вадим Гнедаш; піаністи Еміль Гігельс, Лев Оборін, Тетяна Ніколаєва, Михайло Петухов; скрипалі Леонід Коган, Віктор Пікайзен, Ігор Ойстрах, Нана та Маріне Яшвілі; віолончелісти Данііл Шафран, Нінель Шаховська, Наталія Гутман, Марія Чайковська.

Щорічно оркестр здійснює понад 80 концертних виступів. Концертний репертуар колективу збагачувався шляхом активного оволодіння творами світової музичної класики та сучасної музики. До репертуару оркестру входять твори золотого фонду світової музичної культури: Л. Бетховена, Г. Малера, В. Моцарта, К. Вебера, Р. Вагнера, Р. Шумана, І. Брамса, С. Рахманінова, П. Чайковського, О. Глазунова, Д. Шостаковича, С. Прокоф'єва, А. Ешпая, Р. Щедрина. З перших днів існування творчим кредо оркестру стало опікування розвитком і пропагандою українського національного мистецтва та культури. Тому з особливим задоволенням оркестр пропонує своїм слухачам симфонічні твори вітчизняних композиторів: В. Губи, І. Карабиця, О. Костіна, Є. Станковича, Л. Колодуба, І. Шамо, М. Скорика, В. Бистрякова та ін. Плідно працює колектив і з запорізькими композиторами: Н. Боевою, Н. Поповим, Д. Савченко.

У 1977 році оркестр став дипломантом Всесоюзного конкурсу професійних музичних колективів, а у 1993 році – лауреатом премії обласного відділення Українського фонду культури ім. І. С. Паторжинського; у 2002 році оркестру надано статусу „академічного”.

Життя оркестру сповнене яскравими художніми подіями, участю в багатьох конкурсах, фестивалях: 1994 р. – Міжнародний фестиваль „Київ музик фест” (диплом за краще виконання творів сучасних композиторів); 1995 р. – спеціальний приз американської фірми RDM-Artist „За високу виконавську майстерність”; 1997 р. – у фестивалі „Музична весна - 97”, м. Дебрецен, Угорщина (диплом лауреата).

З великим успіхом виступив симфонічний оркестр у „Золотому залі Європи” – „Моцартеумі”, м. Зальцбург, Австрія (1998 р.), гастролював у багатьох країнах: Угорщина, Сербія, Швейцарія – 1996 р.; Угорщина, Швейцарія – 1997 р.; Австрія, Румунія, Швейцарія – 1998 р.; Росія – 2001 р.; Південна Корея, Італія – 2003 р.

Сьогодні Запорізький академічний симфонічний оркестр – це зрілий творчий колектив з самобутньою виконавською манерою, якому під силу широкий репертуарний діапазон. У складі оркестру 81 музикант. Поруч з ветеранами працюють талановиті молоді виконавці. З оркестром прагнуть співпрацювати зарубіжні виконавці – Ф. Пелассі (Франція), Р. Логер (Німеччина), С. Флеміл (США); диригенти Ф. Торре, Дж. Сільвано, Ч. Кроччі (Італія), С. Божич (Сербія), П. Дябога (Швейцарія).

Академічний симфонічний оркестр обласної філармонії є центром музичного виховання дітей, це творча лабораторія молодих виконавців – випускників початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів м. Запоріжжя та Запорізького музичного училища ім. П. Майбороди. З 1999 року на базі обласної філармонії проводиться Всеукраїнський фестиваль дитячого та юнацького мистецтва „Акорди Хортиці”. Це єдиний унікальний творчий проект в Україні, в якому діти-виконавці мають можливість виступити з професійним симфонічним оркестром.

За останні десять років біографія симфонічного оркестру обласної філармонії значно активізувалася творчими пошуками, зростанням професійною майстерності. Сьогодні симфонічний оркестр – це один з провідних художніх колективів України.

Література про діяльність

Академічний симфонічний оркестр обласної філармонії // Запорізька пектораль: Культура та мистецтво Запорізького краю. – Запоріжжя, 2004. – С.16

Щербина Т. Запорізький симфонічний оркестр: історія і сучасність // Етнокультурні процеси на півдні України в ХІХ – ХХ ст.: Зб. наук. праць ІІІ регіон. наук. конф. 14-15 верес. 2000 р. – Запоріжжя, 2000. – С. 159.

Столярчук Б. Контрабасисти України: Біогр. довід. – Рівне, 1992. – 68 с. – Із змісту: [Вершина А. А., Кривенко В. С., Мінаков М. В., Пługарьова О. П., Пупкін Е. Л., Худобін М. В.: Запоріз. обл. симф. оркестр]. – С.12, 29, 37, 42, 59.

Гривцова О. Золотий ювілей Запорізького симфонічного // Запоріз. правда. – 2008. – 10 квіт. (№53-54). – С.2.

Дорошенко В. Прима без амбіцій: У перв. скрипки Запорож. симф. оркестра "металлические" пальцы, твердый характер и мягкое сердце : [Е. Игнатенко] // Индустр. Запорожье. – 2007. – 6 марта (№33). – С.4.

Атаманчук И. Четыреста лет, а музыка – как новая!.. // Позыция. – 2005. – 17 февр. (№7). – С.12.

5 - 120 років від дня народження А. О. Василенка (1891 – 1963), вченого в галузі машинобудування та сільськогосподарської механіки, лауреата Державної премії СРСР (1950); уродженця с. Біленьке Запорізького району;

На правому березі Дніпра, там, де води сивого Славути, обминаючи о. Хортиця, зливаючись в єдиний потік, вітають Лису Гору, у величезному Біленьківському урочищі розкинулося одне з найстаріших і найкрасивіших сіл Запорізького краю з мелодійною назвою Біленьке.

Згідно "Руської правди" Ярослава Мудрого та Ярославовичів, білий – означає вільний, чорний – то журба, кріпак.

А тут, в Біленьківському урочищі, на Гульбищі, Заломах та Лисій Горі, Крутому Яру, Червонобережжях та Тарасовій горі згідно хроніки Речі Посполитої з кінця ХVІ століття жили вільні люди, білі люди – запорозькі козаки.

Від них село і отримало назву – село вільних людей, хоч самого села на той час, як такого не було, існували десятки, сотні розкиданих запорозьких зимівників по біленьківському урочищі.

Ось у цьому благословенному краї в родині селянина Овер`яна Василенка 5 листопада 1891 року народився син Андрій.

Батьківський будинок зберігся і до сьогодні, він стоїть понад 100 років на самому березі Дніпра, там, де Бакаї впадає в Дніпро, на старому базарі (зараз – вул. Стадіонна).

Овер`ян Наумович Василенко, людина розумна, ділова, працьовита, у вільний від сільськогосподарської роботи час організував будівельні бригади. Це був додатковий заробіток до сімейного бюджету. О. Василенко зі своєю бригадою, де виконробом був його син Андрій, будував багато, якісно, красиво. Заявки йшли на роки вперед. Одна із споруд його бригади – будівля двокласного училища в с. Біленьке. Нині тут розташована церква Миколи Чудотворця.

Батько всі зусилля направляв на те, щоб вивести в люди синів: старшого Дмитра, який навчався в Новоросійському університеті на медичному факультеті, (майбутній доктор медичних наук, професор, заслужений діяч наук УРСР, кавалер двох орденів Леніна, провідний фронтовий хірург) і молодшого – Андрія.

Андрій після чотирьох років навчання в Біленьківській сільській школі в 1904 р. успішно склав конкурсні іспити в середнє семикласне механіко – технічне училище в м. Олександрівську (зараз – Запорізький національний технічний університет), після закінчення якого (1911 р.) зі званням технік – механік був прийнятий на механічне відділення Київського політехнічного інституту. Навчаючись у вузі, А.О. Василенко брав активну участь у роботі наукових гуртків, громадсько – політичному житті.

У роки першої світової війни разом зі студентами – випускниками КПІ виконав роботу з проектування лісопильного і деревообробного цехів, бондарного автоматичного цеху Київського заводу дубильних екстрактів на Куренівці. У 1916 році заснував у Святошині великі центральні майстерні з ремонту парових локомотивів, складних парових і ручних сінних пресів, двигунів внутрішнього згоряння та ін. У 1917 р. на базі цих майстерень за завданням уряду організував завод сільгоспмашин і до 1921 р. був його технічним керівником.

У 1923 р. А. О. Василенко, будучи вже спеціалістом з великим досвідом і стажем інженерної роботи, захистив проект "Завод трансмісії". Разом з іншими молодими вченими А.О. Василенко організував 1923 р. секцію сільськогосподарської техніки при Інституті технічної механіки Академії наук УРСР, на базі якої за їх клопотанням створено науково – дослідну кафедру сільськогосподарської механіки при Головнауці. Її очолив академік К. К. Семінський.

До роботи на кафедрі було залучено висококваліфікованих учених: академіка І. М. Крилова, професорів П. Ф. Вовка, Л. П. Крамаренка, А. О. Василенка, І. Х. Василенка, В. В. Заморського та ін. Працюючи на кафедрі, А. О. Василенко розробив низку важливих теоретичних і практичних питань, зокрема, кінематику і динаміку різальних апаратів жнивварських машин. Результати наукових досліджень були покладені в основу уніфікації і стандартизації посівних, збиральних та інших машин, що випускали в той час заводи сільськогосподарського машинобудування.

На початку 1926 р. Державний інститут проектування механічних заводів запросив А. О. Василенка для проектування найбільшого в світі заводу сільськогосподарських машин у Ростові на – Дону. Завод проектувався для випуску плугів, дискових борін, сівалок, жаток, зернозбиральних комбайнів та ін. А. О. Василенко керував розробкою проекту цеху для виробництва тракторних плугів і дискових борін.

Науково – дослідна і проектна діяльність А. О. Василенка нерозривно пов'язана з роботою на підприємствах, що є яскравим прикладом зв'язку науки з виробництвом. З 1927 р. він працював на Київському машинобудівному заводі "Більшовик" завідувачем виробництва і заступником головного інженера. У 1928 – 1929 рр. під керівництвом А.О. Василенка в Науково – дослідному інституті сільськогосподарського машинобудування вперше у колишньому СРСР були створені тракторні шестирядні бурякокомбіновані і двадцятитрирядні універсально – комбіновані сівалки. Протягом 1929 – 1932 рр. керував роботою по створенню бурякозбирального комбайна із зрізанням гички на корені. У 1933 р. була випущена перша серія таких комбайнів (КС – 4).

У 1935 по 1941 рр. А. О. Василенко консультант із питань машинобудування заводу "Серп і молот" у Харкові. Після організації в 1939 р. при Інституті електротехніки АН УРСР (Харків) відділу сільськогосподарської механіки як керівник відділу в 1939 – 1941 рр. здійснював обґрунтування підвищення робочих швидкостей сільськогосподарських машин, застосування рентгенографії при дослідженні процесу сепарації зернового вороху в молотарці. Самостійно розробив нову систему шарового обробітку ґрунту з шаровим внесенням добрив.

Упродовж 1941 – 1944 рр. А. О. Василенко переважно займався створенням машин і знарядь малої механізації трудомістких процесів у сільському господарстві. Брав участь у розробці технології і налагодженні виробництва чавунних гільз для двигунів внутрішнього згоряння та ін.

Перебуваючи в евакуації в м. Алма – Ата А. О. Василенко організував секцію механізації сільського господарства у Казахському філіалі ВАСГНІЛ і як голова секції і член Президії філіалу здійснював методичне керівництво питаннями механізації сільського господарства республіки.

Ще до закінчення Великої Вітчизняної війни (1944 р.) в Україні в організованій А. О. Василенком лабораторії сільськогосподарської механіки при Інституті будівельної механіки АН УРСР відновилася дослідна робота. Вже наступного року на базі цієї структури організовується самостійна лабораторія машинобудування і проблем сільськогосподарської механіки при Відділенні технічних наук АН УРСР. Її директором призначається А. О. Василенко. Основним завданням лабораторії була розробка основ по вдосконаленню і створенню машин для комплексної механізації найтрудомісткіших процесів сільського господарства. Пізніше (1950 р.) лабораторія машинобудування і проблем сільськогосподарської механіки була перетворена на Інститут машинознавства і сільськогосподарської механіки АН УРСР. Незмінним директором цього інституту був А. О. Василенко.

В інституті провадилися систематичні роботи в галузі систематичні роботи в галузі сільськогосподарської механіки, міцності і технології одержання чавуну з кулястим графітом. За розробку і впровадження технології одержання надміцного чавуну з глобулярним графітом А. О. Василенко і С. С. Григор'єв у 1950 році удостоєні Державної премії СРСР.

Поряд з науковою роботою А. О. Василенко, починаючи з 1924 р., систематично займався науково – педагогічною діяльністю: спочатку асистент кафедри механізації сільського господарства Київського сільськогосподарського інституту, з 1927 р. – старший викладач, а з 1928 р. – професор. У 1936 р. йому присуджено вчений ступінь доктора сільськогосподарських наук, а в 1946 р. – доктора технічних наук.

У 1939 році А. О. Василенко був обраний членом – кореспондентом, а в 1948 році – дійсним членом АН УРСР.

У різні періоди А. О. Василенко був професором і завідувачем кафедри в Київському, Харківському і Алма – Атинському сільськогосподарських інститутах, Мелітопольському інституті механізації сільського господарства, Білоцерківському політехнікумі, Харківському інституті механізації сільського господарства, Харківському механіко – машинобудівному і в Київському автомобільно – дорожньому інститутах.

А. О. Василенко багато уваги і праці вкладав у справу підготовки кадрів вищої кваліфікації. Він підготував понад 35 кандидатів технічних наук, одного доктора сільськогосподарських наук.

Видатний вчений нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора, медаллю "За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.", срібними медалями ВДНГ і грамотами Верховних Рад УРСР, СРСР та іншими державними відзнаками.

А. О. Василенко опублікував понад 150 наукових праць.

Помер 5 липня 1963 року. Похований у Києві.

Основні праці

Використання машинно – тракторного парку на польових роботах / АН УРСР; Рада наук. – техн. пропаганди. – К., 1951. – 68 с.

Прискорений метод одержання ковких виробів з чавуну / АН УРСР; Рада наук. – техн. пропаганди. – К., 1951. – 24 с.

Инструктивные и методические указания по технологии получения чугуна с глобулярным графитом (сверхпрочный чугун) / А. А. Василенко, И. С. Григорьев; АН УССР; Лаборатория машиностроения и проблем с. – х. механики. – К., 1950. – 41 с.

Модифицированный чугу́н в машиностроении: [монография] / Василенко А. В., Григорьев И. С. – К.: Гостехиздат, 1950. - 168 с.

Свеклоуборочные и свеклопосадочные машины. – М.: ОНТИ, 1939. - 136 с.

Буракозбиральні комбайни: теорія, конструкція і розрахунок: [монография]. – К. – Х.: ВНТИ, 1937. - 340 с.

Комбайн для уборки сахарной свеклы. – М. – Л., ГНТИ, 1931. – 55 с.

***

Институт машинознaвства і сільськогосподарської механіки // Нариси з історії інститутів Відділу технічних наук. – К., 1961. – С.154-156.

Література про життя та діяльність

Шаромова В. Українські фізики та астрономи: Посіб. – довід. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. – 304 с. – Из змісту: Василенко Андрій Овер'янович. – С.28.

Енциклопедія сучасної України. - К., 2005. – Т.4: В – Вог. - 700 с. – Из змісту: Євлаш К. Ф. Василенко Андрій Овер'янович. – С.102.

Создатели новой техники в Украинской ССР / Оноприенко В. И., Щербань Т. А., Луговский А. Г. и др.; АН УССР, Центр исследований науч. – техн. потенциала и истории науки им Г. М. Доброва. – К.: Наук. думка, 1991. – 176 с. – Из содерж.: А. А. Василенко и развитие отечественной сельскохозяйственной техники. – С.47 – 55.

Тонкаль В. Академія наук Української РСР / В. Ю. Тонкаль, В. М. Пелих, Б. С. Стогній; за ред. І. К. Походні. – К.: Наук. думка, 1980. – 433 с. – Из змісту: Василенко А. О. - С.289, 353, 376.

УРЕ. – 2-е вид. – К.: УРЕ, 1978. – Т.2: Боронування – Гергелі. - 544 с. – Из змісту: Василенко А. О. – С. 130.

Видання Академії наук УРСР (1919 – 1967): Фіз. – техн. та матем. науки: Бібліогр. довід. – К.: Наук. думка, 1970. – 783 с. – Из змісту: Василенко А. О. – С.363, 365, 368, 379, 382, 440 – 443, 450.

Терлецький В. Академія наук Української РСР. 1919 – 1969: Корот. іст. нарис. – К.: Наук. думка, 1969. – 295 с. – Из змісту: Василенко А. О. – С. 62, 87, 91.

Історія Академії наук Української РСР. – К.: УРЕ, 1967. – Кн.2. - 726 с. – Из змісту: Василенко А. О. – С.210 – 211.

Кучеров П. Андрій Овер'янович Василенко / П. С. Кучеров, В. Д. Гаврилов; АН УРСР. – К.: Наук. думка, 1964. – 43 с. – (Вчені УРСР).

***

Андрей Аверьянович Василенко : [некролог] // Механизация и электрификация соц. сел. хозяйства. – 1963. - №5. – С.64: портр.

***

Василенко Андрій Овер'янович [Електронний ресурс] : [корот. біогр. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

7 – 20 років (1991) від дня заснування Мелітопольського караїмського товариства;

В історії людства важко знайти інший народ, який би при своїй вражаючій малочисельності зміг звернути на себе таку увагу вчених та дослідників, як караїми. То хто ж вони? Це тюркський народ, представники якого сповідують караїмізм – релігію, яка поєднує в собі риси юдаїзму, християнства та ісламу. Всього на планеті проживає до 2000 караїмів. Батьківщиною їх є Крим.

Поява караїмів у Мелітополі відноситься до середини XIX ст., причиною їх міграції стала Кримська війна 1853 – 1856 рр. Багато караїмів залишили свої поселення в Криму і переселилися в Мелітополь. Основним їх заняттям була торгівля.

Кінець XIX – початок XX ст. став періодом національно-культурного піднесення караїмів; в тому числі і жителів Мелітополя. Саме тоді виникло Мелітопольське караїмське благодійне товариство, метою якого був збір коштів для поліпшення морального та матеріального стану бідних караїмів незалежно від віку і статусу. Та 30-40-і роки минулого століття вписали трагічні сторінки в історію древнього етносу.

І лише у жовтні 1991 р. на Третій Всекримській караїмській конференції в м. Сімферополі Г. С. Ялпачик (мелітопольський дослідник історії і мови караїмського народу) представив звернення до зборів з проханням включити до складу Кримського караїмського товариства і мелітопольських караїмів.

7 грудня 1991 року за ініціативи голови Кримського караїмського товариства Якова Хаджі і завдяки активній участі представників караїмських сімей відбулися збори караїмів, які проживають у місті. На них було прийнято рішення про створення та реєстрацію Мелітопольського караїмського товариства. У тому ж році організовується недільна школа, в якій вивчалася караїмська мова, історія та культура караїмського народу. На жаль, після смерті Г. С. Ялпачика (1993) вона припинила існування.

Нині Мелітопольське караїмське товариство налічує 46 осіб. Очолює його Тетяна Олексіївна Тихонова (Катик). Протягом 1994 – 2000 років у «Мелітопольських вестях» виходила «Караимская страница», де друкувалися цікаві матеріали історії та архівів, сучасних подій, звіти про роботу Товариства та Всеукраїнської Асоціації кримських караїмів «Кримкаралтар». У 2004 році вийшло у світ досить презентабельне видання «Караимы Мелитополя».

Важливим досягненням у житті караїмів стала реставрація Малої кенаси у Євпаторії (1999 р.) завдяки зусиллям Євпаторійського караїмського товариства «Кардашлар» за участю всіх караїмських товариств України, держави та меценатів. Саме це місто перетворюється останнім часом на своєрідну караїмську столицю. У 2003 р. в Євпаторії відбувся II з'їзд караїмів, 8 – 11 вересня 2005 року - Всесвітній фестиваль культури караїмів, присвячений 200-річчю Великої Соборної кенаса.

Представники Мелітопольського товариства беруть участь у заходах, які проводить «Кримкалайлар», живуть однією дружною родиною, підтримують тісні зв'язки з іншими національними товариствами міста й з історичною батьківщиною – Кримом, відзначають національні свята, Дні культури, проводять виставки.

Як і для інших караїмських громад, основною проблемою товариства є швидке старіння караїмської спільноти.

В сучасних умовах караїми мають можливість затверджувати свою ідентичність, збирати культурну спадщину, творити й розвивати самобутню культуру, вступаючи у XXI ст. з усім людством, як рівноправний учасник світового історичного процесу.

Серед караїмів Мелітополя багато відомих людей, які проявили себе в різних галузях науки й громадського життя. Це І. Б. Мангубі, Н. О. Іртлач, С. І. Мінаш, І. Б. Стамболі, Г. С. Ялпачик та багато інших

Література

Вівчарик М. Українська нація: шлях до самовизначення : [монографія] / Вівчарик М. М., Панченко П. П., Жмихова В. І. – К.: Вища шк., 2001. – 287 с.

Громадські організації караїмів і кримчаків // Громадські організації етнічних меншин України: Монографія / Лойко Л. І. - К., 2005. – С. 334 – 337.

Живий Хозарський слід на Україні // Дослідження з історії України / Євген Крамар; упоряд. П. Якуб'як. – Торонто - Балтимор: Смолоскип, 1984. – С. 9 – 20.

Караїми // Євтух В. Етносоціальна структура українського суспільства: Довід. / В. Б. Євтух, В. П. Трацинський, К. Ю. Галушко, К. О. Чернова. – К., 2004. – С. 111 – 113.

Караимы // Исмаилов В. От короны до трезубца / Исмаилов В. А. – Мелитополь, 2006. – С. 166 – 171.

Караимы Мелитополя. – Запорожье, 2004. – 198 с.

Крымские караимы // Вера. Этнос. Нация: религиозный компонент этнического сознания / редкол.: М. П. Мchedлов (отв. ред.) и др. – М., 2009. – С. 287 – 299.

Мелитопольское городское караимское общество. – Мелитополь, 2004. – 198 с.

Національні менишини України: історія та сучасність. – К.: МАУП, 2006. – 256 с.

Національно-культурні товариства Запорізької області. – Запоріжжя, 2001. – 20 с.

Орлов А. Караїми Мелітопольщини: історія та сучасність / Орлов А. В. // Наукові праці історичного факультету ЗДУ. – Запоріжжя, 2007. – Вип. XXI. - С. 457 – 460.

Ялчак С. Возрождение нации начинается с изучения родного языка // Мелитоп. ведомости. – 2010. – 17 – 23 февр. (№7). – С.6.

Кафе «Чир-Чир» поможет лучше узнать традиции караимов // Мелитоп. ведомости. – 2010. - 2 – 8 июня (№22). – С.6.

Пастернак Н. Останні з караїмів // Укр. думка. – 2005. – 26 черв.

Тихонова (Катык) Т. Ровесники // Новий день. – 2002. – 17 серп.

9 – 75 років (1936) С.Д. Рев`якіну, запорізькому літератору, журналісту;

*Хто не хоче, лиш той не зможе
Постояти за рідний край.
Возз`єднай нас вселюдський Боже,
Незалежністю возз`єднай!*

I. Сухар

Степан Дмитрович Рев`якін народився 9 листопада 1936 року у селі Перерослому Плужнянського (нині Білогірського) району Хмельницької області, де закінчив шість класів неповної середньої школи. В 1951 році разом з батьками переїхав у село Розівка Високопільського району Херсонської області. Закінчивши в 1954 році десятирічку, вступив до Одеської спеціальної середньої школи начальницького складу міліції, навчання в якій закінчив 1956 року і з того часу живе в м. Запоріжжі. У 1963 р. здобув освіту в Одеському державному університеті ім. І. Мечнікова (юридичний факультет), працював на оперативній і слідчій роботі в органах міліції, а також в обласній Держінспекції та обласній газеті "Запорізька правда". Більше десяти років він завідує редакцією науково – редакційного підрозділу "Реабілітовані історією" при Запорізькій облдержадміністрації. Через його руки пройшли тисячі кримінальних справ наших земляків – запорожців, закатованих, розстріляних і стертих в табірний пил безжальною машиною ленінсько – сталінського терору. Степан Дмитрович автор понад десятка книг: оповідань, повістей, романів, казок.

Роботі правоохоронних органів присвячені його книги "Не карного розшуку справа"(1974), "Поєдинок у Чорному лісі" (1977,) "Тіні" (1994), "Дикий шал"(1996), "Барони згортають шатра",(1995), "У лабіринтах диявола"(1993). У 2007 році побачив світ історичний роман "Гуляйполе", в якому висвітлена героїчна боротьба українського селянства проти своїх гнобителів.

Працює Степан Дмитрович і у жанрі гумору та сатири. Він дійсний член Міжнародної асоціації гумористів і сатириків. Його веселі твори охоче друкують не тільки запорізькі, а й всеукраїнські газети та журнали.

Член Національної спілки журналістів України з 1965 року.

Окремі видання творів

- Історія Запорізької міліції: 1917 – 2007 рр. – Запоріжжя: Дніпров. металург, 2009. – 884 с.*
- Раки і діви: Політична сатира та гумор. – Запоріжжя: Дніпров. металург, 2009. – 116 с.*
- Гуляйполе: Іст. роман. – Запоріжжя: Дніпров. металург, 2007. – 390 с.*
- Дикий шал: Міліцейський роман. – Запоріжжя: Видавець, 1995. – 224 с.*
- Барони згортають шатра: Іст. – пригод. повісті – Запоріжжя: Видавець, 1995. – 224 с.*
- Домовик: Сучасна казка для дітей та дорослих. – Запоріжжя: Видавець, 1995. – 14 с.*
- Зустріч з невидами: Казка та бувальщини для дітей серед. шкіль. віку. – Запоріжжя: Видавець, 1994. – 20 с.*
- Тіні: Пригод. повість, оповідання та докум. оповіді про співробітників Державтоінспекції. – Запоріжжя: Видавець, 1994. – 180 с.*
- У лабіринтах диявола: Повісті. - Запоріжжя: Видавець, 1993. – 160 с.*
- Поєдинок у Чорному лісі. – Дніпропетровськ: Промінь, 1978. – 165 с.*
- Не карного розшуку справа. – Дніпропетровськ: Промінь, 1974. – 115 с.*

Література про життя та діяльність

- Шевченко В. Перше дослідження про Запорізьку міліцію : [про кн. С. Рев`якіна "Історія запорізької міліції. 1917 – 2007 рр."] / В.І. Шевченко; Віталій Шевченко // Запороз. Січ. – 2010. – 27 лип. – С.6.*
- Ткаченко О. Що нам віщують зорі // Запороз. Січ. – 2010. – 16 берез. – С.8.*
- Ткаченко О. Суд історії та суд Божий // Запороз. Січ. – 2008. – 9 лют.*
- Ювас І. "Гуляйполе": Махно на крові // Просто. – 2008. – 10 січ. – С.9.*

9 – 70 років (1941) О. С. Никоненку, ректору Запорізької медичної академії післядипломної освіти, завідувачу кафедри госпітальної хірургії ЗДМУ, доктору медичних наук, професору; почесному громадянину м. Запоріжжя (2003);

Олександр Семенович Никоненко народився 9 листопада 1941 року в с. Мулівка Мелеського району Ульяновської обл. (Російська Федерація), доктор медичних наук (1981), професор (1984), хірург. У 1964 році закінчив Рязанський медичний інститут зі спеціальності „Лікувальна справа”, захистив кандидатську дисертацію (1970). Працював асистентом кафедри Рязанського медичного інституту (1970–1983). З 1983 року і дотепер його життя пов'язане із Запоріжжям. Тут він завідував кафедрою Запорізької медичної академії післядипломної освіти (з 2002 р. - ректор), організував Запорізький центр серцево – судинної хірургії і трансплантології (1991 р.; з 2004 р. – керівник НДІ серцево–судинної хірургії та трансплантології). Вперше в Україні здійснив трансплантації печінки, підшлункової залози, серця (2003). З 2003 року – голова спеціалізованої вченої ради зі спеціальностей "Хірургія" і "Серцево-судинна хірургія". Протягом 20-ти років Олександр Степанович очолює обласне товариство хірургів, є головним хірургом управління охорони здоров'я Запорізької обласної держадміністрації, член правління Українського товариства хірургів, головний трансплантолог МОЗ України, член Координаційної Ради з трансплантології. О. Никоненко - автор 386 наукових праць, монографій та посібника. Підготував шість докторів наук та 28 кандидатів наук. Він лауреат звання "Людина року–2004" в номінації «Наука», заслужений діяч науки і техніки України (1996), лауреат Державної премії України (2000), член-кореспондент НАН України зі спеціальності "Трансплантологія" (2006), нагороджений орденом князя Ярослава Мудрого V ст. (2003). Почесний громадянин м. Запоріжжя (2003).

Література про життя та діяльність

Шиханов Р. *Хто є хто на Запоріжжжі. 2008 рік* / Руслан Шиханов. – Запоріжжя, 2009. – С.124 – 125.

Запорожье и запорожцы / Н. Кузьменко, Н. Михайлов. – Запорожье, 2005. – С.304.

***

Никоненко А. "Человек человеку - друг" // *Портмоне*. – 2009. – 10-24 февр. (№3). – С.1, 6-7.

Самые известные : [почетные граждане г. Запорожья; в т. ч. об А. С. Никоненко] // *Суббота плюс*. – 2007. – 6 сент. (№36). – С.7.

Быстрова В. *Что имеем – не храним* / Валентина Быстрова // *Созвездие*. – 2001. - №5. – С.48 – 49.

***

Никоненко Олександр Семенович [Електронний ресурс] : [корот. біогр. довідка] // *Проект "Славетні запорожці"* : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

10 – 60 років від дня народження Г. Є. Літневського (1951 – 1989), запорізького письменника;

Український поет - постшестидесятник, прозаїк, гуморист Геннадій Євгенович Літневський народився 10 листопада 1951 року у м. Іртиську Павлодарської області (Казахстан) у сім'ї службовця. Виховувала його бабуся в с. Хитрівці біля Комишувахи Запорізької області. У 1973 році закінчив Запорізький педагогічний інститут (філологічний факультет). Потім вчителював, служив у лавах Радянської Армії, працював вантажником на заполярній лісбазі, був на журналістській роботі в Запоріжжі. Г. Літневський та К. Сушко, працюючи в газеті "Комсомолец Запоріжжя", разом мандрували на човні хортицькими озерами. Результат цих подорожей – написання книги про заповідники запорізького краю "Заповедное Запорожье" (1981 р.).

Та, передусім, Геннадій Літневський був поетом. Твори його сповнені лірично – філософських роздумів, спогадів про дитинство, юність. Після виходу в світ двох перших поетичних збірок "Листи до запитання" й "Літо" молодого автора прийняли до Спілки письменників України (1983 р.). Композитори писали на його слова пісні, перекладачі перекладали вірші іншими мовами. Останні роки свого життя Літневський працював у Києві при ЦК комсомолу України, потім обіймав посаду заступника відповідального секретаря журналу "Перець" (він був не тільки поетом, але й гумористом).

Навесні 1989 року з Москви поету надійшла неабияка книжка, в якій видавництво "Молода гвардія" представило всесоюзному читачу десять кращих українських поетів останнього десятиріччя. Серед них був і Г. Літневський. На жаль, на злеті життя поета раптово обірвалось. Запорізькі поети Геннадій Літневський і Василь Моруга трагічно загинули в автокатастрофі на території Румунії 14 травня 1989 року. Поховано у Києві. Пророчими стали слова обдарованого поета, який попри все зумів залишити свій слід в українській літературі:

"Я кричу: "Повертай",

Я бажаю туди –

До побачень, освідчень, скандалів, заручин.

Ніж байдужим летіти

В далекі світи,

Хай мене в тих світах краще совість замучить.

Але вже пізно.

Попереду нас

Гальмує МАЗ.

*Ми зупинитись хочем,
Та стоп–сигнал – червоний, наче Марс,
Летить у наші вирячені очі.*

За оповідання "Загублений ключ", надруковане в 1990 році в журналі "Піонерія" (зараз - "Однокласники"), він був удостоєний премії ім. М. П. Трублаїні (1991).

Твори

Обрус: Антологія творів літераторів Запорізького краю. – Запоріжжя, 2008. – С.151 – 159.

Вибране: Поезії / [вступ. ст. Г. Лютого]. – Запоріжжя: Дніпров. металург, 2005. – 180 с.: портр.

Де козацька горда слава: Вибрані пісні запорізь. композиторів / Запорізь. обл. від-ня Укр. фонду культури. – Запоріжжя: Константа-і, 1999. – 94 с. – Из змісту: Алтагірський вальс (сл. Г. Літневського; муз. А. Твердохліба). – С.21 – 24; Печальний дзвін (сл. Г. Літневського; муз. О. Нахимовича). – С.32.

Еліксир істини: Сатира, гумор / Геннадій Літневський; [Післямова М. Прудника]. – К.: Молодь, 1991. – 136 с. : іл.

Літо: Поезії. – Дніпропетровськ: Промінь, 1983. – 32 с.

Заповедное Запорожье: путевод. / К. И.Сушко, Г. Е. Литневский. – Дніпропетровськ: Промінь, 1981. – 134 с.

Листи до запитання: Поезії / [вступ. ст. В. Вільного]. – К. : Рад. письменник, 1979. – 56 с.: портр. – (Перша поетична збірка).

Література про життя та діяльність

Сушко К. Стежка на Хортиці: Есе. – Запоріжжя, 2004. – С.4 – 11.

Письменники Запорізького краю (20 – 90 – ті роки ХХ століття). – Запоріжжя, 2002. – С.329 – 335.

Січковий Парнас: Антологія: Поетич. твори вихованців ЗДУ / уряд. та авт. біогр. довідок В. Чабаненко. – Запоріжжя : [ЗДУ], 2000. – С.285.

***

Знаменні і пам'ятні дати Запоріжжя на 2001 рік: (Календар і короткі бібліографічні списки). – Запоріжжя, 2000. – С.15 – 16.

Літературне Запоріжжя: Біобібл. довід. / ЗОУНБ ім. Горького. – Запоріжжя, 1996. – Вип.1. - С.34 - 37.

Українська літературна енциклопедія: В 5 т. – К.: Укр. енциклопедія, 1995. – Т. 3: К–Н. - С.216.

Матушек О. "Життя моє – така коротка хвиля.."// Дніпро. – 1991. - № 11 – 12. – С. 97.

Пепескул Р. Поэтическая комета Геннадия Литневского: Урок – эпизод // Корицька Г. Література рідного краю: Навч. – метод. посіб. – Запоріжжя, 2000. – С.27 – 30.

***

chytanka.com.ua/ebooks/indeks.php

www.znu.edu.ua

www.books.dilines.net/head/artistsc-literature/

11 – 115 років від дня народження В. М. Арнаутова (1896 - 1979), українського живописця – монументаліста, графіка; уродженця с. Успенівка Токмацького району;

11 листопада 1896 року в селі Успенівка Токмацького району Запорізької області народився живописець-монументаліст Віктор Михайлович Арнаутів. Дитинство і

юність пройшли у м. Маріуполі. В 1915 році після закінчення Єлизаветградського кавалерійського училища Віктор Арнаутів пішов на фронт Першої світової війни і за ратні подвиги був нагороджений Георгієвським Хрестом. У 1918 році офіцер Арнаутів демобілізувався і поселився в Сибірську. Під час Громадянської війни воював у війську адмірала А.В. Колчака на Уралі та в Сибіру.

В 1920 році Віктор Михайлович Арнаутів емігрував у Харбін, де заробляв на життя іконописом і розписом скриньок, одночасно навчаючись у студії „Лотос”, викладачами якої були художник М. А. Кичигін, архітектор А. Бернардацці.

В 1925 році В. М. Арнаутів виїхав в США і поселився в Сан-Франціско. Живопису навчався в Каліфорнійській художній школі у Г. П'єзоні, Р. Стакпола і Л. Рандолфа. Після студій Арнаутів одержав запрошення до Мексики. В 1929 - 1931 роках працював під керівництвом Дієго Рівєри над фресками будинку Міністерства охорони здоров'я, Національного і Губернського палаців в Мехіко. На все життя Віктор Михайлович зберіг вдячність до свого вчителя. У Рівєри він пройшов шлях від розтиральника фарб і шпатель до живописця.

Повернувшись до США, В. М. Арнаутів продовжував працювати в монументальному мистецтві: виконав фрески в Поло-Альто (1932); школі ім. Дж. Вашингтона (1936) і Меморіальній башті на честь пожежників – героїв землетрусу 1906 року в Сан-Франціско (1934-1938 рр.). Займався станковим живописом і графікою. Художник організував персональні виставки в Сан-Франціско (1933, 1934, 1935 і 1938), Стоктоні (1936) і Стенфорді (1939). Брав участь в міжнародних художніх виставках.

В 1936 р. В. М. Арнаутів отримав запрошення стати викладачем факультету мистецтва та архітектури Стенфордського університету, де працював до 1961 року і отримав почесне звання „Заслужений професор”.

З 1938 року Арнаутів був членом Комуністичної партії США і активним громадським діячем. В 1941 - 1945 роках В. М. Арнаутів керував „Російсько-американське товариство з надання допомоги Червоній Армії”. Після 1945 року очолював „Російсько-американським товариством”, яке проводило мітинги, розповсюджувало радянську літературу і періодичні видання, влаштовувало виставки.

І все-таки Віктор Михайлович Арнаутів у 1963 році повернувся на Батьківщину, прийняв радянське громадянство і оселився в м. Жданові (Маріуполі). Радянські художники приязно зустріли майстра, він став членом Союзу художників СРСР. В 1964 р. в Києві була організована персональна виставка митця з робіт, які він привіз із США і нових, зроблених вже на Батьківщині. Всього представлено біля 100 творів. Потім аналогічні виставки відбулися у Донецьку, Маріуполі, Горлівці (1965). На виставках художник представляв станковий живопис – „Безробітна мати”, „Сніданок робітника”, „Шахтар”, „Біля моря” та інші, а також графіку, серед якої – ілюстрації до книги Куїна „На барабані”.

В Маріуполі В. Арнаутів здійснив ряд монументальних проєктів: виконав монументальне панно „Підкорення космосу” на Будинку зв'язку (1964, разом з Г. Д. Приходько), мозаїку у школі № 54 (1965). Останню велику роботу – мозаїчне панно „Від скіфів до космосу” для будинку аеровокзалу (разом з В. П. Павлюком) – живописець закінчив у 1970 році.

Помер в 1979 році в Ленінграді. Поховано в м. Маріуполі.

Автобіографічні нариси

Жизнь заново: Автобиограф. очерк / Виктор Арнаутів. – Донецк: Донбасс, 1972. – 112 с.: ил.

Жизнь заново: Автобиограф. очерк / Виктор Арнаутів. – Донецк: Донбасс, 1965. – 78 с.: ил.

Література про життя та діяльність

Енциклопедія сучасної України. - К., 2001. - Т.1: А. - 824 с. - Из змісту: Мирончук А. Арнаутов Віктор Михайлович. - С.656.

Греки на українських теренах: Нариси з етнічної історії: документи, матеріали, карти / НАН України, Ін-т історії; М. Дмитрієнко, В. Литвин, В. Томазов, Л. Яковлева, О. Ясь; вступ. ст. В. Смоля. - К.: Либідь, 2000. - 488 с.: іл. - Из змісту: Арнаутов В. М. - С.155.

Папуш И. Творческая деятельность греков Приазовья. Конец XIX XX вв.: Энцикл. справ. - Мариуполь, 2000. - С.14.

Лейкинд О. Художники Русского Зарубежья. 1917 - 1939: (Биогр. словарь) / О. Л. Лейкинд, К. В. Махров, Д. Я. Северюхин. - СПб: Нотабене, 2000. - 720 с.: ил. - Из содерж.: Арнаутов В.М. - С. 99 - 100.

Мистецтво України: Біогр. довід. - К.: Укр. енциклопедія, 1997. - 699 с. - Из змісту: Арнаутов В. М. - С.26.

Українські радянські художники: Довід. - К.: Мистецтво, 1972. - 564 с. - Из змісту: Арнаутов В. М. - С. 14.

Арнаутов В. [Репродукції. - К.], 1964. - [8] с.: іл.

Арнаутов В. Виставка произведений: [живопись, графика]: Каталог / предисл. Н. Толепоровской. - Жданов, 1965. - 29 с.: ил.

***

Черкаська Г. Фрески в Сан-Франциско, мозаїка в Маріуполі // Запороз. Січ. - 1999. - 27 листоп. - С.7.

Америка без грима: [о персонал. виставке работ В. М. Арнаутова в Києве] // Известия. - 1964. - 1 авг. - С.4.

Андрейченко И. Увидевший два мира // Правда Украины. - 1964. - 4 сент.

"По Мексиці і США": виставка творів В. М. Арнаутова [в Києві] // Рад. культура. - 1964. - 2 серп. - С.4.

Художні виставки 1964 року : [в т. ч. про виставку робіт В. М. Арнаутова в Києві] // Рад. культура. - 1964. - 23 січ. - С.2.

Глуценко М. Правда про Америку : [про персонал. виставку В. М. Арнаутова в Києві] // Рад. культура. - 1964. - 13 серп.

Новицький Д. Америка без гриму: [про персонал. виставку В.М. Арнаутова в Києві] // Літ. Україна. - 1964. - 4 серп. - С.1; 14 серп. - С.2.

Санін Л. Вдали от Родины // Донбасс. - 1964. - №5. - С.108 - 114.

Санін Л. 45 лет разлуки...// Комс. знамя. - 1964. - 26 апр.

Зорін Я. Здрастуй, Вітчизно! // Рад. культура. - 1963. - 31 жовт.

Діхтяр З. Художник знайшов правду // Молодь України. - 1963. - 26 жовт.

***

Арнаутов Віктор Михайлович [Електронний ресурс] : [корот. біогр. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. - Електрон. дані. - Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. - Назва з екрану.

11 – 70 років (1941) В.І. Луньову, запорізькому художнику;

Валерій Іванович Луньов народився у Челябінській області (Росія) в сім'ї офіцера Радянської Армії, з 1949 року сім'я проживає у Запоріжжя.

В юнацькі роки майбутній художник робить спроби отримати технічні спеціальності (3 роки навчався в Харківському авіаційному інституті, 4 – в Запорізькому машинобудівному інститутах), але зрозумів, що це не його покликання.

Хлопець з раних дитячих років полюбає малювати, а з 1967 року займається в художній студії у БК „Металург” (керівник Ф. Ф. Шевченко). Закінчивши художню

студію, Валерій Луньов почав працювати в Запорізьких художньо-виробничих майстернях в якості художника-оформлювача. Згодом був переведений у живописний цех.

З 1985 року художник є членом НСХУ.

Працює в галузі станкового живопису. Головна тема його творів – рідна природа. Милуючись нею, він прагне в своїх творах донести до нас, глядачів, все її багатобарв'я, красу Дніпра і Хортиці, красу дерев і квітучих пагорбів. Про це свідчать і назви деяких картин Валерія Івановича: „Понад синій Славутич”, „Дніпро. Весінній паводок”, „Хортиця. Старі рубежі”, „Старий Дніпро. Осінній вечір”.

Література про життя та діяльність

Луньов Валерій Іванович // Запорізька організація Національної Спілки художників України. 1962 - 2007 – Запоріжжя, 2007. – С.104.

17 – 130 років від дня народження актора і режисера Г.С. Свободіна (1881 - 1971), уродженця с. Дніпровка Вільнянського району;

Свободін Григорій Семенович (справжнє прізвище Перемишлев) народився в с. Дніпровка Вільнянського району 17 листопада 1881 року.

Сценічну діяльність почав з 1901 року. В 1922 році в місті Луганську ним був організований пересувний драматичний колектив – перший російський театр на Україні. Незабаром він отримав назву „Шахтарка Донбасу”, керував театром Григорій Свободін, який у 1932 р. одержав звання заслуженого актора УРСР. У 1927 році московський журнал "Современный театр" відзначив "Шахтарку Донбаса" як "найсерйозніший з російських драматичних театрів України". Дванадцять років трупа мала статус пересувного театру. У 1934 році театр стає стаціонарним і розташовується в Миколаєві (офіційно це задокументовано 3 січня 1935 року).

В 1939-1963 роках Г.С. Свободін працював в Ярославському російському драматичному театрі.

Найвідоміші ролі: Протасов („Живий труп” Л.Толстого); Єгор Буличов („Єгор Буличов та інші” М. Горького) та вистави за п'єсами І. Дніпровського, І. Микитина.

Література про життя та діяльність

Свободін Григорій Семенович // Мистецтво України: Біограф. довід. – К., 1997. - С. 529.

Свободін Григорій Семенович // Митці України: Енцикл. довід. – К., 1992.- С. 519.

***

Свободін Григорій Семенович [Електронний ресурс] : [корот. біограф. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

18 - 90 років (1921) від дня народження Д. О. Міщенко, письменника; уродженця с. Степанівка Перша Приазовського району¹⁴;

19 – 100 років від дня народження Василя А.І. (1911 - 1987), Героя Соціалістичної Праці (ВАТ "Мотор Січ"); уродженця с. Рівнопілля Гуляйпільського району;

¹⁴ Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2001 рік : (Календар і короткі бібліографічні списки) / ЗОУНБ ім. О.М. Горького. – Запоріжжя, 2000. – С.16.

Василега Андрій Іванович народився 19 листопада 1911 року. в с. Успенівка Олександрівського повіту Катеринославської губернії (зараз – Гуляйпільського району Запорізької області) в селянській сім'ї. Згодом родина переїхала до с. Рівнопілля цього ж району. Трудився в колгоспі, але завжди його тягнуло до міста. Після служби у лавах Радянської Армії прийшов працювати промивальником на завод імені Баранова (нині – ВАТ "Мотор Січ"). В 1941 році разом із заводом евакуювався до м. Омськ. У 1948 році повернувся на рідне підприємство і працював слюсарем до виходу на заслужений відпочинок. 22 липня 1966 року Указом Президії Верховної Ради СРСР за видатні заслуги у виконанні плану 1959 – 1965 рр. та створення нової техніки звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордену Леніна та медалі "Серп і молот" присвоєно директору заводу В. І. Омельченку та слюсарю – складальнику А.І. Василезі. В 1970 році Андрія Івановича нагородили медаллю "За доблесну працю на ознаменування 100-річчя В. І. Леніна", а в 1975 році він був удостоєний медалі "30 років Перемоги у Великій Вітчизняній війні".

З листопада 1971 року А. І. Василега перебував на заслуженому відпочинку і брав активну участь у громадській роботі колективу об'єднання.

Помер 31 березня 1987 року.

Література про життя та діяльність

Кушніренко І. Успенівський слід / Кушніренко І. К., Жилінський В. І. – Запоріжжя, 2005. – С.231 – 232.

Кушніренко І. Люди Гуляйпільщини / Кушніренко І. К., Жилінський В. І. – Запоріжжя, 2004. – С.64 – 65.

Голдобин А. Запорожская Аллея Славі – народная святыня. – Днепропетровск, 2002. – С.535.

Лукаш І. Мірило людських чеснот // Запоріз. правда. – 1966. – 23 груд.

***

Василега Андрій Іванович [Електронний ресурс] : [корот. біогр. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

20 - 15 років тому (1996) на базі ЗНУ був створений Науково - дослідний інститут козацтва;

20 – 90 років (1921) Легкоступу Є.І., Герою Соціалістичної Праці (1976), токарю заводу «Іскра» (1962-1976); уродженцю м. Запоріжжя;

26 - 40 років (1971) історичному факультету ЗНУ;

29 – 70 років (1941) Малицькій Л.І., співачці, народній артистці України (1997), солістці Запорізької філармонії (1968); уродженці м. Запоріжжя.

Цього місяця виповнюється:

65 років тому (1946) на базі механічних майстерень Осипенківського порту було засновано завод портового приладдя;

40 років (1971) від дня заснування Мелітопольської ДЮСШ.

ГРУДЕНЬ

4 – 90 років від дня народження М. П. Киценка (1921 - 1982), письменника, краєзнавця¹⁵;

4 - 90 років від дня народження Л. Ю. Шермейстера (1921 – 1995), поета, композитора, почесного громадянина м. Мелітополя;

Леонід Юлійович Шермейстер народився 4 грудня 1921 року в м. Мелітополі. В 1939 році закінчив середню школу і був призваний до лав Червоної Армії. Учасник Великої Вітчизняної війни.

Перший його вірш надруковано в міській газеті в 1937 році – до 100 – річчя з дня смерті О. С. Пушкіна. Першу свою пісню Леонід Юлійович написав 1939 року і присвятив відкриттю в Мелітополі дитячої залізниці.

Після демобілізації навчався в Мелітопольському педінституті (1946–1950 рр.). По закінченні вузу за призначенням працював вчителем російської мови та літератури в Якимівській середній школі. На республіканському огляді сільської самодіяльності в м. Києві хор Якимівського районного будинку культури виконав пісню "У нас в Акимовском районе", написану Леонідом Юлійовичем спеціально з цієї нагоди (він же був хормейстером).

В 1957 році його переводять на роботу в м. Мелітополь. Закоханість у пісню і поезію привела Леоніда Юлійовича до Харківського інституту культури (1967 року він отримав диплом хормейстера). 35 років працював викладачем Мелітопольського училища культури та керівником народної хорової капели "Таврія" Палацу культури ім. Т. Г. Шевченка. Заслужений працівник культури України Леонід Юлійович Шермейстер вніс неоцінений вклад у розвиток культури Мелітополя.

В день смерті Леоніда Шермейстера в листопаді 1995 року загальну біль втрати висловив у своєму вірші мелітопольський поет Віктор Орлов:

Город выгладит невесело:

Черные думы.

Нет Леонида Шермейстера –

Умер.

В жизни не числясь праведником,

Делая дело,

Врос он в свой город памятником,

Как Капелла.

- Чем же он был интересен нам? –

Спросят потомки.

- Тем, что наполнил песнями

Край свой негромкий.

Духовна спадщина митця продовжує жити в піснях, які він залишив по собі. Всі пісні Леоніда Юлійовича – це, насамперед, твори про рідний край, про чудових його трудівників. Цілий ряд творів ("Ты выжил город", "Помни, Таврия", "Течет река Молочная" та ін.) присвячені героям – захисникам і визволителям м. Мелітополя від німецько – фашистських загарбників. Він є творцем концертів – реквіємів до 50 – річчя звільнення Мелітополя.

Леонід Юлійович і сам писав тексти своїх пісень і широко використовував поетичні твори місцевих авторів, таких як Володимир Ломако, Матвій Медведовський, Олег Прищенко та інші. Шермейстером написано порівняно небагато пісень, але майже всі вони виконуються і доставляють радість виконавцям і слухачам своєю простотою, доступністю, щирістю.

¹⁵ Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2001 рік : (Календар і короткі бібліографічні списки) / ЗОУНБ ім. О.М. Горького. – Запоріжжя, 2000. – С.17.

Його пісні виконувалися не лише провідними самодіяльними художніми колективами м. Мелітополя, але й професійними виконавцями, такими як заслужений артист України Анатолій Мінаков, симфонічний оркестр обласної філармонії, заслужений працівник культури України Юлія Чабанова, хорова капела музпедфаку МДПУ тощо.

Леонід Юлійович створив собі пам'ять не з граніту, а з душевних поривів свого доброго серця. Цілком заслужено став почесним громадянином м. Мелітополя.

Твори

Обрус: Антологія творів літераторів Запоріж. краю. – Запоріжжя: Дніпров. металург, 2008. – 600 с. – Из змісту: Шермейстер Л. Природа: [вірш]. – С.554.

Харитонов Е. Парк юности нашей... Кн.1. – 4-е изд., доп. – Мелітополь: Колор Принт, 2007. – 146 с. – Из содерж.: Шермейстер Л. "Ты цвети наш парк и живи..." : [стих.]. – С.1.

Краю мій, Якимівський. – Якимівка, 2003. – 43 с. – Из змісту: У нас в Акимовском районе (сл. и муз. Л. Шермейстера). – С.8 – 10; Ми доярочки – господарочки (сл. та муз. Л. Шермейстера). – С.17 – 18; У моря Азовського (сл. и муз. Л. Шермейстера). – С.19–20;

Де козацька горда слава: Вибрані пісні запоріж. композиторів / Запоріж. обл. від-ня Укр. фонду культури. – Запоріжжя: Константа-і, 1999. – 94 с. – Из змісту: Біля моря Азовського (сл. і муз. Л. Шермейстера, переклад з рос. А. Криворотька). – С.84-88.

Родной Мелітополь, ты славы достоин, мы песни свои посвящаем тебе!: песни Л. Шермейстера о родном крае. – Мелітополь: Гор. типография, 1993. – 50 с. – (50 – летию освобождения Мелітополя от нем. – фашист. захватчиков).

Гнедашев В. Якимівський район на тлі Запорізької області: Іст. – геогр. огляд з метод. порадами. – Мелітополь, 1998. – 96 с.: карти. – Из змісту: У нас в Акимовском районе (сл. и муз. Л. Ю. Шермейстера) : [пісня написана для хору Якимів. район. будинку культури, який виконав її на респ. огляді сіл. самодіяльності в м. Києві]. – С.7 – 8.

Віночок пісень про знатних людей Запоріжжя. – Запоріжжя: Кн. – газет. вид-во, 1960. – 31 с. – Из змісту: Пісня про Героя Соціалістичної Праці Дем'яна Цекова (муз. і сл. Л. Шермейстера, укр. переклад В. Лісняка). – С.15–17.

Збірник пісень та інструментальних творів самодіяльних композиторів Запорізької області / Запоріж. обл. Будинок нар. творчості. – Запоріжжя: Обл. вид-во, 1956. – 79 с. – Из змісту: Пісня про Героя Соціалістичної Праці Дем'яна Цекова (муз. і сл. Л. Шермейстера, укр. переклад В. Лісняка). – С.12; Песня о русской матери (муз. и сл. Л. Шермейстера). – С.47–48.

Вогні Запоріжжя: Літ. – худож. альманах Запоріж. обл. літ. об-ня. – Запоріжжя: Обл. вид-во, 1955. – 135 с. – Из змісту: Шермейстер Л. В школе: (1. Экзамен; 2. У знамени). – С.97-98.

***

Вірші нашого земляка : ["Ночное небо", "Природа", "Вокзал"; в т. ч. біогр. довідка] // Серп і молот. – 1990. – 23 черв.

Встреча с Пушкиным : [стих.] // Запоріж. правда. – 1987. – 10 лют.

Песня о русской матери (сл. и муз. Л. Шермейстера) // Запоріж. правда. – 1983. – 29 трав.

Песня о Советской Конституции (муз. Л. Шермейстера; сл. А. Фесюка) // Запоріж. правда. – 1977. – 28 верес.

На поля, на поля... (муз. Л. Шермейстера; сл. колектив.) // Запоріж. правда. – 1971. – 29 серп.

Песня о русской матери : [стих.] // Запоріж. правда. – 1955. – 3 юля.

Ленин : [стих.] // Запоріж. правда. – 1955. – 28 сент.

У десятиклассников экзамен : [стихи] // Запоріж. правда. – 1953. – 23 мая.

Первый экзамен : [стихи] // Большевик Запоріжжя. – 1952. – 21 мая.

Публіцистика

У ритмі сьогодення : [про хорову капелу Мелітоп. ПК ім. Т. Г. Шевченка] // Соц. культура. – 1973. - №8. – С.32 – 33.

Є в нас мрія / В. Крот, Л. Шермейстер // Индустр. Запоріжжя. – 1964. – 21 лют.

Література про життя та діяльність

Медове місто: До 225-річчя м. Мелітополя: Бібліогр. показ. – Запоріжжя: Тандем, 2009. – 156 с. – (Міста і села Запорізької області. Вип.2). – Из змісту : [Шермейстер Л.Ю.]. – С.110, 118, 132.

Кто есть кто на Мелитопольщине: Информ. – биогр. сб. – Х.: Факт, 2004. – 519 с. – Шермейстер Леонид Юльевич. – С.496.

Шевченкіана Мелітополя: Біографії, інформація, творчість, пошук. – Мелітополь: Видав. будинок ММД, 2003. – 184 с. – Из змісту: Заслужений працівник культури України Леонід Юлійович Шермейстер, поет, письменник, композитор. – С.102 – 103.

Родной Мелитополь, ты славы достоин, мы песни свои посвящаем тебе!: песни Л. Шермейстера о родном крае. – Мелітополь: Гор. типография, 1993. – 50 с. – (50 – летию освобождения Мелітополя от нем. – фашист. захватчиков). – Из содерж.: Костиц П. Судьба и песни. – С.3 – 4.

Шульгін Г. Його пісні – пам'ять про нього // Новий день. – 1996. – 24 груд.

Леонид Юльевич Шермейстер : [некролог] // Новий день. – 1995. – 17 листоп.

Дубровский З. Тернистый путь маэстро // Слово. – 1994. – 19 нояб.

Павлык А. Светлый источник // Индустр. Запорожье. – 1994. – 17 февр.

Костиц П. Судьба и песни // Мелітоп. ведомости. – 1993. – 2 окт.

Харитонов Я. С песней по жизни // Индустр. Запорожье. – 1992. – 18 янв.

5 - 100 років від дня народження Коновалова В. К. (1911 – 1967), Героя Радянського Союзу, контр – адмірала, учасника Великої Вітчизняної війни; уродженця с. Надійне Розівського району;

Народився Володимир Костянтинівич Коновалов 5 грудня 1911 року в с. Надійне Гуляйпільського району Запорізької області. Навчався на робітничому факультеті у м. Донецьк. На службі у військово-морському флоті перебував з 1932 року. Став офіцером, закінчивши в 1936 році військово-морське училище. Учасник Великої Вітчизняної війни з перших днів. Командир гвардійського підводного човна Л-3 Балтійського флоту, капітан 3 рангу Коновалов у 1944–1945 рр. потопив п'ять транспортів, ескадрений міноносець і сторожовий корабель противника. На підходах до ворожих баз поставив 50 мін. Став Героєм Радянського Союзу у липні 1945 року.

Після війни, закінчивши 1950 року Військово-морську академію, контр-адмірал Коновалов В.К. командував з'єднанням підводних човнів, працював у центральному апараті Міністерства оборони СРСР.

Серед численних нагород нашого земляка три ордени Леніна, два ордени Червоного Прапора, орден Ушакова II ст., Вітчизняної війни I ст., Червоної Зірки, тощо.

Помер 29 листопада 1967 року в м. Ленінград.

Література про життя та діяльність

Героев славных имена: 65 – летию Великой Победы посвящается / Н. И. Кузьменко (авт – сост.), В. В. Горбатко, Я. И. Иванов, В. В. Мороко и др. – Запорожье, 2010. – С.117.

Голдобин А. Запорожская Аллея Славы – народная святыня. – Днепропетровск, 2002. – С.302 – 304.

Лукаш І. Велике бачиться на відстані. – Дніпропетровськ, 1998. – С.239 – 248.

Герои Советского Союза: Крат. биограф. словарь. В 2 т. – М., 1987. – Т.1. – С. 715 - 716.

***

Шак В. Гибель транспорта "Гойя": Адмирал из запорож. глубинки, Герой Сов. Союза В. Коновалов причастен к самой крупной в истории человечества морской катастрофе // МИГ. – 2009. – 23 июля(№30). – С.10; 30 июля(№31). – С.13.

***

Коновалов Володимир Костянтинович [Електронний ресурс] : [корот. біограф. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

7 – 110 років від дня народження О. П. Джигурди (1901 - 1986), запорізької письменниці¹⁶,

7 – 80 років (1931) поету, прозаїку, драматургу В. Сіренку, уродженцю с. Новопетрівка Бердянського району;

7 – 45 років від дня народження С. А. Кюрчева (1966 - 1987), воїна – афганця; похований в м. Бердянську;

8 – 90 років від дня народження Я. Г. Пункіна (1921 - 1994), першого олімпійського чемпіона із Запоріжжя та України (греко – римська боротьба);

8 грудня 1921 року народився видатний український борець, чемпіон XV Олімпійських ігор (Хельсінкі, 1952 р.), переможець Всесвітніх фестивалів молоді та студентів в Берліні та Бухаресті, п'ятиразовий чемпіон Радянського Союзу, заслужений майстер спорту СРСР з греко-римської боротьби Яків Григорович Пункін.

Чотирнадцятирічним хлопцем він прийшов у секцію боротьби запорізького міського Будинку спорту до тренера Олексія Фердинандовича Феюта. Уже через два роки Яша став чемпіоном України серед юнаків. А в 1939 році був включений до десятки найкращих спортсменів Запоріжжя.

У квітні 1941 року, коли відбувався черговий призов до лав Робітничо – Селянської Червоної Армії, Яків Пункін став курсантом танкової школи у Волочиську, а вже через два місяці разом з іншими слабо підготовленими юнаками змушений був протистояти відбірним танковим колонам фашистської Німеччини – розпочалася Велика Вітчизняна війна. Під Мінськом Яків потрапив у полон.

Потім були чотири довгих роки принижень, знуцань і постійного очікування смерті в концтаборах. Нарешті, прийшов травень 1945 – го, а разом з ним і визволення, яке принесли військовополоненим табору Меппен, що в Нижній Саксонії, американські війська.

У 1948 році Яків Пункін повернувся до Запоріжжя, а вже наступного року вперше піднявся на найвищу сходинку п'єдесталу пошани чемпіонату СРСР. Йому не було рівних у країні ще кілька сезонів поспіль, а 1951 року він став переможцем турніру за програмою Всесвітнього фестивалю молоді та студентів у Берліні.

¹⁶ Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2001 рік : (Календар і короткі бібліографічні списки) / ЗОУНБ ім. О.М. Горького. – Запоріжжя, 2000. – С.17 - 18.

1952 рік. Радянські спортсмени дебютували на Олімпійських іграх. У складі збірної Радянського Союзу з греко – римської боротьби, у напівлегкій категорії виступав триразовий чемпіон СРСР Яків Пункін. Втім, завзятого суперництва не вийшло. Наш земляк "знищив" своїх опонентів, як писали тих днів зарубіжні газети, і став першим олімпійським чемпіоном серед українських спортсменів. Наступні п'ять десятиліть жодному із запорозьких борців не вдалося досягти такого успіху.

Після олімпійського тріумфу Пункін здобув ще дві золоті та дві бронзові медалі на чемпіонатах СРСР, найвищу нагороду Всесвітнього фестивалю в Будапешті й звання найтехнічнішого борця радянської збірної. Яків Григорович ще не пішов з килима, коли в нього вже з'явилися перші учні. Поєднуючи успішні виступи за збірну команду України з тренерською роботою, він стояв у витоків створення одного з найсильніших колективів запорізької школи боротьби – борцівської секції СК "Металург" заводу "Запоріжсталь".

Олімпійський подвиг колишнього в'язня фашистських таборів, а згодом легенди запорізького спорту Якова Пункіна був відзначений у радянській державі більш ніж скромно – 1957 року його нагородили медаллю "За трудову доблесть". Це була єдина урядова відзнака борця.

Помер 12 жовтня 1994 року, похований на Першотравневому кладовищі. На жаль, у Запоріжжі немає ані вулиці, яка б носила ім'я першого українського олімпійського чемпіона, ані меморіальної дошки на будинку, де довгі роки він мешкав. Між іншим, будинок цей знаходиться на вулиці, яка називалася Спортивною, а кілька років тому їй було присвоєно ім'я... Валерія Лобановського.

Запорізька міська федерація греко – римської боротьби спільно з управлінням з питань фізичної культури і спорту Запорізької міської ради заснували пам'ятну медаль імені Якова Пункіна, якою будуть нагороджуватися борці, тренери й меценати цього виду спорту за вагомий внесок у його розвиток і популяризацію.

Література про життя та діяльність

Смирнов В. Борцовская "кухня": 50 меню. – Запорожье: Дикое Поле, 2007. – 232 с. – Из содерж.: Греко – римское меню на 24 июля 2002 года : [Я. Пункин]. – С.35-37.

Запорожье и запорожцы / Н. Кузьменко, Н. Михайлов. – Запорожье: Тандем – У, 2005. – 336 с.: ил. – Из содерж.: Запорожцы – чемпионы мирового уровня : [в т. ч. Я. Пункин]. – С.296.

Запорожсталь. Симфония металла. – Запорожье: Тандем-У, 2003. – 448 с. – Из содерж.: Спортивная гордость комбината : [в т. ч. о Я. Пункине]. – С.360.

Рубахин Э. Яков Пункин – король суплеса: Истории спортивные – веселые и криминальные. – Запорожье: Запоріжжя, 1997. – 68 с.

Їх водила молодість: Худож. – докум. оповіді. – Дніпропетровськ: Промінь, 1988. – 230 с. – Из змісту: Півненко А. Себе перебороти. – С.68 – 80.

Асаев В. Им покорялся Олимп. – Днепропетровск: Промінь, 1980. – 144 с. – Из содерж.: [Я. Пункин]. – С.6-9.

Звезды спорта: Справ. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Физкультура и спорт, 1979. – 429 с. – Из содерж.: [Я. Пункин]. – С.283.

Олімпійці з України. – К.: Молодь, 1972. – 136 с. – Из змісту: Яків Пункін. – С.13-15.

***

Смирнов В. Яков Пункин: через концлагерь – к олимпийскому золоту // МИГ. – 2007. – 18 окт. (№42). – С.49.

Копелювич А. Неперевершений // Запоріж. правда. – 2006. – 9 груд. (№186). – С.4.

Смирнов В. Першопрохідник олімпійців // Днепров. металург. – 2002. – 11 янв. – С.7; Запоріж. правда. – 2001. – 6 груд. – С.12.

Хельсинки. 1952 год: Олимпийский триумф Якова Пункина // Запорожье спортивное. – 1998. – 23 окт. – С.3. – (Из истории запорож. греко – римской борьбы).

Навечно в истории запорожского спорта // Индустр. Запорожье. – 1997. – 11 нояб.
Смирнов В. Памяти олимпийского чемпиона // Индустр. Запорожье. – 1996. – 18 янв.
Карабанов В. Наш первый чемпион // Запороз. Січ. – 1995. – 20 трав.
Памяти Якова Пункина : [12 окт. 1994 г. в возрасте 73 лет умер наш земляк Я. Пункин] // Евр. вести. – 1994. - №19 – 20 (окт.). – С.7.
Яков Григорьевич Пункин: [некролог] // Индустр. Запорожье. – 1994. – 15 окт.
Рубахин Э. Прерванная схватка // Индустр. Запорожье. - 1993. – 20 марта.
Костенко И. Спасибо, учитель // Индустр. Запорожье. – 1991. – 12 дек.
Карабанов В. Первый чемпион: [Я. Пункину – 60 лет] // Индустр. Запорожье. – 1981. – 9 дек.
Півненко А. На килим викликається...: (Штрихи до портрета перш. олімп. чемпіона України Я. Пункіна) // Знання та праця. – 1980. - №7. – С.6-7.
Півненко А. Чемпіон // Комсомолец Запоріжжя. – 1980. – 19 лип.

Шкарбан В. Не угаснет никогда... - Запорожье: Дикое Поле, 2009. – 176 с. : ил. – Из содерж. : Якову Пункину : [эпиграмма]. – С.166.

12 - 60 років (1951) Ф. П. Конюхову, мандрівнику; уродженцю с. Чкалове Приазовського району;

Конюхов Федір Пилипович народився в с. Чкалове Приазовського району. Післявоєнний жалюгідний побут зовсім не заважав польоту дитячої фантазії. Навпаки, хотілося побачити весь світ – величезний і прекрасний. Причому побачити по – своєму, відобразивши побачене в барвистих образах. Тому в юності Федір встиг закінчити художню школу в білоруському м. Бобруйськ і дві мореходки – в Одесі і Ленінграді. Удосконалюватися в живопису Федору довелося в Парижі: допоміг академік Церетелі.

Великий вплив на виховання майбутнього мандрівника мав дід Михайло – бойовий морський офіцер, який над усе ставив віру в Бога і служіння Вітчизні. Саме від нього маленький Федя отримав перші уроки мужності і віри. Дарований дідом натільний хрест Ф. П. Конюхов носить з дитинства, хоча і зростав в атеїстичному середовищі.

У свої 15 років він на рибальському човні перетнув Азовське море. На сьогодні Ф. Конюхов побував більш ніж у 110 країнах світу. Федору Пилиповичу підвладна не лише водна стихія, але і гори, а також піщані і снігові пустелі. Він досить відомий художник, тож кожна з його подорожей – це, так би мовити, ще і "виїзд на етюди". До того ж він член Спілки письменників Росії (2004), Національний Герой Росії (2007), на власні кошти будує православні храми. В 2009 році став почесним мешканцем смт. Кирилівка (Якимівський район).

Федір Пилипович має п'ятеро дітей: четверо синів і донька. Його дружина – доктор наук, працює в Академії правосуддя Росії. Всі вони живуть в Москві. Всі, окрім голови сім'ї, який по року – півтора перебуває у від'їзді. Попри величезну зайнятість щороку прагне відвідати свою малу батьківщину (свого часу батьки перебралися до с. Атманай Якимівського району).

В 2010 році він вирішив присвятити своє життя служінню Богові і прийняв сан священника в Запорізькій єпархії.

Література про життя та діяльність

Шиханов Р. Кто є хто на Запоріжжі. 2008 рік: Біогр. довід. / Руслан Шиханов. – Запоріжжя, 2009. – С.88.

Земне тяжіння: Літ. зб. – Запоріжжя: Дике Поле, 2003. – 200 с. – (До 80 – річчя Приазов. р-ну). – Из змісту: Конюхов Ф. П. : [краткая биограф. справка]; Основные экспедиции; Восхождения : (В рамках программы "Семь вершин мира"); Жизненные вехи Федора Конюхова. – С.63 – 66; Конюхов Ф. Художник в океане; Дневники. Рисунки.

Эскизы; Любящий ее любит мир (Посвящается жене Ирине) : [лит. зарисовки]. – С. 66 – 75; Конюхова И. Я всегда тоскую по нему. – С.70 – 71.

Харенберг Б. Хроника человечества. – М.: Большая энциклопедия, 1996. – 1200 с.: ил. – Из содерж.: В одиночку к Южному полюсу: [Ф. Конюхов]. – С.1156.

***

Федор Конюхов стал отцом Федором : [возведен в диакон. сан в Свято – Покров. кафедрал. соборе в г. Запорожье 22 мая с. г.] // Индустр. Запорожье. – 2010. - 27 мая (№76). – С.4.

Тихомиров В. Кругосветный путешественник: Ф. Конюхов принял сан, и теперь везде, куда заносит его судьба, он ставит часовни и закладывает храмы // Огонек. – 2010. - №28. – С.30-21.

Егорова И. Федор Конюхов: "Я 40 лет путешествовал, как Моисей по пустыне, а теперь вернулся в лоно церкви": [в т. ч. о предполагаемом строительстве храма в честь Св. праведного Федора Ушакова в г. Запорожье] // Индустр. Запорожье. – 2010. – 5 июня (№82). – С.9.

Федор Конюхов – почетный житель Кирилловки : [Кирилловский поссовет принял решение о присвоении всемирно известному путешественнику звания почетного жителя поселка: Акимов. р-н] // Кирилловка. – 2009. - №4. – С.1, 9.

Григор`ева В. Жив відважний капітан // Червоний промінь. – 2009. – 23, 26 верес. – С.3.

Гаев Ю. "Ты, наверно, самый грешный? 16 человек шло, а клещ укусил только тебя": Интервью со знаменит. путешественником / Ю. Гаев, А. Мазурова // Факты. – 2009. – 15 авг.

Конюхов Ф. "Каждый раз прошу Бога увеличить лимит риска" / записала Е. Токарчук // Сегодня. – 2009. – 27 авг.

Багнюк А. Яхтою навколо Антарктиди // Уряд. кур`єр. – 2008. – 2 лют.

Лаврик И. Конюховы в "МВ", а также на терпеньевских источниках, Каменной Могиле, в Мирном и Атмане // Мелитоп. ведомости. – 2008. – 16 июля (№29). – С.12-13.

Федор Конюхов посетил Запорожье [и встретился с журналистами] // Запороз. Січ. – 2008. – 7 серп. (№149-151). – С.3.

Федор Конюхов – Национальный Герой России // Белая стрела. – 2007. – 14 июня. – С.5.

Капитан дальнего плавания: [Ф. Конюхов и его семья] // Домашний очаг. – 2006. - №11. – С.172 - 174.

Тимофеев Л. Федор Конюхов: "Если человек идет за славой – он никогда не придет к успеху, если идет за деньгами – никогда не накопит их" // Приазов. новь. – 2006. – 1 июля. – С.2-3.

Федор Конюхов завершил кругосветку // МИГ по выходным. – 2005. – 10 июня. – С.2.

Шак В. Федор Конюхов – в Индийском океане // МИГ. – 2005. – 20 янв. – С.7.

Багнюк А. Жінка на кораблі приносить удачу: Упродовж 5 тижнів Федір та Ірина Конюхови напівзруйнованою яхтою долали Атлантичний океан // Україна молода. – 2004. – 8 квіт.

Знаменитый путешественник Федор Конюхов стал профессиональным писателем : [принят в Союз писателей России] // Надежда. – 2004. – 27 авг. – С.8.

Федір Конюхов – почесний академік РАМ // Дем. Україна. – 2004. – 10 груд.

Васильев В. Федор Конюхов: о суетном и вечном // Спортив. жизнь России. – 2003. - №312. – С.40-43.

Багнюк А. На веслах через океан – шлях Конюхова до "Хроніки людства" // Україна молода. – 2002. – 5 листоп.

Конюхов Ф. "Я все хочу порвать с поиском приключений...": [в арт – галерее "Эос" (г. Запорожье) проходила выставка его фоторабот] // Запороз. Січ. – 2002. – 7 берез. – С.16.

Благодійництво

Куперман Ю. Православний крест установлен на мысе Горн // *Наdejда*. – 2010. – 16 апр. (№16). – С.1.

Манько М. Федір Конюхов збудує пам'ятник – маяк : [в с. Степок Якимів. р - ну] // *Голос України*. – 2009. – 9 груд. (№233).

Клименко О. Федор Конюхов построи в городе храм – корабль : [г. Запорожье] // *Комс. правда в Украине (Запорож. вып.)*. – 2009. – 1 сент. (№190).

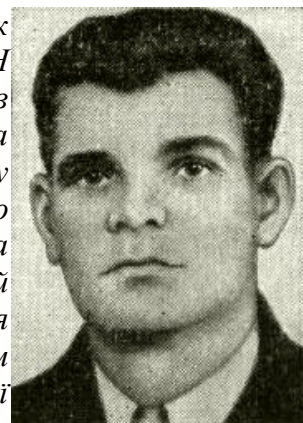
***

Конюхов Федір Пилипович *Електронний ресурс* : [корот. біогр. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

14 – 5 років (2006) від дня заснування в м. Запоріжжі музею О.Цфасмана, композитора, диригента, піаніста; уродженця м. Олександрівська;

17 – 100 років від дня народження П. І. Матюхи (1911 - 1980), Героя Радянського Союзу; уродженця м. Токмак;

Матюх Павло Іванович народився 17 грудня 1911 року в м. Токмак Запорізької області в селянській родині. Після закінчення ФЗН працював слюсарем на заводі «Червоний прогрес». В армії служив з 1933 року. З перших днів Великої Вітчизняної війни потрапив на фронт. Воював на Західному, Південному і 4-му Українському фронтах. Старшина, помічник командира взводу 366-го стрілецького полку 260-ї стрілецької дивізії наприкінці жовтня 1943 року у боях на підступах до м. Мелітополь замінив пораненого командира взводу й організував захоплення та утримання цегельного заводу, що знаходився на околиці міста. За проявлені при цьому мужність і героїзм удостоєний звання Героя Радянського Союзу. Після демобілізації повернувся в рідне місто, де працював в райспоживспілці, потім у будуправлінні. Нагороджений орденами Леніна, Червоної Зірки, медалями.

Помер 9 серпня 1980 року.

Література про життя та діяльність

Героев славных имена: 65 – летию Великой Победы посвящается / Н. И. Кузьменко (авт – сост.), В. В. Горбатко, Я. И. Иванов, В. В. Мороко и др. – Запорожье, 2010. – С.99, 124.

Лукаш І. Велике бачиться на відстані: Докум. повісті, нариси. – Дніпропетровськ, 1998. – С.798 – 802.

Куперман В. На берегах Молочної: Нариси про Героїв Рад. Союзу. (Вип.ІІ) / Куперман В., Мохов М. – Мелітополь, 1994. – С.59 – 60.

Герои Советского Союза: Крат. биограф. словарь. В 2 т. – М., 1988. – Т.ІІ. – С.57.

Андреев С. Совершенное ими бессмертно. – М., 1986. – С.186.

Лукаш І. Солдаты славы не искали. – Днепропетровск, 1984. – С.184 – 189.

Подвигом славны твои земляки. – Запорожье, 1962. – С.188 – 190.

***

Пальоха В. Подвиг Павла Матюха: [його ім'ям названо вулицю в Токмаці] // *Кіровоць*. – 1995. – 4 трав.

Киян М. Пам'ять // *Ком. шляхом*. – 1984. – 31 лип.

Сосна М. Пам'ятний триповерховий будинок // *Запоріж. правда*. – 1984. – 7 верес.

Матюх Павло Іванович : [некролог] // Ком. шляхом. – 1980. – 12 серп.
Солодянников В. Если отец герой // Индустр. Запорожье. – 1975. – 9 мая.

***

Матюх Павло Іванович Електронний ресурс] : [корот. біограф. довідка] // Проект "Славетні запорожці" : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://sites.znu.edu.ua/slavetni_zp. – Назва з екрану.

17- 15 років (1996) від дня заснування добровільної громадської організації міського товариства „Запоріжжя - Оберхаузен”;

22 – 75 років (1936) Харловій В. Г., майстрині народного мистецтва, члену Національної Спілки майстрів народного мистецтва; заслуженій вчительці України; уродженці с. Успенівка Гуляйпільського району¹⁷;

22 – 60 років (1951) від дня заснування ВО "Радіоприлад" (м. Запоріжжя);

Підприємство „Радіоприлад” створено 22 грудня 1951 року. Використання найсучасніших технологій з самого початку дало можливість виготовляти наукоємну апаратуру. За 20 років воно перетворилося на гіганта радіоелектронної промисловості, якому було під силу виробництво систем зв'язку спеціального і промислово-технічного призначення в діапазонах коротких і ультракоротких хвиль. Практично всі види збройних сил використовують апаратуру, виготовлену в Запоріжжя.

Сьогодні розроблена і виготовляється сучасна телекомунікаційна апаратура, спеціальна продукція, товари широкого вжитку. Завдяки цьому нарощуються темпи інтеграції заводу у вітчизняний та міжнародний ринки засобів зв'язку.

Серед постійних партнерів – споживачів цієї техніки – не тільки підприємства України і країн СНД, а і багато партнерів більш ніж у 20 країнах світу. Виробнича діяльність заводу визнана й гідно оцінена Європейським Економічним Союзом. „Радіоприладу” як підприємству, яке відзначилося обсягами виробництва, рівнем технологій та розширенням ринків збуту вручено знак „Євроринок – 93”, а в кінці 2003 року – найпрестижнішу нагороду – Віденський кубок „Підприємство XXI століття” у номінації „Високий експортний рівень і якість виготовлюваної продукції”.

Література

ЗДП „Радіоприлад” // Запорізька область: Ілюстр. енци. – Запоріжжя, 2004. – Т. 2. – С. 234-235.

Крохмаль В. Запорожское государственное предприятие "Радиоприбор". Ч. II: Отделы, службы, цехи. – Запорожье: Полиграф, 2001. – 132 с. – (50 лет: 1951 - 2001).

Потенціал. Запорізький обласний Союз промисловців і підприємців. – Запоріжжя, 2000. – С. 44.

***

Горобец П. "Неизвестная Хортица" : [пистолет "Хортица", созданный в КБ стрелков. оружия ПО "Радиоприбор"] / П. Горобец, М. Королев // Оружие и охота. – 2010. - №3. – С.48-51.

"Радіоприладу" потрібна політична або державна підтримка, щоб не стати банкрутом // Запороз. Січ. – 2009. – 21 лип.(№134). – С.4.

„Радиоприбор” – перспективное, современное предприятие, идущее в ногу со временем // Мрія. – 2003. – 25 дек. (№ 52). – С. 20-21.

¹⁷ Знаменні та пам'ятні дати Запоріжжя на 2006 рік : (Календар і короткі бібліографічні списки) / ЗОУНБ ім. О.М. Горького. – Запоріжжя, 2005. – С.40-42.

Иванов С.А. Энергосбережение: мировоззрение и практика : [в т.ч. о реализации программы энергосбережения на ПО „Радиоприбор”] // Ориентир. – 1997. - №1(январь). - С. 20-21.

25 – 80 років (1931) запорізькому художнику та скульптору В. К. Дубиніну;

Дубинін Владлен Костянтинівич – скульптор, графік і живописець. Народився 25 грудня 1931 року в м. Запоріжжя. Закінчив Харківський художньо – промисловий інститут (1961). Працював на Запорізькому художньо-виробничому комбінаті (1961 - 2004). Член НСХУ (1965).

Учасник обласних, республіканських та всесоюзних мистецьких виставок від 1961 року. Перша персональна виставка відбулася в Запоріжжі у 1977 році. Створює скульптурні портрети, фігури, композиції (пам'ятники – "Запорозькі козаки в дозорі"; воїнам-інтернаціоналістам, загиблим в Афганістані; Н.І. Махну та ін.); виконує ілюстрації до книжок, зокрема "Хліб від зайця" (Запоріжжя, 1962), комедії Л. Юхвіда "Весілля в Малинівці. Чудесний край. Голуба фортеця" (Х., 1954).

Література про життя та діяльність

Енциклопедія сучасної України. Т.8: Дл-Дя; Додаток: А-Г. – К., 2008. – С.465
Запорізька організація Національної Спільки художників України. 1962-2007. – Запоріжжя, 2007. – С.50-51.

Памятники истории и культуры Запорожской области: Науч. - вспом. библиогр. указ. – Запорожье, 1985. – С.7, 8, 11, 44, 47, 50, 76, 108, 126, 157.

Дубинін В. К. Персональна художня виставка: Каталог. – Запоріжжя, 1977. – 9 с.

***

Дубинин В. "Должен оставаться смысл" : [беседа со скульптором; записала С. Фадеева] // Портмоне. – 2009. – 28 июля (№16). – С.1, 6-7.

Ненадова Т. Лучший атаман в украинской истории или ...? : [в т. ч. о памятнике Н. Махно в Гуляйполе (скульптор В. Дубинин)] // Портмоне. – 2009. – 8 сент. (№19). – С.7.

Черненко Й. Слід у житті // Індустр. Запоріжжя. – 1964. – 18 січ.

26 – 75 років (1936) Л. Кульбак, поетеси; уродженці с. Іванівка Пологівського району;

Кульбак (Володіна) Лідія Андріївна - українська поетеса. Народилася 29 грудня 1936 року в селі Новофедорівка Пологівського району Запорізької області в родині коваля. Закінчила Кримський інститут у 1958 році (м. Сімферополь). Працювала в редакціях газет, у видавництвах "Дніпро", "Радянський письменник"(з 1991 – "Український письменник"). Поетеса на перших же кроках в літературі була помічена і відзначена П.Тичиною.

У поетичних збірках "Я солдата люблю", "Свято серця", "Троянда Турайди", "Зоря" переважає громадянська лірика, вірші про людей небуденної вдачі. Чимало творів присвячено морально-етичним та екологічним проблемам. В середині 80-х років Лідію Андріївну захопила стихія вільного вірша : "Дива кольорові", "Скульптор на риштованні", "Хроніка великої Вітчизни" . Потім, 10 років творчої самотності, зумовленими родинними і суспільними обставинами. Поетеса не тільки не публікувалася, але й не писала. Нові вірші Кульбак - віддзеркалення реального хаосу, який з усіх боків обступив поетесу в сучасному житті. Окремі поезії Лідії Кульбак перекладено російською, угорською мовами. Член Спільки письменників СРСР з 1969 року.

Твори

Крилаті гості : [поезії] / Лідія Кульбак // Літ. Україна. – 2009. – 15 жовт. (№ 34). – С.4

"...Та ось нарешті, йдуть" : [поезії] / Лідія Кульбак // Літ. Україна. – 2006. – 14 верес. (№35). – С.5.

Поетеса з керованого хаосу : [вірші] / Лідія Кульбак; передмова П. Осадчука // Літ. Україна. – 2004. – 23 верес. (№37). – С.5.

Вогні Запоріжжя: Літ. – худож. альманах Запоріж. обл. літ. об-ня. – Запоріжжя: Обл. вид-во, 1957. – 200 с. – Із змісту: Кульбак Л. Де колись збирали ми колосся. – С.153 – 154.

Пісня про ланку Марії Таран (муз. І. Тараненко; сл. В. Кульбак) // Червоне Запоріжжя. – 1956. – 9 груд.

Література про життя та діяльність

Осадчук П. : [корот. біогр. довідка] // Літ. Україна. – 2009. – 15 жовт. (№34). – С.4.

29 – 50 років тому (1961) введено в експлуатацію готель "Дніпро" (м. Запоріжжя);

31 – 60 років (1951) Запорізькому масложиркомбінату.

Цього місяця виповнюється:

90 років (1921) Запорізькому обласному краєзнавчому музею;

Перші кроки у напрямку створення у Запоріжжі краєзнавчого музею зробила створена у травні 1921 року екскурсійно–музейно–виставкова секція при Губполітпросвіті.

Історія становлення і розвитку Запорізького обласного краєзнавчого музею була тривалою, тяжкою, наповненою драматичними, а іноді трагічними подіями.

Очоловав її тоді відомий краєзнавець, археолог, етнограф, фольклорист Яків Павлович Новицький. А вже в грудні 1921 року музей (розмістився у приміщенні Народного дому) почав діяти як самостійний заклад. Завідування ним було доручено Я. П. Новицькому. Саме він розпочав формування музейних колекцій. 15 червня 1923 року відкривається перша музейна експозиція в новому приміщенні у Центральному робітничому клубі. Після смерті Я.П. Новицького (травень 1925 року) активна діяльність музею на деякий час призупиняється.

З початком будівництва Дніпровської ГЕС була висунута пропозиція про створення Музею Дніпробуду. З самого початку цей музей формувався як краєзнавчий, тому в січні 1930 року було визнано доцільним об'єднати його із уже існуючим Запорізьким краєзнавчим музеєм.

З кінця 1930 року музей очолив відомий в Україні краєзнавець, літератор, художник М. Г. Філянський. Унаслідок діяльної роботи музейного колективу за короткий час були зібрані величезні колекції з історії та природи краю. До першотравневого свята 1932 року музей підготував першу виставку, а в травні 1936 року відкрив стаціонарну експозицію. Н.Г. Філянський мріяв зробити музей найкращим в Україні, але цим планам не судилося збутися. Восени 1937 року ряд співробітників закладу на чолі з директором були репресовані.

Велика Вітчизняна війна вписала в історію музею ще одну сумну сторінку: музейні колекції були повністю втрачені. Випадково збереглися лише дві гармати першої половини XVIII ст.

Після звільнення краю від фашистів музей відродився заново і почав роботу 20 січня 1944 року. З 1977 року він розташований в одній з найкращих будівель Запоріжжя – колишній земській управі, побудованій у 1913 – 1915 роках, пам'ятці архітектури. Сьогодні фонди музею налічують понад 100 тисяч одиниць. Він має одну з найбагатших

археологічних колекцій в Україні, досить численні нумізматичну та етнографічну колекції, колекції знаків, плакатів, зброї, предметів побуту мешканців краю. Щорічно музей проводить значну науково-дослідну роботу з вивчення історії та природи краю. Її наслідки втілюються в експозиціях та виставках, статтях в наукових та науково-популярних виданнях, в екскурсіях.

У 22 залах розміщено експозиції відділів природи, археології та історії, стаціонарні виставки з фондів музею. Виставкові зали музею не бувають порожніми, там влаштовуються виставки з фондів провідних музеїв України, а також близького та далекого зарубіжжя.

З 2001 року музей видає науково-теоретичний щорічник «Музейний вісник».

В обласному краєзнавчому музеї працюють високопрофесійні, віддані своїй справі спеціалісти на чолі з директором – доктором історичних наук, професором Г.І. Шаповаловим.

Література

Шаповалов Г. Запорізький обласний краєзнавчий музей // Україна туристична: Регіони, райони та міста. Провідні підприємства. Особистості. – К., 2008. – Кн. 3. – С.124.

Маньковська Р. Запорізький обласний краєзнавчий музей // Енциклопедія історії України. – К., 2005. – Т.3: Е – Й. – С.270.

Обласний краєзнавчий музей // Запорізька пектораль: Культура і мистецтво Запорізького краю. - Запоріжжя, 2003.- С. 44-45.

Архипова Л. Запорожскому областному краеведческому музею – 75 лет / Любовь Архипова // Древности степного Причерноморья и Крыма. - Запорожье, 1997. - Вып. VI. - С.3-4.

Стрелец С. Где была власть – теперь музей / Сергей Стрелец // Запорож. Січ. - 2008. - 7 лют. - С.12-13.

Музей в серебре и злате : [85-летие музея] // МИГ. - 2006. - 21 дек.(№51). - С.51.

Архипова Л. Запорожский областной краеведческий музей: прошлое и настоящее / Любовь Архипова // Музейний вісник. - 2001. - №1. - С.4-8.

45 років (1966) від дня заснування обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури;

40 років тому (1971) в м. Запоріжжі введено в експлуатацію Палац урочистих подій;

35 років тому (1976) введено в експлуатацію адміністративну будівлю Будинку Рад.

Відомості про авторів

Башкатова Ольга Павлівна – директор КЗ "Запорізька обласна бібліотека для дітей "Юний читач";

Бичева Ірина Миколаївна – завідувачка сектором інформації з культури та мистецтва відділу мистецтв КЗ "Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького";

Варяник Олег Валерійович – заступник директора з наукової роботи Василівського державного історико – архітектурного музею – заповідника "Садиба Попова", кандидат історичних наук;

Вілінов Юрій Аркадійович – краєзнавець;

Голдобін Анатолій Іванович – дослідник історії Запоріжжя;

Грабко Алла Іванівна – бібліотекар I категорії відділу технічної літератури КЗ "Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького";

Дмитренко Наталія Іванівна – завідувачка наукової бібліотеки Запорізької державної сільськогосподарської дослідної станції УААН;

Заставна Олена Олексіївна – завідувачка сектором періодичних видань відділу читальних залів документів з гуманітарних наук КЗ "Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького";

Зєвахін Леонід Георгійович - колишній головний зоотехнік Запоріжоблбджілопрому;

Іванченко Віталій Олександрович – голова Запорізького товариства геральдистів;

Ігнатєва Наталія Миколаївна – керівник літературно – драматургічної частини Запорізького академічного обласного українського музично – драматичного театру ім. В. Г. Магара;

Костіна Любов Антонівна – бібліотекар відділу мистецтв КЗ "Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького";

Кралєв Петро Іванович – краєзнавець; 1980 – 1986 рр. – голова виконкому Біленьківської сільради; 1978 – 1980, 1986 – 1989 рр. – вчитель історії Лисогірської школи Запорізького району;

Маркова Лариса Володимирівна – бібліотекар I категорії відділу природничої та сільськогосподарської літератури КЗ "Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького";

Марченко Олександр Олександрович – мисливствознавець – іхтіолог Запорізької обласної організації Українського товариства мисливців та рибалок;

Мачулян Оксана Валеріївна – бібліотекар I категорії відділу читальних залів документів з гуманітарних наук КЗ "Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького";

Нагорна Ганна Миколаївна – завідувачка відділом краєзнавства КЗ "Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького";

Пачєв Сергій Іванович – докторант ЗНУ;

Рибалко Наталія Іосифівна – бібліотекар I категорії відділу читальних залів документів з гуманітарних наук КЗ "Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького";

Романів Наталія Василівна – бібліограф I категорії відділу краєзнавства КЗ "Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького";

Савкіна Олена Андріївна – завідувачка відділом мистецтв КЗ «Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького»;

Стадніченко Ольга Олександрівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри українознавства ЗНУ;

Степаненко Інна Павлівна – директор КЗ "Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького", заслужений працівник культури України;

Текуч Віктор Миколайович – директор рекламного агенства та видавництва "АА Тандем";

Тимочко Галина Григорівна – головний бібліотекар відділу читальних залів документів з гуманітарних наук КЗ "Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького";

Шершньова Ірина Володимирівна – головний бібліограф відділу краєзнавства КЗ "Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека імені О. М. Горького";

Шиханов Руслан Борисович – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин ЗНУ.

Іменний покажчик

А

Адельберг Л. – (16-18)
Акінфієв І. – (67-69)
Алексеев Д. - 37
Алексеев И. - 13
Анардович Ф. – (15)
Андреев А. - 63
Андреев С. - 157
Андрейченко И. - 140
Алчевські – (100)
Анголенко О. – (113)
Анохин В. - 97
Антипенко М. – (153)
Апкарян А. – (127)
Аренський А. – (42)
Арнаутов В. – (138-141)
Аронова Р. – 71
Архипова Л. – 162
Асаєв В. – 152
Арська Т. – 124
Артозєєв Г. – (120)
Атаманчук И. – 129
Афанасьєв В. – 101

Б

Бабенко В. – 57
Бабченко О. – (113)
Багнюк Л. – 82, 155, 156
Багрянов – 123
Баєв В. – 81
Бажал И. – 99
Бакум Ю. – 40
Балкарій І. – (15)
Баллер (див.: Бальцер А.)
Баш Я. – (112), 123
Башкатов О. – (47)
Безбородов А. – 92
Бей Е. – 73
Беклемішев В. – (100-101)
Белік В. – (70-71)
Беліков С. – (43)
Белінський В. – (15)

Белов В. – 27
Бельгард А. -69
Беляева Л. – 11, 93
Бережна Н. – (122-124)
Березенко О. – 35
Бернардацці А. – (139)
Бернштейн М. – (28-29)
Беспалов А. – (44)
Бетховен Л. – (127)
Биковський Є. – (13)
Билим В. – (13)
Быстрова В. – 136
Бистряков В. – (128)
Білан П. – (90)
Білаш О. – (33)
Білобаченко І. – 82
Бічук І. – (16)- (128)
Блізняков Н. – 41
Богданович Г. – 101
Боева Н. – (128)
Божич С. – (128)
Бойко В. – (32)
Болгарин Л. – (37)
Болденков С. – 82
Большеменник П. – (19)
Бондаренко В. – 27
Бондаренко Г. – (25)
Борисенко І. – 57
Боровик М. – (113)
Боровський М. – (73)
Боткін С. – (100)
Ботнер Ю. – 28
Ботушанська Д. – (15)
Брамс І. – (127)
Бродський А. – (8), (9)
Брюсов В. – (42)
Будьонний С. – (125)
Бунін І. – (8)
Бурбовський О. – 40, 123
Бут Т. – (19)
Бучек Е. – 96

В

Вагнер Р. – (127)
Василевська (Березіна) Л., літ. Псевдонім – Дніпрова Чайка – 124
Валентинова Л. – 74
Вардидзев В. – 46
Варяник О. – 4
Василега А. – (142-143)
Василенко А. – (129-134)
Василенко Д. – (130)

Василенко І. – (130)
Василенко О. – (129), (130)
Васильев В. – 156
Васильев С. – 33
Васютинский Н. – 107
Вебер К. – (127)
Вербицкая Н. – 53
Верьовка (Піщанська) Л. – (33-36)
Вершина А. – (129)
Винклер П., фон – 93
Виноградчий В. – (58)
Вишневецький Д. – (4), (39)
Вівчарик М. – (150)
Вілінов Ю. – (17), 18
Вілінови, брати – (15)
Вільний В. – 138
Вільямс Т. – 39
Вовк П. – (130)
Вовчок М. – (28)
Водениктов І. – (80), (81)
Войнов А. – (89)
Волков М. – (115)
Волкових Т. – (19)
Волова Л. – 10
Воловик В. – (52), (53), (107-110)
Володарський М. – (66)
Володіна Л. (див.: Кульбак Л.)
Волох А. – 65
Воробйов І. – (13), (19)
Ворона В. – (32)

Г

Гаврилов В. – 133
Гаврош О. - 99
Гаджилова Ю. – 20
Гаев Ю. – 155
Гайдабура В. – 124
Галушка К. – 150
Гамашов Г. – (113)
Гарькавая Т. - 49
Гейне Г. – (42)
Герман В. – (58)
Гілельс Е. – (127)
Гінзбург Л. – (127)
Гладков А. – (45)
Глазунов О. – (127)
Глазьєв С. – (26-28)
Глінка М. – (42)
Глобачев М. – 28
Глущенко М. – 141
Гнаровська В. – (20)

Гнедаш В. – (127)
Гнедашев В. – 71, 146
Гойтінген – Гюне О. - (6)
Голдобін А. – 63, 71, 91, 127, 148
Голіцин О. – (50), (92)
Голованів О. – 96
Голубкова Т. – 57
Гольштейн Г. – (44), (45)
Гомон М. – 29, 157
Гончар О. – (47)
Гончаренко О. – (15), 31, 85
Гоппе О. – (44)
Горбань О. – (15)
Горбатко В. – 14, 62, 71, 75, 76, 86, 102, 126, 148, 156
Гордійчук М. – (42), 43
Горлач Г. – (30-32)
Горобец П. – 158
Горская А. – 40
Горький М. – (125), (142)
Горшковський В. – 53
Грабчилев А. – (89)
Грабчилев П. – (89)
Гресик І. – (77-78)
Гречило А. – 93
Гречко Г. – (67)
Грибоедов О. – (100)
Гривцова О. – 90, 120, 129
Григор`єв І. – (54), (133)
Григор`єв С. – (132)
Григор`єва В. – 155
Гриценко Т. – 20
Громова У. – (123)
Губа В. – (128)
Гудкова Т. – 11
Гутман Н. – (127)
Гюне О. (див.: Гойтінген – Гюне О.)

Д

Данілов В. – (127)
Данілов О. – (49)
Давидюк Д. – 55, 99
Денисенко В. – (86)
Джеджула Ю. – 94
Джигурда О. – (148)
Дзюба І. – 112
Дзюбенко М. – (115)
Дикий А. – (25)
Димид М. – 99
Димитрова Б. – (88)
Дирін Є. – (15)
Діхтяр З. – 141

Длябога П. – (128)
Дмитренко Я. – 97
Дмитрієнко М. – 140
Днірова Чайка (див.: Василевська (Березіна) Л.)
Дніпровський І. – (142)
Добровольський А. – 80
Довбиш В. – 25
Довженко О. – 39, (104)
Долінський А. – (90-91)
Дорошенко В. – 129
Драгоманов М. – (29)
Дригайло В. – 110
Дружинін В. – (46-47)
Дубінін В. – 159
Дубовець М. – (82-83)
Дубровський З. – 147
Дудкін С. – (127)
Дузбенов Б. – (54)
Дума Л. – (див.: Адельберг Л.)
Дунаєва О. – 73

Е, Є

Євлаш К. – 133
Євтух В. – 150
Євченко І. – (32-33)
Егорова І. – 120, 155
Єгорова Т. – (32), (123)
Ємець О. – 115
Єна П. – (115)
Єременко В. – (15), 81, 82, 90
Єрмак А. – (34)
Єрьомін Г. – (43), (44)
Естеркін Б. – 97
Эстеркина И. – 55
Ешпай А. – (127)

Ж

Жавжаров Л. – 7
Жилінський В. – 35, 42, 143
Жмихова В. – 150
Журавльова Л. – (45)

З

Забелин В. – 97
Забелин И. – 118, 119
Задунайская О. – 37
Зайдлер Н. – 15, 31
Зализецкая С. – 105
Заматаева О. – 105

Заморський В. – (130)
Замосьян О. – 101
Запорожець (Горшковська) С. – (18)
Заруба В. – (18)
Заруба С. – 38
Заставний В. – 37
Зворыгина Н. – 37
Зевахін Л. – 57
Зима М. – (97)
Зирін Ю. – 89
Зінківський Т. – (96)
Зінченко М. – 95
Злотников М. – (45)
Золотаренко Ю. – 90
Зорін Я. – 141
Зоркий А. – 67
Зубашенко Н. – 60, 83

И, І

Иванец Ю. – 49
Иванов В. – (47)
Иванов Е. – 52
Иванов С. – 158
Иванов Я. – 14, 59, 62, 71, 75, 76, 86, 102, 126, 148, 156
Иванова А. – 52, 53
Иванченко В. – (94)
Івченко О. – (47)
Игнатенко Е. – (129)
Ігнатієва Н. – 40, 123
Изотов В. – 7
Іртлач Н. – (150)
Исмаилов В. – 7, 85, 104, 150
Йоганс Ю. – (41)

К

Казанлі М. – (41)
Кайгородов Д. – (68)
Калугіна О. – 14
Каневский Г. – 92
Капітан С. – 53
Капуста О. – 23
Кара Л. – (42)
Карабанов В. -153
Карабиц І. – (128)
Кармазь В. – 57
Карпенко – Карий І. – 39
Карташов Є. – 50
Касона А. – 39
Касторський Б. – (103)
Катерина, цариця – (16)

Катик Т. – (див.: Тихонова (Катик) Т.)
Кауфман Л. – (42), 43
Квітка Н. – (35)
Квітко Л. – 105
Кене Б. – (93)
Кириленко І. – (113)
Кисунько В. – (119)
Киценко М. – (144)
Кичигін М.- (139)
Киян М. – 157
Кладова Г. – 7
Кліковка Г. – 40
Клименко Н. – 81
Клименко О. – 156
Книш Г. – 102
Кобилянська О. – 117
Кобинець А. – 49
Коваленко О. – (94), 96
Коваленко – Коломацький Г. – 125
Коган Л. – (127)
Козак С. – (330)
Кокарев В. – 74
Колодуб Л. – (128)
Коломенська Т. – 59
Колосов С. – 115
Колотиленко Т. – (35)
Колянов В. – (89)
Колчак А. – (139)
Колядка М. – (19)
Комановський А. – 92
Комаров В. – (67)
Комлєв Ф. – (127)
Кондратьєв Ю. – (26)
Коновалов В. – (147-148)
Кононенко А. – 125
Кончаловский П. – (106)
Конюхов Ф. – (153-156)
Конюхова И. – 154, (155)
Копеліович А. – 153
Кореневич Л. – 55, 99
Корж Н. – 80
Корж О. – 81
Корицька Г. – 138
Корнєєв О. – 80
Корнійчук О. – 123
Корніс Й. – (119)
Королев М. – 158
Король Н. – 116
Король О. – (39-41)
Короненко С. – 31
Корф А. – (41)
Корф М. – (42)

Коряка В. – 14
Коса М. – (120)
Косенко А. – 80
Косинський Ю. – 32
Косіцин Ю. – 97
Костенко І. – 153
Костін О. – (128)
Костиц П. – 147
Котляревський І. – 39
Коцур В. – (58)
Коцюбинський М. – (29)
Кочетков С. – (45)
Кочетов Е. – 80
Кошелєв А. – 82
Кравець Л. – (45)
Кравцов М. – 81
Кравчун С. – (59-60)
Кралічек О. – (63)
Крамар Є. – 150
Крамаренко Л. – (130)
Краснов А. – (68)
Кривенко В. – (129)
Кривицький І. – 95
Кривонос М. – (58)
Криворотько М. – 101
Кривохижа В. – 82
Крилов Є. – (15)
Крилов І. – (130)
Крицька Л. – 69
Кропивницький М. – 123
Крот В. – 147
Крохмаль В. – 158
Кроччі Ч. – (128)
Кудрявцева Є. – (25)
Кузін Є. – (65)
Кузнєцов М. – (68)
Кузьменко Г. – (34), (35)
Кузьменко Н. – 14, 44, 60, 62, 71, 75, 76, 83, 86, 97, 102, 112, 126, 136, 148, 152, 157
Куїн - (139)
Куїнджі А. – (100)
Кулак І. – 53
Кулаков К. – 90
Куліш П. – (29), 39
Кулішова В. – (15)
Кульбак Л. – (159-160)
Купала Я. – (111)
Куперман В. – 63, 157
Куперман Ю. – 105, 156
Курило – Кримчак І. – 105
Кутафін О. – (26)
Куцев О. – 53
Кучеров П. – 133

Кушніренко І. – 35, 42, 143

Кюрчев С. – (148)

Л

Лабінський М. – 112

Лаврик І. – 155

Лагерлеф С. – (125)

Ларин М. – 80

Латанський С. – 33, 46, 55

Левада С. – (94)

Левицький Я. – 37

Левченко Д. – (19)

Левченко І. – 105

Левченко Ю. – 96

Легкоступ Є. – (143)

Лейкинд О. – 140

Лелюшенко Д. – (125-127)

Ленин В. – (146)

Леппик І. – (18)

Лермонтов М. – (125)

Лизлов С. – (10)

Ліпатов Л. – (67)

Ліповцев С. – (87)

Литвиненко Є. – (65)

Лисак І. – (94)

Лысенко В. – 65

Лисенко М. – (125)

Лісняк В. – 146

Литвин В. – 140

Літневський Г. – (136-138)

Литовченко М. – 88

Лихоліт О. – (32)

Лицкевич О. – 51

Лобода Л. – (19)

Ловецький П. – (15)

Логвиненко І. – (70)

Логер Р. – (128)

Лоза А. – (47)

Лойко Л. – 150

Ломако В. – (15), (145)

Лорка Ф. – 39

Луговський А. – 133

Лузан П. – 82

Лукаш І. – 14, 63, 71, 76, 86, 91, 102, 127, 143, 148, 157

Лукьяненко Е. – 110

Луньов В. – (141)

Лур`є Н. – (15)

Луців Ю. – (127)

Лучик І. – 99

Львов А. – (28)

Лютый Г. – 36, 138

Люшков С. – (44)

Ляшко С. – 69

М

Магалевський Ю. – (8)

Магар В. – (123)

Мазуркевич В. – (15)

Мазурова А. - 155

Малер Г. – (127)

Малик Г. – (98-100)

Малицька Л. – (143)

Мангубі І. – (150)

Манжура І. – (29)

Манько М. – 57, 81, 156

Маньковська Р. – 162

Марич О. – (58)

Маркова Л. - 8

Марюха В. - 118

Масленніков П. – (120)

Матвієнко П. – (48-49)

Матросов О. – (11)

Матушек О. – 138

Матюха П. – (156-157)

Матящук І. – (116)

Махінько В. - 71

Махно Н. – (34), (97), (135)

Маховський О. - 56

Махров К. – 140

Медведовський М. – 67, (145)

Меренков В. – 57, 81

Мержевська М. – (64)

Мещан В. - 57

Микитин І. – (142)

Микола Чудотворець – (130)

Мілев І. – (54)

Мільчев В. – 7, (54), (89)

Мілюков В. – (115)

Мінаков А. – (145)

Мінаков М. – (129)

Мінаш С. – (150)

Мінський М. – (42)

Мирний П. – (29)

Мирович В. – 88

Мироненко Т. – (48)

Мирончук А. – 140

Митков В. – 7, 38, 54, (88), (89)

Михайлов Б. – (53)

Михайлов В. – 124

Михайлов Н. – 10, 44, 60, 83, 112, 126, 136, 152

Міщенко Г. - 78

Міщенко Д. – (142)

Мовчановський Ф. – (10), (11), (18)
Мокрієв Ю. – 123
Моренець В. – 100
Мороз В. – (115)
Мороз Л. - 29
Морозова А. – (47), (123)
Мороко В. – 14, 62, 71, 75, 76, 86, 102, 126, 148, 156
Моруга В. – (137)
Мохов М. – 63, 105, 157
Моцарт В. – (127)
Мудрий Я. – (129)
Муравченко Ф. – (47)
Мчедлов М. – 150

Н

Навроцький М. – (75-76)
Нагнибіда М. – (110-113)
Нагорна Г. – 110
Назаренко І. – 73
Найтінгейл Ф. – (45)
Натанзон Л. – 41
Натапов Е. – (17)
Наумов С. – (35)
Нахимович О. – 138
Нежижим І. – 43
Нейфельд - (20)
Некрасов М. – (42)
Немзер Р. – (44)
Ненадова Т. – 159
Непомняща С. – (15), 16
Нечуй – Левицький І. – (29)
Нещерет Т. – 40, (73), 124
Ніколаєв Г. – (91)
Ніколаєв Д. - 100
Ніколаєва В. – (123)
Ніколаєва Т. – (127)
Никоненко О. – (135-136)
Нитченко Д. – (31)
Новицький Д. – 141
Новицький Я. – (7), (23), (161)
Ноздріна Л. - 7
Номінас Б. – (91-92)
Носик С. – 39
Носков В. – 11

О

Оборін Л. – (127)
Овчаренко П. - (44)
Одинець П. – (62-63)
Ойстрах І. – (127)

Окати́нко Ф. – (76-77)
Олександр, цар – (50)
Олексенко І. – (71-73)
Олексієнко І. – (15), 74
Омельченко В. – (143)
Онопрієнко В. – (133)
Орлов А. - 150
Орлов В. – (15), (144)
Осадчук П. - 160
Островський М. – 123
Островський О. – 123

П

Павлінов В. – (106)
Павловська В. - 55
Павловський В. - 98
Павлык А. - 147
Павлюк В. – (140)
Павлюк Г. – (32)
Павлюк М. – (32)
Палагута М. – (98)
Пальоха В. – 157
Панкратов В. - 52
Панченко В. – 93, 94
Панченко М. – 150
Папу В. – 13, (36)
Папуш И. – 140
Пастернак Н. – 151
Паторжинський І. – (20), (48)
Пахучий О. – (55-56)
Пачєв С. – 7, (89)
П'єзоні Г. – (139)
Пелассі Ф. – (128)
Пелих В. – 153
Пепескул Р. – 138
Перемишлев Г. (див.: Свободін Г.)
Петков С. – (89)
Петренко Т. - 67
Петриченко В. – 81
Петровський В. – (12), (13)
Петрунько А. - 97
Петухов М. – (127)
Пешанов В. - 53
Півненко А. – 101, 152, 153
Пивоваров Г. - 52
Піддубна О. – 90
Піддубний І. – (103)
Підпригора В. – (94)
Пікайзен В. – (127)
Пипкін Е. – (129)
Піщанська Л. – (див.: Верьовка Л.)

Піщанський С. – (33)
Плугарьова М. – (129)
Побігун М. – (115)
Погостинський В. – (80)
Полюшко В. – 60
Поляк О. – (47)
Пономарьов В. - 118
Поп В. – 99
Попенко В. – 65
Попов В. - 59
Попов Н. – (128)
Поставна В. – (19)
Потемкин Г. – (16)
Преображенський Б. – (18)
Приходько Г. – (140)
Прищенко О. – (145)
Причиненко К. – 82, 111, 118, 120
Прокопенко Є. – (58)
Прокофьев С. – (127)
Пронін В. – (63)
Прохода В. – (70)
Прохорович В. – 118
Проценко О. - 55
Прудник М. – 138
Прядун Р. – 74, 75
Пуговиця М. – 81
Пужайчерда В. – 60
Пузанов Ю. – (48)
Пункин Я. – (151-153)
Пушкін О. – (125), (144), (146)
Пуха И. – 38, 69

Р

Рабштина В. - 95
Раєвська-Іванова М. – (100)
Ракша О. - 14
Рандолф Л. – (139)
Рахлін Н. – (127)
Рахманінов С. – (127)
Рачинський І. – (41-43)
Ребро П. - 112
Рев`якін С. – (134-135)
Редя В. – (127)
Рівера Д. – (139)
Різник В. – (84-85)
Риков О. – (26)
Рильський М. – 112
Рогоза О. – (15)
Родзін М. – (73)
Родик К. – 99
Романовський І. – 53

Ромашенко Л. - 56
Ромм М. – (66)
Рослик М. - 101
Рубахин Э. – 152, 153
Рудасєв М. – (115)
Рыбас С. - 27
Рябінін Н. – (25)

С

Сабат А. – (96)
Савічева Т. – 76, 102
Савчук В. - 69
Савина Т. – 105
Савкіна О. - 35
Савченко Д. – (128)
Савченко О. - 7
Савчук Ю. – 93
Сагайдачний П. – (5)
Самойленко А. – (58)
Самшит А. - 37
Санин Л. – 141
Сафронов М. – 80, 82
Сацький А. – (87)
Сварник І. - 93
Свободін Г.- (142)
Северюхин Д. – 140
Селезнев В. – 16, 116
Семеновський В. – 37
Семидяєв С. – (31)
Селіванов В. – (62)
Семінський К. – (130)
Сергєєв Ю. - 13
Сергиєнко В. – (58)
Сердюк А. – (33), (34)
Середа І. – 76, 78, 102
Сечкін М. – (127)
Сибіряков М. – (19)
Сивальнев М. - 53
Сиволап М. – 49
Сидельникова Е. - 11
Сидоренко М. - 47
Сидоренко О. – 40, 123
Сизов Ф. – (105)
Сільвано Дж. – (128)
Сімеонов К. – (127)
Сіохин В. - 65
Сіренко В. – (148)
Сироватко В. – (69)
Сіроштан М. – (19)
Ситник А. - 101
Скачко О. – (127)

Скиба П. - 9300
Скирда О. – (35)
Скорик М. – (128)
Скоропадський І. – (5)
Слабошпицький М. - 32
Сластіон Я. – (58)
Сльота І. – (33)
Смирнов В. – (116), 152, 153
Смиченко Л. – 40, 123
Смола В. - 53
Смолій В. – 140
Собецький Н. – (8)
Собко В. – 123
Соболева О. – (104)
Сокальський В. – (41), (42)
Сокур А. - 50
Соловов В. - 60
Солодянников В. – 157
Солонина Е. – 94
Солоп Ю. – 52
Сорока П. - 32
Сорокин В. - 101
Сосна М. – 57, 58, 157
Сосницький Л. - 28
Стакпол Р. – (139)
Стамболі І. – (103-105), (150)
Станиславський А. - 52
Станкович Є. – (128)
Стельмах Ю. – (63)
Стефанов Д. – (11), (98)
Стогній Б. - 133
Столярчук Б. – 129
Сторчило В. – (29)
Стрелец С. – 51, 162
Стрельников В. – 83
Стрілько В. – (34)
Ступін В. – (106-107)
Супруненко В. – 7, (17)
Сурев В. – (88), (89)
Сухар І. – 134
Сушко К. – (113-115), (137), 138
Сушков В. – (43), (44)
Сырова Е. - 53

Т

Таран Є. - 76
Таран М. – (160)
Тараненко І. – 160
Текуч В. – (22)
Телін В. – 74, 75

Терешкевич О. – (44)
Тернавський І. – (102-103)
Твердохліб А. - 138
Терлецький В. – 133
Тимофеев Л. – 155
Тимченко С. – (60-62)
Титов О. – (116)
Тихомиров В. - 155
Тихонова (Катик) Т. – (149), 151
Тичина П. – (159)
Ткаченко В. – 118
Ткаченко М. – (115)
Ткаченко О. – 135
Ткаченко С. – (113)
Токарчук Е. - 155
Толепоровская Н. – 140
Толстой О. – (42)
Толстой Л. – (25), (142)
Томазов В. - 140
Тонкаль В. - 133
Торре Ф. – (128)
Тощев Г. – 118
Трацинський В. – 150
Тронько П. - 86
Трощановський А. – (123)
Трубляїні М. – (120)
Тургай В. - 58
Турко О. - 52
Туровская М. – 67

У

Українка Л. – (29), 39
Успенський Е. – (98)
Усик В. - 112
Устинова М. – (123)
Ушаков Ф. – (155)

Ф

Фаворський В. – (106)
Фадеев О. – 123
Фадеева С. – 78, 159
Федина В. – 112
Федір В. – 47
Фесюк О. – (15)
Фет А. – (42)
Фешот О. – (151)
Філонов К. – (63-65)
Філянський М. – (161)
Флеміл С. – (128)
Фольварочний А. – (74)

Фоменко В. – 8, (23), (93)
Форостецький В. – (105)
Франко І. – (28), (29)
Фуклева М. – (54)

Х

Хаджа Я. – (149)
Харенберг Б. – 154
Харитонов Я. - 147
Харитонова Е. – 104, 145
Харлова В. – (157)
Хармс Д. – (98)
Хлобоцін – (9)
Хлопко В. – 58
Хмелевские И. и Л. – (58)
Хмельницький Б. – (39), (55)
Хмельницький Т. – (55)
Хмельницький Ю. – (55)
Хомич Т. – 81
Худобін М. – (129)
Хуторна Є. – (70)

Ц

Цап В. – (62)
Цеков Д. – (146)
Церетелі – (154)
Цибульшак Л. – (94)
Цимбалюк О. – (48)

Ч

Чабаненко В. – (114), 115, 138
Чабанова Ю. – (145)
Чайка О. - 11
Чайка Т. – (19)
Чайковська М. – (127)
Чайковський П. – (127)
Чеканьов К. – (29)
Чепурная С. - 58
Черкаська Г. – 101, 140
Черненко Й. - 159
Чернов К. – 150
Чипигина Н. - 16
Чирко В. – 82
Чкалов В. – (25)
Чоп В. - 7
Чуб Д. – (94), 96
Чумак А. – 96
Чухрай Г. – (65-67)
Чудан Н. – (58)

Чуприна А. – 10

Ш

Шабаршов И. - 58
Шаврін В. – (73)
Шак В. – 81, 86, 148, 155
Шамо І. – (128)
Шаповалов Г. – (161), 162
Шаромова В. – 91, 133
Шафран Д. – (127)
Шаховська Н. – (127)
Швирев Ю. – (66)
Шевелев М. – (15), 67
Шевера М. – 69
Шевлюк Я. – (50), (51)
Шевченко В. – 29, 32, (56), 57, 58, 88, 135
Шевченко Т. – (25), (28), (29), (100)
Шевченко Ф. – (47), (141)
Шевчук В. – (46)
Шевчук О. – (96)
Шевчук С. – (21), 111, (116-120)
Шейченко Ю. – (45)
Шекспір В. – (42)
Шермейстер Л. – (15), (144-147)
Шик Б. – (5)
Шилин Д. – 13, 81
Шило В. – (63)
Шинкаренко С. – (77)
Шифрина А. – 13, 40, 57
Шиханов Р. – 27, 40, 44, 49, 50, 60, 62, 83, 85, 110, 115, 136, 154
Шкаран В. – 153
Шкарупа С. – 115
Шламова Е. - 97
Шмальгаузен І. – (68)
Шмельов В. - 23
Шнайдрок Г. – 96
Шнейдерман И. – 66
Шовкун В. – (16)
Шостак Є. - 71
Шостакович Д. – (127)
Шпак П. – 81
Штерева З. – (89)
Шульгін Г. - 147
Шуман Р. – (127)

Щ

Щедрін Р. – (127)
Щепкін М. – (5)
Щербань Т. – 133
Щербаха І. – (87)

Щербина В. – (53)
Щербина Т. – 129
Щукина Н. – 73
Щур Ю. – 105
Щусь Ф. – (35)

Ю

Юпко Л. – (120-122)
Ювас И. – 11, 135
Юрик П. – 20, 112
Юрченко Д. – (65)
Юткевич С. – (66)
Юхвід Л. - 159

Я

Яворницкий Д. – (23)
Яворский А. - 58
Якименко Т. - 53
Якименко Ф. – (42)
Яковлева Л. – 140
Якуб`юк П. – 150
Яланский В. – (34), 35
Ялпачик Г. – (149), (150)
Ялпачик С. – 151
Яровой О. – (99)
Ястребов К. - 82
Ясь О. – 140
Яценко К. – (75)
Яшвілі М. – (127)
Яшвілі Н. – (127)

Географічний покажчик

А

Австралія - 97
Автономна Республіка Крим (див.: Крим)
Азовське море – 145, 154
Александровск, г. (див.: Олександрівськ, м.)
Алма – Ата, м. (Казахстан) - 131
Анапа, м. - 104
Англія (див.: Великобританія)
Ангола – 67
Антарктида - 155
Аргентина – 51
Атлантичний океан - 155
Атманай, с. (Якимів. р-н) - 155
Афганістан - 20, 32, 48, 49, 62, 63, 65, 70, 74, 75, 96, 101, 113, 120, 127, 148

Б

Бабине, с. (Верхньорогач. р-н Херсон. обл.) – 113
Бакай, р. – 129
Біленьке, с. (Запоріз. р-н) – 129, 130
Більманка, с. (Куйбишев. р-н) - 119
Беларусь – 26, 70, 126
Бельгія - 46
Бердянськ, м. – 31, 38, 67, 80, 88, 96, 98, 113, 120, 148
Бердянський повіт – 5, 6, 8, 94
Бердянський район – 38, 56, 58, 79
Берестове, с. (Бердян. р-н) - 113
Берковський округ – 6
Берлін, г. – 126, 151
Бесарабія – 5, 6
Біленківське урочище - 129
Білоградський округ – 6
Бобруйськ, м. (Білорусь) - 154
Болгарія – 5, 6, 38, 54, 88, 89
Ботієве, с. (Приазов. р-н) - 6
Бразилія – 51, 97
Будапешт, м. (Угорщина) - 152
Бурчацький водоносний горизонт – 51

В

Василівка, м. - 52
Велика Білозерка, смт (Кам`ян. – Дніпров. р-н) – 24
Велика Знамянка, с. (Кам`ян. – Дніпров. р-н) - 117
Велика Тернівка, с. (Якимів. р-н) - 6

Велике Тирново, м. (Болгарія) – 54
Великий Луг, Нац. парк (Василів. р-н) – 41
Великобілозерський район – 118, 148
Великобританія – 6, 74
Веселівський район – 58
Веселянка, с. (Запоріз. р-н) - 84
Відінський округ - 6
Військове, с. (Солонян. р-н Дніпропетров. обл.) - 91
Вільнянськ, м. – 13
Вільнянський район - 79
Вінниця, м. - 50
Віслока, р. (Польща) – 102
Вишнівка, с. (Херсон. обл.) – 32
Водяне, с. (Кам'ян. – Дніпров. р-н) – 76
Волга, р. – 102
Волочиськ, м. - 151
Воронеж, м. (Росія) – 63

Г

Гайчул, с. (Куйбишев. р-н) - 119
Ганнівка, с. (Новомиколаїв. р-н) – 42
Горлівка, м. (Донец. обл.) – 139
Горн, мыс - 156
Градиськ, с. (Глобин. р-н Полтав. обл.)
Греція – 41
Губенське, с. (Вільнян. р-н) - 91
Гуляйполе, м. – 33, 35, 48, 82, 159
Гуляйпільський район – 34, 42, 82
Гусарка, с. (Куйбишев. р-н) – 117, 118, 119

Д

Дебрецен, м. (Угорщина) - 128
Дніпро, р. – 9, 80, 91, 126, 129, 141
Дніпровка, с. (Вільнян. р-н) – 20, 142
Дніпроград (див.: Дніпрорудний, м.)
Дніпропетровськ, м. – 69, 79, 80, 126
Дніпропетровська область – 12, 36, 116
Дніпровський повіт - 5
Дніпровські пороги. – 50
Дніпродзержинськ, м. (Дніпропетров. обл.) – 79
Дніпрорудне, м. (Василів. р-н) – 51 – 53
Донбас - 126
Донецьк, м. – 80, 139, 147
Донецька область – 12, 36, 65, 98
Донське, с. (Ставропол. край, РФ) - 67
Дрезден, м. (Німеччина) – 86
Дунай, р. – 6

Е, Є

Євпаторія, м. (Крим) – 6
Єгипет – 41, 97
Ельба, р. - 63

Енергодар, м. – 20, 62, 113

Єрусалим, м. (Ізраїль) – 41

Ж

Житомирська область – 36

Жовтневе, с. (Токмац. р-н) – 153

З

Закарпаття – 98

Зальцбург, м. (Австрія) - 128

Запоріжжя, м. – 7, 10, 11, 13, 26, 32, 39, 44, 46, 47, 48, 49, 55, 60, 67, 72, 73, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 86, 87, 88, 91, 93, 101, 105, 107, 111, 112, 113, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 128, 134, 135, 141, 143, 151, 155, 157, 159

Запорізька область – 12, 36, 51, 65, 116

Запорізьке водосховище - 79

Запорізький край – 7, 126, 129

Західна Україна - 126

Зелений Яр, с. (Доманів. р-н Миколаїв. обл.) – 124

І, И

Іванівка, с. (Пологів. р-н) - 159

Ізраїль – 87, 88, 97

Ікса, с. (Архангел. обл., РФ) – 39

Індійський океан - 155

Індія – 97

Іртіськ, м. (Палоград. обл., Казахстан) - 136

Італія – 41, 46, 128

К

Кавказ – 67, 68, 70

Казахстан - 26

Калінінград, м. – 46

Кам`янка – Дніпровська, м. – 5, 126

Кам`яна Могила, Нац. іст. – археол. музей – заповідник (Мелітоп. р-н) – 41, 53, 155

Кам`яні Могили - 118

Канада – 30, 97

Карлівка, с. (див.: Зелений Яр, с.)

Катеринослав, м. – 68, 69

Катеринославська губернія – 68, 69, 93

Каховське водосховище – 79

Керч, м. - 70

Київ, м. – 12, 72, 78, 79, 100, 111, 113, 117, 132, 137, 139, 144, 146

Київщина (Київ. обл.) – 125, 127

Кирилівка, смт (Якимів. р-н) – 74, 154, 155

Китай – 46, 74, 97

Комишуватка, с. (Примор. р-н) – 49

Комсомольське, с. (Гуляйпіл. р-н) - 32

Корея – 74

Коростень, м. (Житомир. обл.) – 102

Краматорськ, м. (Донец. обл.) - 121

Кременчуг, м. (Полтав. обл.) - 80

Крим – 6, 12, 16, 36, 70, 93, 116, 149, 150

Кубань - 70
Куйбишевський район – 57, 58, 112, 116, 117, 118, 119, 120, 148
Куренівка - 130
Курово, м. (Польща) – 70

Л

Лазурне, с. (Мелітоп. р-н) - 21
Ленінград, м. – 42, 140, 148, 154
Лешня, с. (Мозир. р-н, Білорусія) – 82
Лиса Гора (Запоріз. р-н) - 129
Ломський округ – 6
Лохвиця, м. (Полтав. обл.) - 92
Лубни, м. (Полтав. обл.) – 92
Луганськ, м. - 142
Луганська область – 12
Львівська область – 127

М

Макіївка, м. (Донец. обл.) - 121
Максимівка, с. (Вільнян. р-н) - 5
Мала Білозерка, с. (Василів. р-н) – 58
Мала Токмачка, с. (Оріхів. р-н) – 86
Малокатеринівка, смт (Запоріз. р-н) - 120
Маріуполь, м. (Донец. обл.) – 80, 139, 140
Мексика - 139
Мелітополь, м. – 7, 53, 64, 65, 71, 72, 81, 82, 84, 85, 88, 103, 104, 105, 144, 145, 149, 156
Мелітопольське степове лісництво - 14
Мелітопольський повіт – 5, 6, 7
Мелітопольський район – 57
Мелітопольщина – 30, 57, 105
Меппен (Нижня Саксонія) - 151
Мертве море – 97
Мехіко, м. - 139
Миколаїв, м. - 76, 80, 142
Миколаївка, с. (Ромен. р-н Сум. обл.) - 71
Мінськ, м. (Білорусія) – 151
Мирный, п. (Мелітоп. р-н) – 155
Михайлівка, смт – 13, 14, 50
Мокра Московка, р. – 92
Молдавія - 5
Молочна, р. – 103, 145, 157
Молочний лиман – 65
Молочанськ, м. (Токмац. р-н)- 29
Москва, м. – 9, 42, 46, 64, 66, 104, 108, 126, 137, 154
Московка, с. (Вільнян. р-н) – 20
Московка, р. - 8
Мукачево (Закарпаття) - 39
Мулівка, с. (Мелєв. р-н Ульянов. обл., РФ) – 135

Н

Надійне, с. (Розів. р-н) - 147
Нарев, р. (Польща) - 62

Немчинівка, с. (Москов. обл.) – 63
Нідерланди – 37, 74
Нижня Саксонія - 151
Нікополь, м. (Дніпропетров. обл.) – 107, 126
Німеччина – 10, 41, 46, 56, 74, 126, 128, 151
Новгородківка, с. (Мелітоп. р-н) - 63
Нововодяне, с. (Кам`ян. – Дніпров. р-н) - 48
Новоданилівка, с. (Якимів. р-н) – 63
Новокузнецьк (Ростов. обл.) - 125
Новомлинівка, с. (Куйбишев. р-н) - 120
Новотроїцьке, с. (Вільнян. р-н) - 20
Новомихайлівка, с. (Чернігів. р-н) – 8
Новомиколаївка, смт - 90
Новониколаєвський район – 57, 58
Новоуспеновка, с. (Веселов. р-н) – 58

О

Оберхаузен, м. (Німеччина) – 21
Обіточне, с. (Чернігів. р-н) – 94
Одеса, м. – 8, 9, 80, 124, 154
Одеська область - 127
Олександрівськ, м. – 5, 8, 9, 16, 18, 43, 49, 67, 68, 69, 70, 92, 93, 94, 106, 124, 130, 156
Олексіївка, с. (Куйбишев. р-н) - 119
Омськ, м. (Росія)– 106, 143
Оріхівський район – 5Очеретувате, с. (Токмац. р-н) – 65
Орлянка, с. (Василів. р-н) - 90
Осипенко, с. (Бердян. р-н) – 70
Охримівка, с. (Якимів. р-н) – 70, 71

П

Панай, регіонал. ландшаф. парк (Василів. р-н) – 52
Париж, м. (Франція) – 35, 68, 154
Переросле, с. (Білогір. р-н Хмельниц. обл.) - 134
Петербург, м. (Росія) – 41, 42
Петроград, м. (Росія) – 100
Петро – Свистунове, с. (Вільнян. р-н) – 48
Південна Корея - 128
Південна Росія – 100
Південно – Білозерське родовище - 51
Південно – Східна Україна – 67
Південь України – 7, 8, 36, 69, 105
Північна Таврія - 88
Північне Приазов`я – 5, 6, 7, 64, 116, 118
Північний Кавказ - 123
Пологівський район - 70
Половінкіно, с. (Луган. обл.) - 13
Полтава, м. – 11
Польща – 46, 102, 126
Попівка, с. (див.: Смирнове, с. Куйбишев. р-н)
Прага, м. - 126
Приазов`я – 6,7, 8
Приазовський район – 54, 88, 154

Прибайкалля – 64
Придніпров'є - 119
Приморськ, м. – 13, 32, 36, 37, 89
Приморський район – 154

Р

Різдвянка, с. (Новомиколаїв. р-н) – 5
Рівнопілля, с. (Гуляйпіль. р-н) - 142
Роздол, с. (Михайлів. р-н) – 113
Розівка, с. (Високопіль. р-н Херсон. обл.) - 134
Розівський район – 117, 118, 148
Ромни, м. (Сум. обл.) – 71
Російська імперія – 6, 68
Росія – 5, 6, 26, 46, 74, 92, 93, 128
Ростов –на –Дону, м. (РФ) – 13, 131
Румунія – 128, 137

С

Садове, с. (Токмац. р-н) – 127
Саксагань, с. (П'ятихат. р-н Дніпропетров. обл.) – 91
Сан – Франціско (США) - 139
Саратов, м. (РФ) – 111
Святошино - 120
Севастополь, м. (Крим) – 42, 80
Семенівка, с. (Мелітоп. р-н) – 96
Сербія - 128
Середнє, с. (Ужгород. р-н Закарпат. обл.) – 98
Сибір – 104, 139
Симбірськ, м. – 139
Сімферополь, м. (Крим) – 42, 149, 159
Скельювате, с. (Вільнян. р-н) – 47
Сміла, м. (Черкас. обл.) - 122
Смирнове, с. (Попівка, с. Куйбишев. р-н) – 110, 117, 118, 120
СНД (СНГ) – 80, 158
Соколовка, с. (Вольнян. р-н) – 58
Солодке, с. (Гуляйпіль. р-н) - 97
Солоне, с. (Якимів. р-н) - 63
Сонячне, смт (Запоріж. обл.) - 21
СССР (СРСР) – 8, 10, 11, 66, 74, 75, 131
Сталінград, м. – 66, 126
Старобердянське лісництво – (Мелітоп. р-н) – 5
Стенфорд, м. (США) - 139
Степанівка Перша, с. (Приазов. р-н) – 65, 142
Степок, с. (Якимів. р-н) – 156
Стоктон, м. (США) - 139
Судак, м. (Крим) - 42
Сулин, м. – 6
Сумщина – 39
Східна Прусія – 70
США – 46, 97, 128, 139

Т

Таврійська губернія – 6, 93
Таврія – 5, 7, 38, 54, 145
Темирівка, с. (Гуляйпіл. р-н) – 41,42
Тернівка, с. (див.: Велика Тернівка, с. Якимів. р-н) – 6
Титове, с. (Куйбишев. р-н) - 117
Токмак, м. – 28, 29, 58, 59, 156, 157
Токмацький район – 29, 118, 148
Торонто, м. (Канада) – 30, 31
Трапезунд – 5
Туреччина – 5, 46, 104
Туркменістан – 46

У

Угорщина – 127, 128
Ужгород, м. - 99
Україна – 6, 7, 11, 12, 30, 31, 55, 65, 66, 68, 100, 150, 151, 158
Улькон – Сосиктогун, аул (див.: Богієве, с. Приазов. р-н)
Урал - 139
Успенівка, с. (Токмац. р-н) – 138, 142, 157
УССР – 10

Ф

Феодосія, м. – 5, 6, 104, 109
Франція – 41, 128

Х

Харків, м. – 10, 41, 42, 48, 100, 104, 131
Харківська область – 39
Херсон, м. – 79, 80
Херсонська губернія - 6
Херсонська область – 36, 116
Хитрівка, с. (Оріхів. р-н) - 136
Хорол, м. (Полтав. обл.) - 92
Хортиця, о. – 5, 16, 18, 30, 78, 114, 115, 129, 138, 141

Ч

Чапаєвка, с. (Пологів. р-н) – 21, 75
Чернігівський район – 58
Чехія – 46
Чехословаччина - 126
Чкалове, с. (Приазов. р-н) – 32, 153
Чубарівка, с. (Пологів. р-н) - 102

Ш

Швейцарія – 128
Шенвізе, колонія – 8

Ю

Югославія – 46

Я

Якимівський район – 58, 71, 144, 146

Ялта, м. (Крим) – 30
Японія – 74

Показчик назв організацій і підприємств

А

АвтоЗАЗ, ВАТ – 59
АвтоЗАЗ, спорткомплекс - 124
Арсенал, центр нерухомості (м. Запоріжжя) – 21
Асоціація болгар України - 38

Б

Байда, турфірма (м. Запоріжжя) – 21
Бердянський завод підйомно – транспортного обладнання – 141
Бердянський медичний коледж - 14
Бердянський самодіяльний народний драматичний театр – 18
Бібліотека – філіал ім. В. Лісняка (м. Запоріжжя) – 113
Будівельник, Будинок культури (м. Бердянськ) – 38

В

Василівська музична школа – 19
Василівський автовокзал - 21
Великобілозерське ПТУ №62 – 24
Вільнянська райдержадміністрація – 20
Вільнянський краєзнавчий музей – 19

Г

Гуляйпільський краєзнавчий музей - 42

Д

Дніпро, готель (м. Запоріжжя) - 160
Дніпрогес - 82
Дніпроспецсталь, ВАТ (м. Запоріжжя) – 18

Е, Є

Енергія, багатотиражна газета (ЗАЕС) - 106

З

Завод з виробництва метал. та залізобетон. конструкцій для атомних електростанцій - 70
Запоріжбджілопром – 56-58
Запоріжметалургмонтаж, трест – 110
Запоріжнерудпром, трест – 113
Запоріжцивільпроект – 19
Запоріжжя – Оберхаузен, Запорізьке міське товариство - 157
Запорізька державна сільськогосподарська дослідна станція УААН - 94
Запорізька державна інженерна академія – 110
Запорізька медична академія післядипломної освіти - 135
Запорізька міська рада – 43-44, 96

Запорізька обласна багатопрофільна лікарня – 33
 Запорізька обласна організація Спілки письменників Придніпров`я - 24
 Запорізька обласна організація Укр. т-ва охорони пам`яток історії та культури - 162
 Запорізька обласна філармонія, академічний симфонічний оркестр - 127
 Запорізька організація Нац. спілки художників України - 77
 Запорізька гімназія №31 – 124
 Запорізька середня школа №1 - 8
 Запорізька середня школа №36 – 19
 Запорізька студія телебачення – 100
 Запорізька товарна біржа - 82
 Запорізька шкіргалантерейна фабрика - 19
 Запорізьке наукове товариство ім. Я. Новицького – 116
 Запорізьке обласне товариство болгарської культури – 88-89
 Запорізьке обласне товариство мисливців та рибалок – 79-82
 Запорізький академічний обласний український музично – драматичний театр ім. В. Г. Магара – 70
 Запорізький аеровокзал – 70
 Запорізький базовий медичний коледж (медучилище №1) – 44
 Запорізький дитячий притулок (на базі школи – інтернату №3 м. Запоріжжя) - 41
 Запорізький експериментальний загін юних космонавтів ім. В. Комарова - 67
 Запорізький електроапаратний завод - 65
 Запорізький завод безалкогольних напоїв (ЗАТ «БАН») – 18
 Запорізький завод гумово – технічних виробів, ВАТ - 105
 Запорізький завод кольорових сплавів - 21
 Запорізький завод стінових матеріалів – 19
 Запорізький індустріальний інститут (див.: Запорізька державна інженерна академія)
 Запорізький масложиркомбінат - 160
 Запорізький міський Палац піонерів та школярів – 19, 65
 Запорізький науково – дослідний та проектний інститут землеустрою, ДП - 19
 Запорізький національний університет
     - археологічна лабораторія – 21
     - історичний факультет – 143
     - кафедра філософії і соціології - 107
     - факультет іноземних мов – 19
         - учбовий центр з підготовки нац. кадрів в області метрології, стандартизації та сертифікації - 24
         - юридичний факультет - 21
 Запорізький обласний діагностичний центр СНІД – 92
 Запорізький обласний краєзнавчий музей – 160-162
 Запорізький обласний Центр реабілітації репродуктивної функції сім`ї - 21
 Запорізький правобережний професійний ліцей – 19
 Запорізький професійний торгово – кулінарний ліцей – 19
 Запорізький торговельний коледж - 106
 Запорізький художній музей – 113
 Запорізька Січ, газета (м. Запоріжжя) - 28
 Запорізькі козаки, кінно – спортивний театр (м. Запоріжжя) - 21
 Зірка, кінотеатр (м. Запоріжжя) – 19
 ЗТМК, казенне підприємство – 74

I

Інтурист, готель (м. Запоріжжя) - 105
 Інститут теплофізики НАН України – 90

Інститут титану, Державний науково-дослідний та проектний інститут (м. Запоріжжя) - 96

К

Кераміст, торговельно – промислова транснаціональна корпорація - 21

Кінотеатр ім. О. Довженка (м. Запоріжжя) – 62

Кирилівська селищна рада (Якимівський район) - 155

Клякса, газета (м. Запоріжжя) - 24

Комітет по захисту Хортиці – 114

Кримський український музичний театр - 32

Куйбишевська районна лікарня - 8

М

Мала Академія наук – 117

Мелітопольська ДЮСШ – 144

Мелітопольська середня школа №4 – 24

Мелітопольське караїмське товариство – 148-151

Мелітопольське літературне об'єднання ім. П. Ловецького – 14, 16

Мелітопольський завод тракторних гідроагрегатів – 19

Мелітопольський державний педагогічний університет – 63

- географічний факультет – 19, 106

Мелітопольський завод ім. Воровського (АТ «Мелітопольпродмаш») – 8

Мелітопольський консервний завод - 53

Мелітопольський станкобудівний завод ім. 23 жовтня – 65

Мелітопольський технікум гідромеліорації та механізації сільського господарства – 115-116

Мелітопольський центральний універмаг - 47

Металург, Палац культури ВАТ «Запоріжсталь» - 18

Металург, ансамбль танцю (м. Запоріжжя) – 21

Молочанська музична школа – 20

Молочанська художня школа – 20

Моторобудівник, газета Мелітопольського моторного заводу – 94

Музей О. Цфасмана (м. Запоріжжя) - 156

Н

Науково – дослідний інститут козацтва (Запорізька філія) - 143

Ногайський державний агротехнічний технікум – 36-38

О

Олександрівська жіноча гімназія – 8

Олександрівська електростанція – 8-11

Олександрівське повітове земство - 8

Олександрівський повіт, театр-кабаре (м. Запоріжжя) - 21

Оріхів, фотоклуб – 21

Оріхівська музична школа - 19

П

Палац урочистих подій (м. Запоріжжя) - 162

Парус, клуб пісенної поезії (м. Запоріжжя) – 21

Перетворювач, ВО (м. Запоріжжя) – 96

Перспектива, багатопрофільний ліцей (м. Запоріжжя) – 21

Першотравневий завод сільськогосподарських машин (м. Бердянськ) - 67

Петербурзька Академія мистецтв – 100
Південгідромаш, завод (м. Бердянськ) – 18
Пожежна частина №12 (Хортицький район м. Запоріжжя) - 33
Пожежна частина ДСПЧ – 26 (м. Енергодар) - 113
Приазовський хлібозавод – 21
Приморська прикордонна застава - 24
Приморський краєзнавчий музей – 24
Приморський регіональний українсько – болгарський ліцей - 24
Просвіта, товариство (м. Катеринослав) - 8

Р

Радіоприлад, ДП (м. Запоріжжя) – 157-158
Райдуга, спорттанцклуб (м. Мелітополь) - 56
Рефма, завод («Мелітопольпродмаш») – 18
Родник – ЮТ, фірма - 21
Роднина, Запорізьке міське товариство болгарської культури – 54-55
Родолубіє, Бердянське товариство болгарської культури - 38
Рукописання – Хендерук, обласна громадська організація колишніх оstarбайтерів - 24

С

Сага, радіостанція (м. Запоріжжя) - 28
Свемон – Дніпро, ВАТ (Запоріж. філія) – 59
СПТУ №38 (м. Запоріжжя) – 67
Страхова компанія «Оранта - Січ» (м. Запоріжжя) – 11-13
Суше сховище відпрацьованого ядерного палива на території ЗАЕС - 102

Т

Таврія, Токмацька міськрайонна газета - 28
Тандем-У – АА Тандем, видавництво та рекламне агентство (м. Запоріжжя) – 21
Титан, ансамбль танцю при Будинку культури ЗТМК (м. Запоріжжя) - 19
Токмацька дитяча бібліотека – 18
Токмацька станція переливання крові – 19
Токмацький професійний ліцей – 58-59

У

Україна – Ізраїль, Запорізьке міське товариство – 87
Укрдержстрах, Запорізька філія (див.: страхова компанія «Оранта - Січ»)

Х

Хартрон – Юком, науково – виробниче підприємство (м. Запоріжжя) - 41
Хортиця, Національний заповідник – 114

Ц

Центр краєзнавчих досліджень Північного Приазов`я - 116

Ш

Шевченківська середня школа (Куйбишев. р-н) – 21

Ю

Юність, Палац спорту (м. Запоріжжя) – 33

Зміст

Передмова	3
Від рекомендаційного списку до енциклопедії (<i>Варяник О. В.</i>).....	4
ДАТИ, МІСЯЦЬ І ЧИСЛО ЯКИХ НЕ ВИЗНАЧЕНО	
- 150 років тому (1861 - 1863) почалося переселення болгар до Таврії (<i>Пачев С. І.</i>)	5
- 100 років (1911) від дня заснування першої електростанції в м. Олександрівську; (<i>Шериньова І. В.</i>).....	8
- 90 років (1921) від дня заснування Укрдержстраху в Запорізькій області (правонаступник – страхова компанія "Оранта – Січ"); (<i>Степаненко І. П.</i>).....	11
- 90 років від дня народження Є. В. Биковського (1921 – 1943) , Героя Радянського Союзу; уродженця смт Михайлівка; (<i>Голдобін А. І.</i>)	13
- 80 років (1931) від дня заснування Мелітопольського літературного об'єднання ім. П. Ловецького ; (<i>Романів Н. В.</i>).....	14
- 80 років від дня народження Л. І. Адельберга (1931 – 1988) , архітектора, краєзнавця; (<i>Вілінов Ю. А.</i>).....	16
- 40 років (1971) Вільнянському краєзнавчому музею ; (<i>Нагорна Г. М.</i>).....	19
- 20 років (1991) видавництву "Тандем – У" (м. Запоріжжя); (<i>Текуч В. М.</i>).....	21

СІЧЕНЬ

1 - 80 років (1931) запорізькому скульпторові А. А. Дикому ; (<i>О. А. Савкіна</i>).....	25
1 – 50 років С. Ю. Глазьєву (1961) , урядовцю, політику; уродженцю м. Запоріжжя; (<i>Степаненко І. П.</i>).....	26
3 – 100 років від дня народження М. Д. Бернштейна (1911 – 2002) , літературознавця, доктора філологічних наук; уродженця м. Токмак; (<i>Романів Н. В.</i>).....	28
8 – 80 років (1931) К. І. Чеканьову , українському художнику; уродженцю с. Андріївка Запорізької області; (<i>І. М. Бичева</i>).....	29
9 – 90 років (1921) від дня народження С. А. Горлача , прозаїка, публіциста; уродженця Мелітопольщини (мешкав у Торонто); (<i>Степаненко І. П.</i>).....	30
18 – 75 років (1936) І. П. Євченку , запорізькому художнику; (<i>Савкіна О. А.</i>).....	32
31 - 75 років (1936) українській письменниці Л. С. Верьовці , лауреату Міжнародної літературної премії ім. В. Винниченка; уродженці м. Гуляйполя; (<i>Шериньова І. В.</i>).....	

Цього місяця виповнюється:

90 років (1921) від дня заснування Ногайського радгоспу – технікуму (зараз – Ногайський державний агротехнічний технікум); (<i>Шериньова І. В.</i>).....	36
20 років (1991) від дня заснування Бердянського товариства болгарської культури «Родолюбіє» ; (<i>Тимочко Г. Г.</i>).....	38

ЛЮТИЙ

9 – 70 років (1941) О. П. Королю , режисеру, народному артисту України, викладачу ЗНУ; (<i>Степаненко І. П.</i>).....	39
---	-----------

13 – 150 років від дня народження І. І. Рачинського (1861 – 1921) , композитора, критика; уродженця с. Темирівка Олександрівського повіту (зараз – Гуляйпільського району Запорізької області); (<i>Романів Н. В.</i>).....	41
13 – 90 років (1921) Запорізькій міській Раді ; (<i>Шиханов Р. Б.</i>).....	43
21 – 90 років (1921) від дня заснування Запорізького базового медичного коледжу (медучилища №1) ; (<i>Маркова Л. В.</i>).....	44
23 – 60 років (1951) В. С. Дружиніну , запорізькому художнику – карикатуристу, графіку; (<i>Костіна Л. А.</i>).....	46

БЕРЕЗЕНЬ

1 – 70 років (1941) О. Башкатову , запорізькому художнику; (<i>Башкатова О. П.</i>).....	47
20 – 50 років (1961) П.Д. Матвієнку , голові Запорізької обласної ради; уродженцю м. Запоріжжя; (<i>Шериньова І. В.</i>).....	48
23 – 90 років (1921) від дня перейменування міста Олександрівська в Запоріжжя ; (<i>Степаненко І. П.</i>).....	49
23 – 50 років тому (1961) розпочато будівництво м. Дніпрорудного ; (<i>Степаненко І. П.</i>).....	51
28 – 15 років (1996) від дня заснування Запорізького міського товариства болгарської культури «Роднина» ; (<i>Тимочко Г. Г.</i>).....	54
30 – 80 років від дня народження О. О. Пахучого (1931 - 1996) українського прозаїка, уродженця м. Запоріжжя; (<i>Заставна О. О.</i>).....	55

Цього місяця виповнюється:

90 років (1921) від дня заснування Запоріжблбджілопрому (зараз -Запоріжбджілопром) ; (<i>Зевахін Л.</i>).....	56
90 років (1921) від дня заснування Токмацького СПТУ №21 ; (<i>Грабко А. І.</i>).....	58

КВІТЕНЬ

9 – 75 років (1936) Кравчуну С. І. , колишньому генеральному директору ВАТ "АвтоЗАЗ", почесному громадянину м. Запоріжжя (2005); (<i>Голдобін А. І.</i>).....	59
22 - 50 років (1961) С. М. Тимченку , ректору ЗНУ, професору; (<i>Стадніченко О. О.</i>).....	60
25 – 90 років від дня народження П. Т. Одинця (1921 – 1975) , Героя Радянського Союзу; уродженця с. Костянтинівка Мелітопольського району; (<i>Голдобін А. І.</i>).....	62

ТРАВЕНЬ

7 – 90 років від дня народження К. П. Філонова (1921 – 1998) , орнітолога; 1963 – 1970 рр. працював викладачем в Мелітопольському пединституті; (<i>Шериньова І. В.</i>).....	63
23 – 90 років від дня народження Г. Н. Чухрая (1921 – 2001) , кінорежисера, уродженця м. Мелітополя; (<i>Нагорна Г. М.</i>).....	65
29 – 160 років від дня народження І. Я. Акінфієва (1851 - 1919) , ботаніка, видатного дослідника флори Південно – Східної України і Кавказу, земського педагога – новатора м. Олександрівська; (<i>Шериньова І. В.</i>).....	67

ЧЕРВЕНЬ

12 – 90 років від дня народження В. Л. Бєлік (1921 – 1944) , Героя Радянського Союзу; уродженки с. Охримівка Якимівського району; (<i>Голдобін А. І.</i>).....	70
14 – 80 років від дня народження І. І. Олексенка (1931 – 2004) , мелітопольського письменника; (<i>Романів Н. В.</i>).....	71
15 – 75 років від дня народження В. О. Шавріна (1936 – 1990) , запорізького художника; (<i>О. А. Савкіна</i>).....	73
29 – 55 років (1956) казенному підприємству "Запорізький титано – магнієвий комбінат"; (<i>Грабко А. І.</i>).....	74

ЛИПЕНЬ

3 – 100 років від дня народження М. А. Навроцького (1911 – 1964) , Героя Радянського Союзу; уродженця с. Чапаєвка Пологівського району; (<i>Голдобін А. І.</i>).....	75
6 – 90 років від дня народження Ф. О. Окатенка (1921 – 1944) , Героя Радянського Союзу; уродженця с. Водяне Кам'янсько – Дніпровського району; (<i>Голдобін А. І.</i>).....	76
9 – 55 років (1956) І. С. Гресик , художниці, голові правління Запорізької організації Національної Спільки художників України (2002); (<i>О. А. Савкіна</i>).....	77
10 - 90 років (1921) від дня заснування обласного товариства мисливців та рибалок ; (<i>Марченко О. О.</i>).....	79
15 – 80 років від дня народження М. А. Дубовця (1931 – 2003) , енергетика, директора будівництва другої черги Дніпрогесу, потім директора Дніпровської ГЕС; почесного громадянина м. Запоріжжя; (<i>Шериньова І. В.</i>)	82
15 – 65 років (1946) В. І. Різнику , головному державному санітарному лікарю м. Мелітополя, краєзнавцю, почесному громадянину міста; (<i>Нагорна Г. М.</i>).....	84
16 – 90 років від дня народження В. Г. Денисенка (1921 – 1945) , Героя Радянського Союзу; уродженця с. Мала Токмачка Оріховського району; (<i>Голдобін А. І.</i>).....	86
17 – 50 років (1961) С. В. Ліповцеву , запорізькому художнику; (<i>О. А. Савкіна</i>).....	87
18 – 20 років (1991) від дня заснування Запорізького міського товариства "Україна – Ізраїль" ; (<i>Мачулян О. О.</i>).....	87
19 – 20 років (1991) від дня заснування Запорізького обласного товариства болгарської культури ; (<i>Тимочко Г. Г.</i>).....	88
21 – 80 років (1931) А. А. Долінському , директору Інституту теплофізики НАН України; уродженцю с. Орлянка Василівського району; (<i>Шериньова І.В.</i>).....	90
24 – 100 років від дня народження Номінаса Б. Д. (1911 – 1995) , Героя Радянського Союзу, учасника визволення Запоріжжя, форсування Дніпра у верес. – жовт. 1943 р. (з 1953 р. мешкав у Запоріжжі); (<i>Голдобін А. І.</i>).....	91
29 - 200 років тому (1811) було затверджено герб м. Олександрівська ; (<i>Іванченко В. О.</i>).....	92

Цього місяця виповнюється:

55 років (1956) Запорізькій державній сільськогосподарській дослідній станції УААН ; (<i>Дмитренко Н. М.</i>).....	94
---	----

СЕРПЕНЬ

8 - 55 років (1956) державному науково – дослідному та проектному інституту титану (м. Запоріжжя) ; (<i>Грабко А. І.</i>).....	96
---	----

- 12 – 60 років (1951) **Г. М. Малик**, поетеси, прозаїку; уродженці м. Бердянська; (*Заставна О. О.*)..... **98**
- 15 – 150 років від дня народження **В. О. Беклемішева (1861 – 1920)**, російського скульптора, академіка Петербурзької Академії мистецтв (1893), професора (1894); автора першого пам'ятника Т. Г. Шевченку в Україні (м. Харків); уродженця Запорізької області; (*Костіна Л. А.*)..... **100**
- 19 – 100 років від дня народження **Тернавського І. А. (1911 – 1995)**, Героя Радянського Союзу; уродженця с. Чубарівка Пологівського району; (*Голдобін А. І.*)..... **102**
- 20 – 140 років від дня народження **Стамболі І. Б. (1871 – 1954)**, купця – мецената; уродженця м. Мелітополя; (*Шериньова І. В.*)..... **103**

ВЕРЕСЕНЬ

- 7 – 100 років від дня народження **Ступіна В. Ю. (1911 – 1997)**, художника; уродженця м. Олександрівська (Запоріжжя); (*І. М. Бичева.*)..... **106**
- 8 – 75 років (1936) **Воловику В. І., письменнику**, завідувачому кафедрою філософії і соціології ЗНУ; (*Нагорна Г. М.*)..... **107**
- 20 – 100 років від дня народження **Нагнибіди М. Л. (1911 – 1985)**, письменника; уродженця с. Смирнове Куйбишевського району, почесного громадянина Запоріжжя (1971); (*Мачулян О. О.*)..... **110**

ЖОВТЕНЬ

- 5 – 65 років (1946) **Сушку К. І.**, запорізькому письменнику, журналісту, краєзнавцю; (*Нагорна Г. М.*)..... **113**
- 8 – 80 років (1931) від дня заснування **Мелітопольського технікуму гідромеліорації та механізації сільського господарства**; (*Романів Н. В.*)..... **115**
- 11 – 55 років (1956) **Шевчуку С. П.**, краєзнавцю, члену – засновнику Запорізького наукового товариства ім. Я. П. Новицького, засновнику та керівнику громадського Центру краєзнавчих досліджень Північного Приазов'я; (*Нагорна Г. М.*)..... **116**
- 29 – 100 років від дня народження **Юпка Л. Д. (1911 – 1993)**, Героя Соціалістичної Праці, директора заводу "Запоріжсталь" (1956 – 1982 рр.); (*Голдобін А. І.*)..... **120**
- 30 – 100 років від дня народження **Бережної Н. С. (1911 - 1987)**, актриси Запорізького муздрамтеатру імені М. Щорса (нині – Запорізький академічний обласний український музично – драматичний театр імені В. Магара); заслуженої артистки УРСР (1966); (*Ігнат'єва Н.М.*)..... **122**

ЛИСТОПАД

- 1 - 150 років від дня народження **Василевської (Березіної) Л. О. (1861-1927)**, письменниці, перекладачки (літературний псевдонім – **Дніпрова Чайка**); (*Шериньова І. В.*)..... **124**
- 2 – 110 років від дня народження **Лелюшенка Д. Д. (1901 – 1987)**, двічі Героя Радянського Союзу, командуючого загальновійськовими та танковими арміями; визволяв Запоріжжя від німецько – фашистських загарбників, почесний громадянин Запоріжжя (1973); (*Голдобін А. І.*)..... **125**
- 4 – 55 років (1956) від дня заснування **академічного симфонічного оркестру Запорізької обласної філармонії**; (*І. М. Бичева.*)..... **127**

5 - 120 років від дня народження Василенка А. О. (1891 – 1963) , вченого в галузі машинобудування та сільськогосподарської механіки, лауреата Державної премії СРСР (1950); уродженця с. Біленьке Запорізького району; (<i>Кралев П. І.</i>).....	129
7 – 20 років (1991) від дня заснування Мелітопольського караїмського товариства ; (<i>Рибалко Н. Й.</i>).....	
9 – 75 років (1936) Рев`якіну С. Д. , запорізькому літератору, журналісту; (<i>Нагорна Г. М.</i>).....	134
9 – 70 років (1941) Никоненку О. С. , ректору Запорізької медичної академії післядипломної освіти, завідувачу кафедри госпітальної хірургії ЗДМУ, доктору медичних наук, професору; почесному громадянину м. Запоріжжя (2003); (<i>Голдобін А. І.</i>).....	135
10 – 60 років від дня народження Літневського Г. Є. (1951 – 1989) , запорізького письменника; (<i>Романів Н. В.</i>).....	136
11 – 115 років від дня народження Арнаутова В. М. (1896 - 1979) , українського живописця – монументаліста, графіка; уродженця с. Успенівка Токмацького району; (<i>Костіна Л. А.</i>).....	138
11 – 70 років (1941) Луньову В. І. , запорізькому художнику; (<i>Савкіна О. А.</i>).....	141
17 – 130 років від дня народження актора і режисера Свободіна Г. С. (1881 - 1971) , уродженця с. Дніпровка Вільнянського району; (<i>Костіна Л. А.</i>).....	142
19 – 100 років від дня народження Василеги А. І. (1911 - 1987) , Героя Соціалістичної Праці (ВАТ "Мотор Січ"); уродженця с. Рівнопілля Гуляйпільського району; (<i>Голдобін А. І.</i>).....	142

ГРУДЕНЬ

4 - 90 років від дня народження Шермейстера Л. Ю. (1921 – 1995) , поета, композитора, почесного громадянина м. Мелітополя; (<i>Шершньова І. В.</i>).....	144
5 - 100 років від дня народження Коновалова В. К. (1911 – 1967) , Героя Радянського Союзу, контр – адмірала, учасника Великої Вітчизняної війни; уродженця с. Надійне Розівського району; (<i>Голдобін А. І.</i>).....	147
7 – 20 років (1991) від дня заснування Мелітопольського караїмського товариства ; (<i>Мачулян О. О.</i>).....	148
8 – 90 років від дня народження Пункіна Я. Г. (1921 - 1994) , першого олімпійського чемпіона із Запоріжжя та України (греко – римська боротьба); (<i>Шершньова І. В.</i>).....	151
12 - 60 років (1951) Конюхову Ф. П. , мандрівнику; уродженцю с. Чкалове Приазовського району; (<i>Шершньова І. В.</i>).....	153
17 – 100 років від дня народження Матюхи П. І. (1911 - 1980) , Героя Радянського Союзу; уродженця м. Токмак; (<i>Голдобін А. І.</i>).....	156
22 – 60 років (1951) від дня заснування ВО "Радіоприлад" (м. Запоріжжя) ; (<i>Грабко А. І.</i>).....	157
25 – 80 років (1931) запорізькому художнику та скульптору Дубініну В. К. ; (<i>Савкіна О. А.</i>).....	159
26 – 75 років (1936) Кульбак Л. А. , поетесі; уродженці с. Іванівка Пологівського району; (<i>Романів Н. В.</i>).....	159

Цього місяця виповнюється:

90 років (1921) **Запорізькому обласному краєзнавчому музею**; (*Шаповалов Г. І.*)...160

Відомості про авторів	?
Іменний покажчик	?

Географічний показчик.....	?
Показчик назв організацій і підприємств.....	?
Зміст.....	?

